

Κατάλογος Θεσμικών και Οικονομικών Μηχανισμών

Καταγραφή ανά υπόθεση (1974–σήμερα)

Εργασία τεκμηρίωσης

July 15, 2026

Σημείωση μεθοδολογίας

Κάθε εγγραφή σε αυτόν τον κατάλογο φέρει ρητή ένδειξη κατάστασης τεκμηρίωσης:

- **Αποδεδειγμένο** — υπάρχει δικαστική απόφαση, επίσημο πόρισμα ή αδιαμφισβήτητο νομοθετικό/δημόσιο τεκμήριο.
- **Αμφιλεγόμενο** — πρόκειται για πολιτική επιλογή με σοβαρά επιχειρήματα και από τις δύο πλευρές (π.χ. δημοσιονομική ανάγκη έναντι κοινωνικού κόστους). Παρατίθεται και η αντίθετη/επίσημη αιτιολόγηση.
- **Υπό διερεύνηση** — υπάρχουν καταγγελίες ή εκκρεμείς έρευνες/δίκες, χωρίς ακόμη τελεσίδικη κρίση.

Ο κατάλογος δεν αποτελεί νομική ή πολιτική κρίση, αλλά προσπάθεια συστηματικής και ισορροπημένης καταγραφής.

Contents

1 ΠΑΣΟΚ	4
1.1 Χρηματοστηριακή φούσκα και κραχ του 1999	4
1.2 Εξοπλιστικά προγράμματα και μίζες	5
1.3 Σκάνδαλο Siemens — κομματική χρηματοδότηση και δημόσιες συμβάσεις	6
1.4 Ολυμπιακοί Αγώνες 2004 — υπερβάσεις κόστους και εγκατάλειψη εγκαταστάσεων	7
1.5 “Greek statistics” και δημοσιονομική απόκρυψη	8
1.6 Χρηματοοικονομικό swap Goldman Sachs (2001) — απόκρυψη χρέους	10
1.7 Υπερδανεισμός του κράτους — διαχρονική διόγκωση δημόσιου χρέους	11
1.8 Κομματικοποίηση του Δημοσίου — πελατειακές σχέσεις και διορισμοί	12
1.9 Προβληματικές επιχειρήσεις — κοινωνικοποίηση ιδιωτικών ζημιών	13
1.10 Μνημόνιο 2010 — δανειακή σύμβαση και δημοσιονομική επιτήρηση	14
1.11 Περικοπές μισθών και συντάξεων (2010–2015)	16
1.12 Έκτακτες εισφορές και “χαράτσια” — από προσωρινό σε μόνιμο μέτρο	17
1.13 ΕΕΤΗΔΕ (“χαράτσι” ΔΕΗ) — φορολογία ακινήτων μέσω λογαριασμού ρεύματος	18
1.14 Μετατροπή προσωρινών φόρων ακινήτων σε μόνιμη φορολογία — ο ΕΝΦΙΑ	20
1.15 PSI (Private Sector Involvement) — αναδιάρθρωση χρέους και ζημία ομολογιούχων	21

2	Νέα Δημοκρατία	23
2.1	Δομημένα ομόλογα ασφαλιστικών ταμείων	23
2.2	Υπόθεση Βατοπεδίου — ανταλλαγές ακινήτων Δημοσίου	24
2.3	Siemens — το διακομματικό δίκτυο προμηθειών και επιρροής	26
2.4	Δημοσιονομική διαχείριση 2004–2009 — αύξηση ελλειμμάτων και χρέους πριν από την κρίση	27
2.5	Ανακεφαλαιοποιήσεις τραπεζών — μεταφορά κόστους στον πολίτη και στο δημόσιο χρέος	29
2.6	Απώλεια δημόσιας αξίας τραπεζικών συμμετοχών — χρηματοδότηση χωρίς έλεγχο . . .	30
2.7	Νόμος περί ευθύνης υπουργών — περιορισμένη λογοδοσία πολιτικών προσώπων	31
2.8	Λίστες φοροδιαφυγής (Λαγκάρντ, Μπόργιανς) και καθυστερήσεις ελέγχων	33
2.9	ΕΝΦΙΑ — φορολόγηση κατοχής περιουσίας ανεξάρτητα από εισόδημα και ρευστότητα .	34
2.10	Τεκμήρια διαβίωσης — κατασκευή φορολογητέου εισοδήματος	35
2.11	Κατασχέσεις τραπεζικών λογαριασμών — αυτοματοποιημένη είσπραξη	37
2.12	Ηλεκτρονικοί πλειστηριασμοί — περιορισμός προστασίας πρώτης κατοικίας	38
2.13	Funds και servicers — μεταβίβαση απαιτήσεων και μαζική διαχείριση οφειλών	39
2.14	Πρόγραμμα “Ηρακλής” — κρατικές εγγυήσεις σε τιτλοποιήσεις	41
2.15	Εξωδικαστικός μηχανισμός ρύθμισης οφειλών	43
2.16	Πτωχευτικός νόμος — από ιδιοκτήτη σε ενοικιαστή της πρώην κατοικίας του	44
2.17	Υποκλοπές και Predator (“Predatorgate”)	45
2.18	Τέμπη — σιδηροδρομικό δυστύχημα και σύμβαση 717	47
2.19	ΟΠΕΚΕΠΕ — παράνομες αγροτικές επιδοτήσεις	49
2.20	Δίωξη Παρασκευής Τυχεροπούλου — τιμωρία της μάρτυρα του σκανδάλου ΟΠΕΚΕΠΕ	50
2.21	Απευθείας αναθέσεις — περιορισμένος ανταγωνισμός σε δημόσιες συμβάσεις	52
2.22	Λίστα Πέτσα — κρατική διαφήμιση σε μέσα ενημέρωσης	53
2.23	Καρτέλ και τιμολόγηση ενέργειας — υψηλό κόστος ηλεκτρικού ρεύματος	54
2.24	Χρηματιστήριο Ενέργειας και ρήτρα αναπροσαρμογής — μεταφορά κινδύνου στον καταναλωτή	56
2.25	Τεκμαρτή φορολόγηση ελευθέρων επαγγελματιών	58
2.26	Ψηφιακός αποκλεισμός — υποχρεωτικές ηλεκτρονικές διαδικασίες	59
2.27	Νέες ταυτότητες και καθολική ψηφιακή ταυτοποίηση	61
2.28	Προσωπικός αριθμός — ενοποίηση διοικητικών ταυτοτήτων	62
2.29	Νόμος περί δημοσίων συναθροίσεων και αστυνομική διακριτική ευχέρεια	64
2.30	Πανεπιστημιακή αστυνομία (ΟΠΠ) — κατασταλτική αντιμετώπιση θεσμικού προβλήματος	65
2.31	Διαχείριση πανδημίας — πρόστιμα, περιορισμοί μετακίνησης και αναλογικότητα	66
2.32	Υποχρεωτικός εμβολιασμός συγκεκριμένων κατηγοριών εργαζομένων	68
2.33	Πρόστιμο σε ανεμβολίαστους άνω των 60 ετών	69
2.34	Ιδιωτικοποίηση και εμπορευματοποίηση βασικών υποδομών	70
2.35	Ιδιωτικά πανεπιστήμια — παράκαμψη συνταγματικού μονοπωλίου κρατικής ανώτατης εκπαίδευσης	72
3	ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ	73
3.1	Δημοψήφισμα 2015 — από το “Όχι” στο Τρίτο Μνημόνιο	73
3.2	Τρίτο Μνημόνιο — νέες δεσμεύσεις, φόροι και ιδιωτικοποιήσεις	75
3.3	Capital controls — τέσσερα χρόνια περιορισμού οικονομικής ελευθερίας	76
3.4	Νέα ανακεφαλαιοποίηση τραπεζών (2015) — απώλεια αξίας υπό συνθήκες κρίσης . . .	78
3.5	Νόμος 4354/2015 — η θεσμική είσοδος funds από τον ΣΥΡΙΖΑ	79
3.6	Καθιέρωση ηλεκτρονικών πλειστηριασμών (2017–2018)	81
3.7	Περιορισμός του νόμου Κατσέλη — σταδιακή συρρίκνωση προστασίας	82
3.8	Νόμος Κατρούγκαλος 4387/2016 — αλλαγή υπολογισμού συντάξεων	83
3.9	Προσωπική διαφορά συντάξεων — απορρόφηση μελλοντικών αυξήσεων	85
3.10	Αύξηση εισφορών αυτοαπασχολούμενων — άρθρο 39 του νόμου Κατρούγκαλου	86
3.11	Υπερταμείο (ΕΕΣΥΠ) — δέσμευση δημόσιας περιουσίας για 99 έτη	88
3.12	Δημοσιονομικός κόφτης — αυτόματες περικοπές έναντι στόχων πλεονάσματος	89

3.13 Ίδρυση ΑΑΔΕ — φορολογική διοίκηση εκτός άμεσου κυβερνητικού ελέγχου	90
3.14 Αεροδρόμια Fraport — παραχώρηση 14 περιφερειακών αεροδρομίων	92

1 ΠΑΣΟΚ

1.1 Χρηματιστηριακή φούσκα και κραχ του 1999

Υπόθεση #001 — Κατάσταση: **Αμφιλεγόμενο**

Κυβέρνηση / Περίοδος: ΠΑΣΟΚ, κυβέρνηση Κώστα Σημίτη, 1997–2003.

Τι συνέβη: Μεταξύ 1997 και Σεπτεμβρίου 1999 ο Γενικός Δείκτης του Χρηματιστηρίου Αθηνών ανέβηκε απότομα, φτάνοντας κορυφή περίπου στις 6.355 μονάδες τον Σεπτέμβριο του 1999, πριν καταρρεύσει σε μακρά πτωτική πορεία που κράτησε έως τον Μάρτιο του 2003. Πολλές από τις εταιρείες που είχαν εισαχθεί εκείνη την περίοδο στο Χρηματιστήριο είχαν ελάχιστη πραγματική οικονομική δραστηριότητα και οι τιμές τους δεν αντιστοιχούσαν στην πραγματική τους αξία. Από τις 265 μετοχές που διαπραγματεύονταν τον Σεπτέμβριο του 1999, μόλις 172 παρέμεναν στο ταμπλό δέκα χρόνια αργότερα· οι υπόλοιπες συγχωνεύθηκαν, διαγράφηκαν ή χάθηκαν λόγω χρεοκοπίας. Εκτιμήσεις μεταγενέστερων δημοσιευμάτων κάνουν λόγο για απώλειες άνω των 100 δις. ευρώ σε τρέχουσες τιμές, οι οποίες αφορούσαν τόσο μικροεπενδυτές όσο και αποθεματικά ασφαλιστικών ταμείων· οι αριθμοί αυτοί διαφέρουν σημαντικά ανάλογα με την πηγή και τη μεθοδολογία υπολογισμού και πρέπει να αντιμετωπίζονται με επιφύλαξη.

Ρόλος του κράτους / της κυβέρνησης: Η φούσκα δεν δημιουργήθηκε αποκλειστικά από κρατική δράση — συνέβαλαν διεθνείς παράγοντες (άνοδος χρηματιστηρίων παγκοσμίως, τεχνολογική φούσκα dot-com), η προοπτική ένταξης στην ΟΝΕ, η μείωση επιτοκίων και η γενικότερη οικονομική ευφορία της εποχής. Ωστόσο, καταγγέλλεται ότι πολιτικά πρόσωπα και στελέχη τραπεζών ενίσχυσαν δημόσια το κλίμα αισιοδοξίας, ενώ ο τότε πρόεδρος της Εθνικής Τράπεζας Θόδωρος Καρατζάς είχε δημοσίως προειδοποιήσει, μέσω άρθρου του στην “Καθημερινή”, για τον κίνδυνο της ανεξέλεγκτης ανόδου. Μετά το ξέσπασμα του κραχ, στελέχη της κυβέρνησης Σημίτη διαβεβαίωναν αρχικά το κοινό ότι επρόκειτο για προσωρινούς κλυδωνισμούς.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταξη του γεγονότος σε κατάλογο “κρατικού εξαναγκασμού” είναι η πιο αδύναμη ένταξη του καταλόγου, επειδή το κραχ του 1999 ήταν σε μεγάλο βαθμό διεθνές φαινόμενο (αντίστοιχες φούσκες έσκασαν στις ΗΠΑ και τη Γερμανία την ίδια περίοδο) και αφορούσε ιδιωτικές επενδυτικές αποφάσεις, όχι άμεση νομοθετική ή διοικητική πράξη επιβολής. Η κρατική/πολιτική ευθύνη περιορίζεται σε ζήτημα εποπτείας της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, δημόσιας επικοινωνιακής στάσης και πιθανής ανεπαρκούς προστασίας μικροεπενδυτών, όχι σε άμεση καταναγκαστική πράξη του κράτους απέναντι στους πολίτες.

Ποιοι επλήγησαν: Μικροεπενδυτές χωρίς εξειδικευμένη γνώση αγοράς, καθώς και αποθεματικά ασφαλιστικών ταμείων που είχαν τοποθετηθεί σε μετοχές.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Επενδυτές και ενδιάμεσοι φορείς (χρηματιστηριακές εταιρείες, ΕΛΔΕ) που αποκόμισαν κέρδη στην ανοδική φάση πριν το κραχ.

Νομικό/θεσμικό επακόλουθο: Ακολούθησαν κοινοβουλευτικές συζητήσεις και έρευνες (ενδεικτικά συνεδρίαση Βουλής, 1η Φεβρουαρίου 2001), χωρίς ωστόσο ευρεία ποινική καταδίκη πολιτικών προσώπων για το ίδιο το κραχ· μεμονωμένες υποθέσεις χειραγώγησης τιμών εξετάστηκαν ξεχωριστά από εισαγγελικές αρχές.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Το ίδιο το κραχ και οι απώλειες είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός. Αμφιλεγόμενος παραμένει ο βαθμός ευθύνης της πολιτείας έναντι διεθνών/αγοραίων παραγόντων, καθώς και τα ακριβή ποσά απωλειών, για τα οποία οι πηγές διαφωνούν σημαντικά.

Ενδεικτικές πηγές: Βικιπαίδεια (“Ελληνικό χρηματιστηριακό κραχ του 1999”), Πρακτικά Βουλής 1/2/2001, δημοσιεύματα Capital.gr, LiFO, Athens Voice, Athens Magazine (αναδρομικά αφιερώματα 2009, 2019, 2020, 2024).

1.2 Εξοπλιστικά προγράμματα και μίζες

Υπόθεση #002 — Κατάσταση: **Αποδεδειγμένο**

Κυβέρνηση / Περίοδος: ΠΑΣΟΚ, κυρίως υπουργία Άκη Τσοχατζόπουλου στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας (1996–2001), με προεκτάσεις σε συμβάσεις και ερευνητικές διαδικασίες που καλύπτουν και τη θητεία του Γιάννου Παπαντωνίου (2001–2004) και μεταγενέστερες κυβερνήσεις όσον αφορά τη δικαστική διερεύνηση.

Τι συνέβη: Σειρά προμηθειών οπλικών συστημάτων (μεταξύ άλλων γερμανικά υποβρύχια, συστήματα Asrad και Tor-M1, ελικόπτερα Super Puma, το πρόγραμμα τηλεπικοινωνιών “Ερμής 2” που είχε ανατεθεί στη Siemens, υπτάμενα ραντάρ και φρεγάτες) συνοδεύτηκε από καταβολή προμηθειών (“μιζών”) εκατοντάδων εκατομμυρίων ευρώ σε πολιτικά πρόσωπα, στρατιωτικά και υπηρεσιακά στελέχη του Υπουργείου Άμυνας, μέσω δικτύου offshore εταιρειών και τραπεζικών λογαριασμών στο εξωτερικό (Ελβετία, Λιχτενστάιν). Κομβικός ρόλος στη διακίνηση των χρημάτων αποδόθηκε σε τραπεζικά στελέχη (Ζαν Κλωντ Όσβαλντ, Φάνης Λυγινός) που εργάζονταν σε ελβετικά υποκαταστήματα τραπεζών, καθώς και σε υπηρεσιακά στελέχη του υπουργείου (Αντώνης Κάντας, Γιάννης Σμπώκος) οι οποίοι ομολόγησαν την εμπλοκή τους και έδωσαν στοιχεία για τη διαδρομή των χρημάτων.

Δικαστικό αποτέλεσμα: Ο πρώην υπουργός Άκης Τσοχατζόπουλος καταδικάστηκε το 2013 σε βαριά ποινή για ξέπλυμα μαύρου χρήματος και είναι το πλέον εμβληματικό πρόσωπο της υπόθεσης· τμήμα των παράνομων εσόδων επιστράφηκε στο δημόσιο ταμείο μέσω συνεργασίας κατηγορουμένων-“χρεωμένων” στελεχών. Ο Γιάννος Παπαντωνίου αθώωθηκε το 2024 από Τριμελές Εφετείο Κακουργημάτων ομόφωνα, “λόγω αμφιβολιών”, για την κατηγορία δωροδοκίας σχετικά με τη σύμβαση προμήθειας φρεγατών, παρά την αντίθετη πρόταση του εισαγγελέα. Επιμέρους δίκες για ξεχωριστά προγράμματα (Super Puma, υπτάμενα ραντάρ, Ερμής 2) συνεχίζονται να εκδικάζονται σε βάθος δεκαετιών μετά τα γεγονότα, με αρκετές υποθέσεις να οδηγούνται σε παραγραφή λόγω της μεγάλης χρονικής απόστασης.

Ρόλος του κράτους / πολιτική άμυνα: Οι σχετικές κυβερνήσεις υποστήριξαν ότι οι προμήθειες αυτές καθαυτές ήταν αναγκαίες για εθνικούς λόγους άμυνας (ιδίως μετά την κρίση των Ιμίων το 1996) και ότι το πρόβλημα ήταν το παράνομο δίκτυο διαφθοράς γύρω από τις συμβάσεις, όχι η ίδια η απόφαση εξοπλισμού. Ο πρώην πρωθυπουργός Κώστας Σημίτης, καταθέτοντας ως μάρτυρας, δήλωσε ότι το Κυβερνητικό Συμβούλιο Εξωτερικών και Άμυνας (ΚΥΣΕΑ) αποφάσιζε σε πολιτικό επίπεδο βάσει του φακέλου που εισηγείτο το ίδιο το υπουργείο, όχι σε επίπεδο λεπτομερειών σύμβασης, και ότι οι δωροδοκίες αποκαλύφθηκαν μεταγενέστερα, ύστερα από δίκες στη Μόσχα και τη Γερμανία που αποκάλυψαν το διεθνές δίκτυο.

Ποιοι επλήγησαν: Το δημόσιο ταμείο (μέσω υπερτιμολογήσεων και απώλειας φορολογικών εσόδων), και έμμεσα οι πολίτες μέσω επιβάρυνσης του δημόσιου χρέους από αδιαφανείς αμυντικές δαπάνες.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Μεσάζοντες, τραπεζικά στελέχη διαχείρισης “μαύρου χρήματος”, και πολιτικά/υπηρεσιακά πρόσωπα που εισέπραξαν προμήθειες.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η ύπαρξη του δικτύου δωροδοκίας είναι δικαστικά αποδεδειγμένη (καταδίκη Τσοχατζόπουλου και συνεργατών του). Η ατομική ευθύνη συγκεκριμένων προσώπων παραμένει σε ορισμένες επιμέρους υποθέσεις υπό εκδίκαση ή έχει καταλήξει σε αθώωση (Παπαντωνίου), γεγονός που πρέπει να αναφέρεται με ακρίβεια ανά πρόσωπο και όχι συλλήβδην.

Ενδεικτικές πηγές: Capital.gr, iefimerida.gr, Mononews.gr, Documentonews.gr, Dnews.gr, TheTOC.gr, Kifisia Press, δημοσιεύματα ΣΚΑΪ για την κατάθεση Κ. Σημίτη (2019), δικαστικά βουλεύματα Συμβουλίου Εφετών Αθηνών.

1.3 Σκάνδαλο Siemens — κομματική χρηματοδότηση και δημόσιες συμβάσεις

Υπόθεση #003 — Κατάσταση: **Αποδεδειγμένο**

Κυβέρνηση / Περίοδος: Διακομματικό σκέλος· τα γεγονότα αφορούν κυρίως συμβάσεις της δεκαετίας του 1990 (κεντρικά η σύμβαση 8002/1997 για την ψηφιοποίηση του ΟΤΕ, επί υπουργίας Τάσου Μαντέλη) με χρηματοδότηση που, σύμφωνα με το σκεπτικό της δικαστικής απόφασης, κατευθυνόταν “σταθερά, συστηματικά και διαχρονικά” προς τα δύο μεγάλα κόμματα εξουσίας, ΠΑΣΟΚ και Νέα Δημοκρατία.

Τι συνέβη: Η γερμανική πολυεθνική Siemens, μέσω παράνομων “μαύρων ταμείων” και δικτύου μεσαζόντων, κατέβαλε δωροδοκίες σε Έλληνες πολιτικούς, στελέχη δημοσίων οργανισμών (κυρίως του ΟΤΕ) και κομματικά ταμεία, προκειμένου να διασφαλίσει ανάθεση δημοσίων συμβάσεων προμήθειας υλικών και συστημάτων. Το εκτιμώμενο συνολικό ποσό δωροδοκιών στην Ελλάδα έχει αναφερθεί σε δημοσιεύματα να φτάνει τα 100–130 εκατ. ευρώ, αν και οι εκτιμήσεις αυτές δεν έχουν επισήμως οριστικοποιηθεί σε ενιαίο ποσό μέσα από τη δικαστική απόφαση. Ο πρώην επικεφαλής της Siemens Ελλάδος, Μιχάλης Χριστοφοράκος, κατά τις καταθέσεις της δίκης φέρεται να είχε δηλώσει σε συνεργάτη του ότι στην Ελλάδα η χρηματοδότηση κομμάτων γίνεται κυρίως μέσω μεγάλων επιχειρήσεων και ότι σκόπευε να χρηματοδοτήσει και τα δύο κόμματα ενόψει των εκλογών του 2004, ώστε η εταιρεία να διατηρήσει την εύνοια της πολιτικής εξουσίας ανεξαρτήτως αποτελέσματος.

Δικαστικό αποτέλεσμα: Η υπόθεση ερευνάται δικαστικά από το 2005 και εξετάστηκε επίσης από εξεταστική επιτροπή της Βουλής το 2010. Τον Δεκέμβριο του 2019 το Τριμελές Εφετείο Κακουργημάτων Αθηνών εξέδωσε απόφαση για την υπόθεση της συμβάσεως 8002/1997: από 64 συνολικά κατηγορουμένους (δέκα εκ των οποίων είχαν στο μεταξύ αποβιώσει), 22 κρίθηκαν ένοχοι για νομιμοποίηση εσόδων από παράνομη δραστηριότητα (ξέπλυμα μαύρου χρήματος), ενώ το αδίκημα της ίδιας της δωροδοκίας κρίθηκε σε μεγάλο βαθμό παραγεγραμμένο λόγω παρέλευσης του εικοσαετούς ορίου παραγραφής, με αποτέλεσμα 22 κατηγορούμενοι να απαλλαγούν από αυτή την κατηγορία. Ο πρώην υπουργός Τάσος Μαντέλης καταδικάστηκε σε δευτεροβάθμιο δικαστήριο σε πενταετή φυλάκιση, εξαγοράσιμη. Ο Θεόδωρος Τσουκάτος, που είχε παραδεχθεί ότι έλαβε ένα εκατομμύριο γερμανικά μάρκα από τον Χριστοφοράκο για το κομματικό ταμείο του ΠΑΣΟΚ, απαλλάχθηκε λόγω παραγραφής, αν και το δικαστικό σκεπτικό επιβεβαίωσε τη ροή του χρήματος προς το κόμμα. Ο Μιχάλης Χριστοφοράκος παραμένει φυγόδικος στη Γερμανία, η οποία έχει αρνηθεί την έκδοσή του. Τον Ιούλιο του 2024 το Πενταμελές Εφετείο επικύρωσε την επιστροφή δεσμευμένων περιουσιακών στοιχείων σε πρόσωπα που είχαν απαλλαγεί λόγω παραγραφής, προκαλώντας δημόσια κριτική. Ξεχωριστά, ο πρώην βουλευτής Τάσος Μαντέλης παραδέχθηκε το 2010 ότι είχε λάβει ποσά από τη Siemens, ενώ το 2017 καταδικάστηκε ομόφωνα από Τριμελές Εφετείο Κακουργημάτων για ξέπλυμα βρόμικου χρήματος.

Γιατί καθυστέρησε τόσο η απονομή δικαιοσύνης: Δημοσιεύματα και ίδιοι παράγοντες της δίκης έχουν επισημάνει καθυστερήσεις σε διαδοχικά στάδια — παρατεταμένη προκαταρκτική εξέταση, καθυστέρηση συγκρότησης της εξεταστικής επιτροπής, καθυστέρηση μετάφρασης δικαστικών εγγράφων και αναβολές — που είχαν ως αποτέλεσμα να συμπληρωθεί ο εικοσαετής χρόνος παραγραφής πριν εκδοθεί τελεσίδικη απόφαση για το αδίκημα της δωροδοκίας. Ο ίδιος ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου διέταξε προκαταρκτική έρευνα για το ενδεχόμενο να υπήρξαν πράξεις ή παραλείψεις δικαστικών παραγόντων που συνέβαλαν στην παραγραφή, χωρίς ωστόσο αυτό να έχει καταλήξει σε δημόσια γνωστό πόρισμα ποινικής ευθύνης συγκεκριμένων προσώπων.

Ποιοι επλήγησαν: Το δημόσιο συμφέρον μέσω αλλοιωμένου ανταγωνισμού στις δημόσιες συμβάσεις και πιθανής υπερτιμολόγησης· έμμεσα οι πολίτες ως φορολογούμενοι.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Στελέχη της Siemens, μεσάζοντες και τα κομματικά ταμεία των δύο μεγάλων κομμάτων εξουσίας, σύμφωνα με το δικαστικό σκεπτικό.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η ύπαρξη συστηματικής παράνομης χρηματοδότησης είναι

δικαστικά τεκμηριωμένη μέσα από την απόφαση του 2019. Η ποινική ευθύνη για το αδίκημα της δωροδοκίας καθαυτό έχει σε μεγάλο βαθμό αποσβεστεί λόγω παραγραφής, γεγονός που πρέπει να αναφέρεται με σαφήνεια — η παραγραφή δεν σημαίνει αθώωση επί της ουσίας, αλλά δικονομική αδυναμία δίωξης λόγω παρόδου χρόνου.

Ενδεικτικές πηγές: Βικιπαίδεια (“Σκάνδαλο Siemens στην Ελλάδα”), Lawandorder.gr, Εφημερίδα των Συντακτών (efsyn.gr), Xekinima.org, Nestrategy.gr, Vouliwatch.gr, πρακτικά και πόρισμα εξεταστικής επιτροπής Βουλής 2010.

1.4 Ολυμπιακοί Αγώνες 2004 — υπερβάσεις κόστους και εγκατάλειψη εγκαταστάσεων

Υπόθεση #004 — Κατάσταση: **Αμφιλεγόμενο**

Κυβέρνηση / Περίοδος: Προετοιμασία και διεξαγωγή κυρίως επί ΠΑΣΟΚ (Σημίτης, ανάθεση 1997, προετοιμασία έως τις εκλογές Μαρτίου 2004), ολοκλήρωση και διεξαγωγή επί πρώτης κυβέρνησης Κώστα Καραμανλή (ΝΔ, από Μάρτιο 2004)· η μετέπειτα διαχείριση/εγκατάλειψη εγκαταστάσεων αφορά διαδοχικές κυβερνήσεις έως σήμερα.

Τι συνέβη: Η Αθήνα ανέλαβε τη διοργάνωση των Θερινών Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 τον Σεπτέμβριο του 1997. Το επίσημο κόστος, όπως καταγράφηκε σε έγγραφο που κατέθεσε στη Βουλή ο αναπληρωτής υπουργός Οικονομικών Χρήστος Σταϊκούρας το 2012, ανήλθε σε 8,486 δισ. ευρώ, συμπεριλαμβανομένων τόσο δαπανών του Δημοσίου όσο και της Οργανωτικής Επιτροπής “Αθήνα 2004”. Άλλες πηγές και δημοσιεύματα της εποχής έδιναν σημαντικά υψηλότερες ή χαμηλότερες εκτιμήσεις ανάλογα με το τι περιλάμβαναν (υποδομές μεταφορών, ασφάλεια, κ.λπ.), φτάνοντας ακόμη και σε αναφορές δημοσιογραφικών άρθρων για ποσά της τάξης πολλών δεκάδων δισεκατομμυρίων· τέτοιες εκτιμήσεις δεν επιβεβαιώνονται από επίσημα στοιχεία και πρέπει να αντιμετωπίζονται με μεγάλη επιφύλαξη. Επιμέρους έργα παρουσίασαν τεκμηριωμένες υπερβάσεις κόστους σε σχέση με τον αρχικό σχεδιασμό (π.χ. το Κλειστό Γυμναστήριο Φαλήρου από 182,5 σε 221,1 εκατ. ευρώ, το Ολυμπιακό Κέντρο Baseball στο Ελληνικό από 18,7 σε 200,4 εκατ. ευρώ, το Παναθηναϊκό Στάδιο από 300.000 ευρώ του αρχικού φακέλου υποψηφιότητας σε 11,2 εκατ. ευρώ). Δεκατρείς εργάτες έχασαν τη ζωή τους σε εργατικά ατυχήματα κατά την κατασκευή των ολυμπιακών έργων.

Μεταολυμπιακή αξιοποίηση: Η πλειονότητα των αθλητικών εγκαταστάσεων κατασκευάστηκε χωρίς σαφή σχεδιασμό μεταολυμπιακής χρήσης· ο τότε υφυπουργός Πολιτισμού και Αθλητισμού Γιάννης Ανδριανός παραδέχθηκε το 2014 ότι πολλές εγκαταστάσεις, όπως τα στέγαστρα του αρχιτέκτονα Σαντιάγο Καλατράβα στο ΟΑΚΑ, κατασκευάστηκαν χωρίς πλήρη πολεοδομική αδειοδότηση, με αποτέλεσμα να μην μπορεί καν να εκδοθεί νόμιμη άδεια συντήρησής τους αργότερα. Οι δαπάνες φύλαξης και συντήρησης των εγκαταστάσεων συνεχίστηκαν επί χρόνια μετά τη διοργάνωση (ενδεικτικά, περίπου 4,8–5 εκατ. ευρώ για φύλαξη και 28,7 εκατ. ευρώ για συντήρηση έως τις αρχές του 2007), ενώ αρκετές εγκαταστάσεις παρέμειναν επί χρόνια αναξιοποίητες ή κατεδαφίστηκαν αργότερα (π.χ. στο πλαίσιο της ανάπλασης του πρώην αεροδρομίου στο Ελληνικό).

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η σύνδεση των Ολυμπιακών Αγώνων με τη μεταγενέστερη ελληνική δημοσιονομική κρίση αποτελεί αντικείμενο πολιτικής και οικονομικής αντιπαράθεσης. Επικριτές (μεταξύ άλλων στελέχη του ΣΥΡΙΖΑ το 2012, καθώς και η πρόεδρος της Ένωσης Δικαστών και Εισαγγελέων Βασιλική Θάνου το 2012) συνέδεσαν ευθέως τις υπερβάσεις κόστους και την εγκατάλειψη εγκαταστάσεων με την έκρηξη του δημόσιου χρέους και ζήτησαν διερεύνηση ευθυνών. Αντίθετα, οικονομικές αναλύσεις σημειώνουν ότι το κόστος των Αγώνων (περίπου 8,5 δισ. ευρώ) αντιστοιχούσε σε μικρό ποσοστό του συνολικού δημόσιου χρέους της χώρας εκείνη την περίοδο, και ότι η κρίση χρέους προήλθε κυρίως από διαρθρωτικά προβλήματα δεκαετιών (ελλείμματα, φοροδιαφυγή, δημόσιος δανεισμός) και όχι αποκλειστικά από τη διοργάνωση· το έλλειμμα του 2004 έφτασε στο 6,1% του ΑΕΠ και το χρέος στο 110,6% του ΑΕΠ, ποσοστά που

ήταν ήδη υψηλά πριν τους Αγώνες. Επιπλέον, η αύξηση του κόστους ασφαλείας συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με τις διεθνείς συνθήκες μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001, παράγοντα εκτός ελέγχου της ελληνικής κυβέρνησης.

Ποιοι επλήγησαν: Το δημόσιο ταμείο και οι φορολογούμενοι, μέσω διαρκών δαπανών φύλαξης/συντήρησης αναξιοποίητων υποδομών· οι οικογένειες των 13 εργατών που σκοτώθηκαν σε εργατικά ατυχήματα.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Εργολάβοι και ανάδοχοι έργων με σημαντικές υπερβάσεις προϋπολογισμού· η διεθνής προβολή της χώρας ως βραχυπρόθεσμο όφελος.

Νομικό/θεσμικό επακόλουθο: Δεν προέκυψε ποτέ ενιαία επίσημη συνολική αποτίμηση κόστους ούτε ολοκληρωμένος διαχειριστικός έλεγχος της Οργανωτικής Επιτροπής “Αθήνα 2004”, κάτι που επισημάνθηκε ως πρόβλημα διαφάνειας από βουλευτές και δικαστικούς παράγοντες. Δεν υπήρξε ευρεία ποινική διερεύνηση ή καταδίκη προσώπων ειδικά για τις υπερβάσεις κόστους των Ολυμπιακών έργων ως σύνολο· μεμονωμένες καταγγελίες για απευθείας αναθέσεις δεν οδήγησαν σε γνωστές δικαστικές κυρώσεις.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Οι υπερβάσεις κόστους σε συγκεκριμένα έργα και η μεταολυμπιακή εγκατάλειψη εγκαταστάσεων είναι τεκμηριωμένες από επίσημα στοιχεία και δηλώσεις κυβερνητικών στελεχών. Αμφιλεγόμενος παραμένει ο βαθμός αιτιώδους σύνδεσης με τη μεταγενέστερη κρίση χρέους, καθώς και τα συνολικά ποσά κόστους πέραν του επίσημα κατατεθειμένου στη Βουλή αριθμού των 8,486 δισ. ευρώ.

Ενδεικτικές πηγές: Επίσημη απάντηση αναπληρωτή υπουργού Οικονομικών Χρήστου Σταϊκούρα στη Βουλή (2012), iefimerida.gr, Newsbomb.gr, [TA NEA \(tanea.gr\)](http://TA.NEA(tanea.gr)), 902.gr, Sport-Biz.gr, [Athens Social Atlas \(athenssocialatlas.gr\)](http://Athens Social Atlas (athenssocialatlas.gr)), San Simera.gr.

1.5 “Greek statistics” και δημοσιονομική απόκρυψη

Υπόθεση #005 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για το σκέλος 2004, **Αμφιλεγόμενο** για το σκέλος 2009–2010)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Δύο διακριτά επεισόδια: (α) η αναθεώρηση στατιστικών του 2004, που αποκαλύφθηκε επί πρώτης κυβέρνησης Κώστα Καραμανλή (ΝΔ) και αφορούσε στοιχεία της προηγούμενης δεκαετίας επί κυβερνήσεων ΠΑΣΟΚ· (β) η αναθεώρηση του ελλείμματος του 2009, που αποκαλύφθηκε στη μετάβαση από την κυβέρνηση Καραμανλή (ΝΔ) στην κυβέρνηση Γιώργου Παπανδρέου (ΠΑΣΟΚ), με τον Ανδρέα Γεωργίου να αναλαμβάνει την ΕΛΣΤΑΤ τον Αύγουστο του 2010, τρεις μήνες αφότου η χώρα είχε ήδη ενταχθεί σε καθεστώς μνημονίου.

Σκέλος Α (2004) — αναθεώρηση στοιχείων ένταξης στην ΟΝΕ

Ήδη από το 2004, με αφορμή στοιχεία που παρουσίασε η τότε νέα κυβέρνηση Καραμανλή, αναθεωρήθηκαν προς τα πάνω τα δημοσιονομικά μεγέθη προηγούμενων ετών, γεγονός που τροφοδότησε ευρύτερη αμφισβήτηση για το αν τα στοιχεία που είχε υποβάλει η Ελλάδα κατά την ένταξή της στην Ευρωζώνη (2001) αντανακλούσαν την πραγματική δημοσιονομική κατάσταση της χώρας. Ο όρος “Greek statistics” καθιερώθηκε διεθνώς ως συνώνυμο αναξιόπιστων κρατικών στατιστικών ήδη από αυτή την περίοδο. Η αξιοπιστία των ελληνικών δημοσιονομικών στοιχείων αμφισβητήθηκε τότε ευρέως σε ευρωπαϊκό επίπεδο, με αποτέλεσμα η νέα κυβέρνηση να δεσμευτεί δημόσια απέναντι στους ευρωπαίους εταίρους για εξυγίανση της τότε Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας (ΕΣΥΕ).

Σκέλος Β (2009–2010) — η υπόθεση Ανδρέα Γεωργίου

Η κυβέρνηση Καραμανλή είχε δηλώσει στη Eurostat τον Απρίλιο του 2009 εκτίμηση ελλείμματος 3,7% του ΑΕΠ, την οποία αναθεώρησε σε 6,0% δύο ημέρες πριν τις εκλογές της 4ης Οκτωβρίου 2009. Μετά την ανάληψη της εξουσίας από το ΠΑΣΟΚ, το έλλειμμα αναθεωρήθηκε περαιτέρω σε 12,6% και τελικά, μέσω της Eurostat τον Απρίλιο του 2010, σε 13,6% του ΑΕΠ — αριθμός που οδήγησε στην ένταξη της χώρας στον μηχανισμό στήριξης τον Μάιο του 2010. Ο Ανδρέας Γεωργίου, πρόεδρος της νεοσύστατης ανεξάρτητης ΕΛΣΤΑΤ από τον Αύγουστο του 2010, ενέκρινε περαιτέρω αναθεώρηση του ελλείμματος του 2009 σε 15,4% του ΑΕΠ, προσθέτοντας δαπάνες 17 ζημιογόνων δημόσιων επιχειρήσεων σύμφωνα με το ευρωπαϊκό λογιστικό πρότυπο ΕΣΛ95.

Οι δύο εκδοχές: Μέλη της τότε διοίκησης της Στατιστικής Αρχής (ιδίως η Ζωή Γεωργαντά) κατήγγειλαν ότι ο Γεωργίου, σε συνεννόηση με τη Eurostat, διόγκωσε τεχνητά το έλλειμμα ώστε να δικαιολογηθεί η προσφυγή της χώρας στο μνημόνιο και η επιβολή σκληρών μέτρων. Η αντίθετη άποψη — που υποστηρίζεται από την πλειονότητα οικονομολόγων, από πέντε ξεχωριστές εισαγγελικές/ανακριτικές κρίσεις αθωότητας, και τελικά από απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου υπέρ του Γεωργίου — υποστηρίζει ότι η μεθοδολογία ΕΣΛ95 ήταν δεσμευτική και προϋπήρχε από το 2000, ότι η ένταξη στο μνημόνιο ήταν ήδη αποφασισμένη πολιτικά τον Απρίλιο–Μάιο του 2010 βάσει του τότε επίσημου ελλείμματος 13,6% (πριν αναλάβει καν ο Γεωργίου την ΕΛΣΤΑΤ), και ότι η δίωξή του αποτέλεσε προσπάθεια μετάθεσης πολιτικών ευθυνών σε τεχνοκράτη. Ο Γεωργίου καταδικάστηκε τελικά το 2017 σε δευτεροβάθμιο δικαστήριο, μετά από πρωτόδικη αθώωση, ειδικά για τυπική παράβαση καθήκοντος (δημοσιοποίηση στοιχείων χωρίς έγκριση του διοικητικού συμβουλίου ΕΛΣΤΑΤ) και όχι για την ουσιαστική κατηγορία διόγκωσης του ελλείμματος, η οποία δεν ευσταθεί δικαστικά. Η υπόθεση παρέμεινε υπό επανεξέταση από ελληνικά δικαστικά συμβούλια έως τουλάχιστον το 2025.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Το σκέλος 2004 αφορά αδιαμφισβήτητα τεκμηριωμένη αναθεώρηση στοιχείων που αύξησε τα καταγεγραμμένα ελλείμματα προηγούμενων ετών, αλλά η ακριβής έκταση εσκεμμένης “απόκρυψης” έναντι μεθοδολογικής αναπροσαρμογής παραμένει αντικείμενο οικονομικής συζήτησης. Το σκέλος 2009–2010 είναι έντονα πολιτικά φορτισμένο: η εκδοχή περί σκόπιμης διόγκωσης του ελλείμματος για την επιβολή μνημονίου δεν έχει τεκμηριωθεί δικαστικά ή θεσμικά (αντίθετα, απορρίφθηκε επανειλημμένα), αλλά εξακολουθεί να προβάλλεται πολιτικά από μερίδα του αντιμνημονιακού χώρου. Η καταδίκη Γεωργίου αφορούσε διαδικαστικό, όχι ουσιαστικό, ζήτημα.

Ποιοι επλήγησαν: Η αξιοπιστία της χώρας διεθνώς (και τα δύο επεισόδια)· ο ίδιος ο Ανδρέας Γεωργίου, ο οποίος υποβλήθηκε σε πολυετή δικαστική διαδικασία παρά επανειλημμένες αθωωτικές κρίσεις· έμμεσα το σύνολο του πληθυσμού μέσω των δημοσιονομικών μέτρων που ακολούθησαν την ένταξη σε καθεστώς μνημονίου.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Το σκέλος 2004 είναι αποδεδειγμένο ως προς την ύπαρξη αναθεωρήσεων· το σκέλος 2009–2010 παραμένει έντονα αμφιλεγόμενο ως προς την ερμηνεία, με την επικρατούσα τεκμηρίωση (δικαστικές αθωώσεις, απόφαση ΕΔΔΑ, οικονομική ανάλυση) να μην επιβεβαιώνει τη θέση περί σκόπιμης απάτης.

Ενδεικτικές πηγές: Capital.gr (δύο άρθρα, 2016 και 2018), CNN.gr, HuffPost Greece, in.gr, Liberal.gr, Dikastiko.gr, Efsyn.gr, Freepen.gr, έκθεση ΔΝΤ Μαΐου 2010 για το πρόγραμμα στήριξης της Ελλάδας.

1.6 Χρηματοοικονομικό swap Goldman Sachs (2001) — απόκρυψη χρέους

Υπόθεση #006 — Κατάσταση: **Αποδεδειγμένο** (ύπαρξη και μηχανισμός), **Αμφιλεγόμενο** (βαθμός ευθύνης για την κρίση)

Κυβέρνηση / Περίοδος: ΠΑΣΟΚ, κυβέρνηση Κώστα Σημίτη, 2001, με υπουργό Οικονομικών τον Γιάννο Παπαντωνίου· η σύμβαση επεκτάθηκε αργότερα (ωρίμανση έως το 2037) επί υπουργίας Γιώργου Αλογοσκούφη (ΝΔ), ενώ η εγγραφή του στον προϋπολογισμό ως χρέους έγινε τελικά επί υπουργίας Ευάγγελου Βενιζέλου (ΠΑΣΟΚ) το 2010, κατόπιν πίεσης της Eurostat.

Τι συνέβη: Το 2001, λίγο μετά την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωζώνη, η αμερικανική επενδυτική τράπεζα Goldman Sachs διαμόρφωσε για το Ελληνικό Δημόσιο μια συναλλαγή ανταλλαγής νομισμάτων (cross-currency swap) που αντάλλασσε ομόλογο ονομαστικής αξίας περίπου 10 δισ. ευρώ (σε γιεν και δολάρια) σε ευρώ, χρησιμοποιώντας ιστορική και όχι τρέχουσα συναλλαγματική ισοτιμία. Η τεχνική αυτή εμφάνιζε το δημόσιο χρέος μειωμένο κατά περίπου 2,8 δισ. ευρώ, μέγεθος που ισοδυναμούσε περίπου με 2% του ΑΕΠ, βοηθώντας τη χώρα να παρουσιάσει καλύτερη εικόνα ως προς τα δημοσιονομικά κριτήρια της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Για τις υπηρεσίες της, η Goldman Sachs εισέπραξε αμοιβή που έχει αναφερθεί σε δημοσιεύματα γύρω στα 600 εκατ. ευρώ, ασυνήθιστα υψηλή σε σχέση με το μέγεθος της συναλλαγής, λόγω της πολυπλοκότητάς της. Παράλληλα δημιουργήθηκε τιτλοποίηση μελλοντικών κρατικών εσόδων (ομόλογα “Αίολος”) που συνέβαλε επίσης στη λογιστική μείωση του εμφανιζόμενου χρέους. Το 2005 η συμφωνία αναδιαρθρώθηκε, με το “κρυφό” χρέος να έχει διογκωθεί στο μεταξύ σε περίπου 5,1 δισ. ευρώ λόγω δυσμενούς εξέλιξης επιτοκίων μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001. Το 2008 η Goldman Sachs πούλησε τα δικαιώματα του swap στην Εθνική Τράπεζα, η οποία το τιτλοποίησε περαιτέρω μέσω ειδικού οχήματος (“Titlos”). Το συνολικό τελικό κόστος της συναλλαγής για το ελληνικό δημόσιο έχει αναφερθεί σε δημοσιεύματα να έχει φτάσει τα 16 δισ. ευρώ όταν τελικά καταγράφηκε πλήρως στον προϋπολογισμό, αν και τέτοιοι συνολικοί υπολογισμοί ποικίλλουν σημαντικά ανάλογα με τη μεθοδολογία.

Διεθνές πλαίσιο: Παρόμοιες τεχνικές είχαν χρησιμοποιηθεί και από άλλες ευρωπαϊκές χώρες (η Ιταλία μέσω JPMorgan στα τέλη της δεκαετίας του 1990), και έως το 2008 οι λογιστικοί κανόνες της ΕΕ επέτρεπαν τη χρήση τέτοιων “εκτός αγοράς” (off-market) swaps για διαχείριση χρέους. Η ίδια η Goldman Sachs δήλωσε επίσημα το 2010 ότι οι συναλλαγές ήταν σύμφωνες με τους κανόνες της Eurostat που ίσχυαν τότε. Το 2013 ανώτατο στέλεχος της τράπεζας (Μάικλ Σέργουντ) δήλωσε δημόσια ότι η τράπεζα δεν θα προχωρούσε σήμερα σε ανάλογη συναλλαγή, αναγνωρίζοντας έμμεσα το πρόβλημα διαφάνειας. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα αρνήθηκε αίτημα δημοσιοποίησης των σχετικών εγγράφων του swap επικαλούμενη “σοβαρούς” κινδύνους, γεγονός που οδήγησε το πρακτορείο Bloomberg να προσφύγει δικαστικά εναντίον της.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ύπαρξη της συναλλαγής, ο μηχανισμός λογιστικής απόκρυψης χρέους και η αμοιβή της Goldman Sachs είναι τεκμηριωμένα γεγονότα, επιβεβαιωμένα τόσο από ρεπορτάζ διεθνών μέσων (BBC Newsnight, Bloomberg, The Nation) όσο και από ίδιες δηλώσεις εμπλεκόμενων (Χριστόφορος Σαρδελής, τότε επικεφαλής Οργανισμού Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους). Αμφιλεγόμενος παραμένει ο βαθμός στον οποίο αυτή η συγκεκριμένη συναλλαγή (ύψους 2,8–5,1 δισ. ευρώ σε ένα συνολικό χρέος εκατοντάδων δισεκατομμυρίων) ήταν πραγματική αιτία της μεταγενέστερης κρίσης χρέους του 2010, έναντι του να αποτελεί ένα ακόμη επεισόδιο σε ένα ευρύτερο πρόβλημα δημοσιονομικής διαφάνειας και υπερδανεισμού που αφορούσε πολλές χώρες της Ευρωζώνης, όχι μόνο την Ελλάδα.

Ποιοι επλήγησαν: Οι Έλληνες φορολογούμενοι, μέσω της τελικής επιβάρυνσης του δημόσιου χρέους και της απώλειας αξιοπιστίας της χώρας σε διεθνές επίπεδο.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Η Goldman Sachs, μέσω υψηλών προμηθειών· δευτερευόντως η Εθνική Τράπεζα, η οποία αργότερα απέκτησε τα δικαιώματα του swap.

Νομικό/θεσμικό επακόλουθο: Δεν έχει καταγραφεί ποινική δίωξη ή καταδίκη Ελλήνων αξιωματούχων ειδικά για αυτή τη συναλλαγή. Πρώην στέλεχος της Goldman Sachs που σχεδίασε

τα swaps προέτρεψε αργότερα δημόσια την ελληνική κυβέρνηση να προσφύγει δικαστικά για αποζημίωση, χωρίς αυτό να έχει οδηγήσει σε γνωστή δικαστική διεκδίκηση από την ελληνική πλευρά. Το swar τερματίστηκε οριστικά με συμφωνία Ελληνικού Δημοσίου και Εθνικής Τράπεζας που ανακοινώθηκε το 2019.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η ίδια η συναλλαγή και ο μηχανισμός της είναι αδιαμφισβήτητα τεκμηριωμένοι από πολλαπλές ανεξάρτητες πηγές. Η αιτιώδης βαρύτητά της στη συνολική κρίση χρέους παραμένει αντικείμενο οικονομικής εκτίμησης και πολιτικής ερμηνείας.

Ενδεικτικές πηγές: The Nation (“How Goldman Sachs Profited From the Greek Debt Crisis”), The Bureau of Investigative Journalism, CNN.gr, in.gr, Documentonews.gr, Triklopedia.gr, Χανιώτικα Νέα, New-economy.gr, δήλωση Goldman Sachs Φεβρουαρίου 2010, δημοσιεύματα Bloomberg για τη δικαστική διαμάχη με την ΕΚΤ.

1.7 Υπερδανεισμός του κράτους — διαχρονική διόγκωση δημόσιου χρέους

Υπόθεση #007 — Κατάσταση: **Αποδεδειγμένο** (στοιχεία), **Αμφιλεγόμενο** (κατανομή ευθυνών)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Διακομματικό, με συνεχή συνεισφορά όλων των κυβερνήσεων από το 1974 έως το 2009· η ανάλυση ανά περίοδο δείχνει σαφείς διαφορές στον ρυθμό διόγκωσης.

Τι συνέβη — τα στοιχεία: Το ελληνικό δημόσιο χρέος παρέμεινε συγκριτικά χαμηλό κατά τη μεταπολεμική περίοδο και τη Μεταπολίτευση, στο 20–22% του ΑΕΠ έως το 1980. Από τη δεκαετία του 1980 και μετά ακολούθησε απότομη ανοδική πορεία: από περίπου 28,6% του ΑΕΠ το 1980 σε 111,6% το 1993, δηλαδή σχεδόν τετραπλασιασμός σε δεκατρία χρόνια. Η πλέον απότομη αύξηση σημειώθηκε την περίοδο 1981–1990 (από 34,5% σε 80,7% του ΑΕΠ) και συνεχίστηκε έως το 1993 (111,6%). Ακολούθησε περίοδος σχετικής σταθεροποίησης γύρω στο 100–110% του ΑΕΠ κατά τη δεκαετία 1993–2004, στη διάρκεια της οποίας το έλλειμμα μειώθηκε από 9,1% (1995) σε 3,1% του ΑΕΠ (1999) εν όψει της ένταξης στην ΟΝΕ. Από το 2004 και μετά το χρέος ξανάρχισε να αυξάνεται σαφώς: από 99,8% του ΑΕΠ το 2004 σε 107,5% (2006), 112,9% (2008) και τελικά 127,9% του ΑΕΠ το 2009, με το αντίστοιχο έλλειμμα να εκτινάσσεται στο 15,6% του ΑΕΠ εκείνη τη χρονιά. Μεταξύ 2006 και 2009 οι δημόσιες δαπάνες αυξήθηκαν κατά σχεδόν 9 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ ενώ τα έσοδα μειώνονταν κατά 1 μονάδα· ο αριθμός των εργαζομένων στο Δημόσιο αυξήθηκε από 447.520 (2004) σε 511.913 (2009).

Ανά κυβερνητική περίοδο (συνολτικά, με στρογγυλοποιημένα στοιχεία):

- 1974–1981 (μεταπολιτευτική ΝΔ): χρέος από περίπου 20% σε 34% του ΑΕΠ, κυρίως λόγω επενδύσεων υποδομής.
- 1981–1989 (ΠΑΣΟΚ, Ανδρέας Παπανδρέου): χρέος από 34% σε περίπου 80% του ΑΕΠ, μέσω επέκτασης του κοινωνικού κράτους και κρατικοποιήσεων προβληματικών επιχειρήσεων.
- 1989–1993 (ΝΔ, Κ. Μητσοτάκης): χρέος από 80% σε 111,6% του ΑΕΠ το 1993· μέρος της αύξησης οφείλεται και σε λογιστική ενσωμάτωση προϋπάρχοντος “κρυφού” χρέους μέσω ευρωπαϊκών κανόνων, όχι μόνο σε νέο δανεισμό.
- 1993–2004 (ΠΑΣΟΚ, Α. Παπανδρέου / Κ. Σημίτης): σχετική σταθεροποίηση γύρω στο 100–110% του ΑΕΠ, με μεγάλα έργα υποδομής (αεροδρόμιο Ελ. Βενιζέλος, Αττική Οδός, Εγνατία, προετοιμασία Ολυμπιακών 2004).
- 2004–2009 (ΝΔ, Κ. Καραμανλής): χρέος από περίπου 100% σε 127,9% του ΑΕΠ, με το έλλειμμα να μην πέφτει ποτέ κάτω από 5,5% του ΑΕΠ παρά τις αντίθετες δημόσιες διαβεβαιώσεις της περιόδου.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η κατανομή ευθυνών μεταξύ κομμάτων για τη διόγκωση του χρέους αποτελεί κατεξοχήν πεδίο κομματικής αντιπαράθεσης, καθώς κάθε πολιτικός χώρος τείνει να αποδίδει το μεγαλύτερο μέρος της ευθύνης στην αντίπαλη παράταξη. Οι υποστηρικτές της ΝΔ τείνουν να τονίζουν την τριπλασιοποίηση του χρέους επί ΠΑΣΟΚ 1981–1989 και την απογείωσή του, ενώ οι υποστηρικτές του ΠΑΣΟΚ τονίζουν την επιδείνωση 2004–2009 επί ΝΔ και τη συγκάλυψη του πραγματικού ελλείμματος εκείνη την περίοδο. Και οι δύο ερμηνείες βασίζονται σε πραγματικά στοιχεία αλλά επιλέγουν διαφορετικές χρονικές περιόδους ως το κύριο σημείο αναφοράς. Μια πιο ισορροπημένη ανάγνωση των στοιχείων δείχνει ότι η διόγκωση του χρέους ήταν διαρκές φαινόμενο σε βάθος τεσσάρων δεκαετιών, με συνεισφορά όλων των κυβερνήσεων ανεξαρτήτως κόμματος, μέσω συνδυασμού διαρθρωτικά χαμηλών φορολογικών εσόδων (λόγω φοροδιαφυγής), αυξημένων δαπανών και συνεχούς προσφυγής σε δανεισμό αντί δημοσιονομικής προσαρμογής.

Ποιοι επλήγησαν: Οι μεταγενέστερες γενιές φορολογουμένων, οι οποίες κλήθηκαν να εξυπηρετήσουν χρέος που δημιουργήθηκε σε προηγούμενες δεκαετίες, μέσω μέτρων λιτότητας μετά το 2010.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Βραχυπρόθεσμα, δικαιούχοι δημοσίων δαπανών και επενδύσεων της κάθε περιόδου (δημόσιοι υπάλληλοι, ανάδοχοι έργων, δικαιούχοι κοινωνικών παροχών)· μακροπρόθεσμα, δανειστές του ελληνικού δημόσιου μέσω τόκων.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Τα αριθμητικά στοιχεία εξέλιξης του χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ είναι επίσημα και αδιαμφισβήτητα (πηγές: πρώην ΥΠΕΘΟ, Τράπεζα της Ελλάδος, Eurostat/AMECO, ΔΝΤ). Αμφιλεγόμενη παραμένει η πολιτική ερμηνεία και η κατανομή ποσοστού ευθύνης ανά κόμμα και κυβέρνηση.

Ενδεικτικές πηγές: Capital.gr (“Το ιστορικό του ελληνικού δημόσιου χρέους”), Βικιπαίδεια (“Ελληνική οικονομική κρίση χρέους 2009–2018”), News247.gr, Jodi.graphics (στοιχεία IMF), Insurancedaily.gr, Samartzisgiannis.gr, στοιχεία πρώην ΥΠΕΘΟ (“Η Ελληνική Οικονομία 1960–1997”).

1.8 Κομματικοποίηση του Δημοσίου — πελατειακές σχέσεις και διορισμοί

Υπόθεση #008 — Κατάσταση: **Αμφιλεγόμενο**

Κυβέρνηση / Περίοδος: Διακομματικό φαινόμενο με ρίζες από την ίδια τη συγκρότηση του νεοελληνικού κράτους, με ιδιαίτερη ένταση κατά τη Μεταπολίτευση (1974) έως τουλάχιστον το 1994, όταν θεσπίστηκε ο πρώτος σοβαρός θεσμικός φραγμός.

Τι συνέβη: Επί δεκαετίες μετά τη Μεταπολίτευση, η στελέχωση μεγάλου μέρους του ελληνικού Δημοσίου γινόταν, σύμφωνα με ακαδημαϊκές και δημοσιογραφικές αναλύσεις, κατά κύριο λόγο με κομματικά και πελατειακά κριτήρια αντί αξιοκρατικών διαδικασιών: τοπικοί κομματάρχες διαμεσολαβούσαν μεταξύ ψηφοφόρων και κόμματος εξουσίας, με αντάλλαγμα διορισμούς ή προαγωγές στον ευρύτερο δημόσιο τομέα. Το φαινόμενο περιγράφεται στη σχετική βιβλιογραφία ως δομικό χαρακτηριστικό του ελληνικού διοικητικού συστήματος, που αναπαρήγαγε αναξιοκρατία, αδιαφάνεια και διαφθορά επί μακρόν, ανεξαρτήτως του κόμματος που κάθε φορά ασκούσε την εξουσία.

Θεσμική απάντηση — ίδρυση ΑΣΕΠ (1994): Το 1994, επί κυβέρνησης ΠΑΣΟΚ και με υπουργό τον Αναστάσιο Πεπονή, θεσπίστηκε ο νόμος 2190/1994 (γνωστός ως “νόμος Πεπονή”), με τον οποίο ιδρύθηκε το Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού (ΑΣΕΠ) ως ανεξάρτητη αρχή με ρητό σκοπό την ανατροπή της καθιερωμένης πρακτικής πελατειακών σχέσεων και αδιαφάνειας στις προσλήψεις του δημόσιου τομέα, μέσω γραπτού διαγωνισμού και αντικειμενικών κριτηρίων. Το ΑΣΕΠ κατοχυρώθηκε συνταγματικά με την αναθεώρηση του 2001, ενισχύοντας περαιτέρω την ανεξαρτησία του από την εκάστοτε πολιτική εξουσία. Ο θεσμός αξιολογείται ευρέως, ακόμη και από επικριτές προηγούμενων πρακτικών, ως ουσιαστική τομή που περιόρισε σημαντικά τις πλέον

κατάφωρες μορφές κομματικών διορισμών στις τακτικές θέσεις του Δημοσίου, χωρίς ωστόσο να εξαλείψει το πρόβλημα.

Παραμένουσες πρακτικές — το ζήτημα των “μετακλητών”: Παρά την ίδρυση του ΑΣΕΠ, αναλύσεις επισημαίνουν ότι το σύστημα “μετακλητών” υπαλλήλων (προσωπικό που η πολιτική ηγεσία προσλαμβάνει απευθείας, εκτός ΑΣΕΠ, ως προσωπικό εμπιστοσύνης) διευρύνθηκε με τον καιρό και σε ορισμένες περιπτώσεις κάλυψε και αμιγώς διοικητικές θέσεις χωρίς διαδικασία αξιοκρατίας ή λογοδοσίας πέρα από την απόφαση της εκάστοτε πολιτικής ηγεσίας. Η τοποθέτηση διοικήσεων δημοσίων οργανισμών, ΔΕΚΟ και εποπτευόμενων φορέων παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό εκτός του πλαισίου ΑΣΕΠ και υπό άμεσο πολιτικό έλεγχο της εκάστοτε κυβέρνησης, ανεξαρτήτως κόμματος.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταξη αυτού του φαινομένου σε κατάλογο “εξαναγκασμού” απαιτεί προσοχή: η κομματικοποίηση δεν αποτελεί μία συγκεκριμένη νομοθετική πράξη με σαφή χρονολόγηση και υπεύθυνους, αλλά διάχυτη πρακτική που εξελίχθηκε σε βάθος δεκαετιών, με σαφή διαφοροποίηση πριν και μετά το 1994. Η αξιολόγηση της σοβαρότητας και έκτασης του φαινομένου σε κάθε συγκεκριμένη περίοδο διαφέρει ανάλογα με την πολιτική τοποθέτηση του αναλυτή, ενώ όλα τα μεγάλα κόμματα (ΝΔ, ΠΑΣΟΚ, και αργότερα ΣΥΡΙΖΑ) έχουν κατά καιρούς κατηγορηθεί αμοιβαία για διατήρηση ή επέκταση πελατειακών πρακτικών, ιδίως στο επίπεδο μετακλητών θέσεων και διοικήσεων φορέων.

Ποιοι επλήγησαν: Πολίτες που διεκδικούσαν θέσεις εργασίας στο Δημόσιο χωρίς κομματική διασύνδεση· το σύνολο των πολιτών μέσω της μειωμένης αποτελεσματικότητας μιας διοίκησης στελεχωμένης εν μέρει με μη αξιοκρατικά κριτήρια.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Πρόσωπα με κομματική/πελατειακή σύνδεση που εξασφάλισαν θέσεις εργασίας ή προαγωγές· τα ίδια τα κόμματα εξουσίας, μέσω της διεύρυνσης εκλογικής πελατείας.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Το γενικό φαινόμενο της κομματικοποίησης πριν το 1994 είναι ευρέως τεκμηριωμένο σε ακαδημαϊκή βιβλιογραφία δημόσιας διοίκησης. Η θεσμική βελτίωση μετά την ίδρυση του ΑΣΕΠ είναι επίσης τεκμηριωμένη. Αμφιλεγόμενη παραμένει η έκταση του φαινομένου στο επίπεδο μετακλητών θέσεων και διοικήσεων φορέων στη σύγχρονη εποχή, όπου δεν υπάρχουν συγκρίσιμα ποσοτικά στοιχεία μεταξύ κυβερνήσεων.

Ενδεικτικές πηγές: Βικιπαίδεια (“Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού”), Info.asep.gr (επίσημη ιστοσελίδα ΑΣΕΠ), Εφημερίδα των Συντακτών (“Αποκομματικοποίηση της δημόσιας διοίκησης”, “Οι δυο πόλοι της Δημόσιας Διοίκησης”), Νομική Βιβλιοθήκη (ανάλυση Ν. 2190/1994), ακαδημαϊκές εργασίες Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης ΕΚΠΑ.

1.9 Προβληματικές επιχειρήσεις — κοινωνικοποίηση ιδιωτικών ζημιών

Υπόθεση #009 — Κατάσταση: **Αμφιλεγόμενο**

Κυβέρνηση / Περίοδος: Ρίζες στη Νέα Δημοκρατία της περιόδου 1974–1981 (μαζικές κρατικοποιήσεις προβληματικών ομίλων, όπως του Ομίλου Ανδρεάδη το 1975)· κύρια θεσμική διαχείριση επί ΠΑΣΟΚ από το 1981, με την ίδρυση του Οργανισμού Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων (ΟΑΕ) το 1983.

Τι συνέβη: Στον απόηχο της παγκόσμιας πετρελαϊκής και οικονομικής κρίσης της δεκαετίας του 1970, πολλές ελληνικές βιομηχανικές επιχειρήσεις βρέθηκαν στις αρχές της δεκαετίας του 1980 υπερχρεωμένες και στα πρόθυρα πτώχευσης, κυρίως λόγω αύξησης του χρηματοοικονομικού τους κόστους. Ο όρος “προβληματικές επιχειρήσεις” καθιερώθηκε στον δημόσιο διάλογο εκείνη την περίοδο. Ήδη από το 1974–1981 η τότε κυβέρνηση ΝΔ είχε προχωρήσει σε κρατικοποιήσεις μεγάλου αριθμού επιχειρήσεων (μεταξύ άλλων του Ομίλου Ανδρεάδη το 1975, με 15 τράπεζες, ασφαλιστικές, εμπορικές, βιομηχανικές και ξενοδοχειακές επιχειρήσεις), παραδίδοντας το 1981 στην εισερχόμενη κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ σύνολο 119 δημόσιων επιχειρήσεων. Το 1983 η

κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ ίδρυσε τον Οργανισμό Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων (ΟΑΕ) με τον νόμο 1386/1983, ειδικό κρατικό φορέα διάσωσης προβληματικών επιχειρήσεων μέσω δανείων από κρατικές τράπεζες, μέρος των οποίων λειτουργούσε ουσιαστικά ως άτοκη ή και μη επιστρεπτέα επιχορήγηση.

Το πρόβλημα κινήτρων: Αναλύσεις της περιόδου επισημαίνουν ότι η ύπαρξη ενός τακτικού μηχανισμού κρατικής διάσωσης δημιούργησε στρεβλά κίνητρα: αρκετοί ιδιώτες επιχειρηματίες, αντί να επενδύσουν προσωπικά κεφάλαια στη διάσωση των επιχειρήσεών τους, προτίμησαν να τις αφήσουν στα χέρια του κράτους, μεταφέροντας παράλληλα κεφάλαια στο εξωτερικό — μια πρακτική που περιγράφεται ως “ηθελημένη χρεοκοπία” με στόχο την τελική εξαγορά από το Δημόσιο υπό ευνοϊκούς όρους. Το φαινόμενο αυτό νόθευσε τον ελεύθερο ανταγωνισμό, καθώς επιχειρήσεις με κρατική στήριξη λειτουργούσαν χωρίς τον συνήθη επιχειρηματικό κίνδυνο.

Η αντίθετη ερμηνεία: Ορισμένες οικονομικές αναλύσεις υποστηρίζουν ότι η κρατική παρέμβαση μέσω του ΟΑΕ ήταν “εκ των πραγμάτων επιβεβλημένη”, καθώς η εναλλακτική θα ήταν μαζική χρεοκοπία σημαντικού τμήματος του πυρήνα της ελληνικής βιομηχανίας και συνακόλουθη απώλεια χιλιάδων θέσεων εργασίας, σε μια περίοδο διεθνούς οικονομικής κρίσης. Εργαζόμενοι σε προβληματικές επιχειρήσεις της εποχής πραγματοποίησαν κινητοποιήσεις απαιτώντας ρητά την κρατικοποίηση ως μέσο διάσωσης της απασχόλησής τους, αίτημα που το ΠΑΣΟΚ είχε προεκλογικά υποσχεθεί να ικανοποιήσει.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Το ζήτημα αν η πολιτική αυτή συνιστούσε ανεύθυνη κοινωνικοποίηση ιδιωτικών ζημιών προς όφελος συγκεκριμένων επιχειρηματιών, ή αναγκαία κοινωνική προστασία θέσεων εργασίας σε περίοδο κρίσης, παραμένει ανοιχτό οικονομικό-πολιτικό ερώτημα με επιχειρήματα και από τις δύο πλευρές. Είναι ενδεικτικό ότι το ίδιο το πολιτικό σκάνδαλο που οδήγησε στην πτώση της κυβέρνησης ΠΑΣΟΚ το 1989 (σκάνδαλο Κοσκωτά) αναδείχθηκε εν μέρει μέσα από το ευρύτερο κλίμα χαλαρής εποπτείας τραπεζικού και κρατικού χρήματος της περιόδου.

Ποιοι επλήγησαν: Το δημόσιο ταμείο, μέσω της επιβάρυνσης με χρέη ιδιωτικών επιχειρήσεων· έμμεσα το σύνολο των φορολογουμένων.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Ιδιοκτήτες προβληματικών επιχειρήσεων που απάλλαξαν τον εαυτό τους από ιδιωτικό χρέος μεταφέροντάς το στο Δημόσιο· εργαζόμενοι που διατήρησαν προσωρινά τις θέσεις εργασίας τους.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η ύπαρξη του μηχανισμού ΟΑΕ και η γενική εικόνα μεταφοράς ιδιωτικού χρέους στο Δημόσιο είναι ιστορικά τεκμηριωμένες. Αμφιλεγόμενη παραμένει η συνολική αποτίμηση της πολιτικής ως ανεύθυνης ή αναγκαίας, καθώς και η έκταση της “ηθελημένης” κατάχρησης του μηχανισμού από μεμονωμένους επιχειρηματίες έναντι γνήσιων περιπτώσεων αδυναμίας.

Ενδεικτικές πηγές: Yourearticles.com (βιβλιογραφική αναφορά σε Σακελλαρόπουλο 1992, “Προβληματικές Επιχειρήσεις. Κράτος και κοινωνικά συμφέροντα τη δεκαετία του 80”), Liberal.gr, Ερμαϊκή Στήλη (blogspot), ThessaliaEconomy.gr, Κίνηση “Απελάστε το Ρατσισμό” (αναφορά νόμου 1386/1983).

1.10 Μνημόνιο 2010 — δανειακή σύμβαση και δημοσιονομική επιτήρηση

Υπόθεση #010 — Κατάσταση: **Αποδεδειγμένο** (γεγονότα/διαδικασία), **Αμφιλεγόμενο** (αναγκαιότητα/ορθότητα)

Κυβέρνηση / Περίοδος: ΠΑΣΟΚ, κυβέρνηση Γιώργου Παπανδρέου, Απρίλιος–Μάιος 2010.

Τι συνέβη: Στις 23 Απριλίου 2010 ο πρωθυπουργός Γιώργος Παπανδρέου ανακοίνωσε δημόσια, από το Καστελόριζο, την προσφυγή της Ελλάδας στον μηχανισμό στήριξης ΕΕ–ΔΝΤ. Στις 3 Μαΐου 2010 η χώρα υπέβαλε επίσημο αίτημα δανεισμού 80 δισ. ευρώ από τα υπόλοιπα 15 κράτη της Ευρωζώνης και 30 δισ. ευρώ από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο,

συνολικού ύψους 110 δισ. ευρώ, συνοδευόμενο από τρία μνημόνια (Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής, Τεχνικό Μνημόνιο Συνεννόησης, Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής). Οι σχετικές συμβάσεις (“Σύμβαση Δανειακής Διευκόλυνσης” με την Ευρωζώνη και “Διακανονισμός Χρηματοδότησης Αμέσου Ετοιμότητας” με το ΔΝΤ) υπογράφηκαν στις 8 Μαΐου 2010 από τον υπουργό Οικονομικών Γιώργο Παπακωνσταντίνου και τον διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος Γεώργιο Προβόπουλο, χωρίς προηγούμενη κύρωση από τη Βουλή — ο νόμος 3845/2010 παρείχε στον υπουργό Οικονομικών σχετική εξουσιοδότηση, οι δε δανειακές συμβάσεις ίσχυαν από την ημερομηνία υπογραφής τους ώστε να καταστεί δυνατή η άμεση εκταμίευση της πρώτης δόσης. Δημιουργήθηκε η λεγόμενη “Τρόικα” (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, ΔΝΤ), η οποία αξιολογούσε ανά τρίμηνο την πρόοδο εφαρμογής των όρων πριν εγκρίνει την εκταμίευση κάθε επόμενης δόσης.

Ζήτημα εθνικής κυριαρχίας και δημόσιας περιουσίας: Το άρθρο 14 παράγραφος 5 της Σύμβασης Δανειακής Διευκόλυνσης προέβλεπε ρητή παραίτηση του Ελληνικού Δημοσίου, “αμετάκλητα και άνευ όρων”, από κάθε ασυλία που θα μπορούσε να επικαλεστεί λόγω εθνικής κυριαρχίας σε ενδεχόμενη δικαστική διαδικασία σχετική με τη σύμβαση. Το ζήτημα αυτό προκάλεσε έντονη συνταγματολογική αντιπαράθεση: καθηγητές συνταγματικού δικαίου (Γ. Κασιμάτης, Κ. Χρυσόγονος) έκριναν ότι ο όρος αυτός έθετε σε κίνδυνο την εθνική κυριαρχία και τα κυριαρχικά δικαιώματα της χώρας, ενώ άλλες νομικές αναλύσεις κατέληξαν ότι η παραίτηση δεν επεκτεινόταν στην ίδια τη δημόσια περιουσία, καθώς προστατευόταν από άλλες διατάξεις αναγκαστικού δικαίου (άρθρο 4 του ν. 3068/2002), και ότι η αναγκαστική εκτέλεση στην Ελλάδα θα διεπόταν πάντως από το ελληνικό δίκαιο.

Δικαστικός έλεγχος συνταγματικότητας: Το πρώτο μνημόνιο και οι σχετικοί εφαρμοστικοί νόμοι αμφισβητήθηκαν δικαστικά ως προς τη συνταγματικότητά τους, μεταξύ άλλων ως προς την απαίτηση ενισχυμένης πλειοψηφίας 3/5 της Βουλής (άρθρο 28 του Συντάγματος, για συμφωνίες που μεταβιβάζουν αρμοδιότητες σε διεθνείς οργανισμούς) και ως προς πιθανή παραβίαση του δικαιώματος ιδιοκτησίας (άρθρο 17 Σ., Πρώτο Πρόσθετο Πρωτόκολλο ΕΣΔΑ). Τα ελληνικά δικαστήρια έκριναν τελικά ότι τα μέτρα δεν ήταν προδήλως απρόσφορα ή μη αναγκαία δεδομένης της δημοσιονομικής κρίσης, ότι δεν παραβιάζονταν η αρχή της αναλογικότητας, και ότι δεν υπάρχει συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα σε συγκεκριμένο ύψος αποδοχών ή συντάξεων που να αποκλείει τη νομοθετική διαφοροποίησή τους υπό τις συνθήκες.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Ως προς την αναγκαιότητα της προσφυγής στο μηχανισμό στήριξης, υπάρχει ευρεία —αν και όχι καθολική— σύγκλιση οικονομολόγων ότι η Ελλάδα δεν είχε τη δυνατότητα να δανειστεί από τις διεθνείς αγορές την άνοιξη του 2010 και έπρεπε αναγκαστικά να προσφύγει σε κάποιας μορφής εξωτερική στήριξη. Ο ίδιος ο Γιώργος Παπανδρέου υποστήριξε εκ των υστέρων ότι “όλοι οι οικονομολόγοι, ακόμη και αν διαφωνούσαν με το μείγμα της θεραπείας”, συμφωνούσαν ότι η προσφυγή ήταν αναγκαία. Αμφισβητείται όμως έντονα, τόσο πολιτικά όσο και οικονομικά, αν το συγκεκριμένο μείγμα πολιτικής (έκταση δημοσιονομικής προσαρμογής, ταχύτητα εφαρμογής, μείγμα φορολογικών και περικοπτικών μέτρων) ήταν το βέλτιστο, καθώς και αν η διαδικασία διαπραγμάτευσης θα μπορούσε να είχε αποφέρει καλύτερους όρους. Ακαδημαϊκές αναλύσεις της περιόδου σημειώνουν ότι οι αρχικές κινήσεις της ελληνικής πλευράς ήταν σε κάποιο βαθμό “σπασμωδικές” και επικεντρωμένες στην ικανοποίηση προεκλογικών δεσμεύσεων παρά σε διαρθρωτική αντιμετώπιση του προβλήματος.

Ποιοι επλήγησαν: Μισθωτοί και συνταξιούχοι του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα μέσω άμεσων περικοπών· επιχειρήσεις που έκλεισαν· άνεργοι και άστεγοι, των οποίων ο αριθμός αυξήθηκε σημαντικά μετά το 2010.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Βραχυπρόθεσμα, το ελληνικό δημόσιο απέφυγε άμεση στάση πληρωμών· διεθνείς πιστωτές (τράπεζες, ομολογιούχοι) διατήρησαν τη δυνατότητα σταδιακής ανάκτησης οφειλών αντί απότομου “κουρέματος”.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Τα γεγονότα, η διαδικασία υπογραφής και το περιεχόμενο των συμβάσεων είναι πλήρως τεκμηριωμένα από επίσημα κοινοβουλευτικά έγγραφα. Η αναγκαιότητα

και η ορθότητα της συγκεκριμένης πολιτικής επιλογής παραμένουν αντικείμενο ενεργού οικονομικής και πολιτικής αντιπαράθεσης, με σοβαρά επιχειρήματα από πολλές πλευρές.

Ενδεικτικές πηγές: Βικιπαίδεια (“Δανειακή σύμβαση της Ελλάδας τον Μάιο του 2010”, “Ελληνική οικονομική κρίση χρέους 2009–2018”), Αιτιολογική Έκθεση προς τη Βουλή (hellenic-parliament.gr), Constitutionalism.gr, Dsanet.gr (νομολογία ΣτΕ), Newsit.gr, Alfavita.gr, Newsbeast.gr, LiFO.gr, ερευνητική δημοσίευση “Η Ένταξη στο Μνημόνιο: Αναγκαστική Επιλογή” (Εκδόσεις Λιβάνη).

1.11 Περικοπές μισθών και συντάξεων (2010–2015)

Υπόθεση #011 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τα γεγονότα/νόμους, **Αμφιλεγόμενο** για την αναλογικότητα)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Κυρίως ΠΑΣΟΚ (Γ. Παπανδρέου, 2010–2011) και κυβέρνηση συνεργασίας υπό Λουκά Παπαδήμο (2011–2012), με συνέχεια επί ΝΔ–ΠΑΣΟΚ–ΔΗΜΑΡ (Α. Σαμαράς, 2012–2015) και τελική συμπλήρωση προβλεπόμενου μέτρου επί ΣΥΡΙΖΑ (2015).

Τι συνέβη — χρονολόγιο των κυριότερων μέτρων:

- **Μάιος 2010, ν. 3845/2010:** πρώτη ουσιαστική περικοπή — κατάργηση 13ης και 14ης σύνταξης/μισθού και αντικατάστασή τους με επίδομα έως 800 ευρώ ετησίως (με εξαιρέσεις για χαμηλόμισθους/χαμηλοσυνταξιούχους), καθώς και περικοπή επιδομάτων εορτών και αδείας μισθωτών του Δημοσίου.
- **2010, ν. 3863/2010 και 3865/2010:** θεμελιώδης ασφαλιστική μεταρρύθμιση με νέο τρόπο υπολογισμού συντάξεων για μετά το 2015, εισαγωγή “εισφοράς αλληλεγγύης συνταξιούχων” στις κύριες συντάξεις.
- **Ιούλιος 2011, ν. 3986/2011 (μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα):** πρόσθετες μειώσεις με ηλικιακά κριτήρια — συνταξιούχοι κάτω των 60 ετών με συντάξεις άνω των 1.700 ευρώ υπέστησαν μειώσεις 6% έως 10% για συντάξεις άνω των 3.000 ευρώ· επέκταση της εισφοράς αλληλεγγύης και στις επικουρικές συντάξεις.
- **Οκτώβριος–Νοέμβριος 2011, ν. 4002/2011 και 4024/2011:** περαιτέρω μειώσεις για νεότερους συνταξιούχους — έως 40% μείωση για συντάξεις άνω των 1.000 ευρώ σε ηλικία κάτω των 55 ετών, 20% για άνω των 1.200 ευρώ σε ηλικία κάτω των 60 ετών· πρόσθετες περικοπές επικουρικών συντάξεων 10%–20% ανάλογα με το ποσό.
- **Νοέμβριος 2012, ν. 4093/2012 (δεύτερο μνημόνιο):** νέες περικοπές κύριων συντάξεων με ισχύ από 1η Ιανουαρίου 2013.
- **2015–2016:** περικοπές επικουρικών συντάξεων και κατάργηση του Επιδόματος Κοινωνικής Αλληλεγγύης Συνταξιούχων (ΕΚΑΣ) σταδιακά έως τον Μάρτιο του 2016, βάσει δέσμευσης του τρίτου μνημονίου, επί κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ.

Αναλύσεις καταμετρούν συνολικά 11–25 διαδοχικές νομοθετικές παρεμβάσεις περικοπής συντάξεων στο διάστημα 2010–2015/2016, ανάλογα με τον τρόπο καταμέτρησης (κύριες, επικουρικές, εφάπαξ, επιδόματα). Οι σωρευτικές περικοπές, σύμφωνα με νομική ανάλυση δημοσιευμένη το 2013, υπερέβαιναν σε ορισμένες περιπτώσεις το 40% του συνολικού ποσού της σύνταξης.

Δικαστικός έλεγχος: Το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε το 2012 ότι οι περικοπές μισθών, συντάξεων και επιδομάτων του πρώτου μνημονίου ήταν συνταγματικές, με το σκεπτικό ότι εξυπηρετούσαν σοβαρούς λόγους δημοσίου συμφέροντος (αποτροπή χρεοκοπίας) και σκοπούς

κοινού ενδιαφέροντος των κρατών της Ευρωζώνης. Αντίθετα, το Ελεγκτικό Συνέδριο, με απόφαση της Ολομέλειάς του (244/2017), έκρινε αντισυνταγματικές τις μειώσεις που επιβλήθηκαν με τους νόμους 3863/2010, 3986/2011 και τις πρόσθετες περικοπές του ν. 4002/2011 (ύψους 8%–12%) ειδικά για συνταξιούχους ειδικών μισθολογίων του Δημοσίου (στρατιωτικοί, δικαστικοί κ.ά., περίπου 1.000 άτομα), κρίνοντας ότι έπρεπε να σταματήσουν να επιβάλλονται. Η απόφαση αυτή δημιούργησε εν μέρει αντιφατικό νομολογιακό τοπίο μεταξύ ΣτΕ και Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Το γεγονός των περικοπών και το νομοθετικό τους πλαίσιο είναι αδιαμφισβήτητα τεκμηριωμένα. Αμφιλεγόμενα παραμένουν: (α) αν οι περικοπές ήταν αναλογικές και δίκαιες ως μέτρο αντιμετώπισης της δημοσιονομικής κρίσης, δεδομένου ότι νομικές αναλύσεις επεσήμαναν ότι το σωρευτικό αποτέλεσμα πολλαπλών “εύλογων” επιμέρους μέτρων μπορεί να καταστεί συνολικά υπερβολικό και δυσανάλογο· (β) η κατανομή πολιτικής ευθύνης μεταξύ των διαδοχικών κυβερνήσεων που εφάρμοσαν τα μέτρα, δεδομένου ότι οι μεγαλύτερες περικοπές έγιναν επί πρώτου και δεύτερου μνημονίου (ΠΑΣΟΚ/Παπαδήμος/ΝΔ), ενώ μεταγενέστερα μέτρα (συμπεριλαμβανομένης της κατάργησης ΕΚΑΣ) εφαρμόστηκαν επί ΣΥΡΙΖΑ ως συνέχεια προγενέστερων δεσμεύσεων.

Ποιοι επλήγησαν: Μισθωτοί δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, συνταξιούχοι κύριων και επικουρικών ταμείων, με ιδιαίτερα βαριές επιπτώσεις σε νεότερους συνταξιούχους με υψηλότερες συντάξεις και σε πολυσυνταξιούχους.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Βραχυπρόθεσμα, το δημόσιο ταμείο μέσω δημοσιονομικής εξοικονόμησης (εκτιμώμενης σε εκατοντάδες εκατομμύρια ευρώ ετησίως ανά μέτρο, σύμφωνα με σχετική έκθεση που δημοσιοποίησε το ΤΟ ΒΗΜΑ το 2012).

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Πλήρως τεκμηριωμένο νομοθετικά και δικαστικά. Η αναλογικότητα και δικαιοσύνη του συνολικού μέτρου παραμένει αντικείμενο νομικής και πολιτικής αντιπαράθεσης, με αντιφατικές δικαστικές κρίσεις μεταξύ ΣτΕ και Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Ενδεικτικές πηγές: Alfavita.gr (“Συντάξεις: Μια δεκαετία με 25 νόμους”), Radiomax.gr, ΤΟ ΒΗΜΑ (“Το σχέδιο για τις περικοπές των συντάξεων — Η απόρρητη έκθεση”), Constitutionalism.gr, Ελεύθερος Τύπος, Σύλλογος Συνταξιούχων Δικηγόρων (dikigorikoskosmos.gr), ΡΟΑΣΑ.gr, απόφαση Ολομέλειας Ελεγκτικού Συνεδρίου 244/2017, νομολογία Διοικητικών Δικαστηρίων (dsanet.gr).

1.12 Έκτακτες εισφορές και “χαράτσια” — από προσωρινό σε μόνιμο μέτρο

Υπόθεση #012 — Κατάσταση: **Αποδεδειγμένο** (θέσπιση/μηχανισμός), **Αμφιλεγόμενο** (χαρακτηρισμός ως “εξαναγκασμός”)

Κυβέρνηση / Περίοδος: ΠΑΣΟΚ, κυβέρνηση Γιώργου Παπανδρέου, κύρια θέσπιση με τον νόμο 3986/2011 (Ιούλιος 2011)· εφαρμογή και παρατάσεις συνεχίστηκαν επί διαδοχικών κυβερνήσεων έως και μετά το 2014.

Τι συνέβη: Με το άρθρο 29 του νόμου 3986/2011 θεσπίστηκε η “ειδική εισφορά αλληλεγγύης” στα εισοδήματα φυσικών προσώπων άνω των 12.000 ευρώ, αρχικά για τις διαχειριστικές χρήσεις 2010–2014, δηλαδή με ρητά αναδρομική ισχύ (επιβλήθηκε αναδρομικά για εισοδήματα του 2010, πριν καν ψηφιστεί ο νόμος). Ο ίδιος νόμος (άρθρα 30–31) θέσπισε επίσης “έκτακτη εισφορά σε αντικειμενικές δαπάνες” (τέλος πολυτελείας σε αυτοκίνητα άνω 1.929 κ.εκ., σκάφη αναψυχής άνω 6 μέτρων, αεροσκάφη, πισίνες) και “τέλος επιτηδεύματος” για επαγγελματίες και επιχειρήσεις. Η διαδικασία είσπραξης οργανώθηκε μέσω σειράς εγκυκλίων της φορολογικής διοίκησης (ΠΟΛ. 1167/2011, ΠΟΛ. 1179/2011, ΠΟΛ. 1223/2011) και ανατέθηκε εν μέρει σε τραπεζικά ιδρύματα μέσω της εταιρείας ΔΙΑΣ Α.Ε. Η εισφορά εφαρμόστηκε αρχικά ως κράτηση στη μισθοδοσία (2% επί του μισθού από τον Σεπτέμβριο του 2011 και μετά, με αναδρομική προσαρμογή από την 1η Ιανουαρίου 2011) και στη συνέχεια μέσω εκκαθαριστικού σημειώματος.

Το μοτίβο “προσωρινό που έγινε μόνιμο”: Παρότι αρχικά θεσμοθετήθηκε ως έκτακτο και

προσωρινό μέτρο για τις χρήσεις 2010–2014, η ειδική εισφορά αλληλεγγύης παρατάθηκε επανειλημμένα με μεταγενέστερη νομοθεσία και παρέμεινε σε ισχύ επί σειρά ετών μετά την αρχική της λήξη, ενσωματωμένη στο μόνιμο φορολογικό σύστημα (με προβλεπόμενες εξαιρέσεις, μεταξύ άλλων για άτομα με αναπηρία 80% και άνω). Το μοτίβο αυτό — προσωρινού μέτρου κρίσης που μετεξελίσσεται σε διαρκή φορολογική επιβάρυνση — αποτελεί σταθερό χαρακτηριστικό της ελληνικής φορολογικής πολιτικής της περιόδου των μνημονίων και επαναλαμβάνεται σε άλλες περιπτώσεις αυτού του καταλόγου (βλ. επίσης Υπόθεση #014 για τη μετάβαση προς τον ΕΝΦΙΑ).

Δικαστικός έλεγχος: Το Συμβούλιο της Επικρατείας εξέτασε συναφή ζητήματα ειδικών εισφορών αλληλεγγύης σε επιμέρους κλάδους (π.χ. επιχειρήσεις φωτοβολταϊκών) και έκρινε ότι, σύμφωνα με τα άρθρα 4 και 78 του Συντάγματος, δεν αποκλείεται ένας φόρος να βαρύνει συγκεκριμένο κύκλο προσώπων εφόσον πλήττει συγκεκριμένη φορολογητέα ύλη βάσει γενικών και αντικειμενικών κριτηρίων. Δεν εντοπίστηκε ευρεία δικαστική ακύρωση της γενικής ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης φυσικών προσώπων ως αντισυνταγματικής.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Ο χαρακτηρισμός του μέτρου ως “χαράτσι” ή ως μηχανισμός “εξαναγκασμού” αντανάκλα πολιτική/λαϊκή αντίληψη περί αδικαιολόγητης ή δυσανάλογης φορολογικής επιβάρυνσης, ενώ η επίσημη δικαιολόγηση βασίστηκε στην ανάγκη άμεσης δημοσιονομικής εξυγίανσης υπό τους όρους του μνημονίου. Η αναδρομική ισχύς του μέτρου (φορολόγηση εισοδήματος του 2010 με νόμο που ψηφίστηκε το 2011) εγείρει ξεχωριστό νομικό ζήτημα ασφάλειας δικαίου, αν και τα ελληνικά δικαστήρια δεν έχουν κρίνει καθολικά αντισυνταγματική την αναδρομική φορολογική νομοθεσία υπό συνθήκες δημοσιονομικής ανάγκης.

Ποιοι επλήγησαν: Μισθωτοί, συνταξιούχοι και επαγγελματίες με εισόδημα άνω των 12.000 ευρώ ετησίως· ιδιοκτήτες αυτοκινήτων άνω 1.929 κ.εκ., σκαφών, πισίνων.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Το δημόσιο ταμείο, μέσω άμεσης αύξησης φορολογικών εσόδων για κάλυψη δημοσιονομικών στόχων του μνημονίου.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η θέσπιση, το νομικό πλαίσιο και η αναδρομική ισχύς του μέτρου είναι πλήρως τεκμηριωμένα από τον ίδιο τον νόμο και τις εγκυκλίους εφαρμογής. Ο χαρακτηρισμός του ως δυσανάλογο “εξαναγκασμό” έναντι αναγκαίου δημοσιονομικού μέτρου παραμένει πολιτική/ερμηνευτική κρίση.

Ενδεικτικές πηγές: Νόμος 3986/2011 (άρθρα 29–31), Forin.gr (πολλαπλές αναρτήσεις ΠΟΛ 2011–2012), Nomoskopio.gr, Artion.gr, ΑΑΔΕ (aade.gr, επίσημη περιγραφή ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης).

1.13 ΕΕΤΗΔΕ (“χαράτσι” ΔΕΗ) — φορολογία ακινήτων μέσω λογαριασμού ρεύματος

Υπόθεση #013 — Κατάσταση: **Αποδεδειγμένο**

Κυβέρνηση / Περίοδος: ΠΑΣΟΚ, κυβέρνηση Γιώργου Παπανδρέου, θέσπιση με τον νόμο 4021/2011 (Σεπτέμβριος 2011)· τροποποιήσεις επί κυβέρνησης Παπαδήμου (Φεβρουάριος 2012).

Τι συνέβη: Με το άρθρο 53 του νόμου 4021/2011 θεσπίστηκε το “Έκτακτο Ειδικό Τέλος Ηλεκτροδοτούμενων Δομημένων Επιφανειών” (ΕΕΤΗΔΕ), ευρύτερα γνωστό ως “χαράτσι της ΔΕΗ”. Επρόκειτο για φόρο επί ακινήτων, υπολογιζόμενο βάσει εμβαδού, τιμής ζώνης και παλαιότητας κτιρίου — χωρίς συσχέτιση με το πραγματικό εισόδημα του ιδιοκτήτη — ο οποίος ενσωματωνόταν στον λογαριασμό ηλεκτρικού ρεύματος. Το ιδιαίτερο και πλέον αμφιλεγόμενο χαρακτηριστικό του μέτρου ήταν ότι, βάσει απόφασης του αναπληρωτή υπουργού Οικονομικών (ΠΟΛ 1211/2011) που εκδόθηκε κατ’ εξουσιοδότηση του νόμου, η ΔΕΗ και οι εναλλακτικοί πάροχοι ρεύματος υποχρεούνταν να διακόπτουν την ηλεκτροδότηση σε όποιον καταναλωτή δεν πλήρωνε το τέλος — ακόμη κι αν είχε εξοφλήσει κανονικά το αντίτιμο της κατανάλωσης ρεύματος. Η ονομασία “χαράτσι” αποδόθηκε ακριβώς επειδή η πληρωμή ενός φόρου ακίνητης περιουσίας συνδέθηκε με την απειλή διακοπής ενός βασικού αγαθού (ηλεκτρικό ρεύμα), χωρίς σχέση μεταξύ

των δύο υποχρεώσεων.

Δικαστική διαδρομή: Το μέτρο αμφισβητήθηκε ευρέως δικαστικά. Το Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών, με την απόφαση 1101/2012, έκρινε σε συλλογική αγωγή ενώσεων καταναλωτών ότι το ΕΕΤΗΔΕ συνιστούσε στην πραγματικότητα φόρο (και όχι ανταποδοτικό τέλος) κατά την έννοια του άρθρου 78 του Συντάγματος, αντισυνταγματικό λόγω παραβίασης της αρχής της φορολογικής ισότητας (άρθρο 4 παρ. 1, 5 Σ) και μη ανεκτού περιορισμού της ιδιοκτησίας (άρθρο 1 Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου ΕΣΔΑ), δεδομένης της δεινής οικονομικής κατάστασης της συντριπτικής πλειοψηφίας των πολιτών· διέταξε προσωρινώς εκτελεστά τη ΔΕΗ να μη διακόπτει ρεύμα σε οφειλέτες του τέλους και να δέχεται πληρωμή μόνο του καθαρού αντιτίμου κατανάλωσης. Η υπόθεση έφτασε στην Ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας, η οποία με την απόφαση 1972/2012 έκρινε, κατά πλειοψηφία, ότι η επιβολή του ίδιου του τέλους ήταν συνταγματική (ως προσωρινό, διετές μέτρο βασισμένο σε γενικά αντικειμενικά κριτήρια, δικαιολογημένο από “επιτακτικούς λόγους εθνικού συμφέροντος” άμεσης μείωσης του ελλείμματος), έκρινε όμως ομόφωνα σχεδόν αντισυνταγματική τη συγκεκριμένη μέθοδο είσπραξης μέσω διακοπής ρεύματος, ως δυσανάλογη παρέμβαση που ανέτρεπε την καθολικότητα μιας βασικής υπηρεσίας κοινής ωφέλειας για λόγο άσχετο με την ίδια την παροχή του ρεύματος. Ο Άρειος Πάγος επιβεβαίωσε αργότερα (απόφαση 293/2014) την αντισυνταγματικότητα των σχετικών ρυθμίσεων.

Πολιτική αντίδραση και τροποποίηση: Μετά από μαζικές κοινωνικές αντιδράσεις χιλιάδων πολιτών, το άρθρο πέμπτο του νόμου 4047/2012 (Φεβρουάριος 2012) τροποποίησε το άρθρο 53 του ν. 4021/2011: η διακοπή ρεύματος έγινε δυνατή πλέον μόνο κατόπιν ρητής εντολής του Υπουργείου Οικονομικών (όχι αυτόματα από τη ΔΕΗ), ενώ μετά την παρέλευση τεσσάρων μηνών από τη λήξη προθεσμίας πληρωμής η ΔΕΗ και οι εναλλακτικοί πάροχοι όφειλαν να διαγράφουν το οφειλόμενο ΕΕΤΗΔΕ από τους λογαριασμούς ρεύματος και η είσπραξη περιερχόταν αποκλειστικά στις Δημόσιες Οικονομικές Υπηρεσίες (ΔΟΥ).

Γιατί κατατάσσεται ως σαφές παράδειγμα εξαναγκασμού: Σε αντίθεση με άλλες αμφιλεγόμενες υποθέσεις αυτού του καταλόγου, το ΕΕΤΗΔΕ αποτελεί από τα πλέον ξεκάθαρα τεκμηριωμένα παραδείγματα του μηχανισμού που περιγράφεται ως “φορολογικός εξαναγκασμός”: η ίδια η δικαστική εξουσία (Πρωτοδικείο, Άρειος Πάγος, και σε μεγάλο βαθμό η Ολομέλεια ΣτΕ) επιβεβαίωσε ότι η σύνδεση πληρωμής φόρου με απειλή διακοπής βασικού αγαθού ήταν συνταγματικά προβληματική. Το ΣτΕ διαχώρισε ρητά το ζήτημα: η ίδια η φορολογική επιβάρυνση κρίθηκε ανεκτή υπό τις συνθήκες κρίσης, όχι όμως ο μηχανισμός εξαναγκαστικής είσπραξής της.

Ποιοι επλήγησαν: Ιδιοκτήτες ακινήτων, ιδίως χαμηλού εισοδήματος με ακίνητη περιουσία δυσανάλογη προς τα εισοδήματά τους (π.χ. συνταξιούχοι σε ιδιόκτητη κατοικία χωρίς άλλο εισόδημα), ευάλωτα νοικοκυριά που αντιμετώπισαν κίνδυνο απώλειας βασικής πρόσβασης σε ρεύμα.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Το δημόσιο ταμείο, μέσω άμεσης και σχετικά αποτελεσματικής είσπραξης νέου φόρου (η ενσωμάτωση στον λογαριασμό ρεύματος διασφάλιζε υψηλό ποσοστό είσπραξης σε σχέση με άλλους φόρους).

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Πλήρως τεκμηριωμένο νομοθετικά και δικαστικά, με σαφή και επίσημη δικαστική επιβεβαίωση (Πρωτοδικείο, ΣτΕ, Άρειος Πάγος) της αντισυνταγματικότητας του μηχανισμού εξαναγκαστικής είσπραξης μέσω διακοπής ρεύματος.

Ενδεικτικές πηγές: Απόφαση Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών 1101/2012 (dsanet.gr), απόφαση Ολομέλειας ΣτΕ 1972/2012 (Now24.gr, ΑΣΚΙ Εφοριακών, Taxheaven.gr), απόφαση Αρείου Πάγου 293/2014 (dsanet.gr), νόμος 4021/2011 άρθρο 53, νόμος 4047/2012 άρθρο πέμπτο, Karagiannislawfirm.gr, JusticeForGreece.wordpress.com.

1.14 Μετατροπή προσωρινών φόρων ακινήτων σε μόνιμη φορολογία — ο ΕΝΦΙΑ

Υπόθεση #014 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τη νομοθετική διαδρομή, **Αμφιλεγόμενο** για την πολιτική αξιολόγηση της μονιμοποίησης)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Νέα Δημοκρατία, κυβέρνηση Αντώνη Σαμαρά, θέσπιση με τον ν. 4223/2013 (ΦΕΚ Α' 287/31.12.2013, υπ. Οικονομικών Γιάννης Στουρνάρας)· ισχύς από 1/1/2014· μονιμοποίηση και συνέχιση από την κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ (2015–2019) παρά προεκλογική δέσμευση για κατάργηση.

Τι συνέβη: Ο ΕΝΦΙΑ (Ενιαίος Φόρος Ιδιοκτησίας Ακινήτων) θεσπίστηκε με τον ν. 4223/2013 και αντικατέστησε το προϋπάρχον καθεστώς φορολογίας ακινήτων —Φόρο Ακίνητης Περιουσίας (ΦΑΠ), Έκτακτο Ειδικό Τέλος Ακινήτων (ΕΤΑΚ) και το ΕΕΤΗΔΕ (“χαράτσι της ΔΕΗ”, βλ. Υπόθεση #013)— ενοποιώντας τα σε έναν ενιαίο φόρο, αποτελούμενο από κύριο φόρο (υπολογιζόμενο βάσει γεωγραφικής θέσης, επιφάνειας, χρήσης, παλαιότητας, ορόφου και όψεων του ακινήτου) και συμπληρωματικό φόρο για μεγαλύτερες περιουσίες. Το αφήγημα “από το προσωρινό χαράτσι στον μόνιμο ΕΝΦΙΑ” αποτυπώνει τη διαδοχή μέτρων: το ΕΕΤΗΔΕ είχε εισαχθεί το 2011 ρητά ως έκτακτο, διετές μέτρο (αναγνωρισμένο ως τέτοιο και από την Ολομέλεια του ΣτΕ, απόφαση 1972/2012, βλ. Υπόθεση #013), όμως αντί να αποσυρθεί μετά τη λήξη του μετεξελίχθηκε σε μόνιμη ετήσια φορολογική υποχρέωση μέσω του ΕΝΦΙΑ, με στοχευόμενα έσοδα περίπου 2,65–3,4 δισ. ευρώ ετησίως.

Πολιτική διαδρομή 2015–2019 — η υπόσχεση που δεν τηρήθηκε: Ο ΣΥΡΙΖΑ, στην προεκλογική εκστρατεία του Ιανουαρίου 2015, είχε κάνει την κατάργηση του ΕΝΦΙΑ κεντρικό σημείο του προγράμματός του, εκτιμώντας το κόστος αντικατάστασής του από “Φόρο Μεγάλης Ακίνητης Περιουσίας” σε περίπου 2 δισ. ευρώ. Ο Αλέξης Τσίπρας δήλωσε ρητά στη Βουλή στις 8 Φεβρουαρίου 2015, κατά την ανάγνωση των προγραμματικών δηλώσεων, ότι από το 2015 ο ΕΝΦΙΑ δεν θα υφίσταται πλέον. Ωστόσο, υπό την πίεση των διαπραγματεύσεων με τους θεσμούς και της ανάγκης επίτευξης δημοσιονομικών στόχων, η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ όχι μόνο διατήρησε τον ΕΝΦΙΑ αλλά, σύμφωνα με πολιτική κριτική που ασκήθηκε ευρέως, προχώρησε ουσιαστικά σε μονιμοποίηση του φόρου, παγιώνοντας τα ετήσια έσοδά του γύρω στα 2,65 δισ. ευρώ ανεξαρτήτως μεταβολών στις αντικειμενικές αξίες, ενώ παράλληλα κατήργησε ορισμένες προβλεπόμενες απαλλαγές. Το 2019, ενόψει εκλογών, η κυβέρνηση Τσίπρα ανακοίνωσε μειώσεις ΕΝΦΙΑ (κατά 30% μεσοσταθμικά, 50% για χαμηλές/μεσαίες περιουσίες) — μέτρο που κρίθηκε από αντιπάλους ως προεκλογικού χαρακτήρα.

Δημοσιονομικό/μνημονιακό πλαίσιο (η αντίθετη οπτική): Η θέσπιση και διατήρηση του ΕΝΦΙΑ εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο της δημοσιονομικής προσαρμογής 2010–2014, η οποία, σύμφωνα με ανεξάρτητες αναλύσεις (Dianeosis), αντιστοιχούσε συνολικά σε ποσοστό κοντά στο 30% του ΑΕΠ, μοιρασμένο περίπου εξίσου μεταξύ αύξησης φορολογικών εσόδων και περικοπής δημοσίων δαπανών, με στόχο τη μετατροπή ενός πρωτογενούς ελλείμματος άνω του 10% του ΑΕΠ σε πρωτογενές πλεόνασμα. Από την οπτική των κυβερνήσεων που τον διατήρησαν (Σαμαρά, ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ, Μητσοτάκη), ο ΕΝΦΙΑ αποτελούσε σταθερή, ευρείας βάσης πηγή εσόδων απαραίτητη για τη δημοσιονομική εξυγίανση και την τήρηση δεσμεύσεων προς τους δανειστές, δύσκολα υποκαταστάσιμη χωρίς αντίστοιχη επιβάρυνση αλλού· η κατάργησή του χωρίς εναλλακτική πηγή εσόδων ισοδύναμου ύψους θα δημιουργούσε δημοσιονομικό κενό. Η κυβέρνηση Μητσοτάκη (2019 και μετά) επέλεξε τη σταδιακή μείωση του συντελεστή (δέσμευση για μείωση 30% σε βάθος διετίας) αντί πλήρους κατάργησης, στοιχείο που ενισχύει την άποψη ότι ο φόρος θεωρήθηκε διακομματικά δημοσιονομικά αναγκαίος, ανεξαρτήτως προεκλογικής ρητορικής.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ίδια η θέσπιση φόρου ακίνητης περιουσίας δεν αμφισβητείται ως τέτοια — πρόκειται για συνήθη μορφή φορολογίας σε πολλά κράτη. Το αμφιλεγόμενο σημείο είναι διττό: (α) η μετατροπή ενός ρητά προσωρινού, έκτακτου μέτρου (ΕΕΤΗΔΕ) σε μόνιμη φορολογική υποχρέωση χωρίς νέα ευρεία κοινωνική συναίνεση, και (β) η ρητή αθέτηση

προεκλογικής δέσμευσης κατάργησης από τον ΣΥΡΙΖΑ το 2015, η οποία αποτέλεσε καθοριστικό παράδειγμα της απόστασης μεταξύ προεκλογικής ρητορικής και κυβερνητικής πρακτικής υπό συνθήκες μνημονιακής εποπτείας. Επικριτές επισημαίνουν επίσης ότι ο φόρος επιβάλλεται ανεξαρτήτως εισοδήματος του ιδιοκτήτη, πλήττοντας δυσανάλογα ιδιοκτήτες ακίνητης περιουσίας χαμηλού εισοδήματος (π.χ. συνταξιούχους σε ιδιόκτητη κατοικία).

Ποιοι επλήγησαν: Ιδιοκτήτες ακινήτων γενικά, ιδίως όσοι διαθέτουν ακίνητη περιουσία δυσανάλογα προς το τρέχον εισόδημά τους (συνταξιούχοι, άνεργοι, χαμηλόμισθοι ιδιοκτήτες).

Ποιοι ωφελήθηκαν: Το δημόσιο ταμείο, μέσω σταθερών και προβλέψιμων ετήσιων εσόδων άνω των 2,6 δισ. ευρώ, κρίσιμων για την τήρηση των δημοσιονομικών στόχων που είχαν συμφωνηθεί με τους θεσμούς/δανειστές.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η νομοθετική διαδρομή (ν. 4223/2013, αντικατάσταση ΦΑΠ/ΕΤΑΚ/ΕΕΤΗΔΕ, ημερομηνίες, ύψος εσόδων) είναι πλήρως τεκμηριωμένη και αδιαμφισβήτητη (**Αποδεδειγμένο**). Η πολιτική αξιολόγηση της “μονιμοποίησης” ως αθέτησης δέσμευσης παραμένει αντικείμενο πολιτικής αντιπαράθεσης μεταξύ κομμάτων, αν και η ίδια η δήλωση Τσίπρα του Φεβρουαρίου 2015 και η μη υλοποίησή της είναι επίσης τεκμηριωμένο γεγονός· η αξιολόγηση του αν αυτό συνιστά “εξαπάτηση” ή “αναγκαστική προσαρμογή σε δημοσιονομική πραγματικότητα” παραμένει **Αμφιλεγόμενο**.

Ενδεικτικές πηγές: Νόμος 4223/2013 (ΦΕΚ Α΄ 287/31.12.2013, elib.aade.gr, e-nomothesia.gr, taxheaven.gr), oenet.gr (ανάλυση ΕΝΦΙΑ), Capital.gr και Αυγή (Ιανουάριος 2015, δεσμεύσεις ΣΥΡΙΖΑ), newpost.gr (δήλωση Τσίπρα Βουλή 8/2/2015), ΚΟΜΕΠ (μονιμοποίηση ΕΝΦΙΑ, 2,65 δισ.), LiFO (προεκλογικές εξαγγελίες 2019), iefimerida.gr (δέσμευση Μητσοτάκη για μείωση 30%), Dianeosis (ανάλυση δημοσιονομικής προσαρμογής 2010–2014), ΣΚΑΪ (αναφορά “μονιμοποίηση” ΕΝΦΙΑ στην προεκλογική αντιπαράθεση 2026).

1.15 PSI (Private Sector Involvement) — αναδιάρθρωση χρέους και ζημία ομολογιούχων

Υπόθεση #015 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τη διαδικασία και τα ποσά, **Αμφιλεγόμενο** για την αξιολόγηση αναγκαιότητας/δικαιοσύνης του μέτρου)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Κυβέρνηση Λουκά Παπαδήμου (μεταβατική, στηριζόμενη από ΠΑΣΟΚ–ΝΔ–ΛΑΟΣ), υπ. Οικονομικών Ευάγγελος Βενιζέλος· θέσπιση με τον ν. 4050/2012 (ΦΕΚ Α΄ 36/23.2.2012)· ολοκλήρωση ανταλλαγής ομολόγων τον Μάρτιο 2012, στο πλαίσιο του Δεύτερου Μνημονίου (υπεγράφη 1.3.2012).

Τι συνέβη: Το PSI (Private Sector Involvement) αποτέλεσε την υποχρεωτική, εν τοις πράγμασι, αναδιάρθρωση μέρους του ελληνικού δημόσιου χρέους που κατείχαν ιδιώτες επενδυτές (τράπεζες, ασφαλιστικά ταμεία, ιδιώτες ομολογιούχοι). Επειδή το ελληνικό δίκαιο δεν προέβλεπε ως τότε ρήτρες συλλογικής δράσης (Collective Action Clauses, CAC) για τα ομόλογα ελληνικού δικαίου, ο ν. 4050/2012 τις εισήγαγε αναδρομικά, επιτρέποντας η απόφαση ενισχυμένης πλειοψηφίας των ομολογιούχων ανά έκδοση να καθίσταται δεσμευτική για το σύνολο, ακόμη και για όσους είχαν αρνηθεί την ανταλλαγή. Η συναλλαγή αφορούσε ομόλογα ονομαστικής αξίας περίπου 197–206 δισ. ευρώ. Η τελική συμμετοχή έφτασε το 95,7% των τίτλων, ενώ ενεργοποιήθηκε η CAC ώστε να καταστεί υποχρεωτική η συμμετοχή και του υπόλοιπου ποσοστού διεπόμενου από ελληνικό δίκαιο. Οι όροι της ανταλλαγής προέβλεπαν περικοπή 53,5% της ονομαστικής αξίας, με τους ομολογιούχους να λαμβάνουν 15% σε μετρητά (μέσω τίτλων EFSF) και 31,5% σε νέα ελληνικά ομόλογα μακροπρόθεσμης λήξης (11–30 έτη) και χαμηλότερου επιτοκίου. Η συνολική μείωση του χρέους εκτιμήθηκε σε περίπου 100–107 δισ. ευρώ ονομαστικής αξίας.

Επιπτώσεις σε ασφαλιστικά ταμεία και ιδιώτες ομολογιούχους: Ελληνικά ασφαλιστικά ταμεία, τα οποία είχαν τοποθετήσει σημαντικό μέρος των αποθεματικών τους σε ομόλογα ελληνικού δημοσίου, υπέστησαν σημαντική απομείωση της αξίας του χαρτοφυλακίου τους (ενδεικτικά, το κοινό κεφάλαιο επτά ασφαλιστικών ταμείων στην Τράπεζα της Ελλάδος υπέστη

απομείωση περίπου 48,75% μετά το PSI). Παράλληλα, εκτιμάται ότι περισσότεροι από 15.000 Έλληνες ιδιώτες-φυσικά πρόσωπα που είχαν επενδύσει τις αποταμιεύσεις τους σε κρατικά ομόλογα υπέστησαν συνολική ζημία της τάξης του 1–1,2 δισ. ευρώ, καταγγέλλοντας ότι, σε αντίθεση με τον επίσημο χαρακτηρισμό της διαδικασίας ως “εθελοντικής”, η συμμετοχή τους κατέστη στην πράξη υποχρεωτική μέσω των ρητρών CAC, ενώ θεωρούν πως νομικά πρόσωπα (τράπεζες) έτυχαν ευνοϊκότερης φορολογικής μεταχείρισης της ζημίας τους (άρθρο 3 παρ. 5 ν. 4046/2012) σε σχέση με τα φυσικά πρόσωπα.

Δικαστική διαδρομή: Η Ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας (απόφαση συναφής με τη νομολογιακή γραμμή ΣτΕ Ολ 668/2012) απέρριψε αιτήσεις ακύρωσης κατά του ν. 4050/2012, κρίνοντας ότι η αναδιαπραγμάτευση του χρέους δεν αντέβαινε σε συνταγματικές διατάξεις, δεδομένων των έκτακτων δημοσιονομικών συνθηκών και του κινδύνου στάσης πληρωμών. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, το Γενικό Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (απόφαση 17.11.2021, σειρά υποθέσεων που αφορούσαν ιδιώτες επενδυτές, μεταξύ άλλων γερμανούς ομολογιούχους) απέρριψε αγωγές αποζημίωσης κατά Συμβουλίου ΕΕ και Ευρωπαϊκής Επιτροπής, κρίνοντας ότι η ζημία που επικαλέστηκαν οι ενάγοντες αντιστοιχούσε σε συνήθεις επενδυτικούς κινδύνους από συναλλαγές επί κρατικών χρεογράφων χώρας με ήδη υποβαθμισμένη πιστοληπτική ικανότητα, και ότι δεν αποδείχθηκε διαφορετική μεταχείριση σε σχέση με άλλους ιδιώτες κατόχους τίτλων.

Η επίσημη αιτιολόγηση (αντίθετη οπτική): Η κυβέρνηση Παπαδήμου και ο Ευάγγελος Βενιζέλος υποστήριξαν ότι το PSI ήταν αναγκαία προϋπόθεση για την αποφυγή ανεξέλεγκτης χρεοκοπίας της χώρας, η οποία θα οδηγούσε σε πλήρη απώλεια αξίας των ομολόγων (συμπεριλαμβανομένων εκείνων των ασφαλιστικών ταμείων) και διακοπή της χρηματοδότησης του κράτους, άρα και αδυναμία καταβολής συντάξεων. Υπό αυτό το πρίσμα, τα ασφαλιστικά ταμεία δεν θεωρούνται ζημιωμένα «απολύτως», καθώς διατήρησαν τη ροή κρατικών επιχορηγήσεων που θα είχε διακοπεί σε σενάριο ανεξέλεγκτης χρεοκοπίας, ενώ έλαβαν και άμεση ρευστότητα από την ανταλλαγή. Επιπλέον, τα κράτη-μέλη της ευρωζώνης δεσμεύτηκαν να συνεισφέρουν επιπλέον 30 δισ. ευρώ ως κίνητρο συμμετοχής στο PSI, στοιχείο που οι υποστηρικτές του μέτρου παρουσιάζουν ως απόδειξη ότι δεν επρόκειτο για μονομερή επιβολή αλλά για διαπραγματευμένη λύση με αντισταθμίσματα.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Επικριτές του PSI υποστηρίζουν ότι η αναδρομική εισαγωγή ρητρών CAC συνιστούσε de facto αναδρομική τροποποίηση συμβατικών όρων εις βάρος ιδιωτών πιστωτών χωρίς πραγματική δυνατότητα άρνησης, με δυσανάλογη επίπτωση σε μικρούς αποταμιευτές έναντι θεσμικών επενδυτών, και ότι συνέβαλε στην ανάγκη δεύτερης ανακεφαλαιοποίησης των ελληνικών τραπεζών (μέρος του κόστους των 37,3 δισ. ευρώ ανακεφαλαιοποίησης αποδίδεται στην αναδιάρθρωση). Υποστηρικτές αντιτείνουν ότι χωρίς το PSI η εναλλακτική (άτακτη χρεοκοπία) θα ήταν σαφώς χειρότερη για όλους τους εμπλεκόμενους, συμπεριλαμβανομένων των ίδιων των ομολογιούχων.

Ποιοι επλήγησαν: Ασφαλιστικά ταμεία (με μακροχρόνιες επιπτώσεις στη βιωσιμότητά τους), ιδιώτες-φυσικά πρόσωπα ομολογιούχοι (πάνω από 15.000, με εκτιμώμενη συνολική ζημία 1–1,2 δισ. ευρώ), ελληνικές τράπεζες (που χρειάστηκαν πρόσθετη ανακεφαλαιοποίηση).

Ποιοι ωφελήθηκαν: Το ελληνικό δημόσιο, μέσω μείωσης του ονομαστικού χρέους κατά περίπου 100 δισ. ευρώ και μακροχρόνιας αναδιάρθρωσης της αποπληρωμής· έμμεσα, οι θεσμικοί πιστωτές (κράτη-μέλη ευρωζώνης, ΕΚΤ, ΔΝΤ) που απέφυγαν τον κίνδυνο πλήρους στάσης πληρωμών του ελληνικού δημοσίου.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η νομοθετική διαδικασία, τα ποσά της ανταλλαγής και το ποσοστό περικοπής είναι πλήρως τεκμηριωμένα και αδιαμφισβήτητα (**Αποδεδειγμένο**), όπως και οι σχετικές δικαστικές αποφάσεις (ΣτΕ, ΓΔΕΕ) που έκριναν το μέτρο νόμιμο. Η πολιτική/ηθική αξιολόγηση του PSI ως αναγκαίου μηχανισμού διάσωσης ή ως άδικης μεταφοράς ζημίας σε μικρούς αποταμιευτές παραμένει **Αμφιλεγόμενο**, καθώς εξαρτάται από αντιπαρατιθέμενες εκτιμήσεις σχετικά με το αντιπαράδειγμα (τι θα συνέβαινε χωρίς PSI).

Ενδεικτικές πηγές: Νόμος 4050/2012 (ΦΕΚ Α' 36/23.2.2012), Ελληνική Βικιπαίδεια (“Δεύτερο

πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής για την Ελλάδα”), greekbonds.gr, lawspot.gr (απόφαση ΓΔΕΕ 17.11.2021), prevedourou.gr (ανάλυση ρητρών CAC και ΣτΕ Ολ 668/2012), Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο — κοινοβουλευτική ερώτηση P-000426/2014, Αυγή (ασφαλιστικά ταμεία και PSI), evenizelos.gr (επίσημη θέση Ε. Βενιζέλου), Ελληνική Βικιπαίδεια (“Υπόθεση δομημένων ομολόγων στην Ελλάδα”), bankingnews.gr, iefimerida.gr (γλωσσάρι κουρέματος χρέους).

2 Νέα Δημοκρατία

2.1 Δομημένα ομόλογα ασφαλιστικών ταμείων

Υπόθεση #016 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τα πραγματικά περιστατικά και τη διαδικασία, **Υπό διερεύνηση** **Αμφιλεγόμενο** για την ύπαρξη ή μη πραγματικής ζημίας και ποινικής ευθύνης)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Νέα Δημοκρατία, κυβέρνηση Κώστα Καραμανλή (2004–2009)· επίμαχες εκδόσεις ομολόγων 2005–2007· εξεταστική επιτροπή της Βουλής συστάθηκε το 2010 επί κυβέρνησης ΠΑΣΟΚ (Γ. Παπανδρέου).

Τι συνέβη: Στο διάστημα 2005–2007, ελληνικά ασφαλιστικά ταμεία (κυρίως επικουρικής ασφάλισης) τοποθέτησαν μέρος των αποθεματικών τους σε οκτώ “δομημένα ομόλογα” του Ελληνικού Δημοσίου, συνολικής ονομαστικής αξίας περίπου 1,8 δισ. ευρώ — σύνθετα χρηματοοικονομικά προϊόντα αντί απλών κρατικών ομολόγων. Η εξεταστική επιτροπή της Βουλής, που συστάθηκε τον Ιούνιο 2010 μετά από πρόταση του ΠΑΣΟΚ με τη σύμφωνη γνώμη όλων των κομμάτων, επικεντρώθηκε σχεδόν αποκλειστικά σε μία έκδοση αξίας 280 εκατ. ευρώ (12ετούς διάρκειας, με ανάδοχο την JP Morgan, εκδοθείσα στις 22 Φεβρουαρίου 2007 από το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους), η οποία μεταπωλήθηκε μέσω αλυσίδας ενδιάμεσων φορέων πριν καταλήξει στα ασφαλιστικά ταμεία.

Δικαστική διαδρομή: Η υπόθεση οδηγήθηκε σε ποινική δίκη, με το πρωτοβάθμιο Τριμελές Εφετείο να επιβάλλει ιδιαίτερα αυστηρές ποινές σε πρόσωπα εμπλεκόμενα στην ενδιάμεση διακίνηση του ομολόγου (έως και 25 έτη κάθειρξης σε έναν εκ των κατηγορουμένων) καθώς και το μεγαλύτερο χρηματικό πρόστιμο που είχε επιβληθεί ως τότε στην ελληνική δικαστική ιστορία, με σκεπτικό ότι τα ταμεία θα μπορούσαν να είχαν αγοράσει το ομόλογο σε χαμηλότερη τιμή. Ωστόσο, σε δεύτερο βαθμό το Πενταμελές Εφετείο αθώωσε τους κατηγορούμενους, κρίνοντας ότι δεν αποδείχθηκε πραγματική ζημία των ταμείων ούτε δόλος, ενώ επισημάνθηκε ότι η πρωτόδικη απόφαση δεν είχε στηριχθεί σε ανεξάρτητη πραγματογνωμοσύνη επί τεχνικού ζητήματος αποτίμησης σύνθετων ομολόγων. Επιπλέον, η βρετανική εποπτική αρχή κεφαλαιαγοράς (FSA), στην οποία είχε απευθυνθεί η ΑΔΕΔΥ, έθεσε στο αρχείο σχετική καταγγελία, κρίνοντας ότι η συναλλαγή ακολούθησε διεθνώς αποδεκτή πρακτική.

Το επιχείρημα περί ανύπαρκτης ζημίας: Σημαντικό στοιχείο που προέκυψε κατά τη διαδικασία είναι ότι, επειδή τα συγκεκριμένα ομόλογα είχαν εκδοθεί υπό αγγλικό δίκαιο, δεν υπάγονταν στο “κούρεμα” του PSI του 2012 (βλ. Υπόθεση #015) — αντίθετα με τα απλά ομόλογα ελληνικού δικαίου που κατείχαν τα ίδια ταμεία, τα οποία υπέστησαν πλήρη απομείωση 53,5%. Ως αποτέλεσμα, ορισμένες αναλύσεις υποστηρίζουν ότι, αν τα ταμεία είχαν διατηρήσει τα δομημένα ομόλογα αντί να τα επιστρέψουν υπό την πίεση της δημοσιότητας, θα είχαν αποκομίσει κέρδος (εκτιμώμενο σε τάξη μεγέθους 20–110 εκατ. ευρώ, ανάλογα με την πηγή) και θα είχαν προστατέψει πλήρως το κεφάλαιό τους από το μετέπειτα PSI.

Το αντίθετο επιχείρημα (θεσμική κριτική): Ανεξάρτητα από το αν προέκυψε τελικά χρηματική ζημία, επικριτές επισημαίνουν ότι η τοποθέτηση αποθεματικών ασφαλιστικών ταμείων — δηλαδή κεφαλαίων προοριζόμενων για συντάξεις πολιτών — σε σύνθετα, δυσνόητα χρηματοοικονομικά προϊόντα μέσω αλυσίδας ενδιάμεσων φορέων συνιστά από μόνη της προβληματική πρακτική

διαχείρισης δημόσιου/κοινωνικού πλούτου, ανεξαρτήτως της εκ των υστέρων απόδοσης της επένδυσης, και ότι η ανεπαρκής εποπτεία επέτρεψε τέτοιες τοποθετήσεις χωρίς επαρκή τεχνική κατανόηση εκ μέρους των διοικήσεων των ταμείων.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο/υπό διερεύνηση: Υπάρχει ουσιώδης αντίφαση μεταξύ του αρχικού χαρακτηρισμού της υπόθεσης ως “σκανδάλου” με τεράστια ζημία των ταμείων (όπως παρουσιάστηκε αρχικά δημοσίως και στην πρωτόδικη δίκη) και της τελικής δικαστικής κρίσης (αθώωση, απουσία αποδεδειγμένης ζημίας). Μάρτυρας (πρώην στέλεχος ΟΔΔΗΧ) κατέθεσε επίσης υπονοούμενα περί απειλών εναντίον του σχετικά με τις εκτιμήσεις του για το αν υπήρξε ζημία — στοιχείο που παραμένει ανεπιβεβαιώτο και εντάσσεται στη γενικότερη αδιαφάνεια γύρω από την υπόθεση.

Ποιοι επλήγησαν: Ενδεχομένως κανένας από άποψη τελικής χρηματικής ζημίας (καθώς το κεφάλαιο επεστράφη στα ταμεία πριν το PSI)· ωστόσο, η δημόσια εμπιστοσύνη στη διαχείριση των ασφαλιστικών αποθεματικών επλήγη, όπως και η φήμη προσώπων που τελικά αθώωθηκαν μετά από πολυετή δικαστική διαδικασία.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Δύσκολο να προσδιοριστεί με βεβαιότητα· ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί φορείς αποκόμισαν προμήθειες από τις διαδοχικές μεταπωλήσεις του ομολόγου.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Τα βασικά πραγματικά περιστατικά (ύψος, ημερομηνίες, εμπλεκόμενοι φορείς, σύσταση εξεταστικής επιτροπής) είναι τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**). Η ύπαρξη πραγματικής ζημίας παραμένει **Αμφιλεγόμενο** — η αρχική εκτίμηση περί ζημίας δεν επιβεβαιώθηκε δικαστικά, ενώ η ίδια η ύπαρξη ποινικής ευθύνης κρίθηκε τελεσίδικα αρνητικά (αθώωση). Το ζήτημα της καταλληλότητας της αρχικής επενδυτικής επιλογής παραμένει **Υπό διερεύνηση** από θεσμική/εποπτική άποψη, καθώς δεν έχει εκδοθεί ανεξάρτητη, οριστική αξιολόγηση αν η επιλογή σύνθετων προϊόντων ήταν εξαρχής συνετή διαχειριστική πρακτική.

Ενδεικτικές πηγές: Πόρισμα εξεταστικής επιτροπής της Βουλής (Νοέμβριος 2010, hellenicparliament.gr), Ελληνική Βικιπαίδεια (“Υπόθεση δομημένων ομολόγων στην Ελλάδα”), Αυγή (“Τζόγος με χρήματα των ταμείων”), thepressroom.gr (απόφαση Πενταμελούς Εφετείου), tnxs.gr (καταθέσεις μαρτύρων εξεταστικής επιτροπής), protagon.gr (Τάσος Τέλλογλου, ανάλυση υπομνήματος), reporter.gr (απόφαση FSA, τελική επιστροφή κεφαλαίου), karamanlis.gr, liberal.gr.

2.2 Υπόθεση Βατοπεδίου — ανταλλαγές ακινήτων Δημοσίου

Υπόθεση #017 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τη διαδικασία ανταλλαγής, **Αμφιλεγόμενο/Υπό διερεύνηση** για την ύπαρξη ζημίας του Δημοσίου και ποινικής ευθύνης)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Νέα Δημοκρατία, κυβέρνηση Κώστα Καραμανλή· επίμαχες αποφάσεις και ανταλλαγές 2004–2008 (υφ. Οικονομικών Πέτρος Δούκας 2004, υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης Ευάγγελος Μπασιάκος από 2005, υφυπ. Αλέξανδρος Κοντός)· δημοσιοποίηση από τα ΜΜΕ το φθινόπωρο 2007· δικαστική εκδίκαση επί κυβερνήσεων ΠΑΣΟΚ και ΣΥΡΙΖΑ, με αθωωτική απόφαση το 2017 (κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ).

Τι συνέβη: Η Ιερά Μονή Βατοπεδίου του Αγίου Όρους διεκδικούσε επί δεκαετίες, επικαλούμενη βυζαντινά χρυσόβουλα του 11ου αιώνα, την κυριότητα της λίμνης Βιστωνίδας και παραλίμιων εκτάσεων συνολικού εμβαδού περίπου 27.000 στρεμμάτων στα σύνορα Ροδόπης–Ξάνθης. Η κατηγορία υποστήριξε ότι η πολιτική ηγεσία της κυβέρνησης Καραμανλή προχώρησε σε παραίτηση από ήδη κερδισμένη δικαστική διεκδίκηση του Δημοσίου επί της λίμνης και σε συνέχεια ανταλλαγή της με ακίνητα Δημοσίου σημαντικής εμπορικής αξίας σε διάφορα σημεία της χώρας (μεταξύ άλλων στη Θεσσαλονίκη και την Ουρανόπολη), ενώ η λίμνη και οι παρόχθιες εκτάσεις, μη οικοδομήσιμες, θεωρήθηκαν από την κατηγορία ουσιωδώς μικρότερης αξίας. Το Σώμα Ορκωτών Εκτιμητών εκτίμησε την ενδεχόμενη ζημία του Δημοσίου σε τουλάχιστον 110 εκατ. ευρώ, ενώ άλλες εκτιμήσεις που κυκλοφόρησαν δημόσια εκείνη την περίοδο έκαναν λόγο

για πολύ μεγαλύτερα ποσά. Επιβαρυντικό στοιχείο για την κατηγορία αποτέλεσε το γεγονός ότι, λίγο μετά την ανταλλαγή, η Μονή μεταβίβασε ένα από τα ακίνητα (το λεγόμενο “Ολυμπιακό Ακίνητο” στους Θρακομακεδόνες) σε κυπριακή εταιρεία, αποκομίζοντας σημαντικό κέρδος.

Δικαστική και κοινοβουλευτική διαδρομή: Η υπόθεση οδήγησε σε σύσταση προανακριτικής και εξεταστικής επιτροπής της Βουλής, με την Ολομέλεια να αποφασίζει τον Νοέμβριο 2010 την παραπομπή τριών πρώην υπουργών/υφυπουργών (Ε. Μπασιάκος, Α. Κοντός, Π. Δούκας) στο Δικαστικό Συμβούλιο για απιστία σε βάρος του Δημοσίου. Ωστόσο, τον Ιανουάριο 2011 το Δικαστικό Συμβούλιο έκρινε ότι τα σχετικά αδικήματα των πολιτικών προσώπων είχαν παραγραφεί λόγω της διάλυσης της Βουλής το 2009 σε συνδυασμό με τις ειδικές, στενές προθεσμίες του νόμου περί ευθύνης υπουργών (βλ. και Υπόθεση #022), με αποτέλεσμα κανένα πολιτικό πρόσωπο να μην παραπεμφθεί τελικά σε Ειδικό Δικαστήριο. Η ποινική δίκη για τα μη πολιτικά πρόσωπα (δημόσιοι λειτουργοί, μοναχοί, ιδιώτες) συνεχίστηκε επί έτη· η δίκη διήρκεσε δύο έτη, και στις 21 Μαρτίου 2017 το Τριμελές Εφετείο Κακουρηγημάτων αθώωσε και τους 13–14 κατηγορούμενους, κρίνοντας ότι δεν αποδείχθηκε δόλος και ότι η ανταλλαγή δεν συνιστούσε “σκάνδαλο” υπό την έννοια της απιστίας — κρίση με την οποία είχε συνταχθεί εκ των προτέρων και η ίδια η εισαγγελέας της έδρας, προτείνοντας απαλλαγή ελλείψει δόλου. Παράλληλα, σε αστικό επίπεδο, το 2014 το Πολυμελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης απέρριψε αγωγές του ίδιου του Δημοσίου που ζητούσε ακύρωση των ανταλλαγών και επιστροφή των οικοπέδων.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η υπόθεση παρουσιάζει έντονη ένταση μεταξύ της αρχικής δημόσιας αντίληψης (ευρέως διαδεδομένη ως ένα από τα μεγαλύτερα σκάνδαλα διαφθοράς της περιόδου, με εκτιμήσεις ζημίας εκατοντάδων εκατομμυρίων ευρώ, το οποίο συνέβαλε καθοριστικά στην πτώση δημοτικότητας και τελικά στην ήττα της κυβέρνησης Καραμανλή στις εκλογές του 2009) και της τελικής δικαστικής έκβασης (πλήρης αθώωση όλων των εμπλεκόμενων, παραγραφή για τα πολιτικά πρόσωπα χωρίς καν ουσιαστική κρίση επί της ενοχής τους). Υποστηρικτές της εκδοχής περί σκανδάλου τονίζουν ότι η παραγραφή των κατηγοριών εναντίον πολιτικών προσώπων δεν ισοδυναμεί με αθώωσή τους επί της ουσίας, αλλά με διαδικαστική αδυναμία εκδίκασης· επικριτές της αρχικής κάλυψης του θέματος τονίζουν ότι η τελική αθωωτική απόφαση για τα μη πολιτικά πρόσωπα, με ρητή κρίση περί απουσίας δόλου, αναιρεί τον αρχικό χαρακτηρισμό ως “σκάνδαλο”.

Ποιοι επλήγησαν: Δυνητικά το ελληνικό Δημόσιο, στον βαθμό που τεκμηριωνόταν η υποτίμηση της αξίας της λίμνης/παρόχθιων εκτάσεων έναντι των ακινήτων που παραχωρήθηκαν — ζήτημα που δεν έγινε δεκτό δικαστικά.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Η Μονή Βατοπεδίου, η οποία απέκτησε ακίνητα σημαντικής εμπορικής αξίας, εκ των οποίων τουλάχιστον ένα μεταβιβάστηκε σύντομα σε ιδιωτική εταιρεία με κέρδος.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η διαδικασία και τα στάδια των ανταλλαγών είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**). Η ύπαρξη ουσιαστικής ζημίας του Δημοσίου και δόλου εκ μέρους των εμπλεκόμενων κρίθηκε τελεσίδικα αρνητικά από τη Δικαιοσύνη (αθώωση 2017, απόρριψη αστικών αγωγών 2014), αν και η υπόθεση παραμένει πολιτικά **Αμφιλεγόμενο** καθώς η παραγραφή για τα πολιτικά πρόσωπα εμπόδισε ουσιαστική δικαστική κρίση ως προς εκείνα ειδικά.

Ενδεικτικές πηγές: Ελληνική Βικιπαίδεια (“Υπόθεση Μονής Βατοπεδίου”), Πόρισμα εξεταστικής/προανακριτικής επιτροπής της Βουλής (hellenicparliament.gr), ert news (αθωωτική απόφαση 2017), tvxs.gr (ιστορικό, αθωωτική απόφαση, παραγραφή πολιτικών προσώπων), news247.gr (πρόσωπα εμπλεκόμενα, Δικαστικό Συμβούλιο 2011), koutipandoras.gr (ιστορικό αποφάσεων 2004–2005), oakke.gr (εκτίμηση Σώματος Ορκωτών Εκτιμητών, 110 εκατ. ευρώ).

2.3 Siemens — το διακομματικό δίκτυο προμηθειών και επιρροής

Υπόθεση #018 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για την ύπαρξη συστηματικής διαφθοράς, **Αμφιλεγόμενο** για την τελική δικαστική έκβαση)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Διακομματικό, με ιστορικό βάθος από τη δεκαετία του 1950 έως τη δεκαετία του 2000· η παρούσα εγγραφή συμπληρώνει την Υπόθεση #003 (η οποία εστιάζει στην ποινική δίκη για τη σύμβαση 8002/1997 του ΟΤΕ) εξετάζοντας το ευρύτερο, μακροχρόνιο δίκτυο επιρροής της Siemens στην ελληνική πολιτική και δημόσια διοίκηση, πέραν της μεμονωμένης σύμβασης.

Τι συνέβη: Η σχέση Siemens–ελληνικού πολιτικού συστήματος είχε ιστορικό βάθος δεκαετιών, με πρώτο καταγεγραμμένο επεισόδιο μίζας ήδη από το 1954, όταν εξεταστική επιτροπή της Βουλής του 1955 κατέληξε σε πόρισμα βαρύτατων πολιτικών ευθυνών εναντίον στελεχών της τότε κυβέρνησης. Στη σύγχρονη φάση του σκανδάλου (δεκαετίες 1990–2000), ο πρώην διευθύνων σύμβουλος της Siemens Ελλάς Μιχάλης Χριστοφοράκος ομολόγησε στη γερμανική Εισαγγελία Μονάχου (Ιούλιος 2009) καταβολή τακτικών χορηγιών προς τα δύο μεγάλα κόμματα εξουσίας για ό,τι ο ίδιος περιέγραψε ως “καλλιέργεια του πολιτικού τοπίου στην Ελλάδα”, με το ύψος των χορηγιών να έχει, σύμφωνα με κοινοβουλευτική ερώτηση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, καθοριστεί σε ποσοστό της τάξης του 2% επί του τζίρου κάθε συναφθείσας σύμβασης — δηλαδή ως συστηματικός, ενσωματωμένος στο επιχειρηματικό μοντέλο μηχανισμός, όχι μεμονωμένα περιστατικά. Η γερμανική εσωτερική ορολογία της εταιρείας χρησιμοποιούσε τον όρο “nützliche Aufwendungen” (“χρήσιμες δαπάνες”) για τις δωροδοκίες, οι οποίες μέχρι το 1999 ήταν, βάσει της τότε γερμανικής νομοθεσίας, ακόμη και φορολογικά εκπεστέες ως επιχειρηματικό έξοδο.

Εύρος του δικτύου πέραν του ΟΤΕ: Η εξεταστική επιτροπή της Βουλής (2009–2010) εξέτασε μάρτυρες που εκτείνονταν πολύ πέρα από τη μεμονωμένη σύμβαση 8002/1997, συμπεριλαμβανομένων πρώην υπουργών Άμυνας (Άκης Τσοχατζόπουλος, Σπήλιος Σπηλιωτόπουλος — σύνδεση με το ευρύτερο πεδίο των εξοπλιστικών προγραμμάτων, βλ. Υπόθεση #002), επιχειρηματιών με στενούς δεσμούς με τον αμυντικό και τηλεπικοινωνιακό τομέα (Σωκράτης Κόκκαλης), και πολιτικών διαφορετικών κομματικών παρατάξεων (Πάνος Καμμένος, τότε βουλευτής ΝΔ, μετέπειτα ιδρυτής των ΑΝΕΛ). Το εύρος αυτό ενισχύει την εικόνα ενός δικτύου επιρροής που δεν περιοριζόταν σε ένα κόμμα, μία σύμβαση ή μία δεκαετία, αλλά λειτουργούσε ως πάγιος μηχανισμός διείσδυσης σε δημόσιες συμβάσεις τηλεπικοινωνιών, ενέργειας και άμυνας.

Η δικαστική κατάληξη και η αντιδικία γύρω από αυτήν: Πέρα από την απόφαση του 2019 (βλ. Υπόθεση #003), το Πενταμελές Εφετείο Κακουργημάτων Αθηνών εξέδωσε στις 3 Ιουλίου 2024 απόφαση που επικύρωσε την επιστροφή, με τόκους, δεσμευμένων περιουσιακών στοιχείων σε πρόσωπα που είχαν απαλλαγεί από την κατηγορία της δωροδοκίας λόγω παραγραφής. Η απόφαση αυτή προκάλεσε έντονη δημόσια κριτική, με μερίδα σχολιαστών να τη χαρακτηρίζει “δικαστικό φιάσκο” δεδομένου ότι, ενώ η ίδια η ύπαρξη συστηματικής δωροδοκίας δεν αμφισβητήθηκε δικαστικά (22 καταδίκες για ξέπλυμα χρήματος παραμένουν σε ισχύ, βλ. Υπόθεση #003), η παραγραφή του βασικού αδικήματος οδήγησε σε πλήρη αποκατάσταση, ακόμη και οικονομική, προσώπων που το ίδιο το δικαστικό σκεπτικό είχε συνδέσει με τη ροή χρήματος. Λίγους μήνες αργότερα (φθινόπωρο 2024) η Siemens ανακοίνωσε απόσυρση επενδύσεων από την Ελλάδα, έναν αιώνα μετά την πρώτη της εγκατάσταση στη χώρα το 1930.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση της υπόθεσης έγκειται στην αντίφαση μεταξύ της αδιαμφισβήτητης —ομολογημένης από τον ίδιο τον βασικό πρωταγωνιστή, Μ. Χριστοφοράκο, ενώπιον γερμανικής εισαγγελίας— ύπαρξης συστηματικού, θεσμοθετημένου μηχανισμού δωροδοκίας διακομματικού χαρακτήρα, και της τελικής ελληνικής δικαστικής έκβασης, όπου η πλειονότητα των κατηγορουμένων αθώωθηκε ή απαλλάχθηκε λόγω παραγραφής και ανέκτησε ακόμη και δεσμευμένη περιουσία. Υποστηρικτές της δικαστικής διαδικασίας τονίζουν ότι η παραγραφή αποτελεί θεσμική εγγύηση δικαίου κράτους και δεν πρέπει να συγχέεται με αθώωση

επί της ουσίας· επικριτές θεωρούν ότι η συνδυασμένη καθυστέρηση των ελληνικών θεσμών (δικαστικών και κοινοβουλευτικών) εκ των πραγμάτων λειτούργησε ως de facto αμνηστία.

Ποιοι επλήγησαν: Το δημόσιο συμφέρον, μέσω αλλοιωμένου ανταγωνισμού και πιθανής υπερτιμολόγησης σε συμβάσεις τηλεπικοινωνιών, ενέργειας και άμυνας επί δεκαετίες· η εμπιστοσύνη των πολιτών στη δυνατότητα του δικαστικού συστήματος να αποδώσει ουσιαστική δικαιοσύνη σε υποθέσεις διαπλοκής μεγάλης κλίμακας.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Η Siemens, μέσω διασφάλισης δημοσίων συμβάσεων επί μακρόν διάστημα· στελέχη και μεσάζοντες· κομματικοί μηχανισμοί άμφω των μεγάλων κομμάτων εξουσίας, σύμφωνα με τις δικαστικά τεκμηριωμένες ροές χρήματος.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η ύπαρξη συστηματικού μηχανισμού δωροδοκίας διακομματικού χαρακτήρα είναι **Αποδεδειγμένο**, τόσο μέσω ομολογιών ενώπιον γερμανικής δικαιοσύνης όσο και μέσω των ελληνικών δικαστικών αποφάσεων περί ξεπλύματος χρήματος. Η δικαιοσύνη ή αδικία της τελικής δικαστικής έκβασης (παραγραφή, επιστροφή περιουσιακών στοιχείων) παραμένει **Αμφιλεγόμενο** ως ζήτημα αξιολόγησης θεσμικής λειτουργίας, ενώ το ακριβές μέγεθος και οι λεπτομέρειες του δικτύου πέραν της δικασθείσας σύμβασης παραμένουν εν μέρει **Υπό διερεύνηση**.

Ενδεικτικές πηγές: Ελληνική Βικιπαίδεια (“Σκάνδαλο Siemens στην Ελλάδα”), Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο — κοινοβουλευτική ερώτηση E-002072/2015, Ξεκίνημα (xekinima.org, ανάλυση απόφασης 2019), Εφημερίδα των Συντακτών (efsyp.gr, φυγόδοκοι), Δημοκρατία (dimokratia.gr, ιστορικό από το 1954), Olympia.gr (απόφαση Πενταμελούς Εφετείου 3.7.2024 και απόσυρση Siemens), 20/20 Magazine (καθαρογραφή απόφασης 2019).

2.4 Δημοσιονομική διαχείριση 2004–2009 — αύξηση ελλειμμάτων και χρέους πριν από την κρίση

Υπόθεση #019 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τα δημοσιονομικά μεγέθη, **Αμφιλεγόμενο** για την κατανομή ευθυνών και το ρόλο της διεθνούς κρίσης)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Νέα Δημοκρατία, κυβερνήσεις Κώστα Καραμανλή (Μάρτιος 2004 – Οκτώβριος 2009), υπουργοί Οικονομικών Γιώργος Αλογοσκούφης (2004–2009) και Γιάννης Παπαθανασίου (2009).

Τι συνέβη: Η περίοδος 2004–2009 σηματοδότησε σταδιακή επιδείνωση των δημοσιονομικών μεγεθών της χώρας, η οποία αποκαλύφθηκε πλήρως μόλις το 2009–2010. Το δημόσιο χρέος, από 97,4% του ΑΕΠ τον Δεκέμβριο 2003, παρέμεινε ή μειώθηκε ελαφρώς τα πρώτα έτη (καθώς η οικονομία μεγεθυνόταν με ρυθμούς 4% και άνω, απορροφώντας μέρος της δημοσιονομικής χαλάρωσης) αλλά στη συνέχεια εκτινάχθηκε, φτάνοντας το 126,7%–126,8% του ΑΕΠ το 2009 μετά την τελική αναθεώρηση της Eurostat (Νοέμβριος 2010). Το δημοσιονομικό έλλειμμα του 2009 αναθεωρήθηκε τελικά στο 15,4% του ΑΕΠ (36,15 δισ. ευρώ) — από αρχική εκτίμηση της ίδιας της κυβέρνησης Καραμανλή προς τη Eurostat, τον Οκτώβριο 2009, γύρω στο 6%, δηλαδή απόκλιση άνω των 20 δισ. ευρώ. Παράγοντες που συνέβαλαν στην επιδείνωση περιλαμβάνουν: το κόστος προετοιμασίας και διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας 2004 (βλ. Υπόθεση #004), τη σημαντική αύξηση μισθολογικών και συνταξιοδοτικών δαπανών του Δημοσίου (κατά 28%, ήτοι περίπου 46,7 δισ. ευρώ, στην πενταετία 2003–2008), υψηλές αμυντικές δαπάνες (βλ. Υπόθεση #002), και τη μη έγκαιρη προσαρμογή στην παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 (κατάρρευση Lehman Brothers), η οποία επιδείνωσε απότομα τα δημόσια οικονομικά το 2008–2009 (“η διετία της κατάρρευσης”, με προσθήκη περίπου 57 δισ. ευρώ χρέους, τριπλάσιο του συνήθους ετήσιου ρυθμού προηγούμενων ετών).

Το ζήτημα των στατιστικών στοιχείων: Η κυβέρνηση Καραμανλή απέστειλε τον Οκτώβριο 2009 στη Eurostat εκτιμήσεις ελλείμματος σημαντικά χαμηλότερες από την τελική αναθεωρημένη πραγματικότητα. Η Τράπεζα της Ελλάδος, σε εσωτερικό σημείωμα λίγες ημέρες μετά τις

εκλογές του Οκτωβρίου 2009, είχε ήδη διαπιστώσει “πρωτοφανή δημοσιονομικό εκτροχιασμό” μη δικαιολογούμενο παρά μόνο εν μέρει από την ύφεση, κρίνοντας “απολύτως βέβαιο” ότι η δημοσιονομική θέση της χώρας δεν ήταν βιώσιμη, και χαρακτηρίζοντας “εξαιρετικά αισιόδοξες” τις τότε κυβερνητικές εκτιμήσεις. Το ζήτημα αυτό συνδέεται στενά με την Υπόθεση #005 (“Greek statistics”) για την απόκρυψη/παραποίηση δημοσιονομικών στοιχείων, αν και εδώ το επίκεντρο είναι η ίδια η ουσιαστική δημοσιονομική πολιτική (αύξηση δαπανών, μη έλεγχος ελλειμμάτων) και όχι μόνο η στατιστική αναφορά της.

Η αντίθετη οπτική / πλαίσιο άμυνας: Υποστηρικτές της κυβέρνησης Καραμανλή τονίζουν ότι μεγάλο μέρος της τελικής αναθεώρησης του ελλείμματος και του χρέους του 2009 (περίπου 1,8 ποσοστιαίες μονάδες ΑΕΠ ελλείμματος, και σημαντικό κομμάτι του χρέους) οφειλόταν σε αλλαγές μεθοδολογίας (ένταξη ΔΕΚΟ στα στοιχεία Γενικής Κυβέρνησης, αναπροσαρμογή off-market swaps) που δεν αντιστοιχούσαν σε “νέα” δαπάνη αλλά σε λογιστική αναταξινόμηση προϋπαρχουσών υποχρεώσεων· ότι η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 ήταν εξωγενής παράγοντας που έπληξε όλες τις ανεπτυγμένες οικονομίες, όχι μόνο την Ελλάδα· και ότι η προηγούμενη κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ (1996–2004) είχε επίσης συμβάλει σε συσσώρευση χρέους (από 34% σε 80% του ΑΕΠ, κατά την περίοδο Σημίτη σύμφωνα με ορισμένες αναλύσεις) και σε στατιστικές αποκλίσεις που είχαν ήδη επισημανθεί (η Ελλάδα, σύμφωνα με μεταγενέστερη αναθεώρηση, δεν είχε ποτέ πληρώσει πραγματικά τα κριτήρια του Μάαστριχτ, ούτε καν το 1999, έτος αξιολόγησης για την ένταξη στο ευρώ).

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η κατανομή ευθυνών μεταξύ ενδογενών παραγόντων (πολιτικές επιλογές αύξησης δαπανών, ανεπαρκής εποπτεία ΔΕΚΟ και ασφαλιστικών φορέων, καθυστερημένη αντίδραση στην επιδείνωση) και εξωγενών παραγόντων (παγκόσμια κρίση 2008, προϋπάρχουσα διαρθρωτική αδυναμία της ελληνικής οικονομίας από προηγούμενες δεκαετίες) παραμένει αντικείμενο έντονης πολιτικής και οικονομολογικής αντιπαράθεσης. Το ίδιο ισχύει για το αν η απόφαση του Καραμανλή να προκηρύξει πρόωρες εκλογές τον Αύγουστο 2009, ενόσω το δημοσιονομικό πρόβλημα ήδη διογκωνόταν, αποτέλεσε “απόδραση” από την ευθύνη διαχείρισης της κρίσης, όπως υποστήριξε η αντιπολίτευση, ή συνήθη άσκηση συνταγματικής προνομίας.

Ποιοι επλήγησαν: Το σύνολο των Ελλήνων πολιτών, μέσω της απώλειας διεθνούς αξιοπιστίας που οδήγησε στην προσφυγή στον μηχανισμό στήριξης ΕΕ/ΔΝΤ/ΕΚΤ το 2010 και τα επακόλουθα μνημονιακά προγράμματα (βλ. Υποθέσεις #010–#012).

Ποιοι ωφελήθηκαν: Βραχυπρόθεσμα, δικαιούχοι αυξημένων δημοσίων δαπανών (μισθωτοί/συνταξιούχοι δημοσίου τομέα, ανάδοχοι δημοσίων έργων) στο διάστημα 2004–2008, πριν η μη βιωσιμότητα του μοντέλου γίνει εμφανής.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Τα βασικά δημοσιονομικά μεγέθη (ύψος ελλείμματος και χρέους ανά έτος, αναθεωρήσεις Eurostat) είναι επίσημα τεκμηριωμένα και αδιαμφισβήτητα (**Αποδεδειγμένο**). Η πολιτική αξιολόγηση της κατανομής ευθυνών μεταξύ κυβερνητικής πολιτικής και εξωγενών παραγόντων παραμένει **Αμφιλεγόμενο**.

Ενδεικτικές πηγές: Ελληνική Βικιπαίδεια (“Ελληνική οικονομική κρίση χρέους 2009–2018”, “Κυβέρνηση Κώστα Καραμανλή 2004”), Taxheaven.gr (ανακοίνωση Υπ. Οικονομικών 15.11.2010, αναθεώρηση Eurostat), Το Βήμα (“Σαράντα χρόνια παιχνίδι με τη χρεοκοπία”), Τα Νέα (“Το χρονικό ενός προαναγγελθέντος εκτροχιασμού”), Lykavitos.gr (πορεία δημοσίου χρέους ανά έτος), samartzisgiannis.gr (ανάλυση ανά κυβερνητική περίοδο), Πανεπιστήμιο Πειραιώς/Κρήτης (ακαδημαϊκές εργασίες μακροοικονομικής ανάλυσης).

2.5 Ανακεφαλαιοποιήσεις τραπεζών — μεταφορά κόστους στον πολίτη και στο δημόσιο χρέος

Υπόθεση #020 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για το ύψος του κόστους, **Αμφιλεγόμενο** για την αναγκαιότητα και τον σχεδιασμό)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Διακομματικό· πρώτη φάση στήριξης ρευστότητας το 2008 (κυβέρνηση Καραμανλή)· κύριες ανακεφαλαιοποιήσεις το 2012–2013 (κυβέρνηση Παπαδήμου / Σαμαρά, ίδρυση ΤΧΣ), το 2014 (κυβέρνηση Σαμαρά) και το 2015 (κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ)· σταδιακή αποεπένδυση του Δημοσίου 2023–2024 (κυβέρνηση Μητσοτάκη).

Τι συνέβη: Στο πλαίσιο της χρηματοπιστωτικής κρίσης 2008–2015, το ελληνικό Δημόσιο, μέσω αρχικά άμεσης κρατικής στήριξης και στη συνέχεια του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ, ιδρύθηκε το 2010), διοχέτευσε συνολικά περίπου 57 δισ. ευρώ (κατ’ άλλες εκτιμήσεις έως 45,4 δισ. ευρώ μόνο μέσω ΤΧΣ, ή ακόμη και 42–46 δισ. ευρώ σύμφωνα με μεταγενέστερη μελέτη του ΚΕΠΕ) στην κεφαλαιακή στήριξη και εξυγίανση των ελληνικών τραπεζών, μέσω τριών διαδοχικών ανακεφαλαιοποιήσεων: (1) 2012–2013, με συνεισφορά ΤΧΣ 25,5 δισ. ευρώ και ιδιωτών περίπου 3 δισ. ευρώ, αποκτώντας το Δημόσιο άνω του 80% των μετοχών των συστημικών τραπεζών· (2) 2014, καλυφθείσα εξ ολοκλήρου από ιδιωτικά κεφάλαια (περίπου 8,3 δισ. ευρώ), με μεγάλη υποτίμηση/αραίωση της συμμετοχής του ΤΧΣ· (3) 2015, με συνεισφορά ΤΧΣ περίπου 5,4 δισ. ευρώ σε μετοχές και μετατρέψιμα ομόλογα (CoCos), σε συνθήκες πολιτικής αστάθειας (πρώρες εκλογές, δημοψήφισμα, capital controls) που οδήγησαν σε πλήρη σχεδόν εξαϋλωση (περίπου –99%) της χρηματιστηριακής αξίας των τραπεζικών μετοχών στο διάστημα Δεκέμβριος 2014 – Δεκέμβριος 2015. Πρόσθετα 18 δισ. ευρώ διατέθηκαν για την εξυγίανση/εκκαθάριση μη συστημικών τραπεζών (2012–2015). Το κόστος αυτό ενσωματώθηκε στο δημόσιο χρέος της χώρας, επιβαρύνοντας τους δείκτες χρέους/ΑΕΠ που αποτέλεσαν αντικείμενο των μνημονιακών προγραμμάτων.

Η αντίθετη οπτική (αναγκαιότητα του μέτρου): Υποστηρικτές των ανακεφαλαιοποιήσεων υποστηρίζουν ότι η κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος θα ήταν ασύγκριτα δαπανηρότερη, τόσο άμεσα (απώλεια καταθέσεων πολιτών, διακοπή πιστωτικής ροής στην οικονομία) όσο και έμμεσα (πλήρης κατάρρευση εμπιστοσύνης, μαζική φυγή κεφαλαίων — ήδη 87 δισ. ευρώ, το 36,2% των καταθέσεων, είχαν διαφύγει από τις ελληνικές τράπεζες μεταξύ Σεπτεμβρίου 2009 και Ιουνίου 2012). Ο πρώην διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος Γιάννης Στουρνάρας παρουσίασε στη Βουλή (2024) ανάλυση σύμφωνα με την οποία, αν συνυπολογιστούν έσοδα από αποεπένδυση, μερίσματα και οφέλη από το PSI (βλ. Υπόθεση #015), το συνολικό ισοζύγιο κόστους-οφέλους για τον Έλληνα φορολογούμενο ήταν τελικά θετικό κατά περίπου 3,5 δισ. ευρώ — εκτίμηση που αμφισβητείται έντονα από άλλες αναλύσεις.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Ενώ η ανάγκη αποφυγής τραπεζικής κατάρρευσης δεν αμφισβητείται ευρέως, υπάρχει έντονη διαφωνία ως προς: (α) αν το τελικό κόστος για τον φορολογούμενο θα μπορούσε να είχε περιοριστεί με καλύτερο σχεδιασμό (βλ. και Υπόθεση #021 για την ειδική κριτική του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου), (β) αν η πολιτική αστάθεια της περιόδου Δεκεμβρίου 2014 – καλοκαιριού 2015 (πρώρες εκλογές, δημοψήφισμα) επιδείνωσε σημαντικά το κόστος της τρίτης ανακεφαλαιοποίησης σε σχέση με το αν είχε αποφευχθεί η πολιτική αβεβαιότητα, και (γ) αν η τελική θετική ή αρνητική καθαρή επίδραση στον φορολογούμενο (βλ. αντικρουόμενες εκτιμήσεις Στουρνάρα έναντι ΚΕΠΕ/ΕΝΑ Ινστιτούτου) αντανακλά ρεαλιστική εικόνα ή επιλεκτική παρουσίαση δεδομένων.

Ποιοι επλήγησαν: Ο Έλληνας φορολογούμενος, μέσω αύξησης του δημόσιου χρέους κατά δεκάδες δισ. ευρώ· μικρομέτοχοι τραπεζών που, σε ορισμένες ανακεφαλαιοποιήσεις (ιδίως τη δεύτερη του 2014), καταγγέλλεται ότι αποκλείστηκαν από τη διαδικασία αύξησης μετοχικού κεφαλαίου, ενώ υπέστησαν πλήρη απαξίωση των μετοχών τους μέσω reverse split.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Οι τράπεζες ως θεσμοί (διασφαλίστηκε η συνέχειά τους και η προστασία των καταθετών)· ξένοι θεσμικοί επενδυτές που απέκτησαν μετοχές των τραπεζών σε ιδιαίτερα

χαμηλές τιμές στη δεύτερη και τρίτη ανακεφαλαιοποίηση.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Το συνολικό ύψος του κόστους ανά ανακεφαλαιοποίηση είναι επίσημα τεκμηριωμένο μέσω στοιχείων ΤΧΣ, Τράπεζας της Ελλάδος και ΔΝΤ (**Αποδεδειγμένο**), αν και οι συνολικές εκτιμήσεις κόστους/οφέλους διαφέρουν σημαντικά μεταξύ πηγών (35–46 δισ. ευρώ καθαρού κόστους, ή και θετικό ισοζύγιο κατά ορισμένες επίσημες αναλύσεις) — ζήτημα μεθοδολογίας που παραμένει **Αμφιλεγόμενο**. Η αναγκαιότητα του μέτρου καθαυτού είναι ευρέως αποδεκτή· η αποτελεσματικότητα του σχεδιασμού του είναι **Αμφιλεγόμενο**.

Ενδεικτικές πηγές: kreport.gr (ανάλυση συνολικού κόστους), Ena Institute / Sofokleousin.gr (Ραυτοπούλου–Αντωνάκος, απώλειες αξίας ΤΧΣ ανά περίοδο), Capital.gr (“Η Οδύσσεια των ελληνικών τραπεζών”, “Έχασε ή κέρδισε ο φορολογούμενος”), Business Daily (“Τα χαμένα δισ. των ανακεφαλαιοποιήσεων”), insider.gr (ανάλυση Στουρνάρα, όφελος 53,7 δισ.), Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο — κοινοβουλευτική ερώτηση E-8-2015-015845, Naftemporiki.gr (Έκθεση Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου).

2.6 Απώλεια δημόσιας αξίας τραπεζικών συμμετοχών — χρηματοδότηση χωρίς έλεγχο

Υπόθεση #021 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για την απώλεια αξίας και ελέγχου, **Αμφιλεγόμενο** για τις εναλλακτικές λύσεις)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Διακομματικό — αφορά τη διαχείριση των τραπεζικών συμμετοχών του Δημοσίου μέσω ΤΧΣ σε όλη τη διάρκεια 2011–2024, υπό τις κυβερνήσεις Παπαδήμου, Σαμαρά, ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ και Μητσοτάκη.

Τι συνέβη: Πέρα από το άμεσο δημοσιονομικό κόστος των ανακεφαλαιοποιήσεων (βλ. Υπόθεση #020), αναδείχθηκε ένα ειδικότερο και ιδιαίτερα επικριτικό ζήτημα: το Δημόσιο, μέσω του ΤΧΣ, κατέστη πλειοψηφικός (σε ορισμένες φάσεις άνω του 80%) μέτοχος των συστημικών τραπεζών, χωρίς όμως ποτέ να αποκτήσει αντίστοιχα δικαιώματα ουσιαστικού ελέγχου — ιδίως ως προς την επιλογή και αξιολόγηση των διοικήσεων, οι οποίες σε μεγάλο βαθμό παρέμειναν στους ιστορικούς (προ-κρίσης) μετόχους και στελέχη τους. Το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο (ΕΕΣ), σε έκθεσή του για την ελληνική χρηματοπιστωτική κρίση, κατέγραψε ότι από τα συνολικά 45,4 δισ. ευρώ που διοχέτευσε το ΤΧΣ στις ελληνικές τράπεζες, λόγω, όπως ανέφερε, “λάθους χειρισμών και αποφάσεων”, ανακτήσιμα θεωρούνταν τελικά μόλις 5,7 δισ. ευρώ — δηλαδή απώλεια της τάξης των 36,4 δισ. ευρώ επί της αξίας της συμμετοχής του Δημοσίου. Το ΕΕΣ επισήμανε συγκεκριμένα ότι οι όροι του δεύτερου και τρίτου μνημονιακού προγράμματος επέτρεπαν στο ΤΧΣ να συμμετέχει στις ανακεφαλαιοποιήσεις του 2014 και 2015 μόνο ως “ύστατη πηγή στήριξης” (δηλαδή μόνο αν δεν επαρκούσε το ενδιαφέρον ιδιωτών επενδυτών), γεγονός που άσκησε σημαντική πίεση στις τιμές των μετοχών προς τα κάτω και οδήγησε σε δραστική ποσοστιαία αραιώση (dilution) της ήδη πλειοψηφικής συμμετοχής του Δημοσίου.

Το μέγεθος της απώλειας ανά περίοδο: Σύμφωνα με ανάλυση του Ινστιτούτου ΕΝΑ βασισμένη σε στοιχεία ΤΧΣ, η απώλεια αξίας της συμμετοχής του Δημοσίου στις τράπεζες ανήλθε σε περίπου 27,1 δισ. ευρώ κατά την περίοδο 2012–2014 και επιπλέον 11,9 δισ. ευρώ κατά την περίοδο 2015–2019 — συνολική απομείωση αξίας που, σε συνδυασμό με την απώλεια ουσιαστικού διοικητικού ελέγχου, περιγράφεται από την ανάλυση ως “πλήρης αστοχία” των δύο πρώτων ανακεφαλαιοποιήσεων. Η αξία της εναπομείνουσας συμμετοχής του ΤΧΣ, από 22,5 δισ. ευρώ στις αρχές του 2019, είχε υποχωρήσει σε μόλις 1,45 δισ. ευρώ τον Μάρτιο του 2021, πριν η μεταγενέστερη ανάκαμψη των τραπεζικών μετοχών και η επιτυχής αποεπένδυση 2023–2024 αποκαταστήσουν εν μέρει την εικόνα.

Η αντίθετη οπτική: Υπερασπιστές του σχεδιασμού των ανακεφαλαιοποιήσεων υποστηρίζουν ότι η επιλογή διατήρησης ιδιωτικού χαρακτήρα διοίκησης, παρά την κρατική πλειοψηφία, αποσκοπούσε στη διαφύλαξη επαγγελματικής, μη κομματικοποιημένης διαχείρισης των τραπεζών (αποφυγή του κινδύνου πολιτικοποίησης πιστωτικών αποφάσεων) και ήταν όρος που είχαν θέσει

οι θεσμοί/δανειστές ως προϋπόθεση της χρηματοδότησης. Επιπλέον, η μεταγενέστερη ανάκαμψη της αξίας των τραπεζικών μετοχών και η επιτυχής αποεπένδυση του ΤΧΣ το 2023–2024 (με έσοδα άνω των 3,5 δισ. ευρώ) παρουσιάζεται από κυβερνητικούς κύκλους ως εν μέρει αναστροφή της εικόνας απωλειών, μολονότι δεν προσεγγίζει το αρχικό ύψος της κρατικής συνεισφοράς.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Το πυρήνα της αντιπαράθεσης αποτελεί το ερώτημα αν η επιλογή του Δημοσίου να χρηματοδοτήσει την πλειοψηφία του μετοχικού κεφαλαίου των τραπεζών χωρίς αντίστοιχο έλεγχο διοίκησης ήταν αναγκαστική συνέπεια των μνημονιακών όρων (δηλαδή επιβεβλήθηκε εξωτερικά) ή αποτέλεσμα εγχώριων πολιτικών επιλογών που ευνόησαν τη διατήρηση των προϋπαρχουσών τραπεζικών διοικήσεων. Το ΕΕΣ, ως ανεξάρτητος ελεγκτικός θεσμός της ΕΕ, έκρινε ρητά ότι υπήρξαν συγκεκριμένα λάθη σχεδιασμού που επιδείνωσαν το αποτέλεσμα — κρίση που δίνει ιδιαίτερο βάρος στην πλευρά της κριτικής.

Ποιοι επλήγησαν: Ο Έλληνας φορολογούμενος, ο οποίος χρηματοδότησε πλειοψηφικές συμμετοχές χωρίς αντίστοιχη μακροχρόνια διατήρηση αξίας ή ουσιαστικού ελέγχου· η δυνατότητα του κράτους να επηρεάσει τη χρηματοδοτική πολιτική των τραπεζών προς όφελος της πραγματικής οικονομίας κατά την περίοδο της βαθύτερης ύφεσης.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Οι ιστορικές διοικήσεις των τραπεζών, οι οποίες διατήρησαν τον έλεγχο παρά την απώλεια πλειοψηφικής ιδιοκτησίας από τους αρχικούς μετόχους· μεταγενέστεροι θεσμικοί επενδυτές που απέκτησαν συμμετοχές σε ιδιαίτερα ελκυστικές τιμές.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η απώλεια αξίας και ελέγχου είναι επίσημα τεκμηριωμένη μέσω της έκθεσης του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου και στοιχείων ΤΧΣ (**Αποδεδειγμένο**). Το αν υπήρχε ρεαλιστική εναλλακτική διαχειριστική επιλογή υπό τους δεδομένους μνημονιακούς περιορισμούς παραμένει **Αμφιλεγόμενο**.

Ενδεικτικές πηγές: Naftemporiki.gr (Έκθεση Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου, “Χάθηκαν 36,4 δισ.”), Sofokleousin.gr / Ena Institute (ανάλυση Ραυτοπούλου–Αντωνάκου), Business Daily (“Τα χαμένα δισ. των ανακεφαλαιοποιήσεων”), insider.gr (ανάλυση Στουρνάρα προς αντιπαραβολή), Capital.gr.

2.7 Νόμος περί ευθύνης υπουργών — περιορισμένη λογοδοσία πολιτικών προσώπων

Υπόθεση #022 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τη λειτουργία του θεσμού και τις παραγραφές που προκάλεσε, **Αμφιλεγόμενο** για την αναγκαιότητα/δικαιολόγησή του)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Διακομματικό, θεσμός με ιστορικό βάθος από το Σύνταγμα του 1844· ισχύον νομοθετικό πλαίσιο ν. 3126/2003 (“Ποινική ευθύνη των Υπουργών”, βάσει άρθρου 86 Συντάγματος)· σημαντική συνταγματική αναθεώρηση το 2019 (κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ, Δ΄ Αναθεωρητική Βουλή) που κατέργησε τη σύντομη παραγραφή για αδικήματα μετά το 2019/2020.

Τι συνέβη: Το ελληνικό Σύνταγμα προβλέπει ειδικό καθεστώς για την ποινική δίωξη μελών της Κυβέρνησης: μόνο η Βουλή μπορεί να αποφασίσει (με πρόταση τουλάχιστον 30 βουλευτών και ψήφιση από 151 βουλευτές) τη σύσταση προανακριτικής επιτροπής, ενώ η εκδίκαση γίνεται από Ειδικό Δικαστήριο αποτελούμενο αποκλειστικά από ανώτατους δικαστές. Μέχρι τη συνταγματική αναθεώρηση του 2019, το καθεστώς περιλάμβανε επιπλέον ιδιαίτερα σύντομη παραγραφή — ιστορικά συνδεδεμένη με νομοθεσία της δικτατορίας (ν.δ. 802/1971) που όριζε παραγραφή με την άρροδο της πρώτης συνόδου της επόμενης κοινοβουλευτικής περιόδου, ρύθμιση αυστηροποιημένη το 2001 αλλά που παρέμενε ουσιαστικά συντομότερη από την κοινή παραγραφή του Ποινικού Κώδικα (20 ή 15 έτη για κακουργήματα, 5 έτη για πλημμελήματα για τον απλό πολίτη). Ο συνδυασμός πολιτικής κρίσης για την έναρξη δίωξης και ιδιαίτερα σύντομης παραγραφής οδήγησε επανειλημμένα σε de facto ατιμωρησία πολιτικών προσώπων για υποθέσεις όπου το ίδιο το δικαστικό σκεπτικό, σε παράλληλες δίκες μη πολιτικών προσώπων, είχε τεκμηριώσει εμπλοκή: χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η υπόθεση Βατοπεδίου (βλ. Υπόθεση #017, παραγραφή το 2011 για τρεις πρώην υπουργούς/υφυπουργούς), η υπόθεση

φρεγατών/εξοπλιστικών (πόρισμα προανακριτικής επιτροπής 2017 που διαπίστωσε παραγραφή του αδικήματος απιστίας για τον Γιάννο Παπαντωνίου), και η υπόθεση Siemens (βλ. Υπόθεση #003), όπου ο Θεόδωρος Τσουκάτος απαλλάχθηκε λόγω παραγραφής παρά την παραδοχή του ότι είχε διακινήσει ποσό προς το κομματικό ταμείο του ΠΑΣΟΚ.

Η αναθεώρηση του 2019: Με την τέταρτη μεταπολιτευτική συνταγματική αναθεώρηση (Νοέμβριος 2019), καταργήθηκε η σύντομη αποσβεστική προθεσμία (παραγραφή) του άρθρου 86, ώστε αδικήματα υπουργών να παραγράφονται πλέον στους ίδιους χρόνους με τον κοινό πολίτη. Η αλλαγή δεν έχει αναδρομική ισχύ: αδικήματα που τελέστηκαν πριν το 2019–2020 συνεχίζουν να υπόκεινται στο παλαιό, συντομότερο καθεστώς παραγραφής.

Η αντίθετη οπτική (δικαιολόγηση του θεσμού): Υποστηρικτές του ειδικού καθεστώτος τονίζουν ότι αντίστοιχες ειδικές διαδικασίες για την ποινική δίωξη μελών κυβέρνησης υπάρχουν σε πολλές ευρωπαϊκές δημοκρατίες (συχνά με τη μορφή κοινοβουλευτικής άδειας δίωξης ή ειδικού δικαστηρίου), με σκοπό την προστασία της ομαλής άσκησης κυβερνητικών καθηκόντων από αδικαιολόγητες ή πολιτικά υποκινούμενες διώξεις. Επισημαίνεται επίσης ότι η παραγραφή δεν αναιρεί αυτόματα την ουσιαστική ενοχή — αποτελεί δικονομικό, όχι ουσιαστικό ζήτημα — και ότι, σε περιπτώσεις όπου η Βουλή έκρινε ότι υπήρχε επαρκής χρόνος και στοιχεία (π.χ. υπόθεση Άκη Τσοχατζόπουλου το 2012, ή του Νίκου Παππά το 2023, ο οποίος καταδικάστηκε ομόφωνα από το Ειδικό Δικαστήριο), ο θεσμός λειτούργησε αποτελεσματικά χωρίς να εμποδίσει τη δίωξη ή καταδίκη.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η κριτική εστιάζει σε δύο διακριτά επίπεδα: πρώτον, στο γεγονός ότι η απόφαση έναρξης δίωξης εξαρτάται από πολιτική (κοινοβουλευτική, με μυστική ψηφοφορία) κρίση και όχι αποκλειστικά δικαστική/εισαγγελική, γεγονός που επιτρέπει σε κοινοβουλευτική πλειοψηφία να εμποδίσει την αξιολόγηση στοιχείων εις βάρος μελών της ίδιας ή φιλικής κυβέρνησης (όπως καταγγέλθηκε στην περίπτωση Βατοπεδίου, όπου η τότε πλειοψηφία αρνήθηκε αρχικά να αξιολογήσει τα στοιχεία, με αποτέλεσμα η καθυστέρηση να συμβάλει στην επακόλουθη παραγραφή). δεύτερον, στην ίδια την ύπαρξη προνομιακά σύντομης παραγραφής (μέχρι το 2019) η οποία δημιουργούσε de facto ανισότητα ενώπιον του νόμου μεταξύ πολιτικών προσώπων και απλών πολιτών για τα ίδια αδικήματα. Νομικοί αναλυτές (π.χ. Syntagma Watch) επισημαίνουν ότι το πρόβλημα εντείνεται όταν το ειδικό καθεστώς εφαρμόζεται και σε κοινά αδικήματα (δωροδοκία, πλαστογραφία, παράβαση καθήκοντος) που απλώς συνέβησαν επ' ευκαιρία άσκησης υπουργικών καθηκόντων, και όχι μόνο σε αμιγώς κυβερνητικές πράξεις.

Ποιοι επλήγησαν: Το δημόσιο συμφέρον και η αρχή της ισότητας ενώπιον του νόμου, στον βαθμό που πολιτικά πρόσωπα απέφυγαν ουσιαστική δικαστική κρίση για κατηγορίες που αφορούσαν άλλα, μη πολιτικά πρόσωπα στην ίδια υπόθεση.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Πρώην υπουργοί και υφυπουργοί των οποίων οι υποθέσεις παραγράφηκαν πριν εκδικαστούν επί της ουσίας.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η λειτουργία του θεσμού και οι συγκεκριμένες περιπτώσεις παραγραφής είναι πλήρως τεκμηριωμένες (**Αποδεδειγμένο**), όπως και η νομοθετική αλλαγή του 2019. Το αν το προνομιακό καθεστώς ήταν συνταγματικά/δημοκρατικά δικαιολογημένο, ή αν αποτελούσε αδικαιολόγητο προνόμιο, παραμένει **Αμφιλεγόμενο** μεταξύ νομικών και πολιτικών αναλυτών.

Ενδεικτικές πηγές: Ελληνική Βικιπαίδεια (“Νόμος περί ευθύνης υπουργών”), Syntagma Watch (ανάλυση συνταγματικότητας και ιστορική αναδρομή), Nomarchia.gr (ιστορική προέλευση παραγραφής από ν.δ. 802/1971 της δικτατορίας), Kefim.org (συγκριτική ανάλυση ευρωπαϊκών καθεστώτων), LiFO (Βασιλική Σιούτη, “Περί ευθύνης υπουργών και τι ισχύει για τον Καραμανλή και τα Τέμπη”), tvxs.gr, evenizelos.gr (αντίθετη/υπερασπιστική οπτική), Νόμος 3126/2003 (ministryofjustice.gr).

2.8 Λίστες φοροδιαφυγής (Λαγκάρντ, Μπόργιανς) και καθυστερήσεις ελέγχων

Υπόθεση #023 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τις καθυστερήσεις και την παραγραφή, **Αμφιλεγόμενο/Υπό διερεύνηση** για την ύπαρξη σκόπιμης απόκρυψης)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Διακομματικό· η λίστα Λαγκάρντ παραδόθηκε τον Οκτώβριο 2010 (κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ, Γ. Παπανδρέου, υπ. Οικονομικών Γιώργος Παπακωνσταντίνου)· καθυστερήσεις αξιοποίησης συνεχίστηκαν επί κυβερνήσεων Παπαδήμου, Σαμαρά (ΝΔ–ΠΑΣΟΚ) και ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ· η λίστα Μπόργιανς παραδόθηκε τελικά το 2015.

Τι συνέβη: Τον Οκτώβριο 2010 ο τότε υπουργός Οικονομικών Γιώργος Παπακωνσταντίνου παρέλαβε από τη Γαλλίδα ομόλογό του Κριστίν Λαγκάρντ ψηφιακό αρχείο (CD) με 2.059 ονόματα Ελλήνων καταθετών στο υποκατάστημα Γενεύης της τράπεζας HSBC, με συνολικό ύψος καταθέσεων εκτιμώμενο σε περίπου 1,5 δισ. ευρώ — μέρος ευρύτερου καταλόγου (“λίστα Falciani”) που είχε διαρρεύσει από πρώην υπάλληλο της τράπεζας. Η λίστα παρέμεινε ουσιαστικά ανεκμετάλλευτη επί μακρό χρονικό διάστημα: το ΣΔΟΕ, σύμφωνα με στοιχεία που προέκυψαν στη δίκη, είχε καταφέρει να ελέγξει μόλις περίπου 30 από τα 2.062 ονόματα σε διάστημα τριών ετών (περίπου 10 ονόματα ετησίως). Η υπόθεση απέκτησε ευρεία δημοσιότητα τον Οκτώβριο 2012, όταν ο δημοσιογράφος Κώστας Βαξεβάνης δημοσίευσε τη λίστα στο περιοδικό “HOT DOC”. Παράλληλα, δεύτερη, μεγαλύτερη λίστα (“Μπόργιανς”, με στοιχεία για 10.588 Έλληνες καταθέτες σε ελβετική τράπεζα, συνολικού ύψους 3,9 δισ. ελβετικών φράγκων για το 2006 και 2,9 δισ. για το 2008) παρέμεινε εκτός ελληνικής κατοχής επί έτη — σύμφωνα με δημοσιεύματα, επειδή η κυβέρνηση Σαμαρά “αρνήθηκε ευγενικά” να την παραλάβει σε προγενέστερη φάση — και παραδόθηκε τελικά μόλις το 2015.

Δικαστική διαδρομή — Παπακωνσταντίνου: Η Βουλή παρέπεμψε τον Γιώργο Παπακωνσταντίνου σε Ειδικό Δικαστήριο (βλ. και Υπόθεση #022) με κατηγορίες νόθευσης εγγράφου και απιστίας, καθώς διαπιστώθηκε ότι από το ψηφιακό αρχείο των 2.059 αρχικών εγγραφών είχαν αφαιρεθεί τα ονόματα τριών συγγενών του πριν το αρχείο προωθηθεί προς έλεγχο στο ΣΔΟΕ. Το 2014–2015 καταδικάστηκε σε φυλάκιση ενός έτους με αναστολή για νόθευση εγγράφου (σε βαθμό πλημμελήματος), ενώ αθωώθηκε για την κατηγορία της απιστίας. Η έρευνα του ΣΔΟΕ στους συγγενείς του εντόπισε μη δηλωθείσα ύλη ύψους περίπου 6 εκατ. ευρώ, με αναλογούντα φόρο περίπου 1,93 εκατ. ευρώ.

Η οριστική παραγραφή των υποθέσεων φοροδιαφυγής: Το 2019 το Διοικητικό Εφετείο έκρινε ότι οι υποθέσεις φοροδιαφυγής που προέκυπταν από τις λίστες Λαγκάρντ και Μπόργιανς είχαν παραγραφεί οριστικά, με σκεπτικό ότι οι ελληνικές αρχές, δεδομένης της υπάρχουσας συμφωνίας ανταλλαγής πληροφοριών με την Ελβετία, όφειλαν και μπορούσαν να έχουν αναζητήσει έγκαιρα τα σχετικά στοιχεία εντός της κοινής πενταετούς παραγραφής, και ότι οι τραπεζικές κινήσεις σε λογαριασμούς εξωτερικού δεν συνιστούσαν “συμπληρωματικά στοιχεία” που θα δικαιολογούσαν παράταση της προθεσμίας. Η απόφαση αυτή οδήγησε σε πλήρη παραγραφή σχεδόν του συνόλου των υποθέσεων φοροδιαφυγής που θα μπορούσαν να είχαν προκύψει από τις δύο λίστες, παρά τις μεταγενέστερες προσπάθειες της ΑΑΔΕ.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο/υπό διερεύνηση: Η βασική αντιπαράθεση αφορά το αν η πολυετής καθυστέρηση αξιοποίησης των λιστών οφειλόταν σε θεσμική/διοικητική αδυναμία (υποστελέχωση ΣΔΟΕ, πολύπλοκες διαδικασίες διεθνούς συνεργασίας, διαδοχικές αλλαγές κυβερνήσεων και προτεραιοτήτων εν μέσω κρίσης) ή σε σκόπιμη απροθυμία της πολιτικής και διοικητικής ηγεσίας να διερευνήσει καταθέσεις οικονομικά ισχυρών πολιτών. Ενισχυτικό στοιχείο της δεύτερης εκδοχής αποτελεί η αφαίρεση των ονομάτων συγγενών του ίδιου του υπουργού που είχε στην κατοχή του το αρχείο· αποδυναμωτικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι, σύμφωνα με έρευνες, η λίστα δεν περιείχε γνωστά ονόματα εκ του πολιτικού ή επιχειρηματικού χώρου σε δυσανάλογο βαθμό, και ότι 21 πρόσωπα από τη λίστα είχαν νομίμως αξιοποιήσει ευνοϊκή νομοθεσία επαναπατρισμού κεφαλαίων που ο ίδιος ο Παπακωνσταντίνου είχε θεσπίσει.

Ποιοι επλήγησαν: Το δημόσιο ταμείο, μέσω απώλειας δυνητικών φορολογικών εσόδων (η λίστα

Λαγκάρντ μόνο εκτιμήθηκε σε δημοσιεύματα ότι “έδειχνε” φοροδιαφυγή ύψους έως 40 εκατ. ευρώ· η εμπιστοσύνη των πολιτών, ιδίως εν μέσω σκληρών μέτρων λιτότητας, στην ικανότητα του κράτους να αντιμετωπίσει τη φοροδιαφυγή μεγάλων καταθετών με την ίδια αυστηρότητα που εφάρμοζε σε μισθωτούς και μικρές επιχειρήσεις.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Οι κάτοχοι των καταθέσεων στις λίστες, οι οποίοι εν τέλει απαλλάχθηκαν από οποιαδήποτε φορολογική ή ποινική συνέπεια λόγω παραγραφής.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η ύπαρξη και το περιεχόμενο των λιστών, η πολυετής καθυστέρηση αξιοποίησής τους και η τελική δικαστική παραγραφή είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**). Η καταδίκη Παπακωνσταντίνου για νόθευση εγγράφου είναι επίσης δικαστικά τεκμηριωμένη. Το αν η συνολική καθυστέρηση αντανάκλυνε σκόπιμη προστασία συμφερόντων ή απλή θεσμική αναποτελεσματικότητα παραμένει **Αμφιλεγόμενο/Υπό διερεύνηση**, καθώς δεν υπήρξε ποτέ οριστική δικαστική κρίση επί της ουσίας για τη μεγάλη πλειονότητα των υποθέσεων (λόγω ακριβώς της παραγραφής).

Ενδεικτικές πηγές: Ελληνική Βικιπαίδεια (“Λίστα Λαγκάρντ”), Sofokleousin.gr (οριστική παραγραφή λιστών Λαγκάρντ και Μπόργιανς), iefimerida.gr (στοιχεία δίκης — έλεγχος 30 ονομάτων σε 3 έτη), Πρώτο Θέμα (δίκη Παπακωνσταντίνου, μαρτυρικές καταθέσεις), Mononews.gr, Insurance Daily (μήνυση πολιτών, ιστορικό παράδοσης λίστας), Fortune-greece.com (ανακριτική διαδικασία), ΟΔΕΘ — Όμιλος Διεθνών & Ευρωπαϊκών Θεμάτων (ανάλυση υπόθεσης).

2.9 ΕΝΦΙΑ — φορολόγηση κατοχής περιουσίας ανεξάρτητα από εισόδημα και ρευστότητα

Υπόθεση #024 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τον μηχανισμό υπολογισμού και τις συνέπειες μη πληρωμής, **Αμφιλεγόμενο** για τη συνταγματικότητα/δικαιοσύνη του μοντέλου)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Νέα Δημοκρατία, θέσπιση ν. 4223/2013 (βλ. αναλυτικά Υπόθεση #014 για τη νομοθετική διαδρομή και το πολιτικό αφήγημα “από το προσωρινό στο μόνιμο”). Η παρούσα εγγραφή εστιάζει ειδικά στο διαρθρωτικό χαρακτηριστικό του φόρου — τη φορολόγηση της κατοχής ακινήτου ανεξάρτητα από το πραγματικό εισόδημα ή τη ρευστότητα του ιδιοκτήτη — και στις πρακτικές συνέπειές του, ζήτημα που παραμένει επίκαιρο σε κάθε μεταγενέστερη κυβέρνηση (ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ, Μητσοτάκη) που διατήρησε τον φόρο.

Τι συνέβη: Ο ΕΝΦΙΑ είναι, εξ ορισμού, φόρος επί της κατοχής ακίνητης περιουσίας και εμπράγματων δικαιωμάτων — δηλαδή επιβάλλεται επί του ίδιου του ακινήτου (βάσει επιφάνειας, θέσης, παλαιότητας κ.λπ.) και όχι επί του εισοδήματος που ενδεχομένως προκύπτει από αυτό μέσω εκμίσθωσης ή αξιοποίησης. Αυτό σημαίνει ότι ιδιοκτήτες χωρίς επαρκές τρέχον εισόδημα ή ρευστά διαθέσιμα — τυπικό παράδειγμα: συνταξιούχοι χαμηλού εισοδήματος που κατοικούν σε ιδιόκτητο, ενδεχομένως ευρύχωρο ή σε ανατιμημένη περιοχή ακίνητο κληρονομημένο από προηγούμενη γενιά — υποχρεούνται να καταβάλλουν ετήσιο φόρο ανεξάρτητα από την πραγματική τους φοροδοτική ικανότητα εκείνη τη στιγμή. Σε περίπτωση μη πληρωμής, ο νόμος προβλέπει δυνατότητα κατάσχεσης καταθέσεων (πέραν ακατάσχετου ορίου 1.250 ευρώ σε ένα λογαριασμό), κινητών περιουσιακών στοιχείων για οφειλές άνω των 500 ευρώ, ακόμη και του ίδιου του ακινήτου – συμπεριλαμβανομένης της πρώτης κατοικίας – για ληξιπρόθεσμες οφειλές άνω των 500 ευρώ σε σοβαρές περιπτώσεις.

Οι μηχανισμοί μετριασμού και η ανεπάρκειά τους: Ο νόμος προβλέπει έκπτωση 50% σε περίπτωση αποδεδειγμένης οικονομικής αδυναμίας, αλλά υπό αυστηρά εισοδηματικά και περιουσιακά κριτήρια (οικογενειακό εισόδημα έως 9.000 ευρώ, συνολική επιφάνεια έως 150 τ.μ., συνολική αξία ακίνητης περιουσίας έως 85.000–200.000 ευρώ ανάλογα με την οικογενειακή κατάσταση) — κριτήρια που, σύμφωνα με νομικούς φορείς όπως ο Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών, αφήνουν εκτός προστασίας σημαντικό αριθμό πολιτών με πραγματική αδυναμία πληρωμής αλλά ακίνητη περιουσία ελαφρώς άνω των ορίων. Ο ΔΣΑ έχει εκδώσει ειδικό οδηγό για

άσκηση προσφυγών κατά εκκαθαριστικών ΕΝΦΙΑ από όσους έχουν αποδεδειγμένη οικονομική αδυναμία, επικαλούμενος το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος (σεβασμός της αξίας του ανθρώπου) και το άρθρο 4 παρ. 1 και 5 (φορολόγηση ανάλογα με τη φοροδοτική ικανότητα), σημειώνοντας ότι δεν υπάρχει ρητή νομοθετική πρόβλεψη διαγραφής χρέους λόγω πραγματικής αδυναμίας καταβολής — σε αντίθεση, όπως επισημαίνεται, με άλλες ευρωπαϊκές έννομες τάξεις (π.χ. Γαλλία, Γερμανία) όπου υπάρχει είτε δυνατότητα απαλλαγής λόγω απορίας είτε θεσμοθετημένο ελάχιστο όριο διαβίωσης που προστατεύεται από φορολογική είσπραξη.

Η αντίθετη οπτική: Υποστηρικτές του μοντέλου φορολόγησης κατοχής (αντί αποκλειστικά εισοδήματος) επισημαίνουν ότι είναι ευρέως διαδεδομένο διεθνώς (property tax σε πολλές χώρες λειτουργεί με παρόμοια λογική) και ότι αποτελεί δυσκολότερα αποφεύξιμη πηγή εσόδων σε σχέση με φόρους εισοδήματος, μειώνοντας τη φοροδιαφυγή. Επιπλέον, οι μηχανισμοί μερικής/ολικής απαλλαγής, έστω και ατελείς, καθώς και η δυνατότητα ρύθμισης σε δόσεις, αντιμετωπίζουν εν μέρει το πρόβλημα για τις πλέον ευάλωτες κατηγορίες.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η κριτική δεν αμφισβητεί την αρχή της φορολόγησης ακίνητης περιουσίας καθαυτή, αλλά επικεντρώνεται στο αν η απουσία ουσιαστικής σύνδεσης με την τρέχουσα φοροδοτική ικανότητα (εισόδημα, ρευστότητα) παραβιάζει τη συνταγματική αρχή της αναλογικής φορολόγησης (άρθρο 4 Σ), ιδίως για συγκεκριμένες ευάλωτες κατηγορίες (ηλικιωμένοι με χαμηλή σύνταξη σε ιδιόκτητο ακίνητο, άνεργοι που κληρονόμησαν ακίνητη περιουσία). Η ένταση αυτή αντανακλάται στο γεγονός ότι, ενώ κάθε κυβέρνηση έχει τροποποιήσει επιμέρους παραμέτρους του φόρου (μειώσεις συντελεστών, αλλαγές ορίων απαλλαγής), καμία δεν κατέργησε τη βασική δομή του — τη σύνδεση της φορολογικής υποχρέωσης με την αντικειμενική αξία του ακινήτου και όχι με το εισόδημα του κατόχου του.

Ποιοι επλήγησαν: Ιδιοκτήτες ακίνητης περιουσίας χωρίς αντίστοιχο τρέχον εισόδημα ή ρευστότητα — τυπικά συνταξιούχοι χαμηλού εισοδήματος, άνεργοι, κληρονόμοι ακινήτων σε περιοχές με αυξημένες αντικειμενικές αξίες.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Το δημόσιο ταμείο, μέσω σταθερής, δύσκολα αποφεύξιμης ετήσιας πηγής εσόδων (πάνω από 6,4 εκατ. ιδιοκτήτες ακινήτων λαμβάνουν ετησίως ειδοποιήσεις πληρωμής, συνολικού ύψους άνω των 3,2 δισ. ευρώ).

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Ο μηχανισμός υπολογισμού του φόρου, οι προβλεπόμενες συνέπειες μη πληρωμής (κατασχέσεις) και τα κριτήρια απαλλαγής είναι πλήρως τεκμηριωμένα νομοθετικά (**Αποδεδειγμένο**). Το αν το μοντέλο παραβιάζει συνταγματικές αρχές αναλογικής φορολόγησης για συγκεκριμένες κατηγορίες πολιτών παραμένει **Αμφιλεγόμενο** — δεν υπάρχει έως σήμερα απόφαση Ολομέλειας ΣτΕ που να κρίνει το βασικό μοντέλο αντισυνταγματικό, μολονότι έχουν ασκηθεί κατ' ιδίαν προσφυγές.

Ενδεικτικές πηγές: Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών (οδηγός προσφυγών κατά εκκαθαριστικών ΕΝΦΙΑ), Νομική Βιβλιοθήκη (ανάλυση νομοθετικού πλαισίου ΕΝΦΙΑ), TOPOS-Solutions (κριτήρια απαλλαγής 50%), Aftodioikisi.gr / Newsbeast (συνέπειες μη πληρωμής, κατασχέσεις), ΠΟΜΙΔΑ (pomida.gr, κριτική ιδιοκτητών ακινήτων), Forin.gr, ΑΑΔΕ (aade.gr).

2.10 Τεκμήρια διαβίωσης — κατασκευή φορολογητέου εισοδήματος

Υπόθεση #025 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τον μηχανισμό λειτουργίας, **Αμφιλεγόμενο** για τη δικαιοσύνη/ακρίβειά του)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Διακομματικό, με ρίζες στο βασικό φορολογικό πλαίσιο πολλών δεκαετιών (θεσμός με προγενέστερη μορφή ήδη πριν τη μεταπολίτευση, ενσωματωμένος στον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος)· επανειλημμένες αναπροσαρμογές των συντελεστών από διαδοχικές κυβερνήσεις, με πιο πρόσφατη ουσιαστική μείωση των τεκμηρίων να ανακοινώνεται από την κυβέρνηση Μητσοτάκη για εφαρμογή από το φορολογικό έτος 2025.

Τι συνέβη: Το ελληνικό φορολογικό σύστημα προβλέπει “τεκμήρια διαβίωσης” — ελάχιστα

ποσά ετήσιας δαπάνης που η φορολογική αρχή θεωρεί εκ των προτέρων ότι δαπανά ένας φορολογούμενος βάσει συγκεκριμένων περιουσιακών στοιχείων που κατέχει (κύρια και δευτερεύουσα κατοικία, βάσει τετραγωνικών μέτρων· αυτοκίνητα, βάσει κυβικών εκατοστών και παλαιότητας· σκάφη αναψυχής, βάσει μήκους· δίδακτρα ιδιωτικών σχολείων κ.ά.). Αν το δηλωθέν πραγματικό εισόδημα του φορολογούμενου είναι μικρότερο από το άθροισμα αυτών των τεκμαρτών δαπανών, η φορολόγηση δεν γίνεται βάσει του πραγματικού εισοδήματος αλλά βάσει του υψηλότερου, τεκμαρτού ποσού — δηλαδή το κράτος “κατασκευάζει” φορολογητέο εισόδημα το οποίο ο φορολογούμενος οφείλει είτε να αποδεχθεί (πληρώνοντας φόρο για εισόδημα που δεν απέκτησε πραγματικά) είτε να ανατρέψει, αποδεικνύοντας με συγκεκριμένα δικαιολογητικά (αναλώσεις κεφαλαίου προηγούμενων ετών, δάνεια, δωρεές κ.λπ.) ότι κάλυψε τη διαφορά από άλλη νόμιμη πηγή.

Το πρόβλημα της ακρίβειας/δικαιοσύνης του μηχανισμού: Η βασική κριτική είναι ότι τα τεκμήρια βασίζονται σε στατικά, γενικευμένα κριτήρια (τετραγωνικά μέτρα κατοικίας, κυβικά αυτοκινήτου) που δεν αντικατοπτρίζουν απαραίτητα την πραγματική τρέχουσα οικονομική κατάσταση του προσώπου — ένα άτομο μπορεί να κατέχει ευρύχωρη, κληρονομημένη κατοικία ή παλιό αυτοκίνητο μεγάλου κυβισμού χωρίς αντίστοιχο τρέχον εισόδημα, ιδίως μετά από απώλεια εργασίας, συνταξιοδότηση με μειωμένη σύνταξη, ή περίοδο οικονομικής δυσχέρειας. Το βάρος απόδειξης μετατοπίζεται στον φορολογούμενο, ο οποίος πρέπει να τεκμηριώσει με επίσημα δικαιολογητικά την προέλευση κάθε ευρώ που υπερβαίνει το δηλωθέν εισόδημά του — διαδικασία που περιγράφεται συχνά ως ιδιαίτερα επαχθής γραφειοκρατικά, ειδικά για μεγαλύτερης ηλικίας φορολογούμενους ή όσους δεν διαθέτουν πλήρη αρχειοθέτηση οικονομικών στοιχείων δεκαετιών.

Πρόσφατη μεταρρύθμιση (2025–2026): Αναγνωρίζοντας εν μέρει την κριτική, η κυβέρνηση Μητσοτάκη προχώρησε σε ουσιαστική μείωση των συντελεστών τεκμηρίων: για την κύρια κατοικία, ο συντελεστής για τα πρώτα 80 τ.μ. μειώθηκε από 40 σε 28 ευρώ/τ.μ. (μείωση περίπου 30%), με αναλογικές μειώσεις έως και 35% σε μεγαλύτερες κατοικίες, ενώ τα τεκμήρια αυτοκινήτων μειώθηκαν πάνω από 50% για παλαιότερα οχήματα και των σκαφών αναψυχής έως 30%. παράλληλα καταργήθηκε πλήρως το ελάχιστο τεκμήριο των 3.000 ευρώ για εξαρτώμενα τέκνα με δικό τους εισόδημα. Η μεταρρύθμιση αυτή συνιστά έμμεση παραδοχή ότι το προϋπάρχον σύστημα υπερεκτιμούσε συστηματικά την πραγματική δαπάνη διαβίωσης πολλών φορολογούμενων.

Η αντίθετη οπτική: Υποστηρικτές του θεσμού των τεκμηρίων τον θεωρούν απαραίτητο εργαλείο καταπολέμησης της φοροδιαφυγής, καθώς αποτρέπει τη συστηματική υποδήλωση εισοδήματος από πρόσωπα που εμφανώς διαβιούν με υψηλότερο βιοτικό επίπεδο από αυτό που οι φορολογικές τους δηλώσεις υποδεικνύουν. Χωρίς τέτοιο μηχανισμό, υποστηρίζεται, θα ήταν ευκολότερη η απόκρυψη πραγματικών εισοδημάτων μέσω άτυπης ή αδήλωτης οικονομικής δραστηριότητας.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση έγκειται στο ότι ένας μηχανισμός σχεδιασμένος για τον εντοπισμό φοροδιαφυγής εφαρμόζεται οριζόντια σε όλους τους φορολογούμενους, συμπεριλαμβανομένων εκείνων για τους οποίους η απόκλιση οφείλεται σε νόμιμους λόγους (αποταμιεύσεις παρελθόντος, οικογενειακή βοήθεια, περιουσία κληρονομιάς) και όχι σε απόκρυψη εισοδήματος, μετατρέποντας ένα εργαλείο ελέγχου σε γενικευμένη επιβάρυνση που πλήττει δυσανάλογα όσους δεν διαθέτουν την τεχνική/γραφειοκρατική ευχέρεια να αποδείξουν την προέλευση των πόρων τους.

Ποιοι επλήγησαν: Φορολογούμενοι με χαμηλό τρέχον εισόδημα αλλά σχετικά μεγάλη ακίνητη ή κινητή περιουσία (συχνά κληρονομημένη) — ιδίως συνταξιούχοι, άνεργοι, ή πρόσωπα σε μεταβατική οικονομική φάση.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Το δημόσιο ταμείο, μέσω επιπλέον φορολογικών εσόδων από τεκμαρτό εισόδημα που δεν θα φορολογούνταν υπό καθαρά δηλωτικό σύστημα.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Ο μηχανισμός λειτουργίας των τεκμηρίων και οι πρόσφατες αλλαγές συντελεστών είναι πλήρως τεκμηριωμένα νομοθετικά (**Αποδεδειγμένο**). Το αν το σύστημα, στη συνολική του στάθμιση, εξυπηρετεί δικαιοτέρα την πάταξη της φοροδιαφυγής

παρά την επιβάρυνση αθώων φορολογουμένων παραμένει **Αμφιλεγόμενο** — η ίδια η πρόσφατη μείωση συντελεστών από την κυβέρνηση αποτελεί έμμεση ένδειξη αναγνώρισης προβλήματος υπερεκτίμησης.

Ενδεικτικές πηγές: SBC TV (ανάλυση “μια διαχρονική αδικία”), Insider.gr (αναλυτικός πίνακας αλλαγών 2025–2026), ΕΕΑ — Επαγγελματικό Επιμελητήριο Αθηνών (ειδική επιτροπή εκσυγχρονισμού), e-forologia.gr (νομοθετικό κείμενο), Paraskevas Forologas (αναλυτικός οδηγός τεκμηρίων 2026), opengov.gr/minfin (άρθρο 16 ΚΦΕ).

2.11 Κατασχέσεις τραπεζικών λογαριασμών — αυτοματοποιημένη είσπραξη

Υπόθεση #026 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τη λειτουργία και τα ιστορικά όρια, **Αμφιλεγόμενο** για την επάρκεια της προστασίας)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Διακομματικό· βασικό πλαίσιο ακατάσχετου καθεστώτος ν. 4254/2014 (κυβέρνηση Σαμαρά)· διαδοχικές αναπροσαρμογές ορίων και διαδικασιών από κυβερνήσεις ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ και Μητσοτάκη· ουσιαστική επέκταση προστασίας ανακοινώθηκε το 2026 (κυβέρνηση Μητσοτάκη).

Τι συνέβη: Η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ) διαθέτει αυτοματοποιημένα συστήματα είσπραξης ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το Δημόσιο, τα οποία εντοπίζουν οφειλότες και ενεργοποιούν άμεσα διαδικασίες κατάσχεσης τραπεζικών λογαριασμών (απευθείας ή “εις χείρας τρίτων”, δηλαδή μέσω της τράπεζας) για οφειλές άνω των 50 ευρώ. Η προστασία από κατάσχεση δεν είναι αυτόματη: ο οφειλέτης πρέπει να προβεί ο ίδιος σε ηλεκτρονική δήλωση ενός συγκεκριμένου τραπεζικού λογαριασμού ως “ακατάσχετου” μέσω της ΑΑΔΕ (Taxisnet/Gov.gr), με το προστατευόμενο όριο να έχει κυμανθεί ιστορικά μεταξύ 1.000 και 1.600 ευρώ ανάλογα με την περίοδο και τον τύπο εσόδου (μισθός/σύνταξη έναντι απλής κατάθεσης). Σε περίπτωση κοινού λογαριασμού, απαιτείται η δήλωση να γίνει από όλους τους συνδικαιούχους· η παράλειψη έστω ενός εξ αυτών αναιρεί την προστασία για ολόκληρο το ποσό. Μέχρι το 2026, η αυτόματη προστασία ίσχυε αποκλειστικά για οφειλές προς το Δημόσιο και τα ασφαλιστικά ταμεία, ενώ για οφειλές προς τράπεζες απαιτούνταν ξεχωριστή, συχνά χρονοβόρα αίτηση εκ μέρους του οφειλέτη.

Το πρόβλημα της γνώσης/πρόσβασης: Η βασική κριτική στο σύστημα δεν αφορά την αρχή της κατάσχεσης για δημόσιες οφειλές καθαυτή, αλλά το γεγονός ότι η προστασία εξαρτάται εξ ολοκλήρου από ενεργή, έγκαιρη ψηφιακή ενέργεια του οφειλέτη — προϋπόθεση που ευνοεί όσους διαθέτουν ψηφιακή εξοικείωση, πρόσβαση σε υπολογιστή/διαδίκτυο και γνώση της διαδικασίας, ενώ πλήττει δυσανάλογα ηλικιωμένους, άτομα χαμηλής ψηφιακής παιδείας, ή πρόσωπα που απλώς αγνοούν την ύπαρξη οφειλής μέχρι τη στιγμή της κατάσχεσης (καθώς τα αυτοματοποιημένα συστήματα ενεργοποιούνται “πριν τα χρέη διογκωθούν”, σύμφωνα με περιγραφή της ίδιας της διαδικασίας, αφήνοντας συχνά περιορισμένο χρονικό περιθώριο αντίδρασης). Επιπλέον, το ίδιο το ύψος του ακατάσχετου ορίου έχει, σε ορισμένες περιόδους, μειωθεί (π.χ. από 1.500 σε 1.250 ευρώ για απλές καταθέσεις σε μία φάση), γεγονός που τροφοδότησε κριτική ότι δεν ακολουθούσε επαρκώς το πραγματικό κόστος διαβίωσης.

Η μεταρρύθμιση του 2026: Το 2026 η κυβέρνηση Μητσοτάκη ανακοίνωσε αύξηση του ακατάσχετου ορίου για οφειλές προς το Δημόσιο από 1.250 σε 1.600 ευρώ μηνιαίως, καθώς και –κρισιμότερα– επέκταση της αυτόματης εφαρμογής της προστασίας ώστε να καλύπτει πλέον και οφειλές προς τραπεζικά ιδρύματα (όχι μόνο προς το Δημόσιο), εξαλείφοντας την ανάγκη ξεχωριστής αίτησης για κάθε κατηγορία πιστωτή. Η αλλαγή αυτή αναγνωρίστηκε ευρέως ως σημαντική βελτίωση, αν και διατηρεί τη βασική λογική του συστήματος: η προστασία ενεργοποιείται μόνο κατόπιν ενεργούς δήλωσης του πολίτη, όχι αυτοδικαίως.

Η αντίθετη οπτική: Υποστηρικτές του συστήματος τονίζουν ότι η ψηφιοποίηση της είσπραξης δημοσίων εσόδων αύξησε σημαντικά την αποτελεσματικότητα κατά της φοροδιαφυγής και της συστηματικής μη πληρωμής βεβαιωμένων οφειλών, στοχεύοντας ειδικά σε όσους οι ίδιοι οι

φορολογικοί μηχανισμοί χαρακτηρίζουν “στρατηγικούς κακοπληρωτές” — φορολογούμενους με αξιόλογη περιουσία που σκόπιμα αφήνουν οφειλές απλήρωτες. Η ίδια η ύπαρξη θεσμοθετημένου ακατάσχετου ορίου, έστω υπό προϋποθέσεις, αποτελεί επίσης θεσμική αναγνώριση της ανάγκης προστασίας ενός ελάχιστου βιοτικού επιπέδου.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση έγκειται στο αν η μετάθεση του βάρους προστασίας στον ίδιο τον πολίτη (αντί αυτόματης, εξ ορισμού προστασίας ενός ελάχιστου ποσού σε κάθε λογαριασμό) είναι δίκαιη, δεδομένου του ψηφιακού χάσματος στην ελληνική κοινωνία, ιδίως για ευάλωτες ή μεγαλύτερης ηλικίας ομάδες που ενδέχεται να μη γνωρίζουν τη διαδικασία έως ότου βρεθούν αντιμέτωπες με ήδη επιβληθείσα κατάσχεση.

Ποιοι επλήγησαν: Οφειλέτες, ιδίως μεγαλύτερης ηλικίας ή χαμηλής ψηφιακής εξοικείωσης, που δεν προέβησαν έγκαιρα στην απαιτούμενη ηλεκτρονική δήλωση ακατάσχετου λογαριασμού· συνδικαιούχοι κοινών λογαριασμών, όταν ένας εκ των συνδικαιούχων παρέλειψε τη σχετική δήλωση.

Ποιοι ωφεληθήκαν: Το δημόσιο ταμείο, μέσω αυξημένης αποτελεσματικότητας είσπραξης ληξιπρόθεσμων οφειλών.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η λειτουργία του μηχανισμού, τα ιστορικά και τρέχοντα όρια προστασίας, και η μεταρρύθμιση του 2026 είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**). Το αν η συνολική ισορροπία μεταξύ αποτελεσματικής είσπραξης και προστασίας ευάλωτων πολιτών είναι επαρκής παραμένει **Αμφιλεγόμενο**, με την ίδια τη διαδοχική αύξηση ορίων/απλοποίηση διαδικασιών να αποτελεί έμμεση ένδειξη αναγνώρισης προβλήματος.

Ενδεικτικές πηγές: ΑΑΔΕ (aade.gr, επίσημη διαδικασία ακατάσχετου λογαριασμού, ν. 4254/2014), Boxmind.gr (ανάλυση αυτοματοποιημένων συστημάτων κατάσχεσης, 2026), Parapolitika.gr / ingr.gr (αναλυτικός οδηγός ορίων 2026), Businessvoice.gr / Athens Voice / Dnews.gr (αύξηση ακατάσχετου σε 1.600 ευρώ και επέκταση κάλυψης σε τραπεζικές οφειλές, 2026), michaliskounavaris.gr (νομικό πλαίσιο άρθρου 982 ΚΠολΔ), e-forologia.gr.

2.12 Ηλεκτρονικοί πλειστηριασμοί — περιορισμός προστασίας πρώτης κατοικίας

Υπόθεση #027 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τη νομοθετική διαδρομή, **Αμφιλεγόμενο** για την κατανομή πολιτικής ευθύνης)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Διακομματικό· ο θεσμός των ηλεκτρονικών πλειστηριασμών καθιερώθηκε ουσιαστικά επί κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ (2017–2018, στο πλαίσιο του Τρίτου Μνημονίου, βλ. αναλυτικά Υπόθεση #056)· η σταδιακή πλήρης κατάργηση της προστασίας της πρώτης κατοικίας και η γενίκευση των ηλεκτρονικών πλειστηριασμών σε ευρεία κλίμακα σημειώθηκε κυρίως επί κυβέρνησης Μητσοτάκη (2019 και μετά).

Τι συνέβη: Πριν το 2018, οι πλειστηριασμοί ακινήτων στην Ελλάδα διεξάγονταν με φυσική παρουσία στα Ειρηνοδικεία και συχνά ματαιώνονταν λόγω κινητοποιήσεων διαμαρτυρίας (βλ. Υπόθεση #070). Η μετάβαση σε πλήρως ηλεκτρονική διαδικασία (μέσω πιστοποιημένων συμβολαιογράφων ως “υπαλλήλων πλειστηριασμού” και της πλατφόρμας eauction.gr) κατέστησε τη διαδικασία πρακτικά απρόσβλητη από φυσική παρέμβαση, αφού οι πλειοδότες συμμετέχουν εξ αποστάσεως μέσω υπολογιστή. Παράλληλα με την τεχνική αλλαγή, καταργήθηκαν σταδιακά οι θεσμικές προστασίες που είχαν προηγουμένως ισχύσει για την πρώτη κατοικία: ενώ παλαιότερα ίσχυε απαγόρευση πώλησης δανείου με υποθήκη πρώτη κατοικία αξίας έως 140.000 ευρώ σε distressed-debt funds, η απαγόρευση αυτή καταργήθηκε, καθιστώντας δυνατή την πώληση τέτοιων δανείων “ανεξαρτήτως αξίας”. Ειδικά για οφειλότες προς το Δημόσιο, δεν ισχύουν καν οι περιορισμένες προστασίες που εξακολουθούν να παρέχονται σε δανειολήπτες υπαγόμενους στον νόμο Κατσέλη (βλ. Υπόθεση #057). Το 2026, σύμφωνα με δημοσιεύματα, προγραμματίζονταν περίπου 12.727 ακίνητα προς ηλεκτρονικό πλειστηριασμό μέχρι το τέλος του έτους, με παράλληλη αποστολή ειδοποιήσεων σε περίπου 100.000 δανειολήπτες υπαγόμενους στον νόμο Κατσέλη.

Η διακομματική αντιπαράθεση ευθυνών: Η υπόθεση χαρακτηρίζεται από έντονη αμοιβαία μετάθεση ευθύνης μεταξύ ΣΥΡΙΖΑ και ΝΔ. Στελέχη της ΝΔ έχουν αποδώσει στην κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ την ουσιαστική άρση της προστασίας της πρώτης κατοικίας και την καθιέρωση των ηλεκτρονικών πλειστηριασμών, στο πλαίσιο των μνημονιακών δεσμεύσεων του 2017–2018. Αντίστροφα, ο ΣΥΡΙΖΑ αποδίδει στην κυβέρνηση Μητσοτάκη την ουσιαστική, πλήρη κατάργηση κάθε εναπομείνουσας προστασίας μετά το 2019 και τη γενίκευση/επιτάχυνση των πλειστηριασμών σε κλίμακα που δεν είχε προηγουμένως εφαρμοστεί, συνδέοντάς το με αύξηση κατακυρωμένων πλειστηριασμών πρώτης κατοικίας σε συγκεκριμένες περιοχές της χώρας.

Η αντίθετη οπτική (αναγκαιότητα εξυγίανσης): Υποστηρικτές του μέτρου το συνδέουν με την ανάγκη εξυγίανσης του τραπεζικού συστήματος από μη εξυπηρετούμενα δάνεια ύψους δεκάδων δις. ευρώ (βλ. Υποθέσεις #020–#021, #079), υποστηρίζοντας ότι οι πλειστηριασμοί στοχεύουν κυρίως “στρατηγικούς κακοπληρωτές” — δανειολήπτες με πραγματική οικονομική δυνατότητα αποπληρωμής που σκόπιμα δεν εξυπηρετούν τα δάνειά τους — και ότι η καθυστέρηση εξυγίανσης θα επιβάρυνε μακροπρόθεσμα ολόκληρο το τραπεζικό σύστημα και, εμμέσως, όλους τους πολίτες.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η κριτική εστιάζει στο ότι η πρακτική εφαρμογή των πλειστηριασμών δεν διακρίνει πάντα αποτελεσματικά μεταξύ “στρατηγικών κακοπληρωτών” και οφειλετών σε πραγματική, τεκμηριωμένη οικονομική αδυναμία, ενώ η κατάργηση της απαγόρευσης πώλησης δανείων μικρής αξίας με υποθήκη πρώτη κατοικία σε funds αφαίρεσε ένα όριο προστασίας που θεωρούνταν ιδιαίτερα σημαντικό για χαμηλής αξίας ακίνητα οικογενειών χαμηλού εισοδήματος.

Ποιοι επλήγησαν: Οφειλέτες τραπεζών και Δημοσίου που απώλεσαν την κύρια κατοικία τους μέσω ηλεκτρονικού πλειστηριασμού, ιδίως όσοι δεν κατάφεραν να ενταχθούν εγκαίρως σε προστατευτικά καθεστώτα (νόμος Κατσέλη, εξωδικαστικός μηχανισμός, βλ. Υποθέσεις #030–#031).

Ποιοι ωφελήθηκαν: Τράπεζες και εταιρείες διαχείρισης απαιτήσεων (servicers), μέσω ταχύτερης ρευστοποίησης εξασφαλίσεων· funds που απέκτησαν δάνεια/ακίνητα σε ελκυστικές τιμές.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η νομοθετική διαδρομή, η κατάργηση συγκεκριμένων ορίων προστασίας, και ο αυξανόμενος αριθμός πλειστηριασμών είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**). Η ακριβής κατανομή πολιτικής ευθύνης μεταξύ των δύο κυβερνήσεων που διαδοχικά διαμόρφωσαν το καθεστώς παραμένει **Αμφιλεγόμενο** και αποτελεί αντικείμενο ενεργού κομματικής αντιπαράθεσης.

Ενδεικτικές πηγές: Taxheaven.gr (ΦΕΚ διαδικασίας ηλεκτρονικών πλειστηριασμών), Capital.gr (“Πλειστηριασμοί: Πώς αλλάζει το τοπίο για τους οφειλέτες των τραπεζών”), HuffPost Greece (“Πλειστηριασμοί χωρίς φρένο”, 2026, στοιχεία 12.727 ακινήτων), eauction.gr (επίσημη πλατφόρμα), e-nomika.gr (νομική ανάλυση διαδικασίας), ΣΥΡΙΖΑ–Προοδευτική Συμμαχία, ΝΕ Ζακύνθου (πολιτική κριτική κατάργησης προστασίας πρώτης κατοικίας).

2.13 Funds και servicers — μεταβίβαση απαιτήσεων και μαζική διαχείριση οφειλών

Υπόθεση #028 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για το νομοθετικό πλαίσιο και τη λειτουργία, **Αμφιλεγόμενο** για τη δικαιοσύνη πρακτικών εφαρμογής)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Θεσμοθέτηση με τον ν. 4354/2015 επί κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ (υπ. Οικονομικών περίοδος Τσακαλώτου)· ευρεία εφαρμογή και επέκταση σε όλες τις επόμενες κυβερνήσεις (ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ, Μητσοτάκη)· κρίσιμη νομολογιακή εξέλιξη με απόφαση Ολομέλειας Αρείου Πάγου το 2023.

Τι συνέβη: Στο πλαίσιο της εξυγίανσης του τραπεζικού συστήματος από μη εξυπηρετούμενα δάνεια (βλ. Υποθέσεις #020–#021), ο ν. 4354/2015 θέσπισε νομικό πλαίσιο που επέτρεψε στις τράπεζες να πωλούν χαρτοφυλάκια δανείων (“κόκκινα”, αλλά και ενήμερα) σε ειδικές Εταιρείες Απόκτησης Απαιτήσεων (τα “funds”, συνήθως εδρεύοντα στο εξωτερικό, π.χ. Δουβλίνο), οι οποίες αναθέτουν τη διαχείριση σε αδειοδοτημένες, εποπτευόμενες από την Τράπεζα

της Ελλάδος Εταιρείες Διαχείρισης Απαιτήσεων (“servicers”, όπως doValue, Intrum, Cepal, Qquant, B2Kapital). Παράλληλα εξακολούθησε να χρησιμοποιείται και το παλαιότερο πλαίσιο τιτλοποίησης απαιτήσεων του ν. 3156/2003. Δέκα χρόνια μετά, οι ελληνικές τράπεζες πέτυχαν μία από τις μεγαλύτερες μειώσεις μη εξυπηρετούμενων δανείων στην Ευρώπη (από σχεδόν 50% σε επίπεδα κοντά στον ευρωπαϊκό μέσο όρο), κυρίως μέσω αυτού του μηχανισμού δευτερογενούς αγοράς απαιτήσεων αντί δημιουργίας κρατικής “bad bank”.

Το ζήτημα προστασίας του οφειλέτη — “συνεργάσιμος δανειολήπτης”: Ο ν. 4354/2015 προέβλεπε ασφαλιστική δικλίδα: πριν πωληθεί ένα δάνειο σε fund, η τράπεζα όφειλε να καλέσει τον δανειολήπτη για ρύθμιση. Ωστόσο, η ίδια διάταξη προέβλεπε εξαίρεση για τους μη χαρακτηριζόμενους ως “συνεργάσιμους δανειολήπτες” — έννοια με ιδιαίτερα αυστηρά κριτήρια, η οποία, σύμφωνα με κριτική, απέκλειε στην πράξη τη μεγάλη πλειονότητα εργαζομένων και αυτοαπασχολούμενων οφειλετών από την προστασία. Επιπλέον, στην πράξη το μεγαλύτερο μέρος των πωλήσεων δανείων πραγματοποιήθηκε όχι μέσω του νεότερου ν. 4354/2015 (με την υποχρέωση προηγούμενης εξώδικης πρόσκλησης) αλλά μέσω του παλαιότερου ν. 3156/2003 για τιτλοποιήσεις, ο οποίος δεν περιείχε αντίστοιχη υποχρέωση — επιλογή που, σύμφωνα με νομικές αναλύσεις, επέτρεπε στα πιστωτικά ιδρύματα να παρακάμπτουν ακριβώς τη διάταξη προστασίας που η Βουλή είχε ψηφίσει, μετριάζοντας έτσι το πολιτικό κόστος της αρχικής νομοθέτησης.

Η νομολογιακή αντιπαράθεση για τη “νομιμοποίηση” πλειστηριασμών: Ανέκυψε σοβαρό νομικό ζήτημα αν οι servicers είχαν δικαίωμα (“νομιμοποίηση”) να προχωρούν οι ίδιοι σε δικαστικές ενέργειες (πλειστηριασμούς, αγωγές, διαταγές πληρωμής) για δάνεια μεταβιβάσιμα μέσω τιτλοποίησης του παλαιού ν. 3156/2003 — κάτι που ο νόμος αυτός δεν προέβλεπε ρητά, σε αντίθεση με τον μεταγενέστερο ν. 4354/2015. Το 2022 εκδόθηκαν αντικρουόμενες αποφάσεις εφετείων επί του ζητήματος, με αποτέλεσμα η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου να κληθεί να αποφανθεί· με την απόφαση 1/2023 έκρινε υπέρ της νομιμοποίησης των servicers να προβαίνουν σε τέτοιες ενέργειες και για τα δύο νομοθετικά καθεστώτα, ενισχύοντας έτσι τη δυνατότητά τους να προχωρούν σε πλειστηριασμούς.

Η διακομματική αντιπαράθεση ευθυνών: Το ζήτημα έχει γίνει αντικείμενο έντονης πολιτικής αντιπαράθεσης, με την τρέχουσα κυβέρνηση να απαντά σε κριτική περί “ασυδοσίας των funds” επισημαίνοντας ότι το βασικό νομοθετικό πλαίσιο (ν. 4354/2015) ψηφίστηκε από την τότε κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ, ενώ η αντιπολίτευση υποστηρίζει ότι η μετέπειτα εφαρμογή και οι νομολογιακές εξελίξεις διεύρυναν τις εξουσίες των servicers πέραν του αρχικού πνεύματος του νόμου.

Καταγγελλόμενες πρακτικές: Δικηγορικές αναλύσεις αναφέρουν επιθετικές πρακτικές (συχνή τηλεφωνική όχληση, εξώδικα), απουσία ουσιαστικής διαφοροποίησης στις προτεινόμενες λύσεις ρύθμισης σε σχέση με τις τράπεζες, και περιπτώσεις κατά τις οποίες servicers φέρονται να προσπάθησαν να επιβάλουν αυξημένες μηνιαίες δόσεις ακόμη και σε δανειολήπτες ήδη ενταγμένους σε δικαστικά επικυρωμένα σχέδια αναδιοργάνωσης χρέους (νόμος Κατσέλη, βλ. Υπόθεση #057), υπολογίζοντας τόκο επί του συνολικού αρχικού ποσού του δανείου αντί του ήδη ρυθμισμένου.

Η αντίθετη οπτική: Οι servicers, μέσω κοινών ανακοινώσεων, υποστηρίζουν ότι έχουν ήδη προχωρήσει σε ρυθμίσεις δανείων ύψους 35 δισ. ευρώ (στοιχεία έως τέλος 2022) και ότι καμία διαδικασία αναγκαστικής είσπραξης δεν ξεκινά χωρίς προηγούμενη, επανειλημμένη πρόσκληση για συμβιβαστική ρύθμιση, στο πλαίσιο του Κώδικα Δεοντολογίας της Τράπεζας της Ελλάδος υπό την εποπτεία της οποίας λειτουργούν.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση έγκειται στο αν το πλαίσιο εξυγίανσης των τραπεζών μέσω μεταβίβασης απαιτήσεων σε ιδιωτικά, συχνά αλλοδαπά επενδυτικά κεφάλαια, δημιούργησε δομική ασυμμετρία ισχύος μεταξύ μεμονωμένου οφειλέτη και οργανωμένου, εξειδικευμένου εισπρακτικού μηχανισμού, χωρίς αντίστοιχη ενίσχυση προστατευτικών θεσμών, ή αν αποτέλεσε αναγκαία και τελικά επιτυχή λύση εξυγίανσης χωρίς επιβάρυνση του δημοσίου μέσω κρατικής bad bank.

Ποιοι επλήγησαν: Οφειλότες δανείων που μεταβιβάστηκαν σε funds, ιδίως όσοι δεν χαρακτηρίστηκαν “συνεργάσιμοι” ή δεν είχαν πρόσβαση σε επαρκή νομική υποστήριξη για να διαπραγματευτούν αποτελεσματικά με τους servicers.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Οι ελληνικές τράπεζες, μέσω ταχείας εξυγίανσης ισολογισμών· τα funds και οι servicers, μέσω απόκτησης χαρτοφυλακίων σε χαμηλές τιμές και εσόδων από διαχείριση/είσπραξη.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Το νομοθετικό πλαίσιο, η νομολογιακή εξέλιξη (απόφαση Ολομέλειας ΑΠ 1/2023) και τα στατιστικά αποτελέσματα μείωσης κόκκινων δανείων είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**). Οι καταγγελίες για συγκεκριμένες επιθετικές πρακτικές παραμένουν σε μεγάλο βαθμό **Αμφιλεγόμενο** ή **Υπό διερεύνηση**, καθώς εξαρτώνται από ατομικές υποθέσεις και αντικρουόμενες εκδοχές μεταξύ οφειλετών και servicers.

Ενδεικτικές πηγές: Ριζοσπάστης (rizospastis.gr, ανάλυση νομοθεσίας και “λαθροχειρίας” εξαιρέσεων), Sofokleousin.gr (“Τα funds, οι πλειστηριασμοί και ο νόμος του ΣΥΡΙΖΑ”), Libre.gr / Imerisia.gr (θέσεις servicers μετά την απόφαση ΑΠ 1/2023), fonh.gr (ιστορική ανάλυση δεκαετίας ν. 4354/2015), Δικηγορική Εταιρεία Ψαράκης & Κεφαλός (psarakislegal.com, πρακτικές funds και δικαστικές αποφάσεις εφετείων), Voutospress (συνέντευξη δικηγόρου Γ. Ηλιόπουλου), kontoyanilawfirm.gr.

2.14 Πρόγραμμα “Ηρακλής” — κρατικές εγγυήσεις σε τιτλοποιήσεις

Υπόθεση #029 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τη δομή και το ύψος των εγγυήσεων, **Αμφιλεγόμενο** για τον πραγματικό κίνδυνο και τη διανομή οφέλους)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Θεσμοθέτηση με τον ν. 4649/2019 επί κυβέρνησης Μητσοτάκη (υφυπ. Οικονομικών Γιώργος Ζαββός)· έγκριση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως συμβατό καθεστώς κρατικής ενίσχυσης (Οκτώβριος 2019)· επέκταση (“Ηρακλής ΙΙΙ”) με τον ν. 5072/2023.

Τι συνέβη: Το “Ελληνικό Σχέδιο Προστασίας Περιουσιακών Στοιχείων” (Hellenic Asset Protection Scheme, HAPS, γνωστό ως “Ηρακλής”) αποτέλεσε τον κεντρικό μηχανισμό μέσω του οποίου οι ελληνικές τράπεζες πέτυχαν δραστική μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων τους (βλ. και Υπόθεση #028). Η δομή προέβλεπε: οι τράπεζες μεταβίβαζαν χαρτοφυλάκια “κόκκινων” δανείων σε Εταιρείες Ειδικού Σκοπού (SPVs), οι οποίες εξέδιδαν τριών κατηγοριών ομόλογα (Senior/υψηλής εξασφάλισης, Mezzanine/ενδιάμεσα, Junior/χαμηλής διαβάθμισης)· το Δημόσιο παρείχε εγγύηση αποκλειστικά στα ομόλογα υψηλής εξασφάλισης (τα οποία παρέμεναν συνήθως στις τράπεζες), υπό την προϋπόθεση ουσιαστικής συμμετοχής ιδιωτών επενδυτών (τουλάχιστον 5%) στα ενδιάμεσα και χαμηλής διαβάθμισης ομόλογα — όρος απαραίτητος ώστε το σχέδιο να μη θεωρηθεί απαγορευμένη κρατική ενίσχυση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Οι τράπεζες κατέβαλλαν στο Δημόσιο προμήθεια για τη λήψη της εγγύησης, υπολογιζόμενη βάσει αξιολόγησης κινδύνου (rating) κάθε χαρτοφυλακίου από ανεξάρτητο διεθνή οίκο. Το ύψος των κρατικών εγγυήσεων διαμορφώθηκε σε περίπου 17,3–17,9 δισ. ευρώ στο τέλος του 2024, με προϋπολογισμένο ανώτατο όριο περίπου 20–21,5 δισ. ευρώ συνολικά.

Το ζήτημα του δημόσιου χρέους (contingent liability): Η κρατική εγγύηση εγκρίθηκε αρχικά ως “ενδεχόμενη υποχρέωση” (contingent liability) — δηλαδή δεν καταγράφεται στο δημόσιο χρέος παρά μόνο αν πράγματι “καταπέσει” (ενεργοποιηθεί, όταν τα έσοδα από ανακτήσεις των δανείων δεν επαρκούν για τις πληρωμές των ομολόγων). Το 2021 σημειώθηκε σοβαρή διαφωνία με τη Eurostat, η οποία απαίτησε αρχικά την εγγραφή δεκάδων δισ. ευρώ εγγυήσεων στο δημόσιο χρέος, προκαλώντας ανησυχία στην κυβέρνηση· τελικά η Eurostat αποφάσισε ότι οι υφιστάμενες (“παλιές”) εγγυήσεις του “Ηρακλή” παραμένουν εκτός χρέους, ενώ θέσπισε νέους, αυστηρότερους κανόνες (ισόρροπη κατανομή κινδύνου μεταξύ ιδιωτών και Δημοσίου) για μελλοντικές τιτλοποιήσεις από 1η Φεβρουαρίου 2023, χωρίς αναδρομική ισχύ.

Στοιχεία κόστους/οφέλους: Μέχρι σήμερα δεν έχει ενεργοποιηθεί καμία κρατική εγγύηση του

προγράμματος (“κατάπτωση”), με τα στελέχη servicers και το οικονομικό επιτελείο να αναφέρουν ικανοποιητική πορεία ανακτήσεων. Το Δημόσιο εισέπραξε το 2024 πάνω από 195 εκατ. ευρώ από προμήθειες εγγυήσεων, ποσό που —σε συνδυασμό με τη μη ενεργοποίηση καμίας εγγύησης έως σήμερα— υποστηρίζεται από την κυβέρνηση ως απόδειξη επιτυχίας του σχεδίου χωρίς κόστος για τον φορολογούμενο. Ταυτόχρονα, ο διεθνής οίκος αξιολόγησης Moody’s έχει επισημάνει ότι οι εγγυήσεις παραμένουν “αφανές χρέος” (contingent liability) που θα μπορούσε να επιβαρύνει το δημόσιο χρέος σε περίπτωση καταπτώσεων, ενώ σε υποθετικό σενάριο του ίδιου του οικονομικού επιτελείου (2023) για το σύνολο των κρατικών εγγυήσεων της περιόδου 2022–2030 (“Ηρακλής”, EAT, πλαίσιο COVID-19), εκτιμήθηκε πιθανό ποσοστό καταπτώσεων της τάξης του 43%.

Κριτική περί αναδιανομής προς όφελος funds: Πολιτική κριτική (κυρίως από κόμματα εκτός κυβερνητικού τόξου) χαρακτηρίζει τη διαδικασία “μεγαλύτερη αναδιανομή ιδιωτικής περιουσίας Ελλήνων πολιτών προς τα funds”, επισημαίνοντας ότι το κράτος αναλαμβάνει τον κίνδυνο (μέσω εγγύησης του πλέον ασφαλούς τμήματος των τιτλοποιήσεων) ενώ τα funds αποκτούν τα υποκείμενα περιουσιακά στοιχεία (ακίνητα εξασφαλίσεων) σε χαμηλές τιμές, με το επιχείρημα ότι σε περίπτωση κατάπτωσης εγγύησης το Δημόσιο καταβάλλει το ποσό της εγγύησης αλλά το ίδιο το ακίνητο παραμένει στην κατοχή της τράπεζας/SPV και όχι του Δημοσίου.

Η αντίθετη οπτική: Υποστηρικτές του προγράμματος επισημαίνουν ότι το “Ηρακλής” επέτρεψε στις ελληνικές τράπεζες να πετύχουν μία από τις ταχύτερες εξυγιάνσεις ισολογισμών στην Ευρώπη χωρίς άμεση δημοσιονομική επιβάρυνση, ότι η δομή του περιλαμβάνει ασφαλιστικές δικλίδες (rating ανεξάρτητου οίκου, Επιτροπή Παρακολούθησης με συμμετοχή ΟΔΔΗΧ και Τράπεζας της Ελλάδος, στρες τεστ δεκαετίας ανά χαρτοφυλάκιο) που περιορίζουν ουσιαδώς τον πραγματικό κίνδυνο κατάπτωσης, και ότι η εναλλακτική (απουσία τέτοιου μηχανισμού) θα σήμαινε παρατεταμένη επιβάρυνση της οικονομίας από μη εξυγιασμένο τραπεζικό σύστημα.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση έγκειται στο αν το “Ηρακλής” αντιπροσωπεύει ισόρροπη διαχείριση κινδύνου με πραγματική προστασία του δημοσίου συμφέροντος, ή αν συνιστά de facto μεταφορά κινδύνου στο κράτος (μέσω ενδεχόμενης μελλοντικής υποχρέωσης) με τα οφέλη της συναλλαγής (απόκτηση περιουσιακών στοιχείων σε χαμηλές τιμές) να κατευθύνονται κυρίως προς ιδιωτικά, συχνά αλλοδαπά επενδυτικά κεφάλαια.

Ποιοι επλήγησαν: Δυνητικά ο Έλληνας φορολογούμενος, σε περίπτωση μελλοντικής κατάπτωσης εγγυήσεων (μέχρι σήμερα δεν έχει συμβεί)· οφειλέτες των οποίων τα δάνεια εντάχθηκαν σε τιτλοποιήσεις του προγράμματος και μεταφέρθηκαν σε διαχείριση από funds/servicers.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Οι ελληνικές τράπεζες, μέσω ταχείας εξυγίανσης ισολογισμών· το Δημόσιο, μέσω εσόδων από προμήθειες εγγυήσεων (άνω των 195 εκατ. ευρώ το 2024 μόνο)· τα funds και επενδυτές στα ενδιάμεσα/junior ομόλογα, μέσω απόκτησης χαρτοφυλακίων και εξασφαλίσεων.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η δομή του προγράμματος, το ύψος των εγγυήσεων, η έγκριση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, και η μέχρι σήμερα απουσία κατάπτωσης είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**). Η αξιολόγηση του πραγματικού μελλοντικού κινδύνου (contingent liability) και η δίκαιη κατανομή κόστους/οφέλους μεταξύ Δημοσίου, τραπεζών και funds παραμένουν **Αμφιλεγόμενο**, καθώς εξαρτώνται από μελλοντικές, αβέβαιες εξελίξεις.

Ενδεικτικές πηγές: Business Daily (“Εμπλοκή με τις εγγυήσεις του Ηρακλή, πρέσινγκ Eurostat”· “Πόσα χρήματα έχει εισπράξει το Δημόσιο από προμήθειες”), Insider.gr (ανάλυση δομής εγγυήσεων), Sofokleousin.gr (προειδοποίηση Moody’s), ΕΦΣΥΝ (“Εκτός χρέους οι παλιές εγγυήσεις του Ηρακλή”), ΚΕΠΕ — Οικονομικές Εξελίξεις 2020/41 (ακαδημαϊκή ανάλυση εφαρμογής), Taxheaven.gr (ΦΕΚ ν. 4649/2019), ΝΙΚΗ (nikh.gr, πολιτική κριτική “αναδιανομής ιδιωτικής περιουσίας”).

2.15 Εξωδικαστικός μηχανισμός ρύθμισης οφειλών

Υπόθεση #030 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τη δομή και τους κανόνες λειτουργίας, **Αμφιλεγόμενο** για την πραγματική προσβασιμότητα/επάρκειά του)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Προγενέστερες εκδοχές επί κυβερνήσεων ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ (ν. 4469/2017) και πρώιμης κυβέρνησης Μητσοτάκη (ν. 4605/2019 για την πρώτη κατοικία)· ισχύουν, ενοποιημένο πλαίσιο με τον ν. 4738/2020 (“Ρύθμιση Οφειλών και Παροχή Δεύτερης Ευκαιρίας”) επί κυβέρνησης Μητσοτάκη, σε λειτουργία από 1η Ιουνίου 2021· διαδοχικές τροποποιήσεις έως τον ν. 5264/2025 και ν. 5270/2026.

Τι συνέβη: Ο Εξωδικαστικός Μηχανισμός Ρύθμισης Οφειλών είναι μια πλήρως ψηφιακή, αλγοριθμικά υποστηριζόμενη διαδικασία μέσω ειδικής ηλεκτρονικής πλατφόρμας, που επιτρέπει σε φυσικά και νομικά πρόσωπα με συνολικές οφειλές άνω των 10.000 ευρώ προς πολλαπλούς πιστωτές (τράπεζες/funds/servicers, Δημόσιο, ασφαλιστικά ταμεία, πλέον και Δήμους) να επιτύχουν ενιαία ρύθμιση με μία αίτηση, χωρίς προσφυγή σε δικαστήριο. Η πλατφόρμα αντλεί αυτοματοποιημένα φορολογικά, τραπεζικά, περιουσιακά και εισοδηματικά στοιχεία του αιτούντος και, βάσει προκαθορισμένου αλγορίθμου, υπολογίζει τη μέγιστη δυνατή ρύθμιση (έως 240 δόσεις/20 έτη για Δημόσιο και ασφαλιστικά ταμεία, έως 420 δόσεις/35 έτη για τράπεζες/funds), με δυνατότητα σημαντικής διαγραφής οφειλής προς το Δημόσιο (έως 75% επί βασικής οφειλής, 85% επί προσαυξήσεων, 95% επί προστίμων). Με την υποβολή αίτησης αναστέλλονται αναγκαστικά μέτρα είσπραξης και ποινική δίωξη για τις οφειλές υπό ρύθμιση.

Ο κίνδυνος “απώλειας της ρύθμισης”: Κρίσιμο δομικό χαρακτηριστικό του μηχανισμού είναι ότι, αν ο οφειλέτης δεν καταφέρει να ανταποκριθεί στις δόσεις της ρύθμισης (ακόμη και μία δόση, ανάλογα με τους ειδικότερους όρους), επέρχεται “απώλεια της ρύθμισης” — με άμεση συνέπεια την πλήρη “αναβίωση” του συνόλου των αρχικών απαιτήσεων, συχνά προσαυξημένων, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η μερική αποπληρωμή που ενδεχομένως είχε ήδη πραγματοποιηθεί, και χωρίς επίδραση στη νομική θέση των υπόλοιπων πιστωτών που συμμετείχαν στη ρύθμιση. Αυτό σημαίνει ότι ένας οφειλέτης που, λόγω απρόβλεπτης μεταβολής της οικονομικής του κατάστασης (απώλεια εργασίας, ασθένεια), αδυνατεί προσωρινά να καταβάλει έστω και μία δόση, κινδυνεύει να επιστρέψει στην αρχική, πλήρη οφειλή — αντίστροφα από τον σκοπό του μηχανισμού να προσφέρει “δεύτερη ευκαιρία”.

Το ζήτημα του ελάχιστου κόστους διαβίωσης: Ο υπολογισμός της “βιώσιμης” δόσης βασίζεται σε αλγοριθμικά κριτήρια που συνυπολογίζουν το εισόδημα και τα περιουσιακά στοιχεία του οφειλέτη, αλλά κριτικοί επισημαίνουν ότι ο μηχανισμός δεν εγγυάται πάντα με επαρκή σαφήνεια και διαφάνεια τη διατήρηση ενός ρεαλιστικού ελάχιστου ποσού για βασικές ανάγκες διαβίωσης πριν τον υπολογισμό της δόσης — ζήτημα ιδιαίτερα κρίσιμο δεδομένου ότι η μη τήρηση της δόσης, όπως αναφέρθηκε, οδηγεί σε πλήρη αναβίωση της αρχικής οφειλής. Επιπλέον, η πολυπλοκότητα της διαδικασίας (συλλογή πολυάριθμων δικαιολογητικών, κατανόηση των παραμέτρων του αλγορίθμου, διαπραγμάτευση με πολλαπλούς πιστωτές ταυτόχρονα) έχει οδηγήσει στην ανάπτυξη ολόκληρου κλάδου εξειδικευμένων συμβούλων και δικηγορικών γραφείων που προσφέρουν επί πληρωμή υποστήριξη, γεγονός που υποδηλώνει ότι η αυτόνομη πλοήγηση στο σύστημα από έναν μέσο οφειλέτη είναι δύσκολη.

Η αντίθετη οπτική: Υποστηρικτές του μηχανισμού τονίζουν ότι αποτελεί σημαντική βελτίωση σε σχέση με προγενέστερα, πιο κατακερματισμένα καθεστώτα, προσφέροντας ενιαία αντιμετώπιση όλων των οφειλών με μία διαδικασία, σημαντικές δυνατότητες διαγραφής, και μακροχρόνιες περιόδους αποπληρωμής. Οι διαδοχικές νομοθετικές βελτιώσεις (κατάργηση περιορισμών συγκέντρωσης οφειλών σε έναν πιστωτή, διεύρυνση ορίων εισοδηματικών κριτηρίων, ένταξη νέων κατηγοριών πιστωτών όπως οι Δήμοι) αποτελούν ένδειξη συνεχούς προσαρμογής στην πράξη.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση έγκειται στο αν ένας μηχανισμός σχεδιασμένος να προσφέρει ανακούφιση σε υπερχρεωμένους πολίτες διαθέτει επαρκείς εγγυήσεις ώστε μια

απρόβλεπτη, προσωρινή δυσκολία να μην οδηγεί σε πλήρη απώλεια της ρύθμισης και επιστροφή σε χειρότερη θέση από την αρχική, καθώς και αν η πολυπλοκότητα της διαδικασίας λειτουργεί εν τοις πράγμασι ως εμπόδιο πρόσβασης για τους πλέον ευάλωτους οφειλέτες — ακριβώς εκείνους για τους οποίους ο μηχανισμός σχεδιάστηκε.

Ποιοι επλήγησαν: Οφειλέτες που, αφού υπήχθησαν σε ρύθμιση, αδυνάτησαν να ανταποκριθούν λόγω μεταγενέστερης μεταβολής της οικονομικής τους κατάστασης και βρέθηκαν αντιμέτωποι με πλήρη αναβίωση της αρχικής οφειλής.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Οφειλέτες που ολοκλήρωσαν επιτυχώς τη ρύθμιση, αποφεύγοντας πτώχευση ή πλειστηριασμό· πιστωτές (τράπεζες, funds, Δημόσιο), οι οποίοι διασφαλίζουν μερική έστω είσπραξη οφειλών που διαφορετικά θα κινδύνευαν να χαθούν πλήρως.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η δομή, οι όροι λειτουργίας και οι συνέπειες απώλειας της ρύθμισης είναι πλήρως τεκμηριωμένα νομοθετικά (**Αποδεδειγμένο**). Το αν ο μηχανισμός παρέχει στην πράξη επαρκή προστασία ελάχιστου βιοτικού επιπέδου και πραγματική προσβασιμότητα σε ευάλωτους οφειλέτες παραμένει **Αμφιλεγόμενο**.

Ενδεικτικές πηγές: Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (minfin.gov.gr, επίσημη περιγραφή μηχανισμού), Grant Thornton Greece (ανάλυση ν. 4738/2020), Lawspot.gr (“Κίνδυνοι, παγίδες και τι πρέπει να προσέξει κάθε οφειλέτης”), I Mentor (i-mentor.gr, αναλυτικός οδηγός δόσεων/διαγραφών), ΚΕΥΔ (keyd.gov.gr), mcaounilaw.gr (ερωτήσεις-απαντήσεις), vlc-law.gr, Εθνικό Μητρώο Διοικητικών Διαδικασιών (mitos.gov.gr).

2.16 Πτωχευτικός νόμος — από ιδιοκτήτη σε ενοικιαστή της πρώην κατοικίας του

Υπόθεση #031 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τον μηχανισμό, **Αμφιλεγόμενο** για τη συνολική δικαιοσύνη/επάρκειά του)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Νέα Δημοκρατία, κυβέρνηση Μητσοτάκη, ν. 4738/2020 (ΦΕΚ Α΄ 207/27.10.2020, υπ. Οικονομικών Χρήστος Σταϊκούρας)· σε ισχύ για φυσικά πρόσωπα από 1η Ιουνίου 2021· ο ειδικός θεσμός του “Φορέα Απόκτησης και Επαναμίσθωσης” βρισκόταν ακόμη σε στάδιο επιλογής αναδόχου/υλοποίησης έως το 2026.

Τι συνέβη: Ο νέος Πτωχευτικός Κώδικας (ν. 4738/2020) αντικατέστησε το προγενέστερο καθεστώς προστασίας της πρώτης κατοικίας (ν. 4605/2019 και προηγούμενα) με ένα ριζικά διαφορετικό μοντέλο: αντί της απόλυτης απαγόρευσης πλειστηριασμού της πρώτης κατοικίας υπό προϋποθέσεις, θεσμοθετήθηκε ο “Φορέας Απόκτησης και Επαναμίσθωσης Ακινήτων” — ιδιωτικός φορέας που επιλέγεται από το κράτος μέσω δημόσιου διεθνούς διαγωνισμού, ο οποίος αγοράζει την κύρια κατοικία υπερχρεωμένου, χαρακτηρισμένου ως “ευάλωτου” (βάσει αυστηρών εισοδηματικών και περιουσιακών κριτηρίων) οφειλέτη, και υποχρεούται να τη μισθώσει πίσω στον πρώην ιδιοκτήτη για διάστημα έως 12 έτη, έναντι μηνιαίου ενοικίου (με δυνατότητα κρατικής επιδότησης 70–210 ευρώ μηνιαίως ανάλογα με τη σύνθεση του νοικοκυριού). Στο τέλος της μίσθωσης — ή και νωρίτερα, εφόσον ο οφειλέτης ανακάμψει οικονομικά και είναι συνεπής στην καταβολή του μισθώματος — ο πρώην ιδιοκτήτης αποκτά δικαίωμα επαναγοράς του ακινήτου, με έκπτωση (30%) επί της τρέχουσας εμπορικής αξίας κατά τον χρόνο άσκησης του δικαιώματος.

Η ουσιαστική αλλαγή καθεστώτος: Η θεμελιώδης αλλαγή σε σχέση με το προηγούμενο καθεστώς είναι ότι ο οφειλέτης παύει να είναι ιδιοκτήτης του ακινήτου του — το ακίνητο μεταβιβάζεται σε τρίτο (τον Φορέα) — και μετατρέπεται σε ενοικιαστή του πρώην ιδιόκτητου σπιτιού του, με το δικαίωμα επανάκτησης της ιδιοκτησίας να είναι όχι αυτόματο αλλά υπό όρους (οικονομική ανάκαμψη, συνέπεια στο ενοίκιο, και τελικά καταβολή τιμήματος βάσει τρέχουσας — ενδεχομένως υψηλότερης από το αρχικό χρέος — εμπορικής αξίας). Αν οι τιμές ακινήτων ανέβουν στο διάστημα της μίσθωσης, το τελικό κόστος επανάκτησης της ιδιοκτησίας αυξάνεται αντίστοιχα για τον πρώην ιδιοκτήτη, ακόμη και με την προβλεπόμενη έκπτωση 30%.

Η αντίθετη οπτική (στόχος αποφυγής έξωσης): Η κυβέρνηση παρουσιάζει το μοντέλο ως

προστατευτικό: ο βασικός στόχος, σύμφωνα με τον αρμόδιο υπουργό, είναι να μη μείνει κανένας ευάλωτος οφειλέτης άστεγος — αποφεύγοντας το χειρότερο σενάριο (απόκτηση του ακινήτου από άγνωστο τρίτο πλειοδότη σε πλειστηριασμό και άμεση έξωση), το ακίνητο παραμένει υπό τον έλεγχο ενός ρυθμιζόμενου φορέα με τον οφειλέτη να συνεχίζει να διαμένει σε αυτό ως ενοικιαστής, διατηρώντας ταυτόχρονα δυνατότητα μελλοντικής επανάκτησης της κυριότητας. Τέσσερις συστημικές τράπεζες συμμετέχουν στο χρηματοδοτικό σχήμα με κεφάλαια ύψους 100 εκατ. ευρώ, στοιχείο που παρουσιάζεται ως ένδειξη θεσμικής σοβαρότητας του εγχειρήματος.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η κριτική εστιάζει στο ότι το νέο καθεστώς αντικατέστησε μια — έστω ατελή— προστασία της ιδιοκτησίας με ένα καθεστώς μακροχρόνιας ενοικίασης υπό όρους, το οποίο: (α) απαιτεί από τον οφειλέτη να πληροί συνεχώς αυστηρά κριτήρια “ευαλωτότητας” και συνέπειας στο ενοίκιο για να διατηρήσει έστω και το δικαίωμα διαμονής, (β) καθιστά την τελική επανάκτηση της ιδιοκτησίας οικονομικά αβέβαιη και δυνητικά ακριβότερη από την αρχική οφειλή, λόγω της σύνδεσης της τιμής επαναγοράς με την τρέχουσα (και όχι την ιστορική) εμπορική αξία, και (γ) εξαρτάται από την επιτυχή λειτουργία ενός νέου, σύνθετου θεσμικού μηχανισμού (Φορέας Απόκτησης και Επαναμίσθωσης) που παρέμεινε σε φάση υλοποίησης/επιλογής αναδόχου για αρκετά έτη μετά τη θεσμοθέτησή του, αφήνοντας de facto κενό προστασίας για ευάλωτους οφειλέτες στο ενδιάμεσο διάστημα.

Ποιοι επλήγησαν: Υπερχρεωμένοι ιδιοκτήτες πρώτης κατοικίας που έχασαν την κυριότητα του σπιτιού τους και μετατράπηκαν σε ενοικιαστές, με αβέβαιη προοπτική επανάκτησης της ιδιοκτησίας.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Ο ιδιωτικός Φορέας Απόκτησης και Επαναμίσθωσης (μετά την τελική επιλογή αναδόχου/επενδυτή), ο οποίος αποκτά ακίνητα με έκπτωση επί της αξίας και εξασφαλισμένη ροή ενοικίου, με ενδεχόμενο μελλοντικό κέρδος από την αύξηση της αξίας των ακινήτων σε περίπτωση μη άσκησης δικαιώματος επαναγοράς από τον πρώην ιδιοκτήτη· οι τράπεζες, μέσω εξυγίανσης χαρτοφυλακίων χωρίς την πολιτική επιβάρυνση μαζικών εξώσεων.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Ο μηχανισμός λειτουργίας του Φορέα Απόκτησης και Επαναμίσθωσης, οι όροι μίσθωσης/επαναγοράς, και η νομοθετική διαδρομή είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**). Η συνολική αξιολόγηση του αν το νέο καθεστώς προσφέρει ουσιαστικά ισοδύναμη ή κατώτερη προστασία σε σχέση με το προηγούμενο μοντέλο απαγόρευσης πλειστηριασμού παραμένει **Αμφιλεγόμενο**, ιδίως δεδομένης της παρατεταμένης καθυστέρησης πλήρους λειτουργικής ενεργοποίησης του μηχανισμού.

Ενδεικτικές πηγές: ΕΚΠΟΙΖΩ (ekpizo.gr, ανάλυση ν. 4738/2020), Lawspot.gr (αντιδράσεις κατά την ψήφιση, συμπεριλαμβανομένου του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών), newmoney.gr (αρχική περιγραφή αλλαγής καθεστώτος πρώτης κατοικίας), ΚΕΥΔ (keyd.gov.gr, επίσημη περιγραφή Φορέα Απόκτησης και Επαναμίσθωσης, άρθρο 218 ν. 4738/2020), news247.gr / theopinion.gr / rethemnosnews.gr / B2Green (energeia)/ energodromio.gr (εξελίξεις 2026 σχετικά με επιλογή αναδόχου, όρους επαναγοράς και επιδότησης ενοικίου).

2.17 Υποκλοπές και Predator (“Predatorgate”)

Υπόθεση #032 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για την ύπαρξη παρακολουθήσεων, **Αμφιλεγόμενο** **Υπό διερεύνηση** για την πολιτική ευθύνη και τη σύνδεση κρατικού μηχανισμού με το Predator)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Νέα Δημοκρατία, κυβέρνηση Κυριάκου Μητσοτάκη· η ΕΥΠ τέθηκε υπό άμεση εποπτεία του πρωθυπουργικού γραφείου αμέσως μετά τις εκλογές του 2019, υπό την ευθύνη του ανιψιού του πρωθυπουργού και γενικού γραμματέα Γρηγόρη Δημητριάδη· οι καταγγελλόμενες παρακολουθήσεις τοποθετούνται χρονικά κυρίως στο διάστημα 2020–2022· αποκάλυψη και έκρηξη του σκανδάλου τον Αύγουστο 2022.

Τι συνέβη: Το σκάνδαλο, ευρέως γνωστό ως “Predatorgate” ή “ελληνικό Watergate”, αφορά

την παρακολούθηση δεκάδων δημοσιογράφων, πολιτικών (συμπεριλαμβανομένου του προέδρου του ΠΑΣΟΚ–Κινήματος Αλλαγής και ευρωβουλευτή Νίκου Ανδρουλάκη), στρατιωτικών, επιχειρηματιών, δικαστικών λειτουργών, ακόμη και στελεχών της ίδιας της κυβερνώσας παράταξης και υπουργών, μέσω δύο παράλληλων μεθόδων: (α) “νόμιμων επισυνδέσεων” της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (ΕΥΠ), υπό την επίκληση λόγων εθνικής ασφάλειας, και (β) του κατασκοπευτικού λογισμικού Predator, το οποίο διακινούσε η εταιρεία Intellexa του Ισραηλινού επιχειρηματία Ταλ Ντίλιαν. Η αποκάλυψη της παρακολούθησης του δημοσιογράφου Θανάση Κουκάκη και του Νίκου Ανδρουλάκη τον Αύγουστο 2022 οδήγησε σε παραιτήσεις του Γρηγόρη Δημητριάδη και του τότε διοικητή της ΕΥΠ Παναγιώτη Κοντολέοντα. Δημοσιογραφική έρευνα (Inside Story, 2024) ανέδειξε ότι περίπου ένας στους τρεις στόχους του Predator παρακολουθούνταν επίσημα και από την ΕΥΠ, την ίδια ή παραπλήσια χρονική περίοδο με την απόπειρα μόλυνσής τους με το κακόβουλο λογισμικό — στοιχείο που τροφοδότησε την υπόνοια κοινού κέντρου συντονισμού των δύο μεθόδων παρακολούθησης.

Θεσμικές έρευνες και αντικρουόμενα πορίσματα: Η υπόθεση ερευνήθηκε παράλληλα από πολλαπλούς θεσμούς με αποκλίνοντα αποτελέσματα: (α) Εξεταστική Επιτροπή της Βουλής (2022), όπου η κυβερνητική πλειοψηφία και η αντιπολίτευση κατέληξαν σε αντικρουόμενα πορίσματα — το πόρισμα ΣΥΡΙΖΑ–Προοδευτικής Συμμαχίας έκανε λόγο για σαφή σύνδεση μεταξύ των επίσημων επισυνδέσεων ΕΥΠ και της απόπειρας μόλυνσης με Predator, ενώ καταγγέλθηκε ότι η εντολή καταστροφής του ψηφιακού αρχείου παρακολούθησης Ανδρουλάκη δόθηκε την ίδια ημέρα που ο ίδιος κατήγγειλε το περιστατικό στην Αρχή Διασφάλισης Απορρήτου Επικοινωνιών (ΑΔΑΕ). (β) η εξεταστική επιτροπή PEGA του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου έκρινε ότι το λογισμικό χρησιμοποιήθηκε από την ανώτατη πολιτική ηγεσία της χώρας. (γ) η ελληνική δικαιοσύνη, μέσω πορίσματος του αντεισαγγελέα Αρείου Πάγου Αχιλλέα Ζήση (2024), απέδωσε το σύνολο της ποινικής ευθύνης αποκλειστικά σε τέσσερα ιδιωτικά πρόσωπα/εκπροσώπους εταιρειών συνδεδεμένων με το Predator, χωρίς να αποδοθεί καμία ευθύνη στην ΕΥΠ ή άλλη κρατική υπηρεσία. τελική έρευνα Αρείου Πάγου (2024) κατέληξε ρητά ότι “καμία σύνδεση” δεν προέκυψε μεταξύ ΕΥΠ και Predator, με την τώως εισαγγελέα ΕΥΠ Βασιλική Βλάχου να απαλλάσσεται πλήρως.

Δικαστική έκβαση για τα ιδιωτικά πρόσωπα: Τον Φεβρουάριο 2026 το Μονομελές Πλημμελειοδικείο Αθηνών έκρινε ενόχους και τους τέσσερις ιδιώτες που εμπλέκονταν με το παράνομο λογισμικό Predator, ανοίγοντας τον δρόμο για περαιτέρω διερεύνηση — ωστόσο, σύμφωνα με νομικές πηγές, από το “κάδρο” των ποινικών ευθυνών απουσίαζε ο πρώην γενικός γραμματέας του πρωθυπουργού Γρηγόρη Δημητριάδη, ο οποίος στη διάρκεια των καταθέσεων επικαλέστηκε το απόρρητο και δεν απάντησε ούτε στο ερώτημα αν παρακολουθούνταν και άλλοι πολιτικοί.

Η αντίθετη οπτική (κυβερνητική θέση): Η κυβέρνηση, μέσω κυβερνητικού εκπροσώπου, έχει χαρακτηρίσει επανειλημμένα την υπόθεση “κλειστή” βάσει τριών προγενέστερων δικαστικών διατάξεων που δεν στοιχειοθέτησαν εμπλοκή κρατικών υπηρεσιών, απορρίπτοντας αιτήματα κλήτευσης Ντίλιαν και Δημητριάδη στη Βουλή με το επιχείρημα ότι δεν αποτελούν δημόσια πρόσωπα. Η ΕΥΠ και η κυβέρνηση έχουν χαρακτηρίσει τις επίσημες επισυνδέσεις “νόμιμο λάθος” που επιχειρήθηκε να διορθωθεί με μεταγενέστερο νομοσχέδιο.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο/υπό διερεύνηση: Παρά τις πολλαπλές έρευνες επί σειρά ετών (εισαγγελική έρευνα, εξεταστική επιτροπή Βουλής, Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας, επιτροπή PEGA Ευρωκοινοβουλίου), δεν έχει δοθεί μέχρι σήμερα δημόσια, πειστική εξήγηση για το ποιος ακριβώς αγόρασε και ενεργοποίησε το λογισμικό Predator στην Ελλάδα, ούτε έχει αποδοθεί πολιτική ή ποινική ευθύνη σε πρόσωπο της κυβερνητικής ή κρατικής ιεραρχίας πέραν των παραιτήσεων του 2022. Η απόλυτη απαλλαγή της ΕΥΠ από κάθε σύνδεση με το Predator, παρά τη στατιστική συσχέτιση στόχων που ανέδειξε η δημοσιογραφική έρευνα, αποτελεί σημείο έντονης αμφισβήτησης από την αντιπολίτευση και μέρος της δημοσιογραφικής κοινότητας.

Ποιοι επλήγησαν: Δημοσιογράφοι, πολιτικοί αντίπαλοι και ανεξάρτητοι θεσμικοί παράγοντες

(δικαστικοί, στελέχη ελεγκτικών αρχών) των οποίων παραβιάστηκε το απόρρητο επικοινωνιών· η εμπιστοσύνη στη λειτουργία ανεξάρτητων θεσμών (ΕΥΠ, ΑΔΑΕ, δικαιοσύνη) ως εγγυητών του κράτους δικαίου.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Δεν έχει τεκμηριωθεί δικαστικά ποιος ωφελήθηκε πολιτικά ή προσωπικά από τη συγκέντρωση πληροφοριών· υποθετικά, όποιος/οι είχαν πρόσβαση στις πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν από τις παρακολουθήσεις πολιτικών αντιπάλων και δημοσιογράφων.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η ύπαρξη τόσο των επίσημων επισυνδέσεων ΕΥΠ όσο και της χρήσης Predator στην Ελλάδα είναι αδιαμφισβήτητη και δικαστικά τεκμηριωμένη (**Αποδεδειγμένο**), όπως και η καταδίκη των τεσσάρων ιδιωτών. Η ύπαρξη άμεσης σύνδεσης/ συντονισμού μεταξύ κρατικού μηχανισμού (ΕΥΠ) και του ιδιωτικού λογισμικού, καθώς και η έκταση της πολιτικής ευθύνης της ανώτατης κυβερνητικής ηγεσίας, παραμένουν **Αμφιλεγόμενο/Υπό διερεύνηση**, με τα επίσημα ελληνικά δικαστικά πορίσματα να απορρίπτουν τη σύνδεση ενώ άλλες έρευνες (PEGA, δημοσιογραφική) την υποστηρίζουν.

Ενδεικτικές πηγές: Ελληνική Βικιπαίδεια (“Σκάνδαλο υποκλοπών επί κυβέρνησης Κυριάκου Μητσοτάκη”), predatorgate.gr (αρχείο τεκμηρίωσης), Capital.gr (δημοσιογραφική έρευνα Inside Story, λίστα ονομάτων), Voria.gr (εισαγγελικό πόρισμα 2024), ertnews.gr (πόρισμα Αρείου Πάγου, πολιτική αντιπαράθεση), Solomon (wearesolomon.com, χρονολόγιο σκανδάλου), MEGA TV (καταδίκη 4 ιδιωτών, Φεβρουάριος 2026), Politis.com.cy (σύνοψη σκανδάλου).

2.18 Τέμπη — σιδηροδρομικό δυστύχημα και σύμβαση 717

Υπόθεση #033 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τις τεχνικές ελλείψεις και τις καθυστερήσεις, **Υπό διερεύνηση** για την ποινική ευθύνη πολιτικών προσώπων, **Αμφιλεγόμενο** για τις καταγγελίες περί αλλοίωσης/συγκάλυψης)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Το δυστύχημα σημειώθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 2023, τελευταίο διάστημα της πρώτης κυβέρνησης Μητσοτάκη (2019–2023)· η σύμβαση 717 της ΕΡΓΟΣΕ για τηλεδιοίκηση και σηματοδότηση προκηρύχθηκε το 2014 (κυβέρνηση Σαμαρά) και παρέμεινε ανολοκλήρωτη επί διαδοχικών κυβερνήσεων (Σαμαρά, ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ, Μητσοτάκη) μέχρι το δυστύχημα, εννέα χρόνια μετά την προκήρυξή της.

Τι συνέβη: Στις 28 Φεβρουαρίου 2023, στην κοιλάδα των Τεμπών, επιβατική αμαξοστοιχία της Hellenic Train με 352 επιβάτες (διαδρομή Αθήνα–Θεσσαλονίκη) συγκρούστηκε μετωπικά με εμπορική αμαξοστοιχία της ίδιας εταιρείας (διαδρομή Θεσσαλονίκη–Θριάσιο), που κινούνταν στην ίδια γραμμή. Η σύγκρουση, ο εκτροχιασμός και η πυρκαγιά που ακολούθησε προκάλεσαν τον θάνατο 57 ανθρώπων, κυρίως νέων φοιτητών. Στη βάση του δυστυχήματος βρέθηκε η απουσία λειτουργικών συστημάτων ασφαλείας (σηματοδότηση, τηλεδιοίκηση, αυτόματος έλεγχος αμαξοστοιχιών) στο συγκεκριμένο τμήμα της γραμμής, με αποτέλεσμα οι δύο συρμοί να κινούνται στην ίδια γραμμή χωρίς κανένα αυτοματοποιημένο σύστημα ειδοποίησης ή παρέμβασης, εξαρτώμενοι αποκλειστικά από την ανθρώπινη επικοινωνία σταθμαρχών.

Η σύμβαση 717 και οι καθυστερήσεις: Η σύμβαση 717/2014 της ΕΡΓΟΣΕ, που αφορούσε ακριβώς την εγκατάσταση συστημάτων σηματοδότησης και τηλεδιοίκησης σε τμήματα του σιδηροδρομικού δικτύου (συμπεριλαμβανομένου του επίμαχου τμήματος Λάρισα–Νέοι Πόροι), υπέστη τουλάχιστον 11 παρατάσεις μέσα σε εννέα χρόνια χωρίς να ολοκληρωθεί. Ο πρόεδρος της αρμόδιας επιτροπής για το Ευρωπαϊκό Σύστημα Ελέγχου Αμαξοστοιχιών (ETCS), σε επιστολή παραίτησής του το 2022, είχε επισημάνει ρητά τις αδικαιολόγητες καθυστερήσεις και τη μη τήρηση της σύμβασης σε επιμέρους τμήματα. Ήδη το 2021, ο τότε διευθύνων σύμβουλος της ΤΡΑΙΝΟΣΕ είχε προειδοποιήσει με εμπιστευτική επιστολή για τον κίνδυνο “να υπάρξει ένα συμβάν μέγιστης σοβαρότητας” στον ελληνικό σιδηρόδρομο.

Η δικαστική διαδικασία: Η δίκη ξεκίνησε στο Τριμελές Εφετείο Κακουργημάτων Λάρισας, μεταφέρθηκε στη συνέχεια σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο στο Συνεδριακό Κέντρο του

Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (“Γαιόπολις”), μετά από απόρριψη αιτήματος μεταφοράς στη Θεσσαλονίκη από τον Άρειο Πάγο. Στο εδώλιο κάθισαν 36 άτομα: δέκα/έντεκα στελέχη του ΟΣΕ (κατηγορούμενα, μεταξύ άλλων, για παράλειψη επισκευής βλαβών σηματοδότησης στο επίδικο τμήμα, παράλειψη επιβολής εγκυκλίου βραδυπορίας, και μη ορισμό δεύτερου, εμπειρότερου σταθμάρχη για τη νυχτερινή βάρδια), 16 στελέχη της ΕΡΓΟΣΕ (σχετικά με την υλοποίηση της σύμβασης 717), δύο στελέχη της Hellenic Train (παραλείψεις στο σύστημα ραδιοεπικοινωνίας GSM-R), και δύο μη πολιτικά στελέχη του υπουργείου Μεταφορών μαζί με την πρώην πρόεδρο της Ρυθμιστικής Αρχής Σιδηροδρόμων (εποπτεία και ασφαλής λειτουργία). Ξεχωριστά, ο πρώην υπουργός Υποδομών και Μεταφορών Κώστας Αχ. Καραμανλής (2019–2023, ο οποίος παραιτήθηκε αυθημερόν του δυστυχήματος) παραπέμφθηκε, μαζί με γενικούς γραμματείς του υπουργείου (θητείς 2016–2023) σε ξεχωριστή ανακριτική διαδικασία για ενδεχόμενη παράβαση καθήκοντος, η οποία παρέμενε εκκρεμής έως τα μέσα του 2026, με τους συγγενείς θυμάτων να δηλώνουν επανειλημμένα παράσταση προς υποστήριξη της κατηγορίας.

Καταγγελίες περί αλλοίωσης του τόπου και συγκάλυψης: Ένα από τα πλέον αμφιλεγόμενα σημεία της υπόθεσης αφορά τις ενέργειες άμεσα μετά το δυστύχημα: με χωματουργικά μηχανήματα ο χώρος “μπαζώθηκε” και καθαρίστηκε πριν ολοκληρωθεί πλήρως η εγκληματολογική έρευνα — πρακτική που κριτικοί χαρακτήρισαν πρωτοφανή για δυτική δημοκρατία και ενδεικτική προσπάθειας συγκάλυψης αποδεικτικών στοιχείων, ενώ η επίσημη εκδοχή απέδωσε την ενέργεια σε επιχειρησιακή ανάγκη αποκατάστασης της κυκλοφορίας. Παράλληλα, συγγενείς θυμάτων διατύπωσαν καταγγελίες περί ενδεχόμενης ύπαρξης παράνομου εύφλεκτου φορτίου στην εμπορική αμαξοστοιχία — σενάριο που προκάλεσε έντονη δημόσια συζήτηση παρά τις επίσημες διαψεύσεις — και ζήτησαν διασφάλιση ότι οι σοροί που παρέλαβαν αντιστοιχούσαν πράγματι στα δικά τους πρόσωπα, με εκταφές να παραμένουν εκκρεμείς ακόμη και τρία έτη μετά το δυστύχημα.

Η θεσμική κριτική (“χρόνια ανοχή στην ανικανότητα”): Πέρα από τα μεμονωμένα ανθρώπινα λάθη της βραδιάς του δυστυχήματος, η ευρύτερη κριτική εστιάζει σε ένα διαχρονικό μοτίβο θεσμικής δυσλειτουργίας: συμβάσεις κρίσιμες για την ασφάλεια δημοσίων υποδομών που καθυστερούν επί έτη χωρίς ουσιαστικές συνέπειες για τους υπεύθυνους φορείς, έργα δημόσια χρηματοδοτούμενα που δεν ολοκληρώνονται, και επανειλημμένες προειδοποιήσεις (TRAINOSE 2021, παραίτηση προέδρου επιτροπής ETCS 2022) που δεν οδήγησαν σε έγκαιρη διορθωτική δράση.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση αφορά κυρίως το εύρος της πολιτικής ευθύνης — αν η ευθύνη περιορίζεται σε τεχνικά/ διοικητικά στελέχη φορέων (ΟΣΕ, ΕΡΓΟΣΕ, Hellenic Train, ΡΑΣ) ή εκτείνεται και σε πολιτική ηγεσία που εποπτεύει διαχρονικά τους φορείς αυτούς χωρίς να διασφαλίσει την έγκαιρη ολοκλήρωση κρίσιμων συστημάτων ασφαλείας — καθώς και η αξιοπιστία των αρχικών ενεργειών διαχείρισης του τόπου του δυστυχήματος.

Ποιοι επλήγησαν: 57 θύματα και οι οικογένειές τους, δεκάδες τραυματίες, η εμπιστοσύνη των πολιτών στην ασφάλεια των δημόσιων συγκοινωνιών και στην ικανότητα του κράτους να ολοκληρώνει έγκαιρα κρίσιμα έργα υποδομής.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Δεν προκύπτει ευθέως ωφελημένο μέρος· η παρατεταμένη καθυστέρηση της σύμβασης 717 αποδίδεται κυρίως σε θεσμική αναποτελεσματικότητα και όχι σε τεκμηριωμένο όφελος συγκεκριμένου φορέα.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η απουσία λειτουργικών συστημάτων ασφαλείας, οι καθυστερήσεις της σύμβασης 717, και οι προειδοποιήσεις που αγνοήθηκαν είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**). Η ποινική ευθύνη των 36 κατηγορουμένων εκκρεμούσε ενώπιον δικαστηρίου, ενώ η ενδεχόμενη ποινική ευθύνη πολιτικών προσώπων (Καραμανλής, γενικοί γραμματείς) παρέμενε υπό ανακριτική διερεύνηση (**Υπό διερεύνηση**). Οι καταγγελίες περί σκόπιμης αλλοίωσης/συγκάλυψης στοιχείων και περί ύπαρξης παράνομου φορτίου παραμένουν **Αμφιλεγόμενο**, χωρίς οριστική δικαστική κρίση επί αυτών έως τη σύνταξη της παρούσας καταγραφής.

Ενδεικτικές πηγές: Ελληνική Βικιπαίδεια (“Σιδηροδρομικό δυστύχημα στα Τέμπη”), ertnews.gr / emakedonia.gr / makedonikanea.gr (πορεία δίκης, κατηγορούμενοι), Έθνος (ethnos.gr, ιστορικό σύμβασης 717), Reader.gr (“Τρία χρόνια από το έγκλημα στα Τέμπη”), in.gr / athina984.gr (ανακριτική διαδικασία Καραμανλή, 2026), Lesvosnews.net / iRafina.gr (χρονικό δυστυχήματος, παραιτήσεις, εκταφές).

2.19 ΟΠΕΚΕΠΕ — παράνομες αγροτικές επιδοτήσεις

Υπόθεση #034 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για την ύπαρξη παρατυπιών, **Υπό διερεύνηση** για την πολιτική/ποινική ευθύνη)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Διακομματικό, με ρίζες που ανάγονται, σύμφωνα με το πόρισμα ΣΥΡΙΖΑ–Νέας Αριστεράς, στις επιλογές εφαρμογής της ΚΑΠ 2014–2022 επί κυβέρνησης Σαμαρά–Βενιζέλου· κύρια περίοδος καταγγελλόμενων παρατυπιών 2019–2024· πλήρης δημόσια αποκάλυψη Μάιο–Ιούνιο 2025· ερευνώμενοι υπουργοί Αγροτικής Ανάπτυξης Μάκης Βορίδης (2019–2021) και Ελευθέριος Αυγενάκης (2023–2024) επί κυβερνήσεων Μητσοτάκη.

Τι συνέβη: Ο Οργανισμός Πληρωμών και Ελέγχου Κοινοτικών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΟΠΕΚΕΠΕ), αρμόδιος για τη διανομή ευρωπαϊκών αγροτικών επιδοτήσεων στην Ελλάδα, βρέθηκε στο επίκεντρο σκανδάλου διαφθοράς και κακοδιαχείρισης που αφορούσε παράνομες καταβολές ενισχύσεων σε μη δικαιούχους, μέσω εικονικών δηλώσεων καλλιέργειών/βοσκοτόπων, ψευδών ή “κλειστών” ΑΦΜ, και “κυκλικών μισθώσεων” γης χωρίς πραγματική αγροτική δραστηριότητα. Ο τότε πρόεδρος του ΟΠΕΚΕΠΕ Γρηγόρης Βάρρας είχε καταγγείλει υποθέσεις παράνομων επιδοτήσεων ήδη από το 2020, χωρίς ουσιαστική συνέχεια· το 2023 η προϊσταμένη Εσωτερικού Ελέγχου του Οργανισμού εντόπισε εκτεταμένες παρατυπίες και ξεκίνησε εσωτερική έρευνα· το 2024 ξεκίνησε έρευνα και η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία (EPPO) μετά από ανώνυμες καταγγελίες, με τον ΟΠΕΚΕΠΕ να τίθεται σε καθεστώς ευρωπαϊκής επιτήρησης από τη Γενική Διεύθυνση Γεωργίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG AGRI). Η πλήρης δημόσια αποκάλυψη σημειώθηκε τον Μάιο–Ιούνιο 2025.

Η μηχανική της απάτης — “μπλοκαρισμένα” και “αποδεσμευμένα” ΑΦΜ: Χιλιάδες ΑΦΜ (φορολογικά μητρώα) είχαν δεσμευτεί από τον ΟΠΕΚΕΠΕ μεταξύ 2020 και 2022 λόγω υπόνοιας παρατυπιών, χωρίς όμως να ολοκληρωθεί ουσιαστικός έλεγχος. Σύμφωνα με στοιχεία που διαβιβάστηκαν στη Βουλή κατόπιν αιτημάτων της κοινοβουλευτικής ομάδας του ΠΑΣΟΚ (Οκτώβριος 2025), 6.404 τέτοια δεσμευμένα ΑΦΜ αποδεσμεύτηκαν σταδιακά, με αποκορύφωμα την περίοδο προεδρίας Κυριάκου Μπαμπασίδη στον ΟΠΕΚΕΠΕ, οδηγώντας σε πληρωμές ύψους 63,875 εκατ. ευρώ προς ΑΦΜ που παρέμεναν υπό αμφισβήτηση — ορισμένα εκ των οποίων συνδέονταν, σύμφωνα με δημοσιογραφική έρευνα, με πρόσωπα εμπλεκόμενα σε παράλληλες έρευνες της Αρχής Καταπολέμησης Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες (π.χ. υπόθεση αγροτοσυνδικαλιστή που φέρεται να απέκρυψε 8 εκατ. ευρώ από ελεγκτικές αρχές το διάστημα 2019–2023). Πρόσθετη στρέβλωση εντοπίστηκε στο εξαιρετικά σύντομο χρονικό παράθυρο υποβολής δηλώσεων για “οικολογικά σχήματα” (μόλις ένας μήνας, 15 Φεβρουαρίου–15 Μαρτίου 2024), το οποίο, σύμφωνα με κριτική, δεν επέτρεπε επαρκή έλεγχο και διευκόλυνε την υποβολή δηλώσεων χωρίς σχέση με την πραγματικότητα — με νεότερη “βόμβα” να αφορά κομπίνες ύψους περίπου 40 εκατ. ευρώ και μπλοκάρισμα 40.000 ΑΦΜ.

Καταθέσεις στην εξεταστική επιτροπή της Βουλής: Η πρώην προϊσταμένη Άμεσων Ενισχύσεων του ΟΠΕΚΕΠΕ Παρασκευή Τυχεροπούλου (βλ. και Υπόθεση #035) κατέθεσε στην εξεταστική επιτροπή της Βουλής αναφορικά με “κλειστές ομάδες”, ψεύτικα ΑΦΜ, “κυκλικές μισθώσεις”, και ασκούμενες πιέσεις για αποδέσμευση συγκεκριμένων ΑΦΜ χωρίς τα απαραίτητα δικαιολογητικά, αναφερόμενη σε κλειστή έκθεση που είχε υποβάλει στον τότε πρόεδρο του Οργανισμού.

Πολιτικές διαστάσεις: Το ΣΥΡΙΖΑ–Νέα Αριστερά κατέθεσε πρόταση για σύσταση Ειδικής

Κοινοβουλευτικής Επιτροπής προκαταρκτικής εξέτασης, βάσει του νόμου περί ευθύνης υπουργών (βλ. Υπόθεση #022), κατά των πρώην υπουργών Αγροτικής Ανάπτυξης Μάκη Βορίδη και Ελευθέριου Αυγενάκη. Το πόρισμα του κόμματος εντόπισε επίσης δομικά ζητήματα στην ίδια την επιλογή εφαρμογής της ΚΑΠ (τριών Αγρονομικών Περιφερειών) από την κυβέρνηση Σαμαρά–Βενιζέλου, τα οποία, κατά την ανάλυση, δημιούργησαν εξαρχής συνθήκες ευνοϊκές για καταχρήσεις λόγω περιορισμένου ορισμού “επιλέξιμων βοσκοτόπων”.

Η αντίθετη οπτική: Κυβερνητικές πηγές έχουν παρουσιάσει την υπόθεση ως πρόβλημα βαθιά ριζωμένο σε προηγούμενες δεκαετίες διαχείρισης αγροτικών επιδοτήσεων (τουλάχιστον από 2009–2012, σύμφωνα με τον πρόεδρο της ΕΘΕΑΣ), υποστηρίζοντας ότι η παρούσα κυβέρνηση προχώρησε στις πρώτες ουσιαστικές καταγγελίες, εσωτερικούς ελέγχους και συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία που τελικά αποκάλυψαν την έκταση του προβλήματος.

Γιατί είναι υπό διερεύνηση: Η υπόθεση παραμένει σε ενεργή δικαστική και κοινοβουλευτική διερεύνηση (ΕΡΡΟ, εξεταστική επιτροπή Βουλής, πιθανή προανακριτική διαδικασία κατά πολιτικών προσώπων), με κρίσιμα ερωτήματα να αφορούν το εύρος της πολιτικής γνώσης/ανοχής σε ανώτερο επίπεδο, πέρα από τα διοικητικά στελέχη του Οργανισμού, και τον ρόλο συγκεκριμένων εντολών υπουργών για αποδέσμευση πληρωμών σε αμφισβητούμενα ΑΦΜ.

Ποιοι επλήγησαν: Ο ευρωπαϊκός και ελληνικός προϋπολογισμός (απώλεια δεκάδων εκατ. ευρώ)· νόμιμοι αγρότες/κτηνοτρόφοι που ενδεχομένως αποκλείστηκαν ή καθυστέρησαν να λάβουν επιδοτήσεις εν μέσω της γενικευμένης δυσλειτουργίας του συστήματος ελέγχου.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Πρόσωπα και δίκτυα που έλαβαν παράνομα ή αδικαιολόγητα επιδοτήσεις μέσω εικονικών δηλώσεων.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η ύπαρξη εκτεταμένων παρατυπιών στο σύστημα πληρωμών του ΟΠΕΚΕΠΕ είναι πλέον αδιαμφισβήτητη (**Αποδεδειγμένο**), επιβεβαιωμένη από εσωτερικό έλεγχο, ΕΡΡΟ και Βουλή. Η ακριβής έκταση της ποινικής και πολιτικής ευθύνης σε ανώτερο επίπεδο παραμένει υπό ενεργή διερεύνηση (**Υπό διερεύνηση**).

Ενδεικτικές πηγές: Ελληνική Βικιπαίδεια (“Σκάνδαλο του ΟΠΕΚΕΠΕ”), Agrotypos.gr (“Χρονικό ενός προαναγγελλθέντος σκανδάλου”), Τα Νέα (κατάθεση Τυχεροπούλου στην εξεταστική), Data Journalists (datajournalists.co.uk, αποδεσμευμένα ΑΦΜ, νέες κομπίνες 2026), ΣΚΑΪ (πόρισμα ΣΥΡΙΖΑ–Νέας Αριστεράς).

2.20 Δίωξη Παρασκευής Τυχεροπούλου — τιμωρία της μάρτυρα του σκανδάλου ΟΠΕΚΕΠΕ

Υπόθεση #035 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για την καθαίρεση και τη δικαστική δικαίωσή της, **Αμφιλεγόμενο** για τα κίνητρα της διοίκησης)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Νέα Δημοκρατία, κυβέρνηση Μητσοτάκη· καθαίρεση επί προεδρίας Κυριάκου Μπαμπασίδη στον ΟΠΕΚΕΠΕ (γύρω στο 2024–2025)· δικαστική δικαίωσή της από το Μονομελές Πρωτοδικείο τον Μάρτιο 2026· έφεση της ΑΑΔΕ κατά της απόφασης τον Μάιο 2026.

Τι συνέβη: Η Παρασκευή Τυχεροπούλου, πρώην Διευθύντρια Εσωτερικού Ελέγχου και πρώην προϊσταμένη Άμεσων Ενισχύσεων του ΟΠΕΚΕΠΕ, ήταν το πρόσωπο που, μέσω εσωτερικού ελέγχου το 2023 και έκθεσης που συνέταξε κατόπιν παραγγελίας της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, ανέδειξε συστηματικά τις παρατυπίες που αργότερα εξελίχθηκαν στο ευρέως γνωστό σκάνδαλο ΟΠΕΚΕΠΕ (βλ. Υπόθεση #034). Παρά το γεγονός ότι δεν είχε καμία προηγούμενη πειθαρχική ή ποινική εμπλοκή και διέθετε, σύμφωνα με τον νομικό της εκπρόσωπο, “άριστες αξιολογήσεις”, καθαρεύθηκε από τη θέση της και μετατοπίστηκε σε θέση χωρίς ελεγκτικές αρμοδιότητες (αρχικά σε τμήμα πρωτοκόλλου) — μετακίνηση που η ίδια χαρακτήρισε δημόσια ως “καθοδηγούμενη απόφαση από ένα ολόκληρο σύστημα εντός και εκτός του ΟΠΕΚΕΠΕ” και ενδεικτική εκδικητικής πρόθεσης, αναφερόμενη μεταξύ άλλων σε τηλεφωνική επικοινωνία του τότε προέδρου του ΟΠΕΚΕΠΕ Κυριάκου Μπαμπασίδη σχετικά με πειθαρχική διαδικασία εις βάρος της.

Η δικαστική δικαίωση: Η Τυχεροπούλου προσέφυγε δικαστικά κατά της καθαίρεσής της. Το

Μονομελές Πρωτοδικείο έκρινε την απομάκρυνσή της από τη θέση Διευθύντριας Εσωτερικού Ελέγχου “παράνομη και καταχρηστική”, διατάσσοντας ουσιαστικά την επανατοποθέτησή της. Ωστόσο, αντί να συμμορφωθεί άμεσα, η διοίκηση της ΑΑΔΕ (υπό την οποία υπάγεται πλέον ο ΟΠΕΚΕΠΕ) άσκησε έφεση κατά της δικαστικής απόφασης, με αποτέλεσμα η Τυχεροπούλου να παραμένει εκτοπισμένη εκτός νέου ΟΠΕΚΕΠΕ χωρίς ελεγκτικές αρμοδιότητες, παρά τη δικαστική απόφαση υπέρ της.

Η καταγγελία περί “δύο μέτρων και δύο σταθμών”: Ο δικηγόρος της Τυχεροπούλου δημοσίως ρώτησε γιατί η διοίκηση της ΑΑΔΕ επιμένει στην καθαίρεση προσώπου χωρίς καμία πειθαρχική ή ποινική εμπλοκή, ενώ την ίδια στιγμή στελέχη του ΟΠΕΚΕΠΕ που αναφέρονται ως ερευνώμενα σε δικογραφίες της ίδιας της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας για το σκάνδαλο παραμένουν στις θέσεις τους ως Προϊστάμενοι Διευθύνσεων ή Τμημάτων — με τη διοίκηση να επικαλείται για τα δεύτερα το τεκμήριο αθωότητας, χωρίς αντίστοιχη επιείκεια για την Τυχεροπούλου, της οποίας η “υπηρεσιακή ανεπάρκεια” αποτέλεσε την επίσημη αιτιολογία καθαίρεσης παρά τις προηγούμενες άριστες αξιολογήσεις της.

Πολιτικές αντιδράσεις: Κόμματα της αντιπολίτευσης (Νέα Αριστερά, ΣΥΡΙΖΑ) χαρακτήρισαν την υπόθεση παράδειγμα λειτουργίας “κομματικού κράτους”, υποστηρίζοντας ότι η διοίκηση της ΑΑΔΕ χρησιμοποιείται ως μηχανισμός στοχοποίησης και τιμωρίας προσώπων που αποκάλυψαν δυσλειτουργίες, αντί να προστατεύεται η θεσμική προστασία μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος (βλ. και Υπόθεση #099).

Η θέση της διοίκησης: Η ΑΑΔΕ δεν έχει δημοσιοποιήσει αναλυτική αιτιολόγηση της έφεσής της πέραν επίκλησης διοικητικών λόγων, ενώ ο διοικητής της ΑΑΔΕ Γιώργος Πιτσιλής δεν έχει απαντήσει δημόσια στα συγκεκριμένα ερωτήματα περί ασύμμετρης μεταχείρισης μεταξύ της Τυχεροπούλου και των ερευνώμενων στελεχών που παραμένουν σε θέση.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η υπόθεση αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα ευρύτερου φαινομένου: πρόσωπα που αναδεικνύουν δυσλειτουργίες ή παρατυπίες εντός δημόσιων οργανισμών αντιμετωπίζουν κίνδυνο επαγγελματικών συνεπειών (μετακίνηση, καθαίρεση, στοχοποίηση) αντί προστασίας, ακόμη και όταν η δράση τους επιβεβαιώνεται εκ των υστέρων τόσο από ευρωπαϊκούς θεσμούς (ΕΡΡΟ) όσο και από την ελληνική δικαιοσύνη. Η επιμονή της διοίκησης να ασκήσει έφεση κατά δικαστικής απόφασης που δικαίωσε την καταγγέλλουσα, ενώ παράλληλα δεν λαμβάνει ανάλογα μέτρα κατά ερευνώμενων στελεχών, ενισχύει την εικόνα ασυμμετρίας που καταγγέλλεται.

Ποιοι επλήγησαν: Η ίδια η Παρασκευή Τυχεροπούλου, μέσω απώλειας θέσης ευθύνης και επαγγελματικής υποβάθμισης παρά δικαστική δικαίωση· έμμεσα, η δυνατότητα μελλοντικών καταγγελλόντων εντός δημόσιων οργανισμών να αισθάνονται προστατευμένοι όταν αναφέρουν παρατυπίες.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Πρόσωπα/στελέχη που παρέμειναν σε θέσεις ευθύνης παρά την εμπλοκή τους σε ερευνώμενες δικογραφίες, στον βαθμό που η αποδυνάμωση της βασικής καταγγέλλουσας μειώνει την εσωτερική ελεγκτική πίεση εντός του Οργανισμού.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η καθαίρεση, η δικαστική δικαίωση της Τυχεροπούλου, και η επακόλουθη έφεση της ΑΑΔΕ είναι πλήρως τεκμηριωμένα γεγονότα (**Αποδεδειγμένο**). Τα ακριβή κίνητρα της διοίκησης (θεσμική συνέπεια σε διοικητική διαδικασία έναντι σκόπιμης τιμωρίας/εκδίκησης) παραμένουν **Αμφιλεγόμενο**, καθώς η ΑΑΔΕ δεν έχει δώσει δημόσια πειστική εναλλακτική εξήγηση για την ασυμμετρία μεταχείρισης σε σχέση με τα ερευνώμενα στελέχη.

Ενδεικτικές πηγές: TheTOC.gr, Enikos.gr, Documento (documentonews.gr), tvxs.gr, Ελεύθερος Τύπος (eleftherostypos.gr), Εφημερίδα των Συντακτών (efsyn.gr) — όλα σχετικά με την έφεση της ΑΑΔΕ (Μάιος 2026)· news247.gr (δικαστική διαδικασία, καταγγελία περί εκδίκησης, Δεκέμβριος 2025)· in.gr (αρχείο σχετικών δημοσιευμάτων, αποκαλύπτει έκθεσης).

2.21 Απευθείας αναθέσεις — περιορισμένος ανταγωνισμός σε δημόσιες συμβάσεις

Υπόθεση #036 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για το φαινόμενο και την έκτασή του, **Αμφιλεγόμενο** για τα αίτια/προθέσεις σε επιμέρους περιπτώσεις)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Διακομματικό, διαχρονικό φαινόμενο της ελληνικής δημόσιας διοίκησης, με καταγεγραμμένη έντονη αύξηση και δημόσια συζήτηση κυρίως το διάστημα 2020–2026 (κυβέρνηση Μητσοτάκη, αν και το ζήτημα αφορά όλα τα επίπεδα διοίκησης — κεντρική κυβέρνηση, δήμους, περιφέρειες, ανεξαρτήτως πολιτικής χρωματικής απόχρωσης της εκάστοτε τοπικής διοίκησης).

Τι συνέβη: Η απευθείας ανάθεση είναι νόμιμη διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης χωρίς προηγούμενη δημοσίευση διαγωνισμού, προβλεπόμενη για συμβάσεις κάτω συγκεκριμένου χρηματικού ορίου ή για περιπτώσεις αποδεδειγμένα επείγουσας/απρόβλεπτης ανάγκης. Ενώ η ίδια η διαδικασία είναι θεσμοθετημένη και δικαιολογημένη για περιπτώσεις ταχύτητας και ευελιξίας, δημοσιευμένα στοιχεία δείχνουν συστηματική και διαρκώς αυξανόμενη χρήση της πέρα από το αρχικό της πεδίο εφαρμογής: σύμφωνα με δημοσιεύματα (Μάρτιος 2026), απευθείας αναθέσεις ύψους 2,2 δισ. ευρώ πραγματοποιήθηκαν σε λιγότερο από έναν χρόνο, με ενδεικτική έρευνα να εντοπίζει περίπου 3.000 συμβάσεις συνολικού ύψους 1,56 δισ. ευρώ, κυρίως για συμβουλευτικές υπηρεσίες. Σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης, αναλύσεις εκτιμούν ότι μόνο μία στις τέσσερις συμβάσεις πραγματοποιείται πλέον μέσω ανοικτού διαγωνισμού, με τις υπόλοιπες να καλύπτονται μέσω απευθείας αναθέσεων.

Χαρακτηριστικά περιστατικά: Δημοσιεύματα έχουν αναδείξει συγκεκριμένες περιπτώσεις που τροφοδότησαν τη δημόσια κριτική: τη ματαιώση εν εξελίξει διαγωνισμού για τη δημιουργία λογοτύπου του Μετρό Θεσσαλονίκης το 2024, με απευθείας ανάθεση σε πρόσφατα ιδρυθείσα εταιρεία έναντι 30.000 ευρώ· και προμήθεια масκών και αντισηπτικών για σωφρονιστικά καταστήματα (2020) ύψους 291.659 ευρώ με απευθείας ανάθεση σε κατάστημα μικρής λιανικής (“μπακάλικο” σύμφωνα με τον χαρακτηρισμό του δημοσιεύματος).

Η κριτική του Ελεγκτικού Συνεδρίου: Ειδική έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου (ανώτατου δημοσιονομικού ελεγκτικού οργάνου της χώρας) εντόπισε συστηματικά προβλήματα, μεταξύ των οποίων: (α) δημόσιοι φορείς δεν προγραμματίζουν έγκαιρα και ορθολογικά τις ανάγκες τους, προσαρμόζοντας τις ανάγκες στο χρηματικό όριο των απευθείας αναθέσεων και καλύπτοντάς τις αποσπασματικά· (β) δεν αιτιολογείται επαρκώς ο πραγματικά απρόβλεπτος και επείγων χαρακτήρας των αναγκών, με τους αναθέτοντες φορείς να ταυτίζουν συχνά εσφαλμένα το “απρόβλεπτο” με το απλώς “επείγον”· και (γ) συνήθης πρακτική “κατάτμησης” — διάσπασης συμβάσεων μεγάλης αξίας σε πολλαπλές μικρότερες απευθείας αναθέσεις, ώστε να παρακαμφθεί η υποχρέωση διαγωνιστικής διαδικασίας — εντοπίστηκε ιδίως σε δαπάνες συντήρησης/επισκευής οχημάτων δήμων.

Η αντίθετη οπτική: Υπερασπιστές της ευρείας χρήσης απευθείας αναθέσεων επικαλούνται την ανάγκη ευελιξίας και ταχύτητας σε καταστάσεις πραγματικά επείγουσες (π.χ. φυσικές καταστροφές, έκτακτες βλάβες υποδομών, δημόσια υγεία), καθώς και το μειωμένο διοικητικό βάρος που συνεπάγεται η διαδικασία για μικρές αξίες συμβάσεων, όπου το κόστος διεξαγωγής πλήρους διαγωνισμού θα ήταν δυσανάλογο προς την αξία της ίδιας της σύμβασης.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση έγκειται στο ότι η διαρκής αύξηση της χρήσης απευθείας αναθέσεων, σε συνδυασμό με τα τεκμηριωμένα ευρήματα του Ελεγκτικού Συνεδρίου περί κατάχρησης (κατάτμηση συμβάσεων, ανεπαρκής αιτιολόγηση επείγοντος, ελλιπής προγραμματισμός), υποδηλώνει συστηματική παράκαμψη —όχι απλώς περιστασιακή εξαίρεση— των κανόνων διαφάνειας και ανταγωνισμού που προβλέπει η νομοθεσία δημοσίων συμβάσεων, δημιουργώντας κίνδυνο ευνοϊκής μεταχείρισης συγκεκριμένων φορέων και απώλειας βέλτιστης τιμής/ποιότητας για το δημόσιο.

Ποιοι επλήγησαν: Ο δημόσιος προϋπολογισμός, μέσω πιθανής απώλειας ανταγωνιστικών τιμών· επιχειρήσεις που θα μπορούσαν να είχαν συμμετάσχει σε ανοικτό διαγωνισμό αλλά

αποκλείστηκαν λόγω της επιλογής απευθείας ανάθεσης.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Οι φορείς/επιχειρήσεις που έλαβαν απευθείας αναθέσεις χωρίς ανταγωνισμό· αναθέτουσες αρχές που απέφυγαν το διοικητικό βάρος πλήρους διαγωνιστικής διαδικασίας.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η αύξηση της συνολικής αξίας και συχνότητας απευθείας αναθέσεων, καθώς και τα συστηματικά προβλήματα που εντόπισε το Ελεγκτικό Συνέδριο, είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**). Η αξιολόγηση κάθε επιμέρους ανάθεσης ως δικαιολογημένης έκτακτης ανάγκης ή ως κατάχρησης της διαδικασίας απαιτεί εξέταση κατά περίπτωση και παραμένει σε γενικές γραμμές **Αμφιλεγόμενο**.

Ενδεικτικές πηγές: Τα Νέα (tanea.gr, “Απευθείας αναθέσεις ύψους 2,2 δισ. ευρώ σε λιγότερο από έναν χρόνο”), Sofokleousin.gr (“Ρεκόρ απευθείας αναθέσεων και αδιαφάνειας”), KosmosLarissa.gr / ThessaliaNews.gr (“Η μεγάλη πληγή των απευθείας αναθέσεων”), SaronikosPress.gr (αναθέσεις στην αυτοδιοίκηση), Ελεγκτικό Συνέδριο (elsyn.gr, ειδική έκθεση περί απευθείας αναθέσεων), Εθνικό Μητρώο Διοικητικών Διαδικασιών (mitos.gov.gr).

2.22 Λίστα Πέτσα — κρατική διαφήμιση σε μέσα ενημέρωσης

Υπόθεση #037 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τα ποσά και την κατανομή, **Αμφιλεγόμενο** για την ύπαρξη σκόπιμης χειραγώγησης)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Νέα Δημοκρατία, κυβέρνηση Μητσοτάκη· αρχική καμπάνια Μάρτιος–Ιούνιος 2020 (πρώτο κύμα πανδημίας COVID-19)· δημοσιοποίηση λίστας μετά από καθυστέρηση περίπου 90 ημερών, Ιούλιος 2020· εξεταστική επιτροπή Βουλής Νοέμβριος 2021· επαναλαμβανόμενο φαινόμενο (“νέες λίστες Πέτσα”) σε μεταγενέστερες κρατικές διαφημιστικές δαπάνες έως και το 2025–2026.

Τι συνέβη: Η “λίστα Πέτσα” (ονομάστηκε από τον τότε κυβερνητικό εκπρόσωπο Στέλιο Πέτσα, ο οποίος τη δημοσιοποίησε) αφορά τον κατάλογο των 1.232 μέσων ενημέρωσης που έλαβαν συνολικά 19.832.132,94 ευρώ κρατικής χρηματοδότησης για την προβολή της ενημερωτικής καμπάνιας κατά της πανδημίας COVID-19 (“Μένουμε Σπίτι”, “Μένουμε Ασφαλείς”), καθώς και επιπλέον 2 εκατ. ευρώ αποκλειστικά σε έξι πανελλαδικά τηλεοπτικά κανάλια ελεύθερης λήψης σε ξεχωριστή, δεύτερη λίστα (Οκτώβριος 2020). Η διανομή των χρημάτων ανατέθηκε απευθείας (χωρίς διαγωνισμό) στην ιδιωτική διαφημιστική εταιρεία Initiative Advertising, η οποία αξιολογούσε τα μέσα και εισηγούνταν κατανομή που στη συνέχεια ενέκρινε η κυβέρνηση — με την ίδια την εταιρεία να λαμβάνει αμοιβή 411.985 ευρώ για τη διαχείριση.

Τα ευρήματα δημοσιογραφικής ανάλυσης: Ανάλυση της δημοσιοποιημένης λίστας ανέδειξε ότι λιγότερο από το 1% (κατ’ άλλες αναλύσεις 1,2%) των 20 εκατ. ευρώ κατευθύνθηκε σε χαρακτηρισμένα ως αντιπολιτευόμενα μέσα (π.χ. Αυγή 10.500 ευρώ), ενώ μεγάλα τηλεοπτικά δίκτυα φιλικά προσκείμενα στην κυβέρνηση έλαβαν πολλαπλάσια ποσά (ενδεικτικά, ΣΚΑΪ 830.000 ευρώ, Open 450.000 ευρώ). Παρατηρήθηκε επίσης αντιστρόφως ανάλογη σχέση μεταξύ ποσού που έλαβε κάθε μέσο και του πραγματικού του μεγέθους/ απήχησης σε αρκετές περιπτώσεις, με μικρά ή ελάχιστα ενεργά μέσα να λαμβάνουν δυσανάλογα μεγάλα ποσά, ενώ ο νόμος που προβλέπει τουλάχιστον 30% της κρατικής διαφήμισης να κατευθύνεται σε μέσα εκτός Αθηνών φέρεται να μην τηρήθηκε πλήρως. Συγκεκριμένα μέσα (π.χ. Documento, Μακελειό) αποκλείστηκαν εντελώς από την καμπάνια, γεγονός που ερμηνεύτηκε από την αντιπολίτευση ως εκδικητική στοχοποίηση κριτικών φωνών.

Η εξεταστική επιτροπή και τα αντικρουόμενα πορίσματα: Η Βουλή ενέκρινε τον Νοέμβριο 2021 σύσταση εξεταστικής επιτροπής, η οποία κατέληξε σε ριζικά αντικρουόμενα πολιτικά πορίσματα: το πόρισμα της Νέας Δημοκρατίας έκρινε ότι αποδείχθηκε “πέραν πάσης αμφιβολίας” η μη ύπαρξη ποινικών ή πολιτικών ευθυνών· το πόρισμα του ΣΥΡΙΖΑ έκανε λόγο για στοιχεία που “βοούν” περί βαριών ευθυνών και σκόπιμη χειραγώγηση ΜΜΕ και δημοσκοπικών εταιρειών·

το πόρισμα του ΚΙΝΑΛ αναγνώρισε “αδιαφάνεια” στην επικοινωνία μεταξύ υπουργείου και διαφημιστικής εταιρείας, χωρίς ωστόσο να θεωρεί τεκμηριωμένη τη βαριά κατηγορία περί χειραγώγησης κοινής γνώμης· το πόρισμα του ΚΚΕ έκανε λόγο για σοβαρές ευθύνες που χρήζουν περαιτέρω διερεύνησης.

Η κυβερνητική θέση: Ο Στέλιος Πέτσας υπερασπίστηκε την καμπάνια χαρακτηρίζοντάς την “καμπάνια που έσωσε ζωές”, ενώ κυβερνητικές πηγές υποστήριξαν ότι δεν τέθηκε ποτέ ως κριτήριο αποκλεισμού η πολιτική τοποθέτηση συγκεκριμένου μέσου, επικαλούμενες τη συμμετοχή μέσων ανοιχτά κριτικών προς την κυβέρνηση (Εφημερίδα των Συντακτών, Ριζοσπάστης, Στο Κόκκινο) στην ίδια καμπάνια, ως απόδειξη έλλειψης πολιτικά υποκινούμενου αποκλεισμού.

Επαναλαμβανόμενο μοτίβο: Το φαινόμενο δεν περιορίστηκε στην αρχική καμπάνια του 2020: ακολούθησαν αντίστοιχες κρατικές διαφημιστικές δαπάνες (“λίστα Πλεύρη” για εμβολιαστική καμπάνια, 18,5 εκατ. ευρώ επιπλέον, και μεταγενέστερα 5 εκατ. ευρώ σε κανάλια), με ανάλογη κριτική περί έλλειψης αντικειμενικών κριτηρίων. Δημοσιογραφική έρευνα (2025) εντόπισε αναληφθείσες υποχρεώσεις άνω των 108 εκατ. ευρώ σε δαπάνες διαφήμισης/προβολής σε επτά μήνες του 2025 από το σύνολο δημοσίων φορέων, καθώς και ξεχωριστό, μικρότερης κλίμακας παράδειγμα (“λίστα ΕΥΔΑΠ”, πάνω από 1,5 εκατ. ευρώ, με χρηματοδότηση ακόμη και μη προσβάσιμων ιστότοπων).

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση έγκειται στο αν η κατανομή δημόσιου χρήματος για ενημερωτικές καμπάνιες μέσω αδιαφανούς, χωρίς σαφή δημοσιευμένα αντικειμενικά κριτήρια διαδικασίας, αντιπροσωπεύει σκόπιμο μηχανισμό επιρροής/χειραγώγησης του δημοσιογραφικού χώρου προς όφελος της κυβέρνησης, ή απλώς αδιαφανή αλλά όχι σκόπιμα κατευθυνόμενη διαχειριστική πρακτική· όπως και οι δύο κύριες πολιτικές αναγνώσεις (ΝΔ έναντι ΣΥΡΙΖΑ) παραμένουν ασυμβίβαστες.

Ποιοι επλήγησαν: Η δημόσια εμπιστοσύνη στην ανεξαρτησία των μέσων ενημέρωσης· μικρά ή κριτικά μέσα που αποκλείστηκαν ή έλαβαν δυσανάλογα μικρό μερίδιο· ο δημόσιος προϋπολογισμός, στον βαθμό που η δαπάνη δεν αντιστοιχούσε σε αντικειμενικά κριτήρια αποτελεσματικότητας.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Μέσα ενημέρωσης φιλικά προσκείμενα στην κυβέρνηση, τα οποία έλαβαν δυσανάλογα μεγάλο μερίδιο της χρηματοδότησης· η διαφημιστική εταιρεία Initiative, μέσω αμοιβής διαχείρισης.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Το ύψος της χρηματοδότησης και η κατανομή ανά μέσο είναι πλήρως τεκμηριωμένα μέσω της ίδιας της δημοσιοποιημένης λίστας (**Αποδεδειγμένο**). Η ύπαρξη σκόπιμης πολιτικής χειραγώγησης παραμένει **Αμφιλεγόμενο**, με τα επίσημα κοινοβουλευτικά πορίσματα να δίδονται ριζικά ανά κόμμα χωρίς οριστική δικαστική κρίση επί του ζητήματος.

Ενδεικτικές πηγές: Ελληνική Βικιπαίδεια (“Λίστα Πέτσα”), Εφημερίδα των Συντακτών (ef-syn.gr, “Αποκαλύφθηκε τι έκρυβε η λίστα Πέτσα”, κατάθεση εξεταστικής επιτροπής), Documento (“Τα 100 σκάνδαλα της κυβέρνησης Μητσοτάκη”), Αυγή (avgι.gr, “νέα λίστα Πέτσα” 2020), Voria.gr (ανάλυση κατανομής Θεσσαλονίκης), Flash.gr / ieidiseis.gr (αντιδράσεις κομμάτων, δημοσιοποίηση), Voice News (voicenews.gr, στοιχεία 2025, δαπάνες 108 εκατ. ευρώ).

2.23 Καρτέλ και τιμολόγηση ενέργειας — υψηλό κόστος ηλεκτρικού ρεύματος

Υπόθεση #038 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για το υψηλό κόστος συγκριτικά με την ΕΕ, **Αμφιλεγόμενο** για τον χαρακτηρισμό “καρτέλ”)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Διακομματικό, με έμφαση στη συζήτηση της περιόδου 2022–2026 (ενεργειακή κρίση και μετά), κυβέρνηση Μητσοτάκη.

Τι συνέβη: Η Ελλάδα εμφανίζεται διαχρονικά ανάμεσα στις ακριβότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς το ανταγωνιστικό σκέλος της τιμής ηλεκτρικής ενέργειας (κόστος ενέργειας

και προμήθειας, εξαιρουμένων φόρων/τελών δικτύου). Σύμφωνα με ανάλυση του Green Tank βασισμένη σε επίσημα στοιχεία ΠΑΑΕΥ και Eurostat, η Ελλάδα ήταν το 2025 η πιο ακριβή χώρα της ΕΕ-27 στο ανταγωνιστικό σκέλος με όρους αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών, και η τρίτη ακριβότερη σε ονομαστικές τιμές — με τη διαφορά από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο να διευρύνεται εκ νέου το 2025 (κατά 29,3% σε ονομαστικές τιμές, 57,8% σε όρους αγοραστικής δύναμης) μετά από σχετική βελτίωση το 2024. Σύμφωνα με άλλη ανάλυση (Ινστιτούτο Αλέξη Τσίπρα, στοιχεία Eurostat 2024), η Ελλάδα κατατάσσεται 4η ακριβότερη στην ΕΕ σε όρους αγοραστικής δύναμης (+40% έναντι ευρωπαϊκού μέσου όρου), με τη λιανική τιμή ρεύματος για νοικοκυριά να έχει αυξηθεί κατά 46% σε σχέση με το 2019. Παράλληλα, η Ελλάδα κατέγραφε το 2025 από τα υψηλότερα ποσοστά ενεργειακής φτώχειας στην ΕΕ, με το 31,9% των ελληνικών νοικοκυριών να έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές σε λογαριασμούς κοινής ωφέλειας — ποσοστό 4,5 φορές υψηλότερο του ευρωπαϊκού μέσου όρου (7%).

Το επιχείρημα περί “καρτέλ”: Πολιτικά κόμματα της αντιπολίτευσης (ΣΥΡΙΖΑ, ΠΑΣΟΚ–Κίνημα Αλλαγής) και μέρος της δημόσιας συζήτησης χαρακτηρίζουν την αγορά ενέργειας “καρτέλ” ή “ολιγοπώλιο”, επικαλούμενοι το γεγονός ότι οι ίδιοι μεγάλοι όμιλοι που κατέχουν το μεγαλύτερο μερίδιο παραγωγής ενέργειας είναι ταυτόχρονα και οι κύριοι προμηθευτές λιανικής, στοιχείο που, κατά την κριτική αυτή, αφαιρεί κίνητρο συγκράτησης τιμών και επιτρέπει διατήρηση υπερκερδών. Αναφέρεται ενδεικτικά ότι το 2022 οι μεγαλύτεροι όμιλοι παραγωγής/εμπορίας ενέργειας κατέγραψαν καθαρά κέρδη άνω του 1,6 δισ. ευρώ, ενώ παράλληλα εισέπραξαν, σε διάστημα δύο ετών, κρατικές επιδοτήσεις ύψους 8,2 δισ. ευρώ.

Η δομική εξήγηση (target model / μείγμα παραγωγής): Εναλλακτική ή συμπληρωματική ανάλυση αποδίδει το υψηλό κόστος σε διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της ελληνικής και ευρύτερα νοτιοανατολικής ευρωπαϊκής αγοράς: στρεβλή λειτουργία του ευρωπαϊκού “target model” αγοράς ενέργειας υπό συνθήκες περιορισμένου ανταγωνισμού, υψηλή εξάρτηση από ορυκτά καύσιμα (ιδίως φυσικό αέριο) στη διαμόρφωση της οριακής τιμής, ανεπαρκή διασυνδεσιμότητα δικτύων μεταφοράς/αποθήκευσης για καλύτερη απορρόφηση ΑΠΕ, και το γεγονός ότι η φθηνότερη ενέργεια από ΑΠΕ δεν μεταφέρεται πλήρως στον τελικό καταναλωτή λόγω μηχανισμών εξισορρόπησης, περιορισμών δικτύου και λογαριασμών προσαύξησης — καταγγελία που έχει προβάλλει και η ίδια η βιομηχανία.

Το ζήτημα των “χρωματιστών” τιμολογίων: Ανάλυση του Green Tank (2024–2025) ανέδειξε ότι τα “πράσινα” (ρυθμιζόμενα) τιμολόγια, τα οποία διατηρούν το μεγαλύτερο μερίδιο οικιακών πελατών (περίπου 58,7% στο τέλος 2025, παρά πτωτική τάση), ήταν συστηματικά ακριβότερα από τα “μπλε” (σταθερά) και “κίτρινα” (δυναμικά) τιμολόγια — υπερβαίνοντας κατά 23,1% το μέσο μπλε και 34,3% το μέσο κίτρινο τιμολόγιο το 2025. Καταναλωτές που εγκατέλειπαν τα πράσινα τιμολόγια προτιμούσαν σε μεγάλο βαθμό τα ακριβότερα μπλε αντί των φθηνότερων κίτρινων, με το μερίδιο των μπλε τιμολογίων σχεδόν να τετραπλασιάζεται μεταξύ Αυγούστου 2024 (7,7%) και Δεκεμβρίου 2025 (27,8%) — τάση που αντανακλά, σύμφωνα με την ανάλυση, την αναζήτηση προβλεψιμότητας από καταναλωτές εξουθενωμένους από τις διακυμάνσεις της αγοράς, ακόμη κι αν αυτό σημαίνει υψηλότερο μέσο κόστος.

Η αντίθετη οπτική (κρατικές παρεμβάσεις): Η κυβέρνηση επικαλείται ότι η μέση τιμή λιανικής στην Ελλάδα ήταν χαμηλότερη από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο σε ονομαστικούς όρους σε συγκεκριμένες περιόδους (π.χ. α’ τρίμηνο 2025), γεγονός που αποδίδεται σε κρατική επιδότηση τιμολογίων, πλαφόν στη χονδρική αγορά, και μηχανισμούς επιστροφής υπερεσόδων παραγωγών — δηλαδή σε τεχνητή, διοικητική αποκλιμάκωση και όχι σε πραγματική ανταγωνιστική λειτουργία της αγοράς, όπως αναγνωρίζουν οι ίδιες οι αναλύσεις που επικαλούνται τα στοιχεία αυτά.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η κριτική περί “καρτέλ” προϋποθέτει συντονισμένη ή αθέμιτη συμπεριφορά μεταξύ φορέων παραγωγής-προμήθειας, κάτι που ισοδυναμεί με σοβαρή νομική κατηγορία απαιτούσα τεκμηρίωση από αρμόδιες ρυθμιστικές/ελεγκτικές αρχές (Επιτροπή Ανταγωνισμού, ΠΑΑΕΥ). Η εναλλακτική ανάλυση αποδίδει το πρόβλημα σε δομικά/διαρθρωτικά

χαρακτηριστικά της αγοράς (ενεργειακό μείγμα, target model, γεωγραφική θέση) χωρίς απαραίτητα να συνεπάγεται παράνομη συνεννόηση. Και οι δύο εξηγήσεις δεν είναι αμοιβαία αποκλειόμενες: υψηλή συγκέντρωση αγοράς (ολιγοπωλιακή δομή) μπορεί να συνυπάρχει με δομικούς περιορισμούς χωρίς να απαιτείται απόδειξη ρητής αθέμιτης συνεννόησης για να προκύψουν αποτελέσματα δυσμενή για τον καταναλωτή.

Ποιοι επλήγησαν: Έλληνα νοικοκυριά, ιδίως χαμηλού εισοδήματος (υψηλό ποσοστό ενεργειακής φτώχειας)· η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής βιομηχανίας, λόγω υψηλού ενεργειακού κόστους συγκριτικά με άλλες ευρωπαϊκές αγορές.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Μεγάλοι όμιλοι παραγωγής/προμήθειας ενέργειας, μέσω διατήρησης υψηλών περιθωρίων κέρδους σε περιόδους αυξημένων τιμών· το κράτος, εν μέρει, μέσω εσόδων από φόρους/τέλη επί της ενέργειας.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Το υψηλό κόστος ενέργειας της Ελλάδας συγκριτικά με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο είναι πλήρως τεκμηριωμένο μέσω επίσημων στοιχείων Eurostat/PAAEY/DG Energy (**Αποδεδειγμένο**). Ο χαρακτηρισμός της αγοράς ως “καρτέλ” υπό τη νομική έννοια αθέμιτης συνεννόησης παραμένει **Αμφιλεγόμενο**, χωρίς δημόσια γνωστή, τελεσίδικη απόφαση αρμόδιας αρχής ανταγωνισμού που να το επιβεβαιώνει.

Ενδεικτικές πηγές: Green Tank (ecozen.gr / newsit.gr, “Τάσεις στη λιανική αγορά ηλεκτρισμού της Ελλάδας”), slpress.gr (“Τα γαλάζια ψέματα για την τιμή της ηλεκτρικής ενέργειας”), energypress.gr (DG Energy, α’ τρίμηνο 2025), Ινστιτούτο Αλέξη Τσίπρα (in-at.gr, σύγκριση τιμών ΕΕ), Naftemporiki.gr (θέση ΣΥΡΙΖΑ), katrinis.gr (θέση ΠΑΣΟΚ–Κίνημα Αλλαγής), Capital.gr (καταγγελία βιομηχανίας), Ελεύθερος Τύπος (eleftherostypos.gr, στοιχεία PAAEY 2025–2026).

2.24 Χρηματιστήριο Ενέργειας και ρήτρα αναπροσαρμογής — μεταφορά κινδύνου στον καταναλωτή

Υπόθεση #039 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τη λειτουργία του μηχανισμού, **Αμφιλεγόμενο** για τη νομιμότητα/δικαιοσύνη του)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Νέα Δημοκρατία, κυβέρνηση Μητσοτάκη· η ρήτρα αναπροσαρμογής εφαρμόστηκε ευρέως στη διάρκεια της ενεργειακής κρίσης 2021–2022· δικαστική κρίση περί νομιμότητας Μάρτιος 2023· κατάργηση της ρήτρας από την κυβέρνηση τον Ιούλιο 2022 για νέες συμβάσεις.

Τι συνέβη: Η “ρήτρα αναπροσαρμογής” ήταν συμβατικός όρος που περιλάμβαναν οι πάροχοι ηλεκτρικής ενέργειας στα τιμολόγια τους, ο οποίος καθιστούσε την τελική τιμή προμήθειας ηλεκτρικού ρεύματος στον καταναλωτή άμεσα συνδεδεμένη — και σε πολλές περιπτώσεις μονομερώς αναπροσαρμοζόμενη από τον πάροχο — με την Τιμή Εκκαθάρισης Αγοράς (TEA) της χονδρεμπορικής προημερήσιας αγοράς του Ελληνικού Χρηματιστηρίου Ενέργειας. Ουσιαστικά, η ρήτρα μετέφερε τον κίνδυνο διακύμανσης της χονδρικής τιμής ενέργειας —η οποία εκτινάχθηκε δραματικά κατά την ενεργειακή κρίση 2021–2022, κυρίως λόγω των τιμών φυσικού αερίου— απευθείας στον τελικό καταναλωτή, αντί να τον απορροφά ή διαχειρίζεται ο προμηθευτής μέσω μακροπρόθεσμων συμβολαίων προμήθειας ή αντιστάθμισης κινδύνου.

Η νομική αμφισβήτηση: Η Ολομέλεια των Προέδρων των Δικηγορικών Συλλόγων Ελλάδος ζήτησε και έλαβε γνωμοδότηση από ακαδημαϊκό νομικό (αναπληρωτή καθηγητή ΕΚΠΙΑ) η οποία έκρινε τη ρήτρα αναπροσαρμογής καταχρηστική, κατά την έννοια του άρθρου 2 παρ. 6 του νόμου 2251/1994 περί προστασίας καταναλωτή, με βασικό επιχείρημα ότι η ρήτρα επέτρεπε μονομερή, απρόβλεπτη για τον καταναλωτή μεταβολή ουσιώδους όρου της σύμβασης (της τιμής) χωρίς επαρκή διαφάνεια ή δυνατότητα ελέγχου. Καταναλωτικές οργανώσεις, δικηγορικοί σύλλογοι, ομοσπονδίες επαγγελματιών και μεμονωμένοι καταναλωτές άσκησαν αγωγές αμφισβητώντας τη νομιμότητα της ρήτρας. Επισημάνθηκε επίσης καταγγελία ότι σε ορισμένες περιπτώσεις η ρήτρα επιβλήθηκε ακόμη και σε δικαιούχους Κοινωνικού Οικιακού Τιμολογίου, οι οποίοι δεν θα έπρεπε

να υπόκεινται σε αυτήν.

Η δικαστική κρίση: Το Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών, με απόφαση Μαρτίου 2023, έκρινε τελικά τη ρήτρα αναπροσαρμογής νόμιμη και διαφανή, απορρίπτοντας τις σχετικές αγωγές. Το σκεπτικό της απόφασης βασίστηκε στο επιχείρημα ότι η αγορά ηλεκτρικής ενέργειας έχει “αναχθεί σε χρηματιστηριακό προϊόν” μέσω του Ελληνικού Χρηματιστηρίου Ενέργειας, ότι η ρήτρα αποτελεί “συναλλακτικώς αποδεκτή πρακτική” ώστε η τιμολογούμενη προμήθεια να ανταποκρίνεται στην αρχή της κοστοστρέφειας, και ότι ο καταναλωτής που επέλεγε συνειδητά κυμαινόμενο αντί σταθερού τιμολογίου γνώριζε εξ αρχής ότι η τιμή θα διακυμαινόταν βάσει της συγκεκριμένης ρήτρας.

Η κρατική παρέμβαση και κατάργηση: Παρά τη δικαστική επιβεβαίωση της νομιμότητάς της, η ίδια η κυβέρνηση αναγνώρισε το κοινωνικό πρόβλημα που δημιουργούσε ο μηχανισμός και προχώρησε από τον Ιούλιο 2022 στην κατάργηση της ρήτρας αναπροσαρμογής για νέες συμβάσεις, αντικαθιστώντας τη σταδιακά με πιο προβλέψιμα (σταθερά ή δυναμικά, τα λεγόμενα “χρωματιστά”) τιμολόγια (βλ. και Υπόθεση #038). Παράλληλα, η χώρα διέθεσε συνολικό πρόγραμμα στήριξης νοικοκυριών και επιχειρήσεων ύψους περίπου 7 δισ. ευρώ κατά τη διάρκεια της κρίσης, εκ των οποίων 5–5,5 δισ. ευρώ προήλθαν από υπερέσοδα ηλεκτροπαραγωγών, έσοδα από δικαιώματα ρύπων και τέλη Υπηρεσιών Κοινής Ωφέλειας, με το υπόλοιπο να καλύπτεται από τον κρατικό προϋπολογισμό.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Παρατηρείται ενδιαφέρουσα αντίφαση: η δικαιοσύνη έκρινε τη ρήτρα νόμιμη βάσει συμβατικής ελευθερίας και διαφάνειας της επιλογής κυμαινόμενου τιμολογίου, ενώ η ίδια η κυβέρνηση, αναγνωρίζοντας το κοινωνικό/οικονομικό βάρος που προκάλεσε ο μηχανισμός σε νοικοκυριά απροετοίμαστα για τόσο απότομες διακυμάνσεις, προχώρησε σε πλήρη κατάργησή του για το μέλλον — de facto παραδοχή ότι το μοντέλο, έστω νόμιμο, δεν ήταν βιώσιμο ή δίκαιο υπό συνθήκες ακραίας αστάθειας της χονδρικής αγοράς. Η ένταση αυτή αντανάκλα ευρύτερο ερώτημα για το πόσο ρεαλιστική είναι η θεωρητική “συνειδητή επιλογή” κυμαινόμενου τιμολογίου από καταναλωτές που συχνά δεν διαθέτουν την τεχνική κατανόηση των μηχανισμών χρηματιστηριακής τιμολόγησης ενέργειας.

Ποιοι επλήγησαν: Καταναλωτές με κυμαινόμενα τιμολόγια που υπέστησαν απότομες, μη προβλέψιμες αυξήσεις λογαριασμών κατά την κρίση 2021–2022, ιδιαίτερα όσοι δεν διέθεταν την τεχνική γνώση ή τη δυνατότητα έγκαιρης αλλαγής σε σταθερό τιμολόγιο.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Οι πάροχοι ενέργειας, οι οποίοι μετέφεραν τον κίνδυνο διακύμανσης χονδρικής τιμής στον τελικό καταναλωτή αντί να τον απορροφήσουν οι ίδιοι μέσω αντιστάθμισης κινδύνου.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η λειτουργία του μηχανισμού και η δικαστική κρίση περί νομιμότητάς του είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**), όπως και η μεταγενέστερη κρατική κατάργησή του. Το αν το μοντέλο ήταν εξ αρχής αθέμιτο/καταχρηστικό ή απλώς κοινωνικά προβληματικό υπό ακραίες συνθήκες αγοράς παραμένει **Αμφιλεγόμενο** μεταξύ νομικής (δικαστική απόφαση) και πολιτικής/κοινωνικής αξιολόγησης.

Ενδεικτικές πηγές: odigostoupoliti.eu (γνωμοδότηση ΟΠΔΣΕ), Τα Νέα (tanea.gr, απόφαση Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών), ertnews.gr (επεξήγηση ρήτρας, καταγγελία Κοινωνικού Τιμολογίου), Πρώτο Θέμα (protothema.gr, κατάργηση ρήτρας και πρόγραμμα στήριξης 7 δισ.), Selectra.gr (ενημερωτικός οδηγός ρήτρας αναπροσαρμογής).

2.25 Τεκμαρτή φορολόγηση ελευθέρων επαγγελματιών

Υπόθεση #040 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τον μηχανισμό, **Αμφιλεγόμενο** για τη συνταγματικότητα/δικαιοσύνη του, παρά τη νομολογιακή κρίση υπέρ)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Νέα Δημοκρατία, κυβέρνηση Μητσοτάκη· θέσπιση συστήματος τεκμαρτής φορολόγησης ελευθέρων επαγγελματιών και αυτοαπασχολούμενων από το φορολογικό έτος 2023· απόφαση Συμβουλίου της Επικρατείας (1800/2025) περί συνταγματικότητας το 2025· διαδικασία αμφισβήτησης μέσω πλατφόρμας myBusinessSupport της ΑΑΔΕ ενεργή το 2026· εξεταζόμενη σταδιακή αναθεώρηση/κατάργηση τον Απρίλιο 2026.

Τι συνέβη: Το σύστημα τεκμαρτής φορολόγησης θεσπίστηκε ως μέτρο καταπολέμησης της φοροδιαφυγής ελευθέρων επαγγελματιών και αυτοαπασχολούμενων, καθορίζοντας ένα ελάχιστο φορολογητέο εισόδημα που ο κάθε επαγγελματίας θεωρείται εκ των προτέρων ότι απέκτησε, ανεξάρτητα από το πραγματικό δηλωθέν εισόδημά του, εκτός αν αποδείξει το αντίθετο. Το ελάχιστο τεκμαρτό εισόδημα υπολογίζεται με βάση τον εκάστοτε ισχύοντα κατώτατο μισθό και τα έτη άσκησης του επαγγέλματος (με κλιμακωτές προσαυξήσεις: 10% για 7–9 έτη, 20% για 10–12 έτη, 30% για άνω των 12 ετών λειτουργίας), με μειώσεις για νεότερες επιχειρήσεις (67% μείωση για 4 έτη λειτουργίας, 33% για 5 έτη). Το 2024 το βασικό ελάχιστο τεκμαρτό εισόδημα ανήλθε σε 11.620 ευρώ (από 10.920 ευρώ το 2023), λόγω αύξησης του κατώτατου μισθού αναφοράς, με αντίστοιχη αύξηση του ελάχιστου φόρου σε 1.258 ευρώ (από 1.102 ευρώ) — δηλαδή η αύξηση του κατώτατου μισθού, μέτρο κατ' αρχήν ευνοϊκό για μισθωτούς, είχε ως παράπλευρη συνέπεια αυτόματη αύξηση της ελάχιστης φορολογικής επιβάρυνσης αυτοαπασχολούμενων ανεξάρτητα από το αν το πραγματικό τους εισόδημα αυξήθηκε.

Η κριτική της ΓΣΕΒΕΕ και επαγγελματιών φορέων: Η Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδος (ΓΣΕΒΕΕ) χαρακτήρισε το μέτρο κατ' ουσίαν εισπρακτικού και όχι αμιγώς αντιφοροδιαφυγικού χαρακτήρα, επισημαίνοντας ότι η σύνδεση του εισοδήματος από επιχειρηματική/επαγγελματική δραστηριότητα με τον κατώτατο μισθό είναι μη ορθολογική, καθώς το πρώτο δεν είναι σταθερό και προκαθορισμένο όπως ο μισθός ενός υπαλλήλου, αλλά εξαρτάται από κυκλικές διακυμάνσεις, ζήτηση, καθώς και μεμονωμένα απρόβλεπτα γεγονότα (ασθένεια, απώλεια πελατολογίου, τοπικές οικονομικές συνθήκες). Δικηγορικοί Σύλλογοι και το Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων της ΓΣΕΒΕΕ (ΙΜΕ-ΓΣΕΒΕΕ) συνέχισαν να θεωρούν το σύστημα άδικο ακόμη και μετά τη δικαστική επικύρωσή του.

Το πρόβλημα του “ανύπαρκτου εισοδήματος”: Σε δημόσιο διάλογο και ερωτήματα προς φορολογικούς συμβούλους καταγράφηκαν περιπτώσεις επαγγελματιών που, λόγω ουσιαστικά μηδενικού ή πολύ χαμηλού πραγματικού εισοδήματος σε συγκεκριμένο έτος, βρέθηκαν αντιμέτωποι με υποχρέωση καταβολής φόρου χιλιάδων ευρώ επί τεκμαρτού εισοδήματος που δεν αντιστοιχούσε σε πραγματική οικονομική δραστηριότητα — κατάσταση που περιέγραφαν ως “καταφανή αδικία” και αδυναμία εξόφλησης.

Η δικαστική κρίση: Το Συμβούλιο της Επικρατείας, με σειρά αποφάσεων (κομβική η 1800/2025), έκρινε τον τρόπο προσδιορισμού του φόρου μέσω τεκμαρτού εισοδήματος “ανεκτό” από το Σύνταγμα, θέτοντας ουσιαστικά τέλος στο ζήτημα της συνταγματικότητας του μέτρου σε επίπεδο ανώτατης δικαιοσύνης και αποκλείοντας μεγάλο μέρος των εκκρεμών προσφυγών.

Οι μηχανισμοί αμφισβήτησης: Παρά τη δικαστική επικύρωση της γενικής συνταγματικότητας, η ΑΑΔΕ ενεργοποίησε ειδική πλατφόρμα (myBusinessSupport) που επιτρέπει σε ελεύθερους επαγγελματίες να αμφισβητήσουν ατομικά το τεκμαρτό εισόδημα που τους αποδόθηκε, υποβάλλοντας ερωτηματολόγιο και αποδεικτικά στοιχεία για τις πηγές εισοδήματός τους και τις συνθήκες που δικαιολογούν απόκλιση από το τεκμήριο — διαδικασία που, ωστόσο, απαιτεί ενεργή πρωτοβουλία, τεκμηρίωση και συχνά λογιστική υποστήριξη εκ μέρους του φορολογουμένου.

Πρόσφατη πολιτική εξέλιξη: Τον Απρίλιο 2026, η κυβέρνηση εξέταζε ενδεχόμενες “στοχευμένες αλλαγές” και ενδεχόμενη σταδιακή κατάργηση του τεκμαρτού συστήματος για ορισμένες κατηγορίες επαγγελματιών, αναγνωρίζοντας ότι το μέτρο “εξακολουθεί να προκαλεί

αντιδράσεις”, χωρίς ωστόσο δέσμευση πλήρους κατάργησης, με το επιχείρημα διατήρησης του “πνεύματος της μεταρρύθμισης” (δηλαδή της αντιφοροδιαφυγικής λογικής).

Η αντίθετη οπτική (κυβερνητική δικαιολόγηση): Η κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το μέτρο είναι αναγκαίο εργαλείο περιορισμού της διαχρονικά υψηλής φοροδιαφυγής αυτοαπασχολούμενων στην Ελλάδα, ότι παρέχει ασφαλιστικές δικλίδες (δυνατότητα αμφισβήτησης με τεκμηρίωση) για γνήσιες περιπτώσεις χαμηλού εισοδήματος, και ότι η δικαστική επικύρωση της συνταγματικότητας ενισχύει τη νομιμότητα της προσέγγισης.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση παραμένει ενεργή παρά τη δικαστική κρίση, καθώς η νομιμότητα δεν εξαλείφει αυτόματα την αντίληψη περί ουσιαστικής αδικίας για συγκεκριμένα άτομα με πραγματικά χαμηλό εισόδημα που πρέπει να αποδείξουν, συχνά με γραφειοκρατικό κόστος, κάτι που θα έπρεπε να τεκμηριώνει το ίδιο το φορολογικό σύστημα *ex ante*.

Ποιοι επλήγησαν: Ελεύθεροι επαγγελματίες και αυτοαπασχολούμενοι με πραγματικά χαμηλό ή μηδενικό εισόδημα σε συγκεκριμένα έτη, οι οποίοι υποχρεούνται είτε να πληρώσουν φόρο επί τεκμαρτού εισοδήματος που δεν αντιστοιχεί στην πραγματικότητα, είτε να διεξέλθουν διαδικασία αμφισβήτησης με πρόσθετο διοικητικό κόστος.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Το δημόσιο ταμείο, μέσω αύξησης φορολογικών εσόδων από κατηγορία φορολογουμένων που παραδοσιακά εμφάνιζε χαμηλά δηλωμένα εισοδήματα.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Ο μηχανισμός υπολογισμού και τα ισχύοντα ποσά είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**), όπως και η δικαστική κρίση περί συνταγματικότητας (ΣτΕ 1800/2025). Η ουσιαστική δικαιοσύνη του μέτρου για μεμονωμένες περιπτώσεις πραγματικά χαμηλού εισοδήματος παραμένει **Αμφιλεγόμενο** στην πολιτική και κοινωνική συζήτηση, παρά τη νομική επίλυση του ζητήματος της συνταγματικότητας.

Ενδεικτικές πηγές: Taxheaven.gr (παραδείγματα/συγκρίσεις τεκμαρτού εισοδήματος), in.gr / newmoney.gr / ot.gr (αλλαγές ανά έτος, διαδικασία αμφισβήτησης), e-forologia.gr (κριτική ΓΣΕΒΕΕ), newsit.gr (απόφαση ΣτΕ 1800/2025), Siamakis Lawyers (siamakis-lawyers.gr, νομική ανάλυση απόφασης ΣτΕ), Capital.gr (σχεδιαζόμενες αλλαγές 2026), Forin.gr (ερωτήματα φορολογουμένων), Michanikos Online (πλατφόρμα myBusinessSupport).

2.26 Ψηφιακός αποκλεισμός — υποχρεωτικές ηλεκτρονικές διαδικασίες

Υπόθεση #041 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για την έκταση του ψηφιακού χάσματος, **Αμφιλεγόμενο** για τον βαθμό στον οποίο το κράτος έχει διασφαλίσει ουσιαστικές εναλλακτικές)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Διακομματικό, με επιτάχυνση της ψηφιοποίησης δημόσιων υπηρεσιών κυρίως από το 2020 και μετά (κυβέρνηση Μητσοτάκη, ανάπτυξη gov.gr και συναφών ψηφιακών υποδομών), ζήτημα που παραμένει ενεργό έως το 2026.

Τι συνέβη: Η σταδιακή μετάβαση δημόσιων υπηρεσιών (φορολογικές δηλώσεις, ραντεβού υγείας, αιτήσεις επιδομάτων, ανανεώσεις εγγράφων, ακόμη και ορισμένες τραπεζικές/ασφαλιστικές συναλλαγές) σε αποκλειστικά ή κατά κύριο λόγο ηλεκτρονική μορφή δημιούργησε *de facto* αποκλεισμό για σημαντικό τμήμα του πληθυσμού που δεν διαθέτει επαρκή πρόσβαση, εξοπλισμό ή δεξιότητες χρήσης ψηφιακών μέσων. Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat (2023), σχεδόν ένας στους πέντε Έλληνες δεν διέθετε ούτε στοιχειώδεις ψηφιακές δεξιότητες, με τη χώρα να κατατάσσεται στη 16η θέση της ΕΕ σε σχετικό δείκτη — κατάσταση αισθητά χειρότερη σε μικρές και αγροτικές περιοχές σε σχέση με τα μεγάλα αστικά κέντρα. Έρευνα της emakedonia.gr (2025, βάσει στοιχείων Eurostat) ανέδειξε ότι σχεδόν ένας στους δέκα Έλληνες δεν έχει συνδεθεί ποτέ στο διαδίκτυο, με τις μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες να αντιμετωπίζουν τη μεγαλύτερη δυσκολία προσαρμογής, οδηγούμενες σε αποκλεισμό από βασικές υπηρεσίες που πλέον παρέχονται αποκλειστικά ψηφιακά.

Η ειδική περίπτωση ατόμων με αναπηρία: Η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΑμεΑ) επισήμανε ότι, ενώ το πρώτο τρίμηνο του 2022 το 87,2% των ατόμων χωρίς

αναπηρία έκανε χρήση του διαδικτύου, το αντίστοιχο ποσοστό για άτομα με αναπηρία ήταν μόλις 56,5% — χάσμα περίπου 31 ποσοστιαίων μονάδων. Ο συνδυασμός νομοθετικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων προσβασιμότητας με πραγματική έλλειψη τεχνικής υλοποίησης (ψηφιακή προσβασιμότητα ιστοσελίδων/εφαρμογών), ψηφιακό αναλφαριθμητισμό, και υψηλά ποσοστά φτώχειας/υλικής στέρησης εντός του πληθυσμού ατόμων με αναπηρία αναγνωρίστηκε από την ΕΣΑμεΑ και την Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας ως παράγοντες που απαιτούν ολοκληρωμένο σχέδιο καθολικής προσβασιμότητας, το οποίο δεν έχει πλήρως υλοποιηθεί.

Οι θεσμικές/νομικές ανησυχίες: Νομικοί κύκλοι (μεταξύ άλλων πρώην αντιπρόεδρος Αρείου Πάγου) έχουν διατυπώσει ανησυχία για το ενδεχόμενο πλήρους κατάρτησης αναλογικών (μη ψηφιακών) εναλλακτικών σε βασικές συναλλαγές — υπογραφή συμβολαίων, ενοικίαση ή αγορά ακινήτου, σύνδεση σε δίκτυα κοινής ωφέλειας, πρόσληψη σε εργασία (μέσω συστήματος ΕΡΓΑΝΗ), έκδοση τιμολογίων για ελεύθερους επαγγελματίες — τα οποία καθίστανται πρακτικά αδύνατα χωρίς ενεργό ψηφιακό μέσο ταυτοποίησης (π.χ. ψηφιακή υπογραφή, Προσωπικός Αριθμός, βλ. και Υπόθεση #043). Έχει διατυπωθεί πρόταση για συνταγματική κατοχύρωση “δικαιώματος στην αναλογική ζωή” — νομικής αναγνώρισης του δικαιώματος του πολίτη να συναλλάσσεται με το κράτος και ιδιώτες χωρίς αποκλειστικά ψηφιακά μέσα.

Η κυβερνητική θέση: Η κυβέρνηση, μέσω αρμόδιας υπουργού Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας, έχει προωθήσει πρωτοβουλίες ψηφιακού εγγραμματισμού ηλικιωμένων (π.χ. Κόμβοι Ψηφιακής Ενδυνάμωσης σε ΚΑΠΗ), χαρακτηρίζοντας τον ψηφιακό εγγραμματισμό “εργαλείο ελευθερίας και αυτονομίας” και τονίζοντας ότι οι ηλικιωμένοι πολίτες “δεν υστερούν σε ικανότητες” όταν τους δίνεται η κατάλληλη υποστήριξη και εκπαίδευση.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση έγκειται στο αν ο ρυθμός ψηφιοποίησης δημόσιων υπηρεσιών προηγείται ή έπεται της πραγματικής ετοιμότητας του πληθυσμού (ιδίως ηλικιωμένων, ατόμων με αναπηρία, κατοίκων αγροτικών περιοχών, χαμηλού εισοδήματος) και αν διατηρούνται επαρκείς, αξιοπρεπείς και μη χρονοβόρες εναλλακτικές μη ψηφιακής εξυπηρέτησης για όσους δεν μπορούν να προσαρμοστούν έγκαιρα, ώστε η ψηφιοποίηση να λειτουργεί ως διευκόλυνση και όχι ως de facto αποκλεισμός από θεμελιώδεις υπηρεσίες.

Ποιοι επλήγησαν: Ηλικιωμένοι πολίτες, άτομα με αναπηρία, κάτοικοι αγροτικών/απομακρυσμένων περιοχών με περιορισμένη πρόσβαση σε ευρυζωνικό διαδίκτυο, άτομα χαμηλού εισοδήματος χωρίς πρόσβαση σε κατάλληλο εξοπλισμό.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Το κράτος και οι φορείς παροχής υπηρεσιών, μέσω μείωσης διοικητικού κόστους και επιτάχυνσης διαδικασιών για το τμήμα του πληθυσμού με επαρκή ψηφιακή πρόσβαση και δεξιότητες.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η έκταση του ψηφιακού χάσματος στην Ελλάδα, ιδίως ως προς ηλικία, αναπηρία και γεωγραφική θέση, είναι πλήρως τεκμηριωμένη μέσω επίσημων στατιστικών Eurostat (**Αποδεδειγμένο**). Το αν οι υφιστάμενες κρατικές πρωτοβουλίες (ψηφιακή εκπαίδευση, εναλλακτικές διαδικασίες) επαρκούν για να αντισταθμίσουν τον κίνδυνο αποκλεισμού παραμένει

Αμφιλεγόμενο.

Ενδεικτικές πηγές: ΕΣΑμεΑ (esamea.gr, ψηφιακός αποκλεισμός ατόμων με αναπηρία), Iatropedia.gr (στοιχεία Eurostat 2023, ψηφιακός αναλφαριθμητισμός), emakedonia.gr (Eurostat 2024–2025, ποσοστό μη συνδεδεμένων), Εθνική Συντονιστική Αρχή Δεξιοτήτων (nationalcoalition.gov.gr, μελέτη ψηφιακού χάσματος τρίτης ηλικίας), ΕΚΚΕ (ekke.gr, “Διαστάσεις του ψηφιακού χάσματος στην Ελλάδα”), Triklorodia.gr / Poimin.gr / Trikalaola.gr (άρθρο Γ. Αποστολάκη, αντιπρόεδρου Αρείου Πάγου, περί “δικαιώματος στην αναλογική ζωή”), News.gr / Newsbeast.gr (κυβερνητικές πρωτοβουλίες ψηφιακού εγγραμματισμού ηλικιωμένων).

2.27 Νέες ταυτότητες και καθολική ψηφιακή ταυτοποίηση

Υπόθεση #042 — Κατάσταση: **μεικτή (Αποδεδειγμένο** για τα τεχνικά χαρακτηριστικά, **Αμφιλεγόμενο** για τους μακροπρόθεσμους κινδύνους διασύνδεσης δεδομένων)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Νέα Δημοκρατία, κυβέρνηση Μητσοτάκη, σε εφαρμογή ευρωπαϊκού κανονισμού (υποχρέωση κρατών-μελών ΕΕ για ενιαία πρότυπα ταυτοτήτων με βιομετρικά στοιχεία)· έκδοση νέων ταυτοτήτων σε εξέλιξη από το 2023, με πλήρη υποχρεωτικότητα προσωπικού αριθμού από τροπολογία Μαρτίου 2025.

Τι συνέβη: Η Ελλάδα προχώρησε, στο πλαίσιο ευρωπαϊκής εναρμόνισης, στην αντικατάσταση των παλαιών δελτίων αστυνομικής ταυτότητας (σχεδιασμού από το 1961) με νέες ταυτότητες μεγέθους πιστωτικής κάρτας, κατασκευασμένες από ανθεκτικό πολυκαρβονικό υλικό, με ισχύ 10 ετών (αντί αόριστης διάρκειας), ενσωματωμένο RFID chip για ηλεκτρονική ταυτοποίηση, QR code υψηλής ασφάλειας, και βελτιωμένα βιομετρικά στοιχεία (φωτογραφία υψηλής ανάλυσης, δακτυλικά αποτυπώματα). Όλα τα δεδομένα αποθηκεύονται σε κεντρικό server, με πρόσβαση περιοριζόμενη στις αρμόδιες αρχές. Σύμφωνα με το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης, δεν συμπεριλαμβάνονται στα βιομετρικά δεδομένα ο ΑΜΚΑ ή ο ΑΦΜ, ενώ αιτήματα πρόσβασης από ξένες αρχές πρέπει να διοχετεύονται μέσω επίσημων διαύλων διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας (Interpol/Europol).

Ο Προσωπικός Αριθμός: Με τροπολογία που κατατέθηκε και ψηφίστηκε τον Μάρτιο 2025, κατέστη υποχρεωτική η αναγραφή ενιαίου “Προσωπικού Αριθμού” σε κάθε νέα ταυτότητα — μοναδικού αριθμού ταυτοποίησης σχεδιασμένου να αντικαταστήσει το πλήθος επιμέρους αριθμών (ΑΦΜ, ΑΜΚΑ, αριθμό μητρώου κοινωνικής ασφάλισης κ.ά.) που μέχρι τότε χρησιμοποιούνταν παράλληλα για ταυτοποίηση του πολίτη σε διαφορετικές δημόσιες υπηρεσίες (βλ. και Υπόθεση #043). Ο Προσωπικός Αριθμός, σύμφωνα με επίσημες διαβεβαιώσεις που αποδίδονται σε υποδείξεις της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, αποθηκεύεται στο τσιπ με τρόπο μη άμεσα συνδεδεμένο με τα βιομετρικά δεδομένα.

Η κριτική περί διασύνδεσης βάσεων δεδομένων: Η κεντρική ανησυχία που διατυπώνεται δεν αφορά τα τεχνικά χαρακτηριστικά της ίδιας της ταυτότητας καθαυτά, αλλά τη σταδιακή δυνατότητα διασύνδεσης πολλαπλών κρατικών και ενδεχομένως ιδιωτικών βάσεων δεδομένων (φορολογικά, ασφαλιστικά, τραπεζικά, υγειονομικά, δημοτολόγια) μέσω ενός ενιαίου αναγνωριστικού αριθμού. Νομικοί κύκλοι προειδοποιούν ότι η προοδευτική κατάργηση αναλογικών εναλλακτικών σε συνδυασμό με έναν πανίσχυρο ενοποιητικό αναγνωριστικό αριθμό θα μπορούσε θεωρητικά να δώσει στο κράτος (ή σε όποιον αποκτήσει πρόσβαση σε αυτόν τον μηχανισμό) τη δυνατότητα ταχύτατου, εκτεταμένου αποκλεισμού ενός πολίτη από βασικές υπηρεσίες (υγεία, τραπεζικές συναλλαγές, μετακινήσεις) σε περίπτωση διοικητικού λάθους, τεχνικής δυσλειτουργίας, ή κατάχρησης εξουσίας — σενάριο που συνδέεται με ευρύτερες ανησυχίες για ψηφιακό αποκλεισμό (βλ. Υπόθεση #041).

Πρακτικά ζητήματα κατά τη μετάβαση: Η διαδικασία έκδοσης απαιτεί συνδυασμό ψηφιακής φωτογραφίας (μέσω της εφαρμογής myPhoto του gov.gr) και αυτεπάγγελτης αναζήτησης στοιχείων μέσω του Μητρώου Πολιτών, με το σύστημα να συγκρίνει αυτόματα προσωπικά στοιχεία μεταξύ διαφορετικών κρατικών αρχείων (Μητρώο Πολιτών, αρχεία Ελληνικής Αστυνομίας). Σε περίπτωση εντοπισμού ασυμφωνίας μεταξύ βάσεων δεδομένων, ο πολίτης ειδοποιείται αυτόματα αλλά πρέπει να απευθυνθεί ο ίδιος στο αρμόδιο ληξιαρχείο για διόρθωση — διαδικασία που, όπως και σε άλλες ψηφιοποιημένες υπηρεσίες, μπορεί να αποβεί ιδιαίτερα επαχθής για πολίτες με περιορισμένη πρόσβαση ή εξοικείωση με ψηφιακά μέσα.

Η αντίθετη οπτική: Το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη και το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης παρουσιάζουν το νέο σύστημα ως αναγκαία αναβάθμιση ασφάλειας — τα παλαιά δελτία, με πρότυπα δεκαετίας του 1960, θεωρούνται ευάλωτα σε πλαστογράφηση από εγκληματικές οργανώσεις — και ως εναρμόνιση με δεσμευτικό ευρωπαϊκό κανονισμό που απαιτεί ενιαία βιομετρικά πρότυπα σε όλα τα κράτη-μέλη, με πρόσθετο πρακτικό όφελος τη δυνατότητα

ταξιδιού εκτός Σένγκεν μόνο με την ταυτότητα.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση εντοπίζεται στο αν οι θεσμικές διασφαλίσεις (μη άμεση σύνδεση Προσωπικού Αριθμού με βιομετρικά, περιορισμοί πρόσβασης ξένων αρχών, εποπτεία Αρχής Προστασίας Δεδομένων) είναι επαρκείς μακροπρόθεσμα, δεδομένου ότι η ίδια η τεχνική υποδομή —ενιαίος αναγνωριστικός αριθμός συνδέσιμος δυνητικά με πολλαπλές βάσεις δεδομένων— δημιουργεί τεχνική δυνατότητα εκτεταμένης παρακολούθησης ή αποκλεισμού, ανεξάρτητα από τις τρέχουσες πολιτικές δεσμεύσεις περιορισμού χρήσης, οι οποίες θα μπορούσαν θεωρητικά να μεταβληθούν στο μέλλον.

Ποιοι επλήγησαν: Πολίτες που αντιμετώπισαν ασυμφωνίες μεταξύ κρατικών μητρώων κατά τη μετάβαση· ευρύτερα, το σύνολο των πολιτών ως δυνητικά υποκείμενα ενός συστήματος με αυξημένη τεχνική δυνατότητα συγκεντρωτικής παρακολούθησης, ανεξαρτήτως αν αυτή χρησιμοποιείται σήμερα.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Το κράτος, μέσω αυξημένης ασφάλειας εγγράφων και απλοποίησης διοικητικών διαδικασιών ταυτοποίησης· πολίτες που επωφελούνται από ταχύτερες ηλεκτρονικές/τραπεζικές συναλλαγές χάρη στην ενιαία ψηφιακή ταυτοποίηση.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Τα τεχνικά χαρακτηριστικά των νέων ταυτοτήτων και του Προσωπικού Αριθμού είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**). Οι μακροπρόθεσμοι κίνδυνοι διασύνδεσης βάσεων δεδομένων και ενδεχόμενης κατάχρησης παραμένουν σε μεγάλο βαθμό θεωρητικοί/προληπτικοί (**Αμφιλεγόμενο**), χωρίς τεκμηριωμένο μέχρι στιγμής περιστατικό κατάχρησης, αλλά με ενεργή θεσμική/νομική συζήτηση περί επαρκών εγγυήσεων.

Ενδεικτικές πηγές: Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (dra.gr, βιομετρικά δεδομένα), Star.gr (τεχνικά χαρακτηριστικά νέων ταυτοτήτων), Επαγγελματικό Επιμελητήριο Αθηνών (eea.gr, ερωτήσεις-απαντήσεις), ΣΚΑΪ (skai.gr, Προσωπικός Αριθμός), newmoney.gr (τεχνικά χαρακτηριστικά, RFID/QR), Documento (documentonews.gr, διαδικασία έκδοσης), crime-study.gr / choratouaxoritou.gr (ανάλυση βιομετρικών χαρακτηριστικών).

2.28 Προσωπικός αριθμός — ενοποίηση διοικητικών ταυτοτήτων

Υπόθεση #043 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τον σχεδιασμό και τις θεσμικές διασφαλίσεις, **Αμφιλεγόμενο** για την επάρκειά τους μακροπρόθεσμα)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Νέα Δημοκρατία, κυβέρνηση Μητσοτάκη· θεσμοθέτηση 2024, με σχετικό Προεδρικό Διάταγμα 40/2025· πλήρης λειτουργία μέσω της πλατφόρμας myinfo.gov.gr από τον Ιούνιο 2025. Η παρούσα εγγραφή συμπληρώνει την Υπόθεση #042, εστιάζοντας ειδικά στη λειτουργία ενοποίησης διοικητικών αναγνωριστικών, πέραν του πλαισίου της φυσικής ταυτότητας.

Τι συνέβη: Ο Προσωπικός Αριθμός (ΠΑ) είναι 12ψήφιος μοναδικός κωδικός ταυτοποίησης, σχεδιασμένος να λειτουργεί ως ενιαίο “κλειδί” για τις συναλλαγές του πολίτη με το σύνολο του Δημοσίου, αντικαθιστώντας σταδιακά, από την οπτική του πολίτη, την ανάγκη χρήσης πολλαπλών ξεχωριστών αριθμών (ΑΦΜ για φορολογικές συναλλαγές, ΑΜΚΑ για υγεία/ασφάλιση, αριθμό δελτίου ταυτότητας κ.ά.) σε διαφορετικές υπηρεσίες. Επίσημα, ο ΠΑ δεν καταργεί τους επιμέρους “τομεακούς” αριθμούς (ΑΦΜ, ΑΜΚΑ) ως εσωτερικά μητρώα των αντίστοιχων φορέων (ΑΑΔΕ, ΕΦΚΑ), αλλά λειτουργεί παράλληλα ως ο αριθμός που επικοινωνεί ο πολίτης προς τη διοίκηση, με τους φορείς να “εντοπίζουν” εσωτερικά τον αντίστοιχο τομεακό αριθμό.

Η γνωμοδοτική διαδικασία και οι όροι της Αρχής Προστασίας Δεδομένων: Η θέσπιση του Προσωπικού Αριθμού υπόκειται σε γνωμοδότηση της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (ΑΠΔΠΧ, υπ’ αριθμ. 1/2024) και σε γνωμοδότηση του Συμβουλίου της Επικρατείας (60/2024) κατά την επεξεργασία του σχετικού Προεδρικού Διατάγματος. Η ΑΠΔΠΧ έθεσε συγκεκριμένους περιοριστικούς όρους: ότι ο ΠΑ “δεν αντικαθιστά τους τομεακούς αριθμούς, ούτε τηρείται από άλλους δημόσιους φορείς, πλην του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης”

(έγγραφο 2501/14.7.2025), και ζήτησε ρητά να προστεθεί ο όρος “αποκλειστικός” πριν τη λέξη “σκοπός” στο άρθρο 7 του Προεδρικού Διατάγματος 40/2025, ώστε να οριοθετηθεί νομικά ρητά και στενά ο σκοπός επεξεργασίας των δεδομένων στο πλαίσιο του ΠΑ — ένδειξη ότι η ίδια η ανεξάρτητη αρχή προστασίας δεδομένων θεώρησε αναγκαία ρητή, στενή νομική οριοθέτηση για την αποτροπή ευρύτερης χρήσης του μηχανισμού από αυτή που αρχικά δηλώθηκε.

Η ένταση μεταξύ επίσημης περιγραφής και πρακτικής λειτουργίας: Παρατηρείται αξιοσημείωτη ένταση μεταξύ του επίσημου νομικού χαρακτηρισμού (ο ΠΑ “δεν αντικαθιστά” τους επιμέρους αριθμούς) και της πρακτικής, καθημερινής περιγραφής του μηχανισμού σε δημόσια επικοινωνία και δημοσιογραφικά κείμενα, όπου συχνά περιγράφεται ως εργαλείο που “αντικαθιστά” ΑΦΜ και ΑΜΚΑ ή λειτουργεί ως ο κεντρικός “ενιαίος κωδικός” αναγνώρισης. Η απόκλιση αυτή αντανακλά τη γενικότερη πρόκληση: τεχνικά, ο ΠΑ λειτουργεί *de facto* ως σημείο ενοποιημένης πρόσβασης σε πολλαπλά συστήματα, ανεξάρτητα από τη νομική διάκριση ότι δεν “αντικαθιστά” τυπικά τους επιμέρους αριθμούς.

Η αντίθετη οπτική (διαλειτουργικότητα και απλοποίηση): Το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης παρουσιάζει τον ΠΑ ως εργαλείο που θα απαλλάξει τους πολίτες από την ανάγκη να “κατεβάζουν pdf και να τα στέλνουν” σε δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς, μέσω μελλοντικής ενσωμάτωσης σε ψηφιακό “πορτοφόλι” (wallet) που θα ειδοποιεί τον πολίτη όποτε φορέας ζητά πρόσβαση στα δεδομένα του — σχεδιασμός που προβάλλεται ως ενισχυτικός διαφάνειας και ελέγχου του πολίτη επί των δικών του δεδομένων, όχι ως εργαλείο αδιάκριτης συγκέντρωσης πληροφορίας.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ουσία της αμφισβήτησης δεν αφορά τόσο την τρέχουσα, περιορισμένη χρήση του ΠΑ όσο τη δυνητική μελλοντική εξέλιξή του: η ίδια η τεχνική υποδομή ενός ενιαίου αναγνωριστικού που διευκολύνει τη “διαλειτουργικότητα” μεταξύ συστημάτων δημιουργεί την τεχνική προϋπόθεση για βαθύτερη διασύνδεση δεδομένων απ’ όση επιτρέπει σήμερα το νομικό πλαίσιο, γεγονός που η ΑΠΔΠΧ φάνηκε να αναγνωρίζει, απαιτώντας ρητή, στενή νομική οριοθέτηση του σκοπού χρήσης — προληπτικό μέτρο που δείχνει ότι ο κίνδυνος θεωρήθηκε αρκετά σοβαρός ώστε να χρειάζεται ρητή νομική διασφάλιση, ακόμη κι αν δεν υπάρχει επί του παρόντος τεκμηριωμένη κατάχρηση.

Ποιοι επλήγησαν: Δεν υπάρχει τεκμηριωμένη άμεση βλάβη σε πολίτες μέχρι σήμερα· η ανησυχία αφορά δυνητικό μελλοντικό κίνδυνο διεύρυνσης χρήσης πέραν του αρχικού σκοπού.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Πολίτες που επωφελούνται από απλούστευση συναλλαγών με το Δημόσιο μέσω ενιαίου αριθμού αναφοράς· το κράτος, μέσω αυξημένης διαλειτουργικότητας συστημάτων.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Ο σχεδιασμός, το νομικό πλαίσιο, οι γνωμοδοτήσεις ΑΠΔΠΧ και ΣτΕ, και οι συγκεκριμένοι περιοριστικοί όροι που τέθηκαν είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**). Το αν οι θεσμικές διασφαλίσεις θα αποδειχθούν επαρκείς έναντι μελλοντικής διεύρυνσης χρήσης παραμένει ανοιχτό ζήτημα (**Αμφιλεγόμενο**), το οποίο δεν μπορεί να επιλυθεί οριστικά παρά μόνο εκ των υστέρων, μέσω παρακολούθησης της πρακτικής εφαρμογής.

Ενδεικτικές πηγές: Ελληνική Βικιπαίδεια (“Προσωπικός Αριθμός (Ελλάδα)”), govupdate.gr (οδηγός χρήσης 2025), Liberal.gr (αρχική παρουσίαση, όραμα “wallet”), odigos-toupoliti.eu (λειτουργία σε νέες ταυτότητες, γνωμοδότηση ΑΠΔΠΧ 1/2024), Aftodioikisi.gr / Taxheaven.gr (αναλυτικές παρατηρήσεις ΑΠΔΠΧ), Ενωμένη Ρωμηοσύνη (enromiosini.gr, ερωτήσεις-απαντήσεις, αναφορά γνωμοδότησης ΣτΕ 60/2024 και εγγράφου ΑΠΔΠΧ 2501/2025), Alphafm.gr (λειτουργία myinfo.gov.gr).

2.29 Νόμος περί δημοσίων συναθροίσεων και αστυνομική διακριτική ευχέρεια

Υπόθεση #044 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για το περιεχόμενο του νόμου, **Αμφιλεγόμενο** για την πρακτική επίπτωσή του στο δικαίωμα διαδήλωσης)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Νέα Δημοκρατία, κυβέρνηση Μητσοτάκη, ν. 4703/2020, υπ. Προστασίας του Πολίτη Μιχάλης Χρυσοχοϊδης· ψήφιση Ιούλιος 2020, εφαρμογή από Οκτώβριο 2020.

Τι συνέβη: Ο νόμος 4703/2020 (“νόμος Χρυσοχοϊδης”) αντικατέστησε το προγενέστερο, κατά τον υπουργό “αρρύθμιστο” πλαίσιο άσκησης του δικαιώματος του συνέρχεσθαι, θέτοντας νέες προϋποθέσεις για δημόσιες συναθροίσεις: υποχρέωση προηγούμενης γνωστοποίησης, ορισμό συγκεκριμένου “οργανωτή” συγκέντρωσης, δυνατότητα αστυνομικής απαγόρευσης ή διάλυσης συνάθροισης βάσει εκτίμησης κινδύνου δημόσιας τάξης ή υπέρβασης/ανεπάρκειας συμμετεχόντων, πρόβλεψη αστικής ευθύνης του οργανωτή για ζημιές που προκύπτουν κατά τη διάρκεια της συνάθροισης, και δυνατότητα γνωμοδότησης δημάρχων. Ο υπουργός υποστήριξε ότι ο νόμος αντικαθιστούσε “χουντικούς νόμους και βασιλικά διατάγματα” που ίσχυαν μέχρι τότε, παρουσιάζοντάς τον ως εκσυγχρονισμό και θεσμοθέτηση σαφών κανόνων που θα προστάτευαν τόσο το δικαίωμα διαδήλωσης όσο και την ελεύθερη κυκλοφορία λοιπών πολιτών.

Η κριτική περί αστυνομικής αυθαιρεσίας: Η αντιπολίτευση, κυρίως μέσω του βουλευτή Γιάννη Ραγκούση, χαρακτήρισε τον νόμο “μεταφορά στη δημοτική νόμου της χούντας” και επεσήμανε συγκεκριμένα σημεία που, κατά την κριτική, άφηναν υπερβολικό περιθώριο διακριτικής ευχέρειας στην αστυνομία: η εκτίμηση αν ο αριθμός συμμετεχόντων σε μια συγκέντρωση είναι “πολύ μικρός” ή “πολύ μεγάλος” ώστε να δικαιολογεί απαγόρευση εναπόκειται στον αστυνομικό διοικητή, χωρίς πρόβλεψη κύρωσης σε περίπτωση παράνομης απαγόρευσης ή διάλυσης συγκέντρωσης εκ μέρους του. Επισημάνθηκε επίσης ότι μια ειρηνική εργατική συγκέντρωση δεκάδων χιλιάδων ατόμων θα μπορούσε τυπικά να κριθεί “παράνομη” αν δεν είχε δηλωθεί ρητά οργανωτής, ανεξαρτήτως ειρηνικού χαρακτήρα.

Η κυβερνητική άμυνα και τα στατιστικά στοιχεία: Ο Χρυσοχοϊδης υποστήριξε επανειλημμένα στη Βουλή ότι ο νόμος “εξασφαλίζει τη διαμαρτυρία αλλά όχι τα επεισόδια και τη βία”, επικαλούμενος συγκριτικά στοιχεία συχνότητας συγκεντρώσεων ως απόδειξη ότι ο νόμος δεν περιόριζε ουσιαστικά το δικαίωμα του συνέρχεσθαι: ανέφερε 119 υπαίθριες συγκεντρώσεις στο δήμενο Μαΐου–Ιουνίου 2020, 90 συναθροίσεις μόνο στην Αθήνα τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους (εκ των οποίων σε 80 υπήρξε αστυνομικός διαμεσολαβητής), και αργότερα 1.600 πορείες/συναθροίσεις στους πρώτους τέσσερις μήνες του 2021, με διακοπή κυκλοφορίας δρόμων σε μόλις 10% εξ αυτών.

Η αντικριτική επί των στατιστικών: Σχολιαστές (Εφημερίδα των Συντακτών) επεσήμαναν ότι τα στατιστικά στοιχεία που παρουσίαζε ο υπουργός ως απόδειξη επιτυχίας παρέλειπαν κρίσιμη πληροφορία — συγκεκριμένα, τον αριθμό περιπτώσεων στις οποίες είχε οριστεί επίσημα “οργανωτής” από τους ίδιους τους διαδηλωτές, όπως προέβλεπε ο νόμος — καθιστώντας δύσκολη την ανεξάρτητη αξιολόγηση του κατά πόσο ο νόμος εφαρμοζόταν όπως σχεδιάστηκε ή κατά πόσο η πλειονότητα των συγκεντρώσεων απλώς πραγματοποιούνταν εκτός του τυπικού πλαισίου γνωστοποίησης χωρίς συνέπειες, καθιστώντας τον νόμο εν μέρει ανεφάρμοστο στην πράξη.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση αφορά τη βασική ισορροπία μεταξύ δύο συνταγματικών κατοχυρωμένων αγαθών — του δικαιώματος του συνέρχεσθαι και της ελεύθερης κυκλοφορίας/δημόσιας τάξης — και το αν ο συγκεκριμένος νομοθετικός μηχανισμός (ιδίως η ευρεία διακριτική ευχέρεια αστυνομικών αρχών χωρίς προβλεπόμενη κύρωση για κατάχρηση, και η υποχρέωση ορισμού προσωπικά υπεύθυνου “οργανωτή”) δημιουργεί ρεαλιστικό κίνδυνο αποτρεπτικού (chilling) αποτελέσματος στην άσκηση του δικαιώματος διαδήλωσης, ιδίως για αυθόρμητες ή αποκεντρωμένες κινητοποιήσεις χωρίς σαφή οργανωτική δομή.

Ποιοι επλήγησαν: Δυνητικά, πολίτες/οργανώσεις που επιθυμούν να διοργανώσουν συγκεντρώσεις χωρίς σαφή ιεραρχική δομή οργανωτή, ή σε περιπτώσεις όπου η αστυνομική

εκτίμηση περί κινδύνου δημόσιας τάξης χρησιμοποιήθηκε για περιορισμό συγκεκριμένων διαδηλώσεων.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Πολίτες μη συμμετέχοντες σε διαδηλώσεις, στον βαθμό που ο νόμος πέτυχε μείωση διαταράξεων κυκλοφορίας/δημόσιας τάξης, όπως υποστηρίζει η κυβέρνηση.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Το περιεχόμενο του νόμου και οι συγκεκριμένες διατάξεις περί διακριτικής ευχέρειας αστυνομίας είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**). Η πρακτική επίπτωση στην ελευθερία διαδήλωσης —αν λειτούργησε αποτρεπτικά ή αν παρέμεινε ουσιαστικά ανεφάρμοστο σε μεγάλο βαθμό, όπως υποστηρίζει η κριτική βάσει ελλειπών στατιστικών— παραμένει **Αμφιλεγόμενο**.

Ενδεικτικές πηγές: Τα Νέα (tanea.gr, δηλώσεις Χρυσόχοϊδη), Πρώτο Θέμα / CNN.gr (παρουσίαση νομοσχεδίου, στατιστικά στοιχεία), Εφημερίδα των Συντακτών (efsyn.gr, κριτική Γ. Ραγκούση, “Το φιάσκο του νόμου Χρυσόχοϊδη”), Capital.gr (διαδικασία επεξεργασίας νομοσχεδίου), Euronews Ελλάδα (ψήφιση νόμου, επεισόδια Συντάγματος).

2.30 Πανεπιστημιακή αστυνομία (ΟΠΠΙ) — κατασταλτική αντιμετώπιση θεσμικού προβλήματος

Υπόθεση #045 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τη θέσπιση και την πρακτική αποτυχία εφαρμογής, **Αμφιλεγόμενο** για το αν το αρχικό πρόβλημα ασφάλειας διογκώθηκε σκόπιμα)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Νέα Δημοκρατία, κυβέρνηση Μητσοτάκη, ν. 4777/2021· θέσπιση Ομάδων Προστασίας Πανεπιστημιακών Ιδρυμάτων (ΟΠΠΙ) 2021· ανάπτυξη σε πανεπιστήμια φθινόπωρο 2022· επίσημη ουσιαστική κατάργηση/ενσωμάτωση στην ΕΛΑΣ 2023· επανεμφάνιση του ζητήματος ασφάλειας ΑΕΙ μετά από νέα περιστατικά βίας το 2026.

Τι συνέβη: Η κυβέρνηση Μητσοτάκη, επικαλούμενη κατάσταση “γενικευμένης ανομίας” σε ελληνικά πανεπιστήμια (ιδίως Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, ΕΜΠ, Αριστοτέλειο) και μετά την κατάργηση του πανεπιστημιακού ασύλου, θέσπισε με τον ν. 4777/2021 τη σύσταση ειδικού αστυνομικού σώματος — τις Ομάδες Προστασίας Πανεπιστημιακών Ιδρυμάτων (ΟΠΠΙ) — αρχικά με στελέχωση περίπου 1.000–1.200 νεαρών ένστολων, ειδικά εκπαιδευμένων, χωρίς πυροβόλο όπλο (εξοπλισμένων με κλομπ και χειροπέδες), με αρμοδιότητα φύλαξης σε μεγάλα πανεπιστήμια Αθήνας, Θεσσαλονίκης και Πάτρας. Ο νόμος προέβλεπε επίσης ελεγχόμενη πρόσβαση στους πανεπιστημιακούς χώρους, υποχρέωση κατάρτισης σχεδίων ασφαλείας από τα ίδια τα ιδρύματα (συμπεριλαμβανομένων συστημάτων καμερών), και συνεργασία των ΟΠΠΙ με την Ελληνική Αστυνομία όταν απαιτείτο.

Η αντίδραση της πανεπιστημιακής κοινότητας: Το μέτρο αντιμετώπισε ευρεία και σύσσωμη αντίδραση από φοιτητικές οργανώσεις και μεγάλο μέρος της πανεπιστημιακής κοινότητας, με φοιτητικούς συλλόγους να προσφεύγουν στο Συμβούλιο της Επικρατείας κατά της ίδρυσης του σώματος. Το ΣτΕ, με δύο αποφάσεις του 2022, έκρινε τελικά τις διατάξεις του ν. 4777/2021 σύμφωνες με το Σύνταγμα. Παρά τη δικαστική επικύρωση, η ανάπτυξη των ΟΠΠΙ στο φθινόπωρο 2022 συνοδεύτηκε από επαναλαμβανόμενες, έντονες συγκρούσεις με φοιτητές που αντιδρούσαν στην παρουσία τους, καθώς και καταγγελίες για επεισόδια αστυνομικής βίας στη διάρκεια επιχειρήσεων της ΕΛΑΣ συνδεδεμένων με το μέτρο.

Η ουσιαστική αποτυχία και κατάργηση: Λίγο μετά την ανάπτυξή τους, οι ΟΠΠΙ περιγράφονταν ήδη ως “κοινό μυστικό” ότι δεν επιτελούσαν ουσιαστικά τον σκοπό για τον οποίο ιδρύθηκαν. Καταγγελίες περιέγραφαν σώμα με “ασαφείς ελεγκτικές αρμοδιότητες” που δεν κατάφερε να ενσωματωθεί λειτουργικά στον πανεπιστημιακό χώρο. Έως τον Ιούλιο 2023, το πείραμα θεωρήθηκε επίσημα αποτυχημένο: το σώμα ουσιαστικά απαξιώθηκε και ενσωματώθηκε στις τακτικές τάξεις της ΕΛΑΣ, χωρίς να έχει πλέον διακριτή, ειδική αποστολή πανεπιστημιακής αστυνόμευσης — εξέλιξη που δημοσιεύματα χαρακτήρισαν “επίσημα τέλος” του θεσμού. Χαρακτηριστικά, μαρτυρίες φοιτητών περιέγραφαν πλήρη “εξαφάνιση” της παρουσίας ΟΠΠΙ στην καθημερινότητα πανεπιστημιούπολεων όπως το ΑΠΘ, ενώ πραγματικά προβλήματα

ασφάλειας που είχαν αναφερθεί ως αιτιολογία θέσπισης (π.χ. επεισόδια σε βάρος μελών πανεπιστημιακής κοινότητας, ζητήματα με αδέσποτα ζώα) παρέμειναν ουσιαστικά εκτός του πεδίου αρμοδιοτήτων του σώματος και συνέχισαν να αντιμετωπίζονται (ή να παραμένουν άλυτα) μέσω άλλων μηχανισμών (π.χ. δημοτικές αρχές).

Επανεμφάνιση του ζητήματος: Νέα σοβαρά περιστατικά βίας σε πανεπιστημιακούς χώρους (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής) το 2026 επανέφεραν στο προσκήνιο το ζήτημα ασφάλειας ΑΕΙ, με αναφορές ότι τα μέτρα του ν. 4777/2021 (ελεγχόμενη πρόσβαση, ΟΠΠΙ, σχέδια ασφαλείας) “δεν εφαρμόστηκαν” ουσιαστικά, οδηγώντας σε νέες κυβερνητικές εξαγγελίες.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η κριτική εστιάζει στο ότι η κυβέρνηση επέλεξε ως λύση σε ένα σύνθετο πρόβλημα (ανομία, εμπορία ναρκωτικών, ελλιπής θεσμική εποπτεία στα πανεπιστήμια μετά την κατάργηση του ασύλου) μια αμιγώς κατασταλτική, αστυνομική προσέγγιση, αντί επένδυσης σε θεσμικές/εκπαιδευτικές λύσεις (ενίσχυση διοικητικής υποδομής ιδρυμάτων, συνεργασία με τοπική αυτοδιοίκηση, στοχευμένη αντιμετώπιση συγκεκριμένων εγκληματικών δικτύων) — προσέγγιση που τελικά αποδείχθηκε αναποτελεσματική στην πράξη, όπως δείχνει η ταχεία ουσιαστική εγκατάλειψη του θεσμού εντός λίγων ετών, ενώ τα υποκείμενα προβλήματα ασφάλειας παρέμειναν και επανεμφανίστηκαν το 2026.

Ποιοι επλήγησαν: Φοιτητές και μέλη πανεπιστημιακής κοινότητας που βίωσαν εντάσεις/συγκρούσεις κατά την ανάπτυξη των ΟΠΠΙ· έμμεσα, η εμπιστοσύνη στην ικανότητα σχεδιασμού αποτελεσματικών θεσμικών λύσεων για γνήσια προβλήματα ασφάλειας σε πανεπιστημιακούς χώρους.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Δεν προκύπτει σαφές ωφελημένο μέρος δεδομένης της τεκμηριωμένης αναποτελεσματικότητας του μέτρου.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η θέσπιση, ανάπτυξη και ουσιαστική κατάργηση/απαξίωση του θεσμού είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**), όπως και η δικαστική επικύρωση της συνταγματικότητάς του από το ΣτΕ. Το αν η αρχική περιγραφή της κατάστασης ασφάλειας στα πανεπιστήμια από την κυβέρνηση ήταν αναλογική ή σκόπιμα διογκωμένη παραμένει **Αμφιλεγόμενο**.

Ενδεικτικές πηγές: Πρώτο Θέμα (protothema.gr, αρχική παρουσίαση ΟΠΠΙ 2021), in.gr (“Πανεπιστημιακή αστυνομία επίσημα... τέλος”, 2023), Pelop.gr (κριτική αποτελεσματικότητας, 2023), Parallaxi Magazine (parallaximag.gr, μαρτυρίες φοιτητών ΑΠΘ), The Press Project (the-pressproject.gr, καταγγελίες αστυνομικής βίας), Libre.gr (επανεμφάνιση ζητήματος ασφάλειας ΑΕΙ, 2026).

2.31 Διαχείριση πανδημίας — πρόστιμα, περιορισμοί μετακίνησης και αναλογικότητα

Υπόθεση #046 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τα μέτρα και τα πρόστιμα, **Αμφιλεγόμενο** για την αναλογικότητα και αποτελεσματικότητά τους)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Νέα Δημοκρατία, κυβέρνηση Μητσοτάκη· πρώτο lockdown 23 Μαρτίου – 4 Μαΐου 2020· δεύτερο lockdown 7–30 Νοεμβρίου 2020 (παρατάθηκε περαιτέρω)· μέτρα συνεχίστηκαν με διακυμάνσεις έως το 2022.

Τι συνέβη: Η ελληνική κυβέρνηση επέβαλε, στο πλαίσιο αντιμετώπισης της πανδημίας COVID-19, εκτεταμένους περιορισμούς μετακίνησης: υποχρεωτική δικαιολόγηση κάθε εξόδου από την κατοικία μέσω αποστολής SMS στον αριθμό 13033 (ή εναλλακτικά έγγραφης βεβαίωσης) με κωδικό αριθμό που αντιστοιχούσε σε έναν από έξι επιτρεπόμενους λόγους μετακίνησης (φαρμακείο/γιατρός, αγορά ειδών πρώτης ανάγκης, βοήθεια σε ανάγκη, κηδεία/επικοινωνία τέκνων διαζευγμένων γονέων, σωματική άσκηση/βόλτα κατοικιδίου, μετάβαση σε εργασία), απαγόρευση κυκλοφορίας κατά τις νυχτερινές ώρες (μετά τις 21:00 καθημερινές, 18:00 σαββατοκύριακα σε ορισμένες φάσεις), και απαγόρευση μετακίνησης μεταξύ νομών σε περιόδους

αυστηρού lockdown. Τα πρόστιμα για παραβάσεις διπλασιάστηκαν σε ορισμένες φάσεις, χαρακτηριζόμενα δημόσια ως “τσουχερά” από την ίδια την κυβέρνηση.

Ζητήματα εφαρμογής και αναλογικότητας: Η εφαρμογή του συστήματος SMS 13033 προκάλεσε επιμέρους αμφισβητήσεις: δήλωση κρατικού αξιωματούχου (γενικού γραμματέα Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή) ότι το σύστημα θα μπορούσε να “κόβει” μετακινήσεις αν εντοπιζόταν ασυνήθιστα υψηλός αριθμός SMS σε συγκεκριμένη περιοχή προκάλεσε ανησυχίες περί παρακολούθησης, τις οποίες το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης διέψευσε κατηγορηματικά, διαβεβαιώνοντας ότι το σύστημα δεν αποθήκευε προσωπικά δεδομένα πολιτών πέραν της απλής καταγραφής μηνύματος. Επίσης, δημόσια συζήτηση αναπτύχθηκε γύρω από το κατά πόσο ήταν αναλογικός ο έλεγχος/η κριτική σε μεμονωμένες περιπτώσεις εξόδου για σωματική άσκηση σε ασυνήθιστες ώρες (π.χ. βόλτα με κατοικίδιο αργά το βράδυ Κυριακής), με ανάλυση να καταδεικνύει ότι ο απόλυτος αριθμός τέτοιων μηνυμάτων δεν ήταν στην πραγματικότητα δυσανάλογος σε σχέση με τον συνολικό αριθμό κατοίκων/κατοικίδιων στη χώρα.

Η κριτική περί καθυστέρησης λήψης μέτρων: Σε αντίθεση με την κριτική περί υπερβολικής αυστηρότητας, υπήρξε παράλληλα και αντίθετη κριτική (κυρίως κατά το φθινόπωρο 2020, πριν το δεύτερο lockdown) περί καθυστερημένης λήψης περιοριστικών μέτρων απέναντι στην αύξηση κρουσμάτων, ιδίως στη Θεσσαλονίκη, με τοπικούς παράγοντες (περιφερειάρχη, δήμαρχο) να ασκούν κριτική για καθυστέρηση. Η κυβέρνηση απάντησε ότι δεν υπήρχαν αντίστοιχες εισηγήσεις από την επιστημονική επιτροπή τη δεδομένη χρονική στιγμή.

Η κυβερνητική θέση: Η κυβέρνηση, μέσω κυρίως του τότε υφυπουργού Πολιτικής Προστασίας Νίκου Χαρδαλιά, υποστήριξε ότι τα μέτρα λαμβάνονταν με γνώμονα τις συμβουλές ειδικών (Εθνική Επιτροπή Εμβολιασμών/Λοιμωξιολόγων) και ότι στόχευαν στην αποφυγή κατάρρευσης του συστήματος υγείας. Αναδρομικά, στελέχη της κυβέρνησης περιέγραψαν την περίοδο ως πρωτόγνωρη πρόκληση διαχείρισης κρίσης υπό ασύλληπτο βάρος ευθύνης και αβεβαιότητας.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η αξιολόγηση της διαχείρισης της πανδημίας διχάζεται ανάμεσα σε όσους θεωρούν τα μέτρα αναγκαία και επιστημονικά τεκμηριωμένη απάντηση σε πρωτοφανή υγειονομική απειλή, και όσους επισημαίνουν υπερβολική αυστηρότητα σε συγκεκριμένες πτυχές (μικροδιαχείριση ατομικών κινήσεων μέσω SMS, ανησυχίες περί επιτήρησης, δυσανάλογα πρόστιμα σε σχέση με το πραγματικό επιδημιολογικό ρίσκο συγκεκριμένων δραστηριοτήτων όπως η ατομική άσκηση) απέναντι σε άλλες πτυχές όπου η κριτική επικαλείται αντίθετα καθυστέρηση. Και οι δύο εκδοχές κριτικής (υπερβολική αυστηρότητα σε ατομικές ελευθερίες vs. ανεπαρκής/καθυστερημένη αντίδραση) συνυπήρχαν σε διαφορετικές φάσεις και πτυχές της πανδημίας, χωρίς να είναι εύκολα συμβιβάσιμες σε ενιαία αξιολόγηση.

Ποιοι επλήγησαν: Πολίτες που υπέστησαν πρόστιμα για παραβάσεις μετακίνησης· επιχειρήσεις (ιδίως εστίαση, λιανεμπόριο, πολιτισμός) που υπέστησαν παρατεταμένα κλεισίματα με σοβαρές οικονομικές συνέπειες· ψυχική υγεία πολιτών λόγω παρατεταμένου εγκλεισμού.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Το σύστημα δημόσιας υγείας, στον βαθμό που τα μέτρα συνέβαλαν στην αποφυγή κατάρρευσης νοσοκομειακής υποδομής σε περιόδους αιχμής κρουσμάτων.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Τα συγκεκριμένα μέτρα, το σύστημα SMS 13033, και τα πρόστιμα είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**). Η αξιολόγηση της συνολικής αναλογικότητας και αποτελεσματικότητας της διαχείρισης —είτε ως υπερβολικά αυστηρή είτε ως ανεπαρκούς σε συγκεκριμένες φάσεις— παραμένει **Αμφιλεγόμενο** και εξαρτάται από επιδημιολογικά και πολιτικά κριτήρια αξιολόγησης.

Ενδεικτικές πηγές: Ελληνική Βικιπαίδεια (“Πανδημία COVID-19 στην Ελλάδα”, “Μέτρα αντιμετώπισης της πανδημίας του κορονοϊού στην Ελλάδα το 2020”), Έθνος (ethnos.gr, αναλυτική περιγραφή μέτρων/lockdown/SMS), News 24/7 (news247.gr, κριτική “αφήγημα ατομικής ευθύνης”), CNN.gr (αναδρομική ανάλυση πέντε ετών από το πρώτο lockdown, δηλώσεις Ν. Χαρδαλιά), iefimerida.gr (Χάρτης Υγειονομικής Ασφάλειας), covid19.gov.gr (επίσημη κυβερνητική θέση).

2.32 Υποχρεωτικός εμβολιασμός συγκεκριμένων κατηγοριών εργαζομένων

Υπόθεση #047 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για το μέτρο και τη νομολογιακή διαδρομή, **Αμφιλεγόμενο** για τη συνολική δικαιολόγησή του)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Νέα Δημοκρατία, κυβέρνηση Μητσοτάκη, ν. 4820/2021 (άρθρο 206)· υποχρεωτικότητα εμβολιασμού για υγειονομικό προσωπικό και μέλη ΕΜΑΚ (Ειδικές Μονάδες Αντιμετώπισης Καταστροφών) από το καλοκαίρι 2021· αρχική δικαστική επικύρωση Δεκέμβριος 2021· τελική ανατροπή παράτασης του μέτρου Νοέμβριος 2022.

Τι συνέβη: Στο πλαίσιο αντιμετώπισης της πανδημίας COVID-19, η κυβέρνηση θέσπισε υποχρεωτικό εμβολιασμό για συγκεκριμένες κατηγορίες εργαζομένων που θεωρήθηκαν ιδιαίτερα εκτεθειμένες σε κίνδυνο μετάδοσης ή διάδοσης του ιού λόγω της φύσης της εργασίας τους: ιατρικό, παραϊατρικό, νοσηλευτικό και λοιπό προσωπικό δομών υγείας, καθώς και μέλη των Ειδικών Μονάδων Αντιμετώπισης Καταστροφών (ΕΜΑΚ) του Πυροσβεστικού Σώματος. Όσοι δεν συμμορφώνονταν εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας τίθεντο σε αναστολή εργασίας άνευ αποδοχών.

Η πρώτη δικαστική κρίση (2021): Δέκα σωματεία εργαζομένων σε υγειονομικές υπηρεσίες (μεταξύ των οποίων η ΠΟΕΔΗΝ, το Σωματείο Εργαζομένων ΕΚΑΒ) και πυροσβεστών ΕΜΑΚ προσέφυγαν στο Συμβούλιο της Επικρατείας ζητώντας ακύρωση του μέτρου. Το Δεκέμβριο 2021 το ΣτΕ έκρινε (με μειοψηφία τριών μελών) ότι ο υποχρεωτικός εμβολιασμός και τα συνοδά μέτρα (self-test) δεν αντέβαιναν σε συνταγματικές ή υπερνομοθετικές διατάξεις. Το σκεπτικό της πλειοψηφίας τόνιζε ότι οι υγειονομικοί αποτελούν επαγγελματική ομάδα ιδιαίτερα εκτεθειμένη σε κίνδυνο μόλυνσης, ότι η εμφάνιση σοβαρών παρενεργειών σε στατιστικά μικρό αριθμό περιπτώσεων δεν καθιστούσε το μέτρο συνταγματικά απαγορευμένο, και ότι η επιβολή ήταν ανεκτή χάριν δημοσίου συμφέροντος και της συνταγματικής αρχής κοινωνικής αλληλεγγύης (άρθρο 25 παρ. 4 Συντάγματος). Παράλληλα το ΣτΕ έκρινε συνταγματική και την ίδια την αναστολή εργασίας ως συνέπεια μη συμμόρφωσης.

Η ανατροπή (2022): Τον Νοέμβριο 2022, το Γ' Τμήμα του Συμβουλίου της Επικρατείας (επταμελής σύνθεση) έκρινε αντισυνταγματική όχι το αρχικό μέτρο καθαυτό, αλλά συγκεκριμένα την παράταση της αναστολής εργασίας πέραν της 14ης Απριλίου 2022 και μέχρι 31 Δεκεμβρίου 2022, κρίνοντας ότι αντέβαινε στην αρχή της αναλογικότητας λόγω “ελλείψεως επαρκούς αιτιολογίας” για τη συνέχιση του μέτρου σε εκείνο το μεταγενέστερο στάδιο της πανδημίας. Πρακτικό αποτέλεσμα της απόφασης ήταν ότι υγειονομικοί που βρίσκονταν σε αναστολή εργασίας από τις 14 Απριλίου 2022 και μετά δικαιούνταν να επιστρέψουν άμεσα στην εργασία τους, με αναδρομική καταβολή τουλάχιστον του 50% του μισθού τους για το διάστημα της παράτασης. Η απόφαση χαρακτηρίστηκε “πλήρης δικαίωση” από την ΠΟΕΔΗΝ, η οποία είχε αγωνιστεί ενάντια στο μέτρο.

Η σημασία της διάκρισης: Κρίσιμο νομικό στοιχείο είναι ότι το ΣτΕ δεν έκρινε αντισυνταγματικό το αρχικό μέτρο υποχρεωτικού εμβολιασμού υγειονομικών καθαυτό (το οποίο είχε ήδη επικυρώσει το 2021) — έκρινε συγκεκριμένα ότι η παράτασή του σε μεταγενέστερο στάδιο, όταν οι επιδημιολογικές συνθήκες είχαν μεταβληθεί, δεν αιτιολογήθηκε επαρκώς ώστε να παραμένει αναλογική. Η διάκριση αυτή σημαίνει ότι η δικαστική κρίση αφορούσε χρονική διάρκεια και επικαιροποιημένη αιτιολόγηση, όχι την ίδια την αρχή της υποχρεωτικότητας για ιδιαίτερα εκτεθειμένες επαγγελματικές ομάδες.

Η κυβερνητική θέση: Μετά την απόφαση του 2022, η κυβέρνηση δεσμεύτηκε δημόσια ότι θα λαμβάνονταν όλα τα αναγκαία μέτρα ώστε η επιστροφή ανεμβολίαστων υγειονομικών να μη θέσει σε κίνδυνο τη δημόσια υγεία, χωρίς ωστόσο να αμφισβητήσει την αρχή της δικαστικής απόφασης.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση αφορά τη βασική στάθμιση μεταξύ ατομικής σωματικής αυτονομίας (δικαίωμα άρνησης ιατρικής παρέμβασης) και δημοσίου συμφέροντος προστασίας ιδιαίτερα ευάλωτων πληθυσμών (ασθενείς σε νοσοκομεία) από επαγγελματίες με αυξημένο κίνδυνο μετάδοσης, καθώς και το αν η διάρκεια εφαρμογής ενός τέτοιου μέτρου πρέπει να

επανεξετάζεται συνεχώς βάσει εξελισσόμενων επιδημιολογικών δεδομένων (όπως τελικά έκρινε το ΣτΕ) αντί να παραμένει στατική.

Ποιοι επλήγησαν: Ανεμβολίαστοι υγειονομικοί και μέλη ΕΜΑΚ που τέθηκαν σε αναστολή εργασίας άνευ αποδοχών, ιδίως όσοι παρέμειναν σε αναστολή πέραν του σημείου που το ΣτΕ έκρινε αντισυνταγματικό· ασθενείς και ευάλωτοι πληθυσμοί, στον βαθμό που το μέτρο αρχικά αποσκοπούσε στην προστασία τους.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Υγειονομικοί που επέστρεψαν στην εργασία τους με αναδρομική καταβολή αποδοχών μετά την απόφαση του 2022.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Το νομοθετικό μέτρο και οι δύο βασικές δικαστικές αποφάσεις (2021 και 2022) είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**), με σαφή νομολογιακή διάκριση μεταξύ αρχικής συνταγματικότητας του μέτρου και αντισυνταγματικότητας της παράτασής του χωρίς επαρκή αιτιολόγηση. Η ευρύτερη ηθική/ πολιτική αξιολόγηση της υποχρεωτικότητας παραμένει

Αμφιλεγόμενο.

Ενδεικτικές πηγές: LiFO (lifo.gr, αμφότερες οι αποφάσεις ΣτΕ 2021 και 2022), ertnews.gr (απόφαση 2021, πλήρης σκεπτικό), Έθνος (ethnos.gr, απόρριψη αιτήματος αναστολής), News-bomb.gr / laosnews.gr / Naftemporiki.gr (απόφαση 2022, αντισυνταγματικότητα παράτασης), Εφημερίδα των Συντακτών (efsyn.gr, ανάλυση σκεπτικού 2021).

2.33 Πρόστιμο σε ανεμβολίαστους άνω των 60 ετών

Υπόθεση #048 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για το μέτρο και τη δικαστική έκβαση, **Αμφιλεγόμενο** για τη δικαιοσύνη/αναλογικότητά του)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Νέα Δημοκρατία, κυβέρνηση Μητσοτάκη, ν. 4865/2021 (άρθρο 24)· επιβολή πρόστιμου από τον Ιανουάριο 2022· αναστολή εφαρμογής 15.4.2022–30.9.2022 (ν. 4917/2022)· τελική δικαστική κρίση περί συνταγματικότητας από Ολομέλεια ΣτΕ, Ιούνιος 2022.

Τι συνέβη: Με το άρθρο 24 του ν. 4865/2021, η κυβέρνηση θέσπισε υποχρεωτικό εμβολιασμό κατά της COVID-19 για το σύνολο των πολιτών ηλικίας άνω των 60 ετών, με κύρωση μη συμμόρφωσης διοικητικό πρόστιμο ύψους 100 ευρώ μηνιαίως για κάθε μήνα μη εμβολιασμού — μέτρο που αφορούσε ολόκληρο τον γενικό πληθυσμό αυτής της ηλικιακής ομάδας, ανεξάρτητα από επάγγελμα ή έκθεση σε ειδικό επαγγελματικό κίνδυνο (σε αντίθεση με το στοχευμένο μέτρο για υγειονομικούς/ΕΜΑΚ, βλ. Υπόθεση #047).

Η δικαστική αμφισβήτηση: Δεκαοκτώ πολίτες, μεταξύ των οποίων δικαστές και δικηγόροι, προσέφυγαν στην Ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας ζητώντας ακύρωση της σχετικής Κοινής Υπουργικής Απόφασης, επικαλούμενοι αντισυνταγματικότητα του μέτρου. Κατά τη διαδικασία, οι αιτούντες κατήγγειλαν ότι το Δημόσιο δεν είχε συμμορφωθεί με επανειλημμένες υπομνήσεις του ΣτΕ να προσκομίσει τον πλήρη φάκελο της υπόθεσης και τεκμηριωτικά στοιχεία που να απαντούν στις αιτιάσεις τους — καταγγελία διαδικαστικής φύσης που δεν εμπόδισε τελικά την έκδοση απόφασης.

Η δικαστική κρίση (Ιούνιος 2022): Η Ολομέλεια του ΣτΕ, με απόφαση που ανακοίνωσε ο τότε πρόεδρος του δικαστηρίου Δημήτρης Σκαλτούνης, απέρριψε και τις τέσσερις σχετικές αιτήσεις ακύρωσης (με μειοψηφία ενός μέλους με αποφασιστική ψήφο και ενός με συμβουλευτική), κρίνοντας το μέτρο “συνταγματικά ανεκτό”. Το σκεπτικό της πλειοψηφίας βασίστηκε στο ότι το μέτρο στηριζόταν σε “επίκαιρα και τεκμηριωμένα επιστημονικά και επιδημιολογικά δεδομένα” και αποσκοπούσε σε σκοπούς “μείζονος δημόσιου συμφέροντος” — προστασία της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας από κίνδυνο βαριάς νόσησης/θανάτου, αποσυμφόρηση του συστήματος υγείας, και αποφυγή πλήρους κατάληψης των Μονάδων Εντατικής Θεραπείας. Το δικαστήριο χαρακτήρισε το πρόστιμο “εύλογο κίνητρο” και όχι τιμωρητική κύρωση καθ αυτή, λαμβάνοντας υπόψη μάλιστα ότι το μέτρο είχε ήδη ανασταλεί για διάστημα Απριλίου–Σεπτεμβρίου 2022.

Η απουσία εισοδηματικών κριτηρίων: Αξιοσημείωτο στοιχείο της ίδιας της ανακοίνωσης του ΣτΕ ήταν η ρητή επισημάνση ότι το σκεπτικό δεν περιελάμβανε “καμία αναφορά για εισοδηματικά κριτήρια” των θιγόμενων ατόμων — δηλαδή το πρόστιμο εφαρμόζοταν ομοιόμορφα ανεξάρτητα από την οικονομική δυνατότητα του κάθε ατόμου να το καταβάλει, στοιχείο που αναγνωρίστηκε ως πιθανή πηγή ανισότητας επίπτωσης χωρίς ωστόσο να οδηγήσει σε ακύρωση του μέτρου από το δικαστήριο.

Η ακαδημαϊκή/νομική αντιπαράθεση: Η θεωρητική συζήτηση μεταξύ συνταγματολόγων παρέμεινε διχασμένη ακόμη και μετά τη δικαστική κρίση. Αναλύσεις (Syntagma Watch) επεσήμαναν ότι, ενώ η βασική αρχή του υποχρεωτικού εμβολιασμού μπορούσε να θεωρηθεί συνταγματικά θεμιτή, το ζήτημα της επιβολής χρηματικής κύρωσης καθαυτής παρέμενε αντικείμενο διαφωνίας — με ορισμένους νομικούς να υποστηρίζουν ότι, ακόμη και σε μη συνήθεις περιπτώσεις, τα 100 ευρώ τον μήνα θα μπορούσαν να θίξουν ουσιωδώς τη διαβίωση ατόμων χαμηλού εισοδήματος της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας (π.χ. συνταξιούχους με χαμηλή σύνταξη), θέτοντας ζήτημα αναλογικότητας πέραν της αρχής του μέτρου.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η κριτική δεν αμφισβητεί απαραίτητα τον επιστημονικό στόχο προστασίας μιας ιδιαίτερα ευάλωτης ηλικιακής ομάδας, αλλά επικεντρώνεται στο αν ένα οικονομικό μέτρο εξαναγκασμού (πρόστιμο) συνδεδεμένο με προσωπική ιατρική απόφαση, χωρίς πρόβλεψη εισοδηματικών κριτηρίων ή διαφοροποίησης βάσει οικονομικής δυνατότητας, αντιπροσωπεύει αναλογική άσκηση κρατικής εξουσίας ή δυσανάλογη επιβάρυνση ιδιαίτερα για οικονομικά ευάλωτους ηλικιωμένους πολίτες.

Ποιοι επλήγησαν: Πολίτες άνω των 60 ετών που δεν εμβολιάστηκαν και κλήθηκαν να καταβάλουν το μηνιαίο πρόστιμο, ιδίως όσοι διέθεταν χαμηλό εισόδημα (π.χ. χαμηλοσυνταξιούχοι).

Ποιοι ωφελήθηκαν: Το δημόσιο σύστημα υγείας, στον βαθμό που το μέτρο συνέβαλε σε αυξημένα ποσοστά εμβολιασμού στη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα, μειώνοντας κίνδυνο βαριάς νόσησης και πίεσης στις ΜΕΘ.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Το μέτρο, το ύψος του προστίμου και η δικαστική κρίση περί συνταγματικότητάς του είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**). Η αξιολόγηση της αναλογικότητας του μέτρου, ιδίως ελλείψει εισοδηματικών κριτηρίων, παραμένει **Αμφιλεγόμενο** στη νομική/ακαδημαϊκή συζήτηση παρά την απορριπτική απόφαση του ΣτΕ.

Ενδεικτικές πηγές: Capital.gr / Liberal.gr / gargalianoionline.gr / Euronews Ελλάδα (πλήρες κείμενο ανακοίνωσης ΣτΕ, Ιούνιος 2022), Syntagma Watch (syntagmawatch.gr, νομική ανάλυση αναλογικότητας), Estia.tv (αρχική προσφυγή, καταγγελία περί μη προσκόμισης φακέλου).

2.34 Ιδιωτικοποίηση και εμπορευματοποίηση βασικών υποδομών

Υπόθεση #049 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για το πρόγραμμα και τη δικαστική διαδρομή του νερού, **Αμφιλεγόμενο** για τις συνολικές οικονομικές συνέπειες)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Διακομματικό, με το βασικό πρόγραμμα αποκρατικοποιήσεων μέσω ΤΑΙΠΕΔ (Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου) να θεσπίζεται ως μνημονιακή υποχρέωση επί κυβέρνησης Σαμαρά (2016, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αξιοποίησης) και να συνεχίζεται από τις κυβερνήσεις ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ και Μητσοτάκη· η ειδική περίπτωση της ΕΥΔΑΠ/ΕΥΑΘ εξελίσσεται κυρίως 2022–2026 επί κυβέρνησης Μητσοτάκη.

Τι συνέβη: Το ΤΑΙΠΕΔ διαχειρίστηκε ευρύ πρόγραμμα αξιοποίησης/πώλησης δημόσιων περιουσιακών στοιχείων και υποδομών, που περιελάμβανε μεταξύ άλλων: 14 περιφερειακά αεροδρόμια, τον Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών (30% μετοχικού κεφαλαίου), τον Οργανισμό Λιμένος Πειραιώς (ΟΛΠ, πλειοψηφική πώληση στην κινεζική COSCO), τον Οργανισμό Λιμένος Θεσσαλονίκης (ΟΛΘ), δέκα περιφερειακά λιμάνια, την Εγνατία Οδό, τον ΔΕΣΦΑ (διαχειριστής δικτύου φυσικού αερίου), τα Ελληνικά Πετρέλαια (ΕΛΠΕ), τον ΟΤΕ, τη ΔΕΗ (μερική

ιδιωτικοποίηση), την ΕΥΑΘ και ΕΥΔΑΠ (ύδρευση Θεσσαλονίκης και Αθήνας), τη ΔΕΠΑ, τα ΕΛΤΑ, την ΤΡΑΙΝΟΣΕ, και την έκταση του πρώην αεροδρομίου Ελληνικού. Το πρόγραμμα απέφερε συνολικά έσοδα δισεκατομμυρίων ευρώ στο Δημόσιο (ενδεικτικά, 2,2 δισ. ευρώ μόνο εντός του 2021), με στόχο τη μείωση δημόσιου χρέους και προσέλκυση επενδύσεων.

Το φλέγον παράδειγμα: ΕΥΔΑΠ/ΕΥΑΘ και το νερό: Η πλέον έντονη νομική/πολιτική αντιπαράθεση αφορούσε την προσπάθεια ιδιωτικοποίησης των εταιρειών ύδρευσης Αθήνας (ΕΥΔΑΠ) και Θεσσαλονίκης (ΕΥΑΘ). Το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε το 2022 ότι το Δημόσιο όφειλε να ανακτήσει την πλειοψηφική συμμετοχή στις δύο εταιρείες, κρίνοντας κατ' ουσίαν ασύμβατη με το δημόσιο συμφέρον/συνταγματικές αρχές την απώλεια δημόσιου ελέγχου επί υποδομής ζωτικής σημασίας όπως η ύδρευση. Η κυβέρνηση συμμορφώθηκε τυπικά, επιστρέφοντας το πλειοψηφικό πακέτο στο Δημόσιο, ύστερα και από ευρεία κοινωνική κινητοποίηση (μεταξύ άλλων συναυλία “Υπερασπίσου το Νερό” στη Θεσσαλονίκη, Απρίλιος 2023) και πολιτική πίεση εν όψει εκλογών του 2023, με τον ΣΥΡΙΖΑ να χαρακτηρίζει την κίνηση “προεκλογική ντρίμπλα”. Ωστόσο, το 2024 και εκ νέου το 2026, αναλύσεις κατήγγειλαν προσπάθεια “ιδιωτικοποίησης του νερού από την πίσω πόρτα”: ένταξη του τομέα ύδρευσης υπό εποπτεία της Ρυθμιστικής Αρχής Αποβλήτων, Ενέργειας και Υδάτων (ΡΑΑΕΥ) — αρχής που παραδοσιακά ρύθμιζε ενέργεια — και σχεδιασμό πώλησης μέρους (49%) των μετοχών ΕΥΔΑΠ, παρά την προηγούμενη δικαστική απόφαση περί ανάκτησης δημόσιου ελέγχου.

Το επιχείρημα σύνδεσης με αύξηση τιμών ενέργειας: Κριτικοί της ιδιωτικοποίησης επικαλούνται το προηγούμενο της μερικής ιδιωτικοποίησης της ΔΕΗ ως προειδοποιητικό παράδειγμα, συνδέοντάς το με το υψηλό κόστος ηλεκτρικής ενέργειας που η Ελλάδα εμφανίζει συγκριτικά με την υπόλοιπη Ευρώπη (βλ. Υπόθεση #038), υποστηρίζοντας ότι αντίστοιχη πορεία θα μπορούσε να ακολουθήσει η τιμή του νερού αν ολοκληρωνόταν η ιδιωτικοποίηση της ΕΥΔΑΠ/ΕΥΑΘ. Ειδικοί/ακτιβιστές (π.χ. πρωτοβουλία SOS το Νερό) επικαλούνται διεθνή εμπειρία άλλων χωρών όπου η ιδιωτικοποίηση δικτύων ύδρευσης συνδέθηκε με υποβάθμιση ποιότητας υδάτων/υποδομών, απότομη αύξηση κόστους, αδιαφάνεια και σκάνδαλα.

Η αντίθετη οπτική: Υποστηρικτές του προγράμματος αποκρατικοποιήσεων υποστηρίζουν ότι η ιδιωτική διαχείριση ή συμμετοχή προσελκύει επενδυτικά κεφάλαια απαραίτητα για την αναβάθμιση γερασμένων υποδομών (λιμάνια, αεροδρόμια, δίκτυα) που το ίδιο το Δημόσιο δεν διέθετε πόρους να εκσυγχρονίσει, ότι δημιουργεί έσοδα κρίσιμα για τη μείωση δημόσιου χρέους, και ότι σε πολλές περιπτώσεις (π.χ. ΟΛΠ) η ιδιωτική διαχείριση οδήγησε σε τεκμηριωμένη αύξηση εμπορευματικής κίνησης και επενδύσεων.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η κεντρική ένταση αφορά τη διάκριση μεταξύ υποδομών όπου η ιδιωτική συμμετοχή θεωρείται ευρέως αποδεκτή (τηλεπικοινωνίες, εμπορικά λιμάνια) και ζωτικών δημόσιων αγαθών όπου η πρόσβαση θεωρείται θεμελιώδες κοινωνικό δικαίωμα (νερό, ενέργεια) — με την περίπτωση της ΕΥΔΑΠ/ΕΥΑΘ να αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα όπου η ίδια η δικαιοσύνη έκρινε ότι υπήρχαν όρια στο πόσο μπορεί να προχωρήσει η ιδιωτικοποίηση τέτοιων αγαθών, ενώ η κυβέρνηση φέρεται, σύμφωνα με την κριτική, να αναζητά εναλλακτικούς τρόπους εισαγωγής ιδιωτικών συμφερόντων παρά τη δικαστική απόφαση.

Ποιοι επλήγησαν: Καταναλωτές/πολίτες, στον βαθμό που η ιδιωτικοποίηση βασικών αγαθών συνδέεται με αυξήσεις τιμών (όπως στην περίπτωση ενέργειας)· εργαζόμενοι πρώην δημόσιων οργανισμών που υπέστησαν αλλαγές εργασιακών σχέσεων μετά από ιδιωτικοποιήσεις.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Το δημόσιο ταμείο, μέσω άμεσων εσόδων από πωλήσεις· ιδιωτικοί επενδυτές/όμιλοι που απέκτησαν συμμετοχές σε προσοδοφόρες υποδομές.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Το εύρος του προγράμματος ΤΑΙΠΕΔ και η δικαστική διαδρομή της υπόθεσης ΕΥΔΑΠ/ΕΥΑΘ (απόφαση ΣτΕ 2022, επιστροφή πλειοψηφίας, μεταγενέστερες κινήσεις προς μερική πώληση) είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**). Οι συνολικές μακροπρόθεσμες οικονομικές συνέπειες της ιδιωτικοποίησης βασικών υποδομών (κόστος για καταναλωτή έναντι οφέλους επενδύσεων/εσόδων) παραμένουν **Αμφιλεγόμενο** και εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τον συγκεκριμένο κλάδο και τους όρους κάθε συναλλαγής.

Ενδεικτικές πηγές: iefimerida.gr / Πρώτο Θέμα (protothema.gr, οδικός χάρτης ΤΑΙΠΕΔ, απόφαση 19 αποκρατικοποιήσεων), Business Daily (businessdaily.gr, έσοδα ιδιωτικοποιήσεων), Εφημερίδα των Συντακτών (efsyn.gr, “Ιδιωτικοποίηση του νερού από την πίσω πόρτα”), Το Βήμα (tonima.gr, θέση ΣΥΡΙΖΑ για ΕΥΔΑΠ/ΕΥΑΘ), ΠΑΚΟΕ (pakoe.gr, κοινωνική κινητοποίηση/απόφαση ΣτΕ), e-Πρόλογος (e-prologos.gr, κριτική τιμολογίων ΕΥΔΑΠ), ΓΕΩΤΕΕ Παράρτημα Κρήτης (geoteepk.gr, ζήτημα αρδευτικού νερού).

2.35 Ιδιωτικά πανεπιστήμια — παράκαμψη συνταγματικού μονοπωλίου κρατικής ανώτατης εκπαίδευσης

Υπόθεση #050 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τη νομοθετική διαδρομή, **Αμφιλεγόμενο** για τη συνταγματική ορθότητα παρά την τελική δικαστική κρίση)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Νέα Δημοκρατία, κυβέρνηση Μητσοτάκη, ν. 5094/2024 (“Ενίσχυση του Δημόσιου Πανεπιστημίου – Πλαίσιο λειτουργίας μη κερδοσκοπικών παραρτημάτων ξένων πανεπιστημίων”), ψήφιση Μάρτιος 2024· δικαστική εκδίκηση συνταγματικότητας από Ολομέλεια ΣτΕ Απρίλιος 2025· τελική δικαστική απόφαση Ιούνιος 2025.

Τι συνέβη: Η κυβέρνηση Μητσοτάκη προχώρησε στη θέσπιση νομοθετικού πλαισίου που επιτρέπει τη λειτουργία στην Ελλάδα παραρτημάτων ξένων πανεπιστημίων μέσω συνεργασίας με ελληνικά μη κερδοσκοπικά νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου (Νομικά Πρόσωπα Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης) — ρύθμιση που ουσιαστικά άνοιξε τον δρόμο για την εγκατάσταση μη κρατικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα, κάτι που δεν επιτρεπόταν προηγουμένως. Το ζήτημα προκάλεσε άμεσα έντονη νομική αντιπαράθεση, καθώς το άρθρο 16 του Ελληνικού Συντάγματος προβλέπει ρητά ότι η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, με καθηγητές που φέρουν την ιδιότητα δημόσιου λειτουργού, απαγορεύοντας ρητά τη σύσταση ανώτατων σχολών από ιδιώτες.

Η νομική αντιπαράθεση: Η Πανελλήνια Ομοσπονδία Συλλόγων Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού (ΠΟΣΔΕΠ), καθηγητές ανώτατων σχολών, και ιδιωτικά κολέγια προσέφυγαν στο Συμβούλιο της Επικρατείας, υποστηρίζοντας ότι ο νόμος παρέκαμπε ευθέως τη ρητή συνταγματική απαγόρευση χωρίς να ακολουθηθεί η προβλεπόμενη στο άρθρο 110 του Συντάγματος διαδικασία τυπικής συνταγματικής αναθεώρησης — δηλαδή ότι μια τόσο θεμελιώδης αλλαγή στο καθεστώς της ανώτατης εκπαίδευσης απαιτούσε ρητή τροποποίηση του ίδιου του Συντάγματος, όχι απλή νομοθετική ρύθμιση. Επειδή ο νόμος καθαυτός δεν μπορούσε να προσβληθεί ευθέως, η πανεπιστημιακή κοινότητα επιδίωξε την ακύρωση δύο υπουργικών αποφάσεων που είχαν εκδοθεί κατ’ εξουσιοδότησή του. Νομικοί αναλυτές επεσήμαναν ότι η προγενέστερη πάγια νομολογία του ΣτΕ (ενδεικτικά αποφάσεις 922/2023, 1789/2023) είχε κατ’ επανάληψη κρίνει με σαφήνεια ότι τέτοια αλλαγή θα απαιτούσε συνταγματική αναθεώρηση, γεγονός που καθιστούσε το νομοθετικό εγχείρημα ιδιαίτερα αμφιλεγόμενο εκ των προτέρων νομικά.

Η δικαστική κρίση (2025): Η Ολομέλεια του ΣτΕ, μετά από έντονη και παρατεταμένη διαδικασία που “διχάσε βαθιά” ακόμη και έμπειρους νομικούς, έκρινε τελικά τον νόμο 5094/2024 συνταγματικό, ανοίγοντας επίσημα τον δρόμο για την εγκατάσταση μη κρατικών, μη κερδοσκοπικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα. Το σκεπτικό της απόφασης βασίστηκε στο ότι οι διατάξεις που επιτρέπουν λειτουργία παραρτημάτων ξένων ΑΕΙ μέσω συνεργασίας με μη κερδοσκοπικά νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου δεν παραβίαζαν την αρχή του κρατικού μονοπωλίου στην ανώτατη εκπαίδευση, καθώς τυπικά δεν επρόκειτο για ίδρυση ιδιωτικού ελληνικού πανεπιστημίου αλλά για παράρτημα ήδη υφιστάμενου ξένου ιδρύματος υπό συγκεκριμένη νομική μορφή.

Η κυβερνητική δικαιολόγηση: Η κυβέρνηση, υπερασπιζόμενη τη νομοθετική

επιλογή πριν την έκδοση της απόφασης, επικαλέστηκε γνωμοδοτήσεις κορυφαίων συνταγματολόγων/διοικητικολόγων (μεταξύ άλλων πρώην πρωθυπουργού και καθηγητή Ευάγγελου Βενιζέλου, πρώην προέδρου ΣτΕ Βασιλείου Σκουρή) των οποίων οι θέσεις κυμαίνονταν από το “επιτρέπεται” έως και το “επιβάλλεται” να ερμηνευθεί με τον τρόπο αυτό το άρθρο 16 — επιλέγοντας να στηριχθεί στην ευνοϊκότερη προς τον νόμο ερμηνευτική γραμμή, ανάμεσα σε μια σαφώς διχασμένη ακαδημαϊκή/νομική κοινότητα.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση παραμένει έντονη ακόμη και μετά τη δικαστική επικύρωση, καθώς μεγάλο μέρος της νομικής κοινότητας (ΠΟΣΔΕΠ, πλειοψηφία προγενέστερης πάγιας νομολογίας ΣτΕ, πολυάριθμοι καθηγητές συνταγματικού δικαίου) θεωρούσε την προηγούμενη ερμηνεία του άρθρου 16 ξεκάθαρη και αδιαμφισβήτητη ως προς την απαγόρευση μη κρατικής ανώτατης εκπαίδευσης, καθιστώντας την τελική απόφαση της Ολομέλειας αλλαγή νομολογιακής κατεύθυνσης (overruling) παρά απλή εφαρμογή προϋπάρχουσας ερμηνείας — ζήτημα που ενισχύει την αντίληψη μερίδας νομικών ότι επρόκειτο για ουσιαστική συνταγματική αλλαγή χωρίς την τυπικά προβλεπόμενη διαδικασία αναθεώρησης.

Ποιοι επλήγησαν: Δεν προκύπτει άμεση οικονομική βλάβη σε συγκεκριμένες ομάδες· η κριτική αφορά κυρίως θεσμικό/συνταγματικό προηγούμενο και ενδεχόμενη μακροπρόθεσμη υποβάθμιση του κύρους/ χρηματοδότησης της δημόσιας ανώτατης εκπαίδευσης λόγω ανταγωνισμού με νεοεισερχόμενα ιδιωτικά ιδρύματα.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Ξένα πανεπιστήμια και οι ελληνικές μη κερδοσκοπικές οντότητες-εταίροι τους, μέσω πρόσβασης στην ελληνική αγορά ανώτατης εκπαίδευσης· φοιτητές που επιθυμούν εναλλακτικές επιλογές σπουδών εντός Ελλάδας αντί μετανάστευσης για σπουδές στο εξωτερικό.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η νομοθετική διαδρομή και η τελική δικαστική απόφαση περί συνταγματικότητας είναι πλήρως τεκμηριωμένες (**Αποδεδειγμένο**). Το αν η δικαστική κρίση συνιστά ορθή ερμηνεία του άρθρου 16 ή de facto αλλαγή συνταγματικού καθεστώτος χωρίς τυπική αναθεώρηση παραμένει έντονα **Αμφιλεγόμενο** στη νομική επιστήμη, ακόμη και μετά την τελεσίδικη δικαστική κρίση.

Ενδεικτικές πηγές: Το Βήμα (tovima.gr, κάλυψη δίκης ΣτΕ), Nomiki Bibliothiki Daily (daily.nb.org, αναλυτική κάλυψη επιχειρημάτων και τελικής απόφασης), TheTOC.gr / CNN.gr (επιχειρήματα δύο πλευρών), Τα Νέα (tanea.gr, ψήφιση νόμου, γνωμοδοτήσεις συνταγματολόγων), Ναυτεμπορική (naftemporiki.gr, “Αναπάντητα ερωτήματα για τα ιδιωτικά πανεπιστήμια”, αναφορά προγενέστερης νομολογίας ΣτΕ 922/2023, 1789/2023).

3 ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ

3.1 Δημοψήφισμα 2015 — από το “Όχι” στο Τρίτο Μνημόνιο

Υπόθεση #051 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τα γεγονότα και τα αποτελέσματα, **Αμφιλεγόμενο** για την πολιτική αξιολόγηση της μεταστροφής)

Κυβέρνηση / Περίοδος: ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ, πρώτη κυβέρνηση Αλέξη Τσίπρα (Ιανουάριος–Σεπτέμβριος 2015)· δημοψήφισμα 5 Ιουλίου 2015· συμφωνία για Τρίτο Μνημόνιο 12–13 Ιουλίου 2015.

Τι συνέβη: Μετά την αποτυχία διαπραγματεύσεων μεταξύ της ελληνικής κυβέρνησης και των δανειστών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΕΚΤ, ΔΝΤ) για την ολοκλήρωση του δεύτερου προγράμματος διάσωσης, ο πρωθυπουργός Αλέξης Τσίπρας ανακοίνωσε στις 26 Ιουνίου 2015 τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος για το αν έπρεπε να γίνει αποδεκτό το προτεινόμενο από τους θεσμούς σχέδιο συμφωνίας (25.6.2015). Την ίδια περίοδο, μετά την άρνηση της ΕΚΤ να αυξήσει τη ρευστότητα προς τις ελληνικές τράπεζες μέσω ELA, επιβλήθηκε τραπεζική αργία και περιορισμοί κίνησης κεφαλαίων (capital controls, βλ. Υπόθεση #053), με ημερήσιο όριο ανάληψης μετρητών στα 60

ευρώ. Το δημοψήφισμα, το πρώτο μετά το 1974 και το μοναδικό στη σύγχρονη ελληνική ιστορία που δεν αφορούσε συνταγματικό ζήτημα, διεξήχθη στις 5 Ιουλίου 2015 με συμμετοχή 62,50%. Το αποτέλεσμα ήταν σαρωτική απόρριψη της πρότασης των δανειστών: 61,31% “Όχι” έναντι 38,69% “Ναι” — αποτέλεσμα αντίθετο των προηγούμενων δημοσκοπήσεων, οι οποίες έδιναν προβάδισμα στο “Ναι”.

Η ανατροπή: Παρά τη σαρωτική νίκη του “Όχι”, η κυβέρνηση Τσίπρα κατέληξε σε συμφωνία με τους δανειστές μόλις μία εβδομάδα αργότερα, μετά από 17ωρη διαπραγμάτευση στη σύνοδο κορυφής της 12ης Ιουλίου 2015, αποδεχόμενη ουσιαστικά όρους παρόμοιους ή σε ορισμένα σημεία αυστηρότερους από αυτούς που είχε απορρίψει ο ελληνικός λαός στο δημοψήφισμα, στο πλαίσιο του Τρίτου Μνημονίου (βλ. Υπόθεση #052). Η στροφή αυτή περιγράφηκε ευρέως στα ΜΜΕ και στη δημόσια συζήτηση ως “το Όχι που έγινε Ναι”.

Η επίσημη ερμηνεία της κυβέρνησης: Ο Τσίπρας υποστήριξε δημόσια ότι το ισχυρό “Όχι” ενίσχυε τη διαπραγματευτική θέση της Ελλάδας, δίνοντάς του “εντολή διαπραγμάτευσης” — όχι εντολή εξόδου από το ευρώ — και ότι το αποτέλεσμα έπρεπε να “μεταφραστεί” σε καλύτερους όρους συμφωνίας, όχι σε ρήξη με την Ευρωζώνη. Υποστηρικτές αυτής της ερμηνείας σημειώνουν ότι, σύμφωνα με δημοσκοπικές ενδείξεις της εποχής, η πλειονότητα όσων ψήφισαν “Όχι” θεωρούσαν ταυτόχρονα δεδομένη την παραμονή της Ελλάδας στην Ευρωζώνη — άρα το δημοψήφισμα δεν αποτελούσε, κατ’ αυτή την ανάγνωση, εντολή για Grexit, την οποία η κυβέρνηση δεν επιδίωξε ποτέ ουσιαστικά.

Η κριτική: Επικριτές —συμπεριλαμβανομένων στελεχών που αποχώρησαν από την κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ αμέσως μετά (π.χ. πρώην υπουργός Οικονομικών Γιάννης Βαρουφάκης, ο οποίος παραιτήθηκε την επόμενη του δημοψηφίσματος)— υποστήριζαν ότι η αποδοχή ενός τρίτου, ουσιαστικά αυστηρότερου μνημονίου λίγες ημέρες μετά τη σαρωτική απόρριψη προηγούμενης, ηπιότερης πρότασης συνιστούσε ευθεία ανατροπή της λαϊκής ετυμηγορίας — είτε το δημοψήφισμα είχε διεξαχθεί ως ειλικρινές εργαλείο διαπραγμάτευσης που απέτυχε, είτε (σοβαρότερη κατηγορία) ως πολιτική “παρωδία” με προαποφασισμένη κατάληξη, της οποίας ο πραγματικός στόχος παρέμενε ασαφής ακόμη και έτη αργότερα. Η στροφή αυτή περιγράφεται από πολιτικούς αναλυτές ως σημείο ρήξης που τερμάτισε την ευρεία κοινωνική συσπείρωση γύρω από την πρώτη κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ και προκάλεσε σημαντική πολιτική/ ιδεολογική ήττα του αντιμνημονιακού στρατοπέδου, οδηγώντας σε διάσπαση του κόμματος (ίδρυση Λαϊκής Ενότητας) και πρόωρες εκλογές τον Σεπτέμβριο 2015.

Η αντίθετη οπτική (αναγκαιότητα υπό συνθήκες πίεσης): Υποστηρικτές της τελικής απόφασης της κυβέρνησης επισημαίνουν ότι οι πραγματικές εναλλακτικές τη δεδομένη χρονική στιγμή ήταν εξαιρετικά περιορισμένες: η χώρα αντιμετώπιζε άμεσες υποχρεώσεις αποπληρωμής άνω των 22,5 δισ. ευρώ εντός του 2015 και επιπλέον 16 δισ. ευρώ το 2016, χωρίς πρόσβαση σε αγορές, με την ΕΚΤ να μην μπορεί ή να μη θέλει να αγοράσει περαιτέρω ελληνικό χρέος, και με τις τράπεζες ήδη κλειστές — συνθήκες υπό τις οποίες, κατά αυτή την ανάγνωση, καμία ρεαλιστική εναλλακτική διαπραγματευτική θέση δεν θα απέτρεπε την ανάγκη αποδοχής νέου προγράμματος στήριξης, καθιστώντας την αποδοχή του Τρίτου Μνημονίου αναγκαστική, όχι προδοσία της λαϊκής ετυμηγορίας.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση παραμένει άλυτη ακόμη και μεταξύ πρώην μελών της ίδιας κυβέρνησης: αν το δημοψήφισμα ήταν γνήσια προσπάθεια ενίσχυσης διαπραγματευτικής θέσης που απέτυχε λόγω εξωτερικής αδιαλλαξίας των δανειστών, ή αν επρόκειτο για πολιτικό ελιγμό χωρίς σαφές στρατηγικό σχέδιο για το επόμενο βήμα, του οποίου η αποτυχία ήταν ουσιαστικά προδιαγεγραμμένη λόγω της απουσίας βιώσιμης εναλλακτικής (π.χ. σχεδίου εξόδου από το ευρώ) που θα καθιστούσε ρεαλιστική την επιμονή στο “Όχι”.

Ποιοι επλήγησαν: Οι πολίτες που ψήφισαν “Όχι” θεωρώντας ότι απέρριπταν συγκεκριμένους όρους λιτότητας, οι οποίοι τελικά επιβλήθηκαν έστω και σε διαφορετική μορφή· η εμπιστοσύνη στη συνάφεια δημοψηφισμάτων ως εργαλείων άμεσης δημοκρατίας σε κρίσιμα ζητήματα διαπραγμάτευσης με διεθνείς θεσμούς.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Δεν προκύπτει σαφές πολιτικά ωφελημένο μέρος από την ίδια τη διαδικασία· η κυβέρνηση διατήρησε την εξουσία (με νέο εκλογικό μανδάτο τον Σεπτέμβριο 2015) παρά την πλήρη αντιστροφή της αρχικής πολιτικής θέσης.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Τα γεγονότα (ημερομηνίες, ποσοστά, χρονολόγιο διαπραγματεύσεων) είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**). Η πολιτική αξιολόγηση της μεταστροφής —αναγκαστική προσαρμογή σε αμείλικτη πραγματικότητα ή ανατροπή λαϊκής εντολής— παραμένει **Αμφιλεγόμενο** και αποτελεί ένα από τα πλέον πολωτικά ζητήματα της πρόσφατης ελληνικής πολιτικής ιστορίας.

Ενδεικτικές πηγές: Ελληνική Βικιπαίδεια (“Ελληνικό δημοψήφισμα του 2015”), Παρατηρητήριο για την Κρίση (crisisobs.gr, αναλυτικό χρονολόγιο), in.gr (“5 Ιουλίου 2015: Το χρονικό ενός διαψευσθέντος δημοψηφίσματος”), CNN.gr, Πρώτο Θέμα (protothema.gr), left.gr, Voria.gr (“Το μοιραίο λάθος του Αλέξη Τσίπρα”), ertnews.gr (“Η μετάφρασή του από τον Τσίπρα ως εντολή διαπραγμάτευσης”), Γιάννης Μαυρίης (mavris.gr, ακαδημαϊκή ανάλυση “Ανατομία μιας ιστορικής πολιτικής ανατροπής”).

3.2 Τρίτο Μνημόνιο — νέες δεσμεύσεις, φόροι και ιδιωτικοποιήσεις

Υπόθεση #052 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τους όρους και το ύψος χρηματοδότησης, **Αμφιλεγόμενο** για την αναγκαιότητα/αξιολόγηση αποτελεσματικότητας)

Κυβέρνηση / Περίοδος: ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ, κυβέρνηση Αλέξη Τσίπρα· υπογραφή 14–19 Αυγούστου 2015· ισχύς έως 20 Αυγούστου 2018 (κυβέρνηση Τσίπρα καθ’ όλη τη διάρκεια).

Τι συνέβη: Το Τρίτο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής (“Τρίτο Μνημόνιο”), υπεγράφη μεταξύ της ελληνικής κυβέρνησης, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (εξ ονόματος του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας/ΕΜΣ) και της Τράπεζας της Ελλάδος, μόλις έξι εβδομάδες μετά το δημοψήφισμα της 5ης Ιουλίου 2015 (βλ. Υπόθεση #051) στο οποίο ο ελληνικός λαός είχε απορρίψει προγενέστερη, ηπιότερη πρόταση δανειστών. Το πρόγραμμα προέβλεπε χρηματοδότηση ύψους 86 δισ. ευρώ έως το καλοκαίρι 2018, με αντάλλαγμα δέσμη δημοσιονομικών και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων: αύξηση συντελεστών ΦΠΑ (μεταξύ άλλων μετάταξη της εστίασης σε υψηλότερο συντελεστή), νέα περιοριστικά μέτρα ύψους περίπου 10 δισ. ευρώ, δέσμευση για πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων στοχευόμενου ύψους έως 50 δισ. ευρώ (μέσω του νεοσύστατου υπερταμείου, βλ. Υπόθεση #061), και δεσμεύσεις για ανακεφαλαιοποίηση τραπεζών εντός του 2015.

Το κόστος και η αξιολόγησή του: Ανάλυση οικονομικού ρεπορτάζ (2025, αναδρομική αποτίμηση) υποστηρίζει ότι το Τρίτο Μνημόνιο δεν χρηματοδότησε νέες δαπάνες ή πολιτικές επιλογές της τότε κυβέρνησης, αλλά αναχρηματοδότησε ήδη υπάρχουσες υποχρεώσεις που είχαν δημιουργηθεί από προηγούμενες κυβερνήσεις και προηγούμενα προγράμματα — αντικρούοντας τον ισχυρισμό ότι το πρόγραμμα “φόρτωσε” τη χώρα με 100 δισ. ευρώ νέου χρέους. Σε συγκριτικό πλαίσιο, το τρίτο πρόγραμμα (86 δισ. ευρώ) ήταν μικρότερο σε απόλυτο ύψος από το πρώτο (110 δισ. ευρώ, 2010) και το δεύτερο (172,6 δισ. ευρώ, 2012). Ειδική έκθεση του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου (2017) διαπίστωσε ότι, ενώ ο σχεδιασμός των προγραμμάτων γενικά διευκόλυνε την πρόοδο μεταρρυθμίσεων, οι στόχοι είχαν επιτευχθεί “σε περιορισμένο μόνο βαθμό” έως τα μέσα του 2017, με τη χώρα να εξακολουθεί να χρειάζεται εξωτερική στήριξη.

Η “ηρωική διαπραγμάτευση” και η “βίαιη προσγείωση”: Στελέχη της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ επιχείρησαν να παρουσιάσουν το Τρίτο Μνημόνιο ως “ελαφρύτερο” σε σχέση με τα δύο προηγούμενα, ενώ ταυτόχρονα αναγνώριζαν δημόσια τη σκληρότητα και τον επώδυνο χαρακτήρα των μέτρων. Η φράση “ηρωική διαπραγμάτευση και βίαιη προσγείωση” αποτυπώνει τη διπλή αφήγηση: πέντε μήνες σκληρής αντιπαράθεσης με τους δανειστές που κατέληξε σε αναγκαστική αποδοχή όρων ουσιαστικά εξίσου ή περισσότερο επαχθών από αυτούς που είχαν απορριφθεί στο δημοψήφισμα.

Οι τραπεζικές συνέπειες: Η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών τον Νοέμβριο 2015 (9 δισ. ευρώ ιδιωτικά κεφάλαια, 5,4 δισ. ευρώ κρατικά, βλ. Υποθέσεις #020–#021 και #054) πραγματοποιήθηκε σε συνθήκες όπου οι τραπεζικές καταθέσεις είχαν ήδη μειωθεί κατά 42 δισ. ευρώ από τον Σεπτέμβριο 2014 έως τα capital controls του Ιουνίου 2015 — μεγάλο μέρος της μείωσης λόγω της πολιτικής αβεβαιότητας των μηνών πριν και κατά τη διάρκεια της διαπραγμάτευσης. Αναδρομική αποτίμηση (Ινστιτούτο Δημοσιονομικών Μελετών) σημειώνει ότι η καθυστέρηση στη μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων οδήγησε σε περαιτέρω απαξίωση της τραπεζικής επένδυσης, με το ΔΝΤ να προειδοποιεί για ενδεχόμενη ανάγκη νέας ανακεφαλαιοποίησης.

Η αντίθετη οπτική (μηδενική εναλλακτική): Υποστηρικτές της απόφασης υπογράφησαν το πρόγραμμα υποστηρίζουν ότι, δεδομένων των άμεσων χρηματοδοτικών αναγκών της χώρας (βλ. Υπόθεση #051) και της απουσίας πρόσβασης σε αγορές, το Τρίτο Μνημόνιο ήταν η μόνη ρεαλιστική επιλογή για αποφυγή άτακτης χρεοκοπίας και ενδεχόμενης εξόδου από το ευρώ, με απρόβλεπτες συνέπειες.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η αντιπαράθεση αφορά τόσο την ουσία (αν το πρόγραμμα ήταν αναγκαίο ελάχιστο κακό ή αν θα μπορούσε να είχε αποφευχθεί με διαφορετική διαπραγματευτική στρατηγική) όσο και τη διαδικασία (η αντίφαση μεταξύ δημοψηφίσματος και τελικής αποδοχής, βλ. Υπόθεση #051). Υπάρχει επίσης διαφωνία ως προς την πολιτική ευθύνη για τα κόστη της περιόδου Ιανουαρίου–Αυγούστου 2015 (φυγή καταθέσεων, capital controls, οικονομική επιβράδυνση) — αν αυτά οφείλονταν στην αδιαλλαξία των δανειστών ή στον χειρισμό της διαπραγμάτευσης από την ελληνική κυβέρνηση.

Ποιοι επλήγησαν: Ο ελληνικός λαός γενικά, μέσω νέων φορολογικών επιβαρύνσεων και περικοπών· καταθέτες που υπέστησαν capital controls· εργαζόμενοι σε τομείς που θίγηκαν από τις προβλεπόμενες ιδιωτικοποιήσεις.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Το ελληνικό κράτος, μέσω εξασφάλισης χρηματοδότησης που απέτρεψε άμεση χρεοκοπία και έξοδο από το ευρώ.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Οι όροι, το ύψος χρηματοδότησης και το χρονοδιάγραμμα του Τρίτου Μνημονίου είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**), όπως και η αξιολόγηση περιορισμένης επίτευξης στόχων από το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο. Η συνολική πολιτική αξιολόγηση αναγκαιότητας/εναλλακτικών παραμένει **Αμφιλεγόμενο**.

Ενδεικτικές πηγές: Ελληνική Βικιπαίδεια (“Τρίτο πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής για την Ελλάδα”), Dnews.gr (“Το τρίτο μνημόνιο και η αλήθεια για το πραγματικό του κόστος”), Business Daily (businessdaily.gr, “14 Αυγούστου 2015: Η νύχτα που ψηφίστηκε το Μνημόνιο”), Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο (eca.europa.eu, ειδική έκθεση 2017), Capital.gr (“Το τρίτο μνημόνιο τελειώνει”), Taxheaven.gr (επίσημες ερωτήσεις-απαντήσεις ΕΜΣ), Ινστιτούτο Δημοσιονομικών Μελετών (indime.gr, αναδρομική αποτίμηση εξόδου).

3.3 Capital controls — τέσσερα χρόνια περιορισμού οικονομικής ελευθερίας

Υπόθεση #053 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τα μέτρα και τις οικονομικές συνέπειες, **Αμφιλεγόμενο** για την κατανομή ευθυνών ως προς την αναγκαιότητά τους)

Κυβέρνηση / Περίοδος: ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ, κυβέρνηση Αλέξη Τσίπρα· επιβολή 28–29 Ιουνίου 2015· σταδιακή χαλάρωση 2015–2019· πλήρης άρση 1η Σεπτεμβρίου 2019, ήδη επί κυβέρνησης Μητσοτάκη.

Τι συνέβη: Στις 28 Ιουνίου 2015, μετά την απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας να μην αυξήσει (και ουσιαστικά να παγώσει) τη χρηματοδότηση προς τις ελληνικές τράπεζες μέσω του μηχανισμού έκτακτης ενίσχυσης ρευστότητας (ELA) — απόφαση που συνδέθηκε άμεσα με την ανακοίνωση διεξαγωγής δημοψηφίσματος (βλ. Υπόθεση #051) — το Συμβούλιο Συστημικής Ευστάθειας, υπό την προεδρία του τότε υπουργού

Οικονομικών Γιάννη Βαρουφάκη και με εισήγηση του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος Γιάννη Στουρνάρα, αποφάσισε την επιβολή τραπεζικής αργίας και περιορισμών κίνησης κεφαλαίων (capital controls). Οι ελληνικές τράπεζες παρέμειναν κλειστές τρεις εβδομάδες (29 Ιουνίου – 20 Ιουλίου 2015), το Χρηματιστήριο Αθηνών έκλεισε την ίδια περίοδο (επαναλειτούργησε 3 Αυγούστου), και το ημερήσιο όριο ανάληψης μετρητών περιορίστηκε αρχικά σε μόλις 60 ευρώ ανά λογαριασμό — μέτρο που δημιούργησε εικόνες ουρών σε ΑΤΜ που έμειναν συμβολικές της κρίσης εκείνου του καλοκαιριού.

Σταδιακή χαλάρωση: Τα όρια αναλήψεων χαλάρωναν σταδιακά τα επόμενα χρόνια: τον Ιούλιο 2015, το ημερήσιο όριο των 60 ευρώ μετατράπηκε σε εβδομαδιαίο όριο 420 ευρώ (χωρίς αύξηση του συνολικού μηνιαίου ορίου)· τον Μάρτιο 2016 το όριο μεταφορών στο εξωτερικό αυξήθηκε σε 1.000 ευρώ μηνιαίως· τον Μάιο 2016 εξαιρέθηκε το “φρέσκο χρήμα” (νέες καταθέσεις από το εξωτερικό) από τους περιορισμούς· τον Ιούλιο 2016 το όριο αναλήψεων χαλάρωσε περαιτέρω σε 840 ευρώ ανά δεκαπενθήμερο. Η πλήρης άρση όλων των περιορισμών πραγματοποιήθηκε την 1η Σεπτεμβρίου 2019, μετά από τέσσερα χρόνια, με σχετική τροπολογία που ψήφισε η τότε νέα κυβέρνηση Μητσοτάκη.

Οι οικονομικές επιπτώσεις: Αναλύσεις κατέγραψαν σοβαρό πλήγμα στην οικονομία από τα capital controls: αποεπένδυση, μείωση εξαγωγών, αναβολή ή ματαίωση επιχειρηματικών σχεδίων (ιδίως το γ’ τρίμηνο 2015), και σημαντική ανάλωση αποθεμάτων επιχειρήσεων που συνέβαλε σε κάμψη των συνολικών επενδύσεων της οικονομίας. Ως μοναδική θετική παρενέργεια καταγράφηκε η ραγδαία αύξηση χρήσης ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής: η αξία συναλλαγών με κάρτες ως ποσοστό ΑΕΠ αυξήθηκε από 5% το 2015 σε 12,1% το 2017, προσεγγίζοντας τον μέσο όρο της Ευρωζώνης (14,8%) — αλλαγή καταναλωτικής συμπεριφοράς που, ειρωνικά, ενισχύθηκε ακριβώς λόγω του περιορισμού πρόσβασης σε μετρητά.

Η αντιπαράθεση περί ευθύνης: Η βασική πολιτική αντιπαράθεση αφορά το αν τα capital controls ήταν αναγκαστική, αναπόφευκτη συνέπεια εξωτερικής πίεσης (απόφαση ΕΚΤ να διακόψει τον μηχανισμό ELM) ή αποτέλεσμα της διαπραγματευτικής στρατηγικής και του χειρισμού της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ τους πρώτους μήνες του 2015 (η λεγόμενη πολιτική των “ουάου” και του νταουλιού, όπως χαρακτηρίστηκε επικριτικά), η οποία, σύμφωνα με κριτική, συνέβαλε στην κλιμάκωση της αβεβαιότητας και στη σταδιακή φυγή καταθέσεων που προηγήθηκε (καταθέσεις είχαν ήδη μειωθεί κατά δεκάδες δισ. ευρώ πριν καν επιβληθούν επίσημα τα capital controls, βλ. Υπόθεση #052). Πρώην κυβερνητικά στελέχη υποστήριξαν εκ των υστέρων ότι η θέσπιση τραπεζικής αργίας ήταν “αναγκαστικό μέτρο” για τη διαφύλαξη της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος, άμεση συνέπεια της απόφασης της ΕΚΤ και όχι επιλογή της ελληνικής κυβέρνησης.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση αφορά την κατανομή ευθυνών μεταξύ ευρωπαϊκών θεσμών (ΕΚΤ) που έλαβαν την απόφαση διακοπής χρηματοδότησης, και της ελληνικής κυβέρνησης, της οποίας οι χειρισμοί κατά τη διαπραγμάτευση (συμπεριλαμβανομένης της έκπληξης του δημοψηφίσματος) θεωρούνται από κριτικούς καθοριστικός παράγοντας που οδήγησε στην κρίσιμη απόφαση της ΕΚΤ. Η διάρκεια των τεσσάρων ετών περιορισμών, μεγαλύτερη από άλλα ιστορικά προηγούμενα capital controls (π.χ. Αργεντινή 2011–2015), αποτέλεσε επίσης αντικείμενο κριτικής ως προς την ταχύτητα αποκατάστασης της κανονικότητας.

Ποιοι επλήγησαν: Το σύνολο των πολιτών και επιχειρήσεων, μέσω περιορισμένης πρόσβασης στα δικά τους χρήματα και δυσχέρειας διεθνών συναλλαγών· ιδίως εξαγωγικές επιχειρήσεις που αντιμετώπισαν δυσκολίες πληρωμής προμηθευτών εξωτερικού.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Το τραπεζικό σύστημα, το οποίο απέφυγε πλήρη κατάρρευση/χρεοκοπία μέσω της διατήρησης ρευστότητας εντός του συστήματος.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Το χρονολόγιο επιβολής, σταδιακής χαλάρωσης και τελικής άρσης των capital controls, καθώς και οι οικονομικές επιπτώσεις, είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**). Η κατανομή πολιτικής ευθύνης μεταξύ ευρωπαϊκών θεσμών και ελληνικής κυβέρνησης παραμένει **Αμφιλεγόμενο**.

Ενδεικτικές πηγές: in.gr (“Capital controls: Πώς μπήκε η Ελλάδα στον οικονομικό γύψο το

2015”), Capital.gr (“Δύο χρόνια capital controls”, “Πώς η Ελλάδα μπήκε στη φυλακή των capital controls και πώς απελευθερώνεται”, “Capital Controls: Επιπτώσεις σε οικονομία”), Insider.gr (“Τρία χρόνια capital controls: Το χρονικό της κρίσης των ATM”), Taxheaven.gr (“Capital controls: Μύθοι και πραγματικότητα”, άρθρο υφυπ. Δ. Μάρδα), Έθνος (ethnos.gr, άρση capital controls 2019).

3.4 Νέα ανακεφαλαιοποίηση τραπεζών (2015) — απώλεια αξίας υπό συνθήκες κρίσης

Υπόθεση #054 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τα ποσά και τη χρονική αλληλουχία, **Αμφιλεγόμενο** για την αποδιδόμενη πολιτική ευθύνη)

Κυβέρνηση / Περίοδος: ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ, κυβέρνηση Αλέξη Τσίπρα· τρίτη ανακεφαλαιοποίηση τραπεζών, Νοέμβριος 2015. Η παρούσα εγγραφή συμπληρώνει τις Υποθέσεις #020–#021 (γενική ανάλυση των τριών ανακεφαλαιοποιήσεων και της απώλειας δημόσιας αξίας), εστιάζοντας ειδικά στις πολιτικές συνθήκες και συνέπειες της τρίτης, υπό κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ.

Τι συνέβη: Η τρίτη ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών συστημικών τραπεζών πραγματοποιήθηκε τον Νοέμβριο 2015, αμέσως μετά τα capital controls (βλ. Υπόθεση #053) και στο πλαίσιο του Τρίτου Μνημονίου (βλ. Υπόθεση #052), με συνεισφορά ιδιωτικών κεφαλαίων περίπου 9 δισ. ευρώ και κρατικών κεφαλαίων μέσω ΤΧΣ περίπου 5,4 δισ. ευρώ. Πραγματοποιήθηκε σε συνθήκες πρωτοφανούς απαξίωσης της χρηματιστηριακής αξίας των τραπεζών: μεταξύ Δεκεμβρίου 2014 και Ιουνίου 2015, η μετοχή της Εθνικής Τράπεζας είχε ήδη υποχωρήσει κατά περίπου 65%, με τη συνολική χρηματιστηριακή αξία της τράπεζας να συρρικνώνεται στα 1,8 δισ. ευρώ· η συνολική αξία των τεσσάρων συστημικών τραπεζών έφτασε να αποτιμάται μόλις περίπου 1 δισ. ευρώ κατά τον χρόνο της τρίτης ανακεφαλαιοποίησης — δραματική πτώση από τα 33,4 δισ. ευρώ που άξιζαν τον Ιούνιο 2014, πριν αρχίσει η πολιτική αβεβαιότητα των εκλογών.

Η μέθοδος reverse split και ο αποκλεισμός μικρομετόχων: Σύμφωνα με κοινοβουλευτική ερώτηση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η ανακεφαλαιοποίηση πραγματοποιήθηκε με ιδιαίτερα χαμηλές τιμές μετοχών (από 0,04 έως 0,003 ευρώ ανά μετοχή στις τέσσερις συστημικές τράπεζες), με τη χρήση μεθόδου reverse split (συνένωση μετοχών) που πρακτικά εξάφανισε την αξία των υφιστάμενων μετοχών των παλαιότερων μετόχων. Καταγγέλθηκε ότι, ενώ το τίμημα ήταν περίπου 5 δισ. ευρώ, οι τράπεζες περιήλθαν σε μεγάλο βαθμό σε αλλοδαπούς επενδυτικούς οίκους, ενώ οι Έλληνες μικρομέτοχοι αποκλείστηκαν από τη διαδικασία αύξησης μετοχικού κεφαλαίου.

Η “ηρωική διαπραγμάτευση” ως αιτία: Οικονομική ανάλυση συνδέει άμεσα την κατάρρευση της αξίας των τραπεζών με τη στρατηγική επαναδιαπραγμάτευσης που ακολούθησε η νεοεκλεγείσα κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ τους πρώτους μήνες του 2015 — περιγραφόμενη κριτικά ως στηριζόμενη στη λογική “οι εταίροι θα χρηματοδοτήσουν την Ελλάδα επειδή δεν τους συμφέρει μια χρεοκοπία” — σε συνδυασμό με τη μαζική φυγή καταθέσεων και τη δραματική επιβολή capital controls. Η ίδια ανάλυση αναφέρεται στην τρίτη ανακεφαλαιοποίηση ως προϊόν της “ηρωικής διαπραγμάτευσης Τσίπρα”.

Η αντιπαράθεση περί προηγούμενης απόπειρας επανα-ιδιωτικοποίησης: Ενδιαφέρον στοιχείο της πολιτικής ιστορίας είναι ότι, πριν την εκλογική νίκη του ΣΥΡΙΖΑ, το ίδιο το κόμμα ως αντιπολίτευση (Ιανουάριος 2014) είχε καταγγείλει σχέδιο της τότε κυβέρνησης Σαμαρά για διευκόλυνση “επανα-ιδιωτικοποίησης” των τραπεζών σε χαμηλότερες τιμές από αυτές που είχε καταβάλει το Δημόσιο, χαρακτηρίζοντάς το “απαξίωση της περιουσίας” του Δημοσίου — κατηγορία που αργότερα, ειρωνικά, στράφηκε εναντίον της ίδιας της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ για την τρίτη ανακεφαλαιοποίηση που η ίδια διαχειρίστηκε υπό ασύγκριτα χειρότερες συνθήκες αγοράς.

Η μεταγενέστερη ανάκαμψη: Δεκαετία αργότερα, η συνολική χρηματιστηριακή αξία των τεσσάρων συστημικών τραπεζών ξεπέρασε τα 51 δισ. ευρώ (στοιχεία πρόσφατης περιόδου), έναντι αποτίμησης μόλις περίπου 1 δισ. ευρώ το 2015 — ανάκαμψη που, αν και αδιαμφισβήτητη ως

γεγονός, δεν αναιρεί το γεγονός ότι η πλειοψηφία αυτής της “υπεραξίας” περιήλθε σε επενδυτές που απέκτησαν μετοχές το 2015 σε ελάχιστο κόστος, όχι στο Δημόσιο ή στους αρχικούς Έλληνες μετόχους που είχαν αποκλειστεί ή απαξιωθεί.

Η αντίθετη οπτική: Υπερασπιστές της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ υποστηρίζουν ότι η κατάρρευση της αξίας των τραπεζών ξεκίνησε ήδη πριν την ανάληψη της εξουσίας (η μετοχή της Εθνικής είχε ήδη πέσει δραματικά από τα τέλη του 2014, πριν καν διεξαχθούν οι εκλογές του Ιανουαρίου 2015), αντανakλώντας φόβους της αγοράς για γενικότερη πολιτική αστάθεια, και ότι η τρίτη ανακεφαλαιοποίηση ήταν αναγκαστική συνέπεια εξωγενών παραγόντων (απαίτηση δανειστών, κατάρρευση εμπιστοσύνης λόγω επικείμενων εκλογών) και όχι αποκλειστικά επιλογή της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση αφορά το πόσο από την καταστροφική απαξίωση οφειλόταν σε προϋπάρχουσες τάσεις της αγοράς (αβεβαιότητα εκλογών τέλη 2014) και πόσο στη συγκεκριμένη πολιτική στρατηγική της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ κατά τους πρώτους μήνες του 2015 — διαχωρισμός δύσκολος να γίνει με ακρίβεια, δεδομένου ότι και οι δύο παράγοντες συνέβαλαν διαδοχικά στην ίδια πτωτική πορεία.

Ποιοι επλήγησαν: Έλληνες μικρομέτοχοι τραπεζών που απώλεσαν σχεδόν πλήρως την αξία των συμμετοχών τους· ο Έλληνας φορολογούμενος, μέσω της κρατικής συνεισφοράς 5,4 δισ. ευρώ.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Αλλοδαποί θεσμικοί επενδυτές που απέκτησαν μετοχές τραπεζών σε ελάχιστες τιμές το 2015 και επωφελήθηκαν πλήρως από τη μεταγενέστερη ανάκαμψη αξίας.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Τα ποσά, οι τιμές μετοχών, και η χρονική αλληλουχία γεγονότων είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**). Η ακριβής κατανομή ευθύνης μεταξύ προϋπαρχουσών τάσεων αγοράς και πολιτικών χειρισμών της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ παραμένει **Αμφιλεγόμενο**.

Ενδεικτικές πηγές: Business Daily (businessdaily.gr, “Τα χαμένα δισ. των ανακεφαλαιοποιήσεων”, “Η Τρ. Πειραιώς, η επίθεση Τσίπρα και η ηρωική ανακεφαλαιοποίηση του 2015”, “Οι καρποί της κανονικότητας”), Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (κοινοβουλευτική ερώτηση E-8-2015-015845), Εφημερίδα των Συντακτών (efsyn.gr, “Το τρομακτικό κόστος της σωτηρίας των τραπεζών”), newmoney.gr (“Πέντε χρόνια από τα capital controls και την 3η ανακεφαλαιοποίηση”), Protagon.gr (Γ. Στρατόπουλος, “Οι έξι μήνες που διέλυσαν τη χώρα”).

3.5 Νόμος 4354/2015 — η θεσμική είσοδος funds από τον ΣΥΡΙΖΑ

Υπόθεση #055 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τη νομοθέτηση, **Αμφιλεγόμενο** για την πολιτική αξιολόγηση της αντίφασης με προεκλογικές δεσμεύσεις)

Κυβέρνηση / Περίοδος: ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ, κυβέρνηση Αλέξη Τσίπρα (δεύτερη κυβέρνηση, μετά τις εκλογές Σεπτεμβρίου 2015)· ν. 4354/2015 (ΦΕΚ Α’ 176/16.12.2015). Η παρούσα εγγραφή συμπληρώνει την Υπόθεση #028 (τεχνική ανάλυση λειτουργίας funds/servicers), εστιάζοντας στην ειδική πολιτική διάσταση: την ψήφιση του θεμελιώδους νομοθετικού πλαισίου μεταβίβασης δανείων σε funds ακριβώς από την κυβέρνηση που είχε προηγουμένως εκλεγεί, μεταξύ άλλων, με σαφείς δεσμεύσεις προστασίας υπερχρεωμένων δανειοληπτών.

Τι συνέβη: Ο ν. 4354/2015 (“Διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, μισθολογικές ρυθμίσεις και άλλες επείγουσες διατάξεις εφαρμογής της συμφωνίας δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων”) θεσμοθέτησε το βασικό νομικό πλαίσιο που επέτρεψε τη μεταβίβαση δανειακών χαρτοφυλακίων από τις ελληνικές τράπεζες σε Εταιρείες Απόκτησης Απαιτήσεων (funds) και τη διαχείρισή τους από αδειοδοτημένες Εταιρείες Διαχείρισης Απαιτήσεων (servicers), οι οποίες νομιμοποιήθηκαν ρητά να ασκούν κάθε ένδικο βοήθημα και δικαστική ενέργεια (συμπεριλαμβανομένων πλειστηριασμών) για την είσπραξη των υπό διαχείριση απαιτήσεων. Ο νόμος ψηφίστηκε μόλις λίγους μήνες μετά τις εκλογές του Σεπτεμβρίου 2015, στο πλαίσιο εφαρμογής των δεσμεύσεων του πρόσφατα υπογεγραμμένου

Τρίτου Μνημονίου (βλ. Υπόθεση #052).

Η αντίφαση με προεκλογικές δεσμεύσεις: Το ζήτημα που καθιστά την υπόθεση ιδιαίτερα αμφιλεγόμενη πολιτικά είναι ότι ο ΣΥΡΙΖΑ είχε προεκλογικά (τόσο τον Ιανουάριο όσο και τον Σεπτέμβριο 2015) διατυπώσει σαφείς δεσμεύσεις προστασίας της πρώτης κατοικίας υπερχρεωμένων δανειοληπτών, συμπεριλαμβανομένης της υπόσχεσης θεσμοθέτησης “ενδιάμεσου φορέα” διαχείρισης κόκκινων δανείων υπό κρατικό έλεγχο (αντί μεταβίβασης σε ιδιωτικά funds) — δέσμευση που επαναλήφθηκε επανειλημμένα από τον Φεβρουάριο 2015 και μετά. Ο ν. 4354/2015, ωστόσο, ακολούθησε ακριβώς την αντίθετη κατεύθυνση: όχι δημόσιο “ενδιάμεσο φορέα” αλλά ιδιωτικό μοντέλο δευτερογενούς αγοράς απαιτήσεων μέσω funds. Παράλληλα, μαζί με τον ν. 4346/2015, προέβλεψε τη σταδιακή λήξη της απόλυτης προστασίας της πρώτης κατοικίας που ίσχυε προηγουμένως.

Η ασφαλιστική δικλίδα και η αδυναμία εφαρμογής της: Ο ίδιος ο νόμος περιείχε διάταξη (άρθρο 3 παρ. 2) που υποχρέωνε τις τράπεζες να καλούν τον δανειολήπτη για ρύθμιση οφειλής πριν την πώληση δανείου σε fund — διάταξη που, σύμφωνα με δημοσιογραφική ανάλυση, οι τράπεζες δεν επιθυμούσαν να εφαρμόσουν στην πράξη, και η οποία στην πράξη παρακάμφθηκε σε μεγάλο βαθμό μέσω της προτίμησης χρήσης του παλαιότερου, λιγότερο προστατευτικού νομοθετικού πλαισίου τιτλοποίησης του 2003 (βλ. αναλυτικά Υπόθεση #028).

Η διακομματική αντεπίθεση ευθυνών: Το ζήτημα εξελίχθηκε σε μόνιμο αντικείμενο αμοιβαίων κατηγοριών μεταξύ ΣΥΡΙΖΑ και των πολιτικών του αντιπάλων. Η Νέα Δημοκρατία, ήδη από το 2018, δημοσίευε ανακοινώσεις με τίτλους όπως “Κόκκινα δάνεια: Λόγια από τον ΣΥΡΙΖΑ, πράξεις από τη Νέα Δημοκρατία”, κατηγορώντας στελέχη της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ ότι “ξέχασαν” τις προεκλογικές τους υποσχέσεις (“σεισάχθεια”, “ενδιάμεσος φορέας”). Αντίστροφα, το ΠΑΣΟΚ–Κίνημα Αλλαγής, σε μεταγενέστερες παρεμβάσεις, υπενθύμιζε ότι ήταν συγκεκριμένα ο ν. 4354/2015 του ΣΥΡΙΖΑ που “παρέδωσε” τα δάνεια στα funds και διαμόρφωσε το βασικό θεσμικό πλαίσιο, ενώ κατηγορούσε τη Νέα Δημοκρατία ότι στη συνέχεια κατέργησε και τις τελευταίες εναπομείνουσες προστασίες μέσω του Πτωχευτικού Κώδικα 2020 (βλ. Υπόθεση #031) — αμφότερα τα δύο μεγάλα κόμματα κατηγορούμενα διαδοχικά για την ίδια συνολική εξέλιξη.

Η αντίθετη οπτική (αναγκαιότητα υπό μνημονιακή πίεση): Υποστηρικτές της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ επικαλούνται ότι η θέσπιση του νόμου αποτελούσε άμεση, δεσμευτική υποχρέωση του Τρίτου Μνημονίου που η ίδια η κυβέρνηση είχε αναγκαστεί να αποδεχθεί μετά την αποτυχία της αρχικής διαπραγματευτικής στρατηγικής (βλ. Υποθέσεις #051–#052), χωρίς ουσιαστικό περιθώριο άρνησης χωρίς να τεθεί σε κίνδυνο η συνέχιση της χρηματοδότησης της χώρας.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση έγκειται στο αν η πλήρης αντιστροφή θέσης (από δέσμευση για κρατικό “ενδιάμεσο φορέα” σε νομοθέτηση ιδιωτικού μοντέλου funds) αντανakλά ειλικρινή αναγκαστική προσαρμογή σε μνημονιακές δεσμεύσεις μετά την αποτυχία της αρχικής διαπραγματεύσεως, ή αν αποκαλύπτει ουσιώδη απόσταση μεταξύ προεκλογικής ρητορικής και τελικής κυβερνητικής πρακτικής — ζήτημα που αντανakλά ευρύτερο μοτίβο ήδη καταγεγραμμένο και στην περίπτωση του ΕΝΦΙΑ (βλ. Υπόθεση #014).

Ποιοι επλήγησαν: Υπερχρεωμένοι δανειολήπτες που ανέμεναν προστασία μέσω κρατικού μηχανισμού και αντ’ αυτού βρέθηκαν αντιμέτωποι με ιδιωτικά funds/servicers.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Οι ελληνικές τράπεζες, μέσω δυνατότητας ταχείας εξυγίανσης ισολογισμών· τα funds/servicers που εισήλθαν στην ελληνική αγορά διαχείρισης δανείων.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η νομοθέτηση, το περιεχόμενο του νόμου, και η χρονική αλληλουχία σε σχέση με προεκλογικές δεσμεύσεις είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**). Η πολιτική αξιολόγηση της αντίφασης (αναγκαστική προσαρμογή έναντι αθέτησης δέσμευσης) παραμένει **Αμφιλεγόμενο** και αποτελεί αντικείμενο διαρκούς διακομματικής αντιπαράθεσης.

Ενδεικτικές πηγές: Kodiko.gr / Forin.gr (πλήρες κείμενο ν. 4354/2015), Powergame.gr (“Δάνεια – α’ κατοικία: Τι έγινε επί ΝΔ και τι επί ΣΥΡΙΖΑ”), Sofokleousin.gr (“Κόκκινα δάνεια: Τα funds, οι πλειστηριασμοί και ο νόμος του ΣΥΡΙΖΑ”), Το Κουτί της Πανδώρας (koutipandoras.gr), ΝΔ (nd.gr, ανακοίνωση 2018), The Press Project (thepressproject.gr, θέση ΠΑΣΟΚ–

3.6 Καθιέρωση ηλεκτρονικών πλειστηριασμών (2017–2018)

Υπόθεση #056 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τη νομοθέτηση και τις συγκρούσεις, **Αμφιλεγόμενο** για τον χαρακτηρισμό “καταστολή”)

Κυβέρνηση / Περίοδος: ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ, κυβέρνηση Αλέξη Τσίπρα, υπ. Δικαιοσύνης Σταύρος Κοντονής· ν. (γνωστός ως “νόμος Κοντονή”) τέλη 2017 (ποινικοποίηση παρεμπόδισης πλειστηριασμών)· πλήρης καθιέρωση ηλεκτρονικών πλειστηριασμών 2018. Η παρούσα εγγραφή συμπληρώνει την Υπόθεση #027 (μεταγενέστερη εξέλιξη επί κυβέρνησης Μητσοτάκη), εστιάζοντας στην αρχική θεσμοθέτηση.

Τι συνέβη: Πριν το 2017, οι πλειστηριασμοί ακινήτων στην Ελλάδα διεξάγονταν με φυσική παρουσία στα Ειρηνοδικεία, όπου οργανωμένα κινήματα αλληλεγγύης, με τη συμμετοχή συνδικαλιστικών και πολιτικών φορέων, κατάφερναν συστηματικά να τους ματαιώνουν μέσω φυσικής παρεμπόδισης/παρουσίας. Η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ, στο πλαίσιο εφαρμογής δεσμεύσεων του Τρίτου Μνημονίου για εξυγίανση τραπεζών από μη εξυπηρετούμενα δάνεια (βλ. Υποθέσεις #028, #055), προχώρησε το τέλος του 2017 σε νομοθετική ρύθμιση (“νόμος Κοντονή”) που κατέστησε την παρεμπόδιση πλειστηριασμών “ιδιώνυμο αδίκημα” — δηλαδή αυτεπάγγελτα διωκόμενο αδίκημα, χωρίς να απαιτείται μήνυση θιγόμενου μέρους — και το 2018 καθιέρωσε πλήρως τη διεξαγωγή πλειστηριασμών με ηλεκτρονικά μέσα, μέσω πιστοποιημένων συμβολαιογράφων που λειτουργούν ως “υπάλληλοι πλειστηριασμού”, επιτρέποντας συμμετοχή πλειοδοτών εξ αποστάσεως χωρίς φυσική παρουσία.

Οι συγκρούσεις κατά την εφαρμογή: Η μετάβαση στο νέο καθεστώς συνοδεύτηκε από έντονες κοινωνικές αντιδράσεις και επεισόδια βίας έξω από συμβολαιογραφεία σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Ναύπλιο και αλλού, με αστυνομικές δυνάμεις να αναπτύσσονται συστηματικά για την προστασία της διεξαγωγής των πλειστηριασμών έναντι κινητοποιήσεων διαμαρτυρίας. Η ίδια η μετάβαση σε ηλεκτρονική μορφή περιγράφηκε από πολιτικούς αντιπάλους της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ ως σχεδιασμένη ειδικά ώστε να καταστήσει αναποτελεσματική τη μέθοδο φυσικής παρεμπόδισης που είχε λειτουργήσει έως τότε, μέσω απομάκρυνσης της φυσικής παρουσίας πλειοδοτών από τον χώρο του δικαστηρίου.

Η κριτική από την αριστερά: Ιδιαίτερα έντονη ήταν η κριτική από κόμματα/οργανώσεις στα αριστερά του ΣΥΡΙΖΑ (Λαϊκή Ενότητα και άλλες συλλογικότητες), οι οποίες κατηγόρησαν την κυβέρνηση Τσίπρα για “αυταρχισμό” και για τη δημιουργία “όρων εκφοβισμού της κοινωνίας” με σκοπό την καταστολή αντίστασης — κριτική ιδιαίτερα βαριά πολιτικά δεδομένου ότι προερχόταν από πρώην συντρόφους/στελέχη του ίδιου ευρύτερου πολιτικού χώρου, οι οποίοι είχαν αποχωρήσει από τον ΣΥΡΙΖΑ μετά τη συμφωνία του Τρίτου Μνημονίου (βλ. Υπόθεση #051). Επισημάνθηκε επίσης ότι, ήδη στα τέλη του 2017, στους δημοσιευμένους καταλόγους ηλεκτρονικών πλειστηριασμών περιλαμβάνονταν αρκετές περιπτώσεις πρώτης κατοικίας, παρά τις προηγούμενες διαβεβαιώσεις προστασίας.

Η αντίθετη οπτική (αναγκαιότητα εξυγίανσης): Υποστηρικτές του μέτρου, συμπεριλαμβανομένης της ίδιας της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ που το θέσπισε, υποστήριξαν ότι η μετάβαση σε ηλεκτρονική, ασφαλή διαδικασία ήταν αναγκαία τόσο για την εκπλήρωση μνημονιακών δεσμεύσεων εξυγίανσης του τραπεζικού συστήματος όσο και για τη διασφάλιση της λειτουργίας ενός θεσμικού μηχανισμού (πλειστηριασμοί για ανάκτηση οφειλών) που θεωρείται θεμελιώδης σε κάθε έννομη τάξη, απέναντι σε συστηματική, οργανωμένη παρεμπόδιση.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση αφορά το αν η ποινικοποίηση της παρεμπόδισης πλειστηριασμών και η μετάβαση σε ηλεκτρονική διαδικασία αντιπροσωπεύουν θεμιτή αποκατάσταση κράτους δικαίου απέναντι σε παράνομη παρεμπόδιση δικαστικών διαδικασιών, ή αν συνιστούν de facto καταστολή κοινωνικής αντίστασης σε μέτρα με σοβαρές κοινωνικές

συνέπειες (απώλεια κατοικίας), ιδίως όταν η θεσμοθέτηση προήλθε από κυβέρνηση που είχε εκλεγεί υποσχόμενη το ακριβώς αντίθετο (προστασία υπερχρεωμένων δανειοληπτών).

Ποιοι επλήγησαν: Οφειλέτες που είδαν την ακίνητη περιουσία τους να εκπλειστηριάζεται μέσω της νέας, ταχύτερης διαδικασίας· ακτιβιστές/διαδηλωτές που αντιμετώπισαν ποινική δίωξη για συμμετοχή σε παρεμποδίσσεις πλειστηριασμών, ιδιώνυμο πλέον αδίκημα.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Τράπεζες και funds/servicers, μέσω ταχύτερης και ασφαλέστερης ρευστοποίησης εξασφαλίσεων χωρίς κίνδυνο φυσικής παρεμπόδισης.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η νομοθέτηση, το χρονολόγιο, και οι συγκρούσεις κατά την εφαρμογή είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**). Ο χαρακτηρισμός του μέτρου ως θεμιτής αποκατάστασης κράτους δικαίου ή ως αυταρχικής καταστολής παραμένει έντονα **Αμφιλεγόμενο**, ιδίως εντός του ίδιου του ευρύτερου αριστερού πολιτικού χώρου.

Ενδεικτικές πηγές: dsanet.gr (Υπουργική Απόφαση 41756/2017), Λαϊκή Ενότητα (laiki-enotita.gr, “Πλειστηριασμοί: Ν.Δ.–ΣΥΡΙΖΑ, το ένα χέρι νίβει τ’ άλλο” και άρθρο Χ. Σουλτανίδου), The Press Project (thepressproject.gr, “Πλειστηριασμοί προπαγάνδας και κοινωνικός κανιβαλισμός”), e-nomika.gr (νομική περιγραφή διαδικασίας), eauction.gr (επίσημη πλατφόρμα), Greece 2.0 (greece20.gov.gr, μεταγενέστερη αναβάθμιση πλαισίου 2024).

3.7 Περιορισμός του νόμου Κατσέλη — σταδιακή συρρίκνωση προστασίας

Υπόθεση #057 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τις διαδοχικές τροποποιήσεις, **Αμφιλεγόμενο** για την ισορροπία μεταξύ προστασίας οφειλετών και αποτροπής κατάχρησης)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Αρχική θέσπιση ν. 3869/2010 επί κυβέρνησης ΠΑΣΟΚ (Γ. Παπανδρέου, υπ. Οικονομίας Λούκα Κατσέλη)· διαδοχικοί περιορισμοί μέσω ν. 4336/2015 (κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ, Αύγουστος 2015, στο πλαίσιο του Τρίτου Μνημονίου) και ν. 4549/2018 (κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ, Ιούνιος 2018)· αντικατάσταση από ν. 4605/2019 (“Κατσέλη–Σταθάκη”, ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ, τελευταίο έτος πριν τις εκλογές)· πλήρης κατάργηση/αντικατάσταση από τον νέο Πτωχευτικό Κώδικα ν. 4738/2020 (κυβέρνηση Μητσοτάκη, βλ. Υπόθεση #031), από 1η Ιουνίου 2021.

Τι συνέβη: Ο ν. 3869/2010 (“νόμος Κατσέλη”), ο οποίος επέτρεπε σε υπερχρεωμένα φυσικά πρόσωπα να ζητήσουν από το δικαστήριο ρύθμιση οφειλών με σημαντικό “κούρεμα” κεφαλαίου και τόκων, καθώς και προστασία της πρώτης κατοικίας υπό προϋποθέσεις, αποτέλεσε επί μία δεκαετία τη βασική νομική ασπίδα προστασίας υπερχρεωμένων νοικοκυριών στην Ελλάδα. Ωστόσο, ο νόμος υπέστη διαδοχικές, προοδευτικά αυστηρότερες τροποποιήσεις: ο ν. 4336/2015, ψηφισμένος τον Αύγουστο 2015 στο πλαίσιο του Τρίτου Μνημονίου (βλ. Υπόθεση #052) λίγο μετά την επανεκλογή της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ, τροποποίησε ουσιωδώς τις προϋποθέσεις υπαγωγής, ισχύοντας για αιτήσεις που υποβλήθηκαν μετά τις 19 Αυγούστου 2015· ο ν. 4549/2018 επέφερε περαιτέρω σημαντικές τροποποιήσεις, με ρητά δηλωμένο στόχο, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, την “αποτροπή κατάχρησης του νόμου από στρατηγικούς κακοπληρωτές”. Νομικές αναλύσεις της εποχής χαρακτήρισαν τις αλλαγές του 2018 ως σαφή προσπάθεια “συρρίκνωσης των ευεργετικών διατάξεων για τον Έλληνα οφειλέτη”, με ταυτόχρονη διεύρυνση δυνατοτήτων πιστωτών να χρησιμοποιούν προσωπικά δεδομένα οφειλετών. Τελικά, ο ν. 3869/2010 αντικαταστάθηκε το 2019 από τον ν. 4605/2019 (“Κατσέλη–Σταθάκη”), με ακόμη αυστηρότερα κριτήρια υπαγωγής, πριν την πλήρη αντικατάσταση του συστήματος από τον νέο Πτωχευτικό Κώδικα το 2020–2021.

Η ένταση δικαιολόγησης/κατάχρησης: Το κεντρικό επιχείρημα πίσω από τις διαδοχικές αυστηροποιήσεις ήταν η ανάγκη αποτροπής κατάχρησης του νόμου από οφειλέτες με πραγματική οικονομική δυνατότητα αποπληρωμής (“στρατηγικοί κακοπληρωτές”) που χρησιμοποιούσαν τη δικαστική διαδικασία απλώς για καθυστέρηση πληρωμών ή απόκρυψη περιουσιακών στοιχείων. Νομολογία του Αρείου Πάγου (απόφαση 400/2020) ασχολήθηκε ειδικά με το ζήτημα του

“δόλου” οφειλέτη και της “ένστασης δολιότητας” — δηλαδή τότε η απόκρυψη πραγματικής οικονομικής κατάστασης θα μπορούσε να αποκλείσει την υπαγωγή στον νόμο, κρίνοντας ότι αρκεί υποκειμενικό στοιχείο πρόθεσης οφειλέτη, χωρίς να απαιτείται επιπλέον απόδειξη παράλειψης ελέγχου πιστοληπτικής ικανότητας εκ μέρους της τράπεζας.

Οι επιπτώσεις για συνεπείς οφειλέτες: Ζήτημα που παρέμεινε ενεργό ακόμη και έτη μετά την τυπική κατάργηση του νόμου αφορούσε τον τρόπο υπολογισμού τόκων για όσους είχαν ήδη ενταχθεί σε ρυθμίσεις και παρέμειναν συνεπείς επί έτη. Νομοθετική παρέμβαση (αναφερόμενη σε μεταγενέστερα δημοσιεύματα 2025–2026) επιχείρησε να διορθώσει ζητήματα υπολογισμού τόκων για πάνω από 100.000 ενήμερους δανειολήπτες με αναδρομική ισχύ από την 1η Απριλίου 2019, αναγνωρίζοντας υπερβάλλοντα ποσά ήδη καταβληθέντα ως κεφάλαιο — παρέμβαση που, ωστόσο, δημιούργησε νέα ένταση “δύο ταχυτήτων”: όσοι κατάφεραν να παραμείνουν συνεπείς επωφελήθηκαν σημαντικά, ενώ όσοι είχαν χάσει την προστασία λόγω αδυναμίας ανταπόκρισης στις δόσεις έμειναν εκτός κάθε ελάφρυνσης.

Η αντίθετη οπτική: Υποστηρικτές των διαδοχικών αυστηροποιήσεων υποστηρίζουν ότι ήταν αναγκαίες για να αποτραπεί η συστηματική κατάχρηση ενός μηχανισμού σχεδιασμένου για γνήσια αδύναμους οφειλέτες, ο οποίος διαπιστώθηκε να χρησιμοποιείται και από πρόσωπα με πραγματική οικονομική δυνατότητα αποπληρωμής, εις βάρος τόσο των πιστωτών όσο και της συνολικής αξιοπιστίας του συστήματος προστασίας ευάλωτων οφειλετών.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση αφορά το αν οι διαδοχικές αυστηροποιήσεις πέτυχαν σωστή ισορροπία μεταξύ αποτροπής κατάχρησης και διατήρησης ουσιαστικής προστασίας για γνήσια αδύναμους οφειλέτες, ή αν οδήγησαν προοδευτικά σε συρρίκνωση της προστασίας πέραν του αναγκαίου, αφήνοντας εκτεθειμένους πραγματικά ευάλωτους πολίτες — ζήτημα που αντανakλά το ίδιο μοτίβο που παρατηρείται και σε άλλες υποθέσεις της περιόδου (ν. 4354/2015, βλ. Υπόθεση #055): κυβέρνηση εκλεγμένη με έμφαση στην προστασία υπερχρεωμένων πολιτών να νομοθετεί προοδευτικά αυστηρότερους περιορισμούς στο ίδιο πεδίο υπό μνημονιακή πίεση.

Ποιοι επλήγησαν: Υπερχρεωμένοι οφειλέτες που, λόγω των αυστηρότερων κριτηρίων μεταγενέστερων τροποποιήσεων, δεν κατάφεραν να υπαχθούν στην προστασία που θα είχαν αν είχαν υποβάλει αίτηση πριν τις αλλαγές.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Τράπεζες/πιστωτές, μέσω περιορισμού κατάχρησης του μηχανισμού από φερέγγυους οφειλέτες· δικαστικό σύστημα, μέσω μειωμένου όγκου καταχρηστικών αιτήσεων.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Οι διαδοχικές νομοθετικές τροποποιήσεις είναι πλήρως τεκμηριωμένες (**Αποδεδειγμένο**). Η συνολική αξιολόγηση του αν το τελικό ισοζύγιο προστασίας/αυστηρότητας ήταν δίκαιο παραμένει **Αμφιλεγόμενο**.

Ενδεικτικές πηγές: Ελληνική Βικιπαίδεια (“Νόμος Κατσέλη”), Taxheaven.gr (πλήρες κείμενο ν. 3869/2010, απόφαση ΑΠ 400/2020), Ελληνική Ένωση Τραπεζών (hba.gr, ανάλυση τροποποιήσεων ν. 4336/2015), michaliskounavaris.gr (αιτιολογική έκθεση και ανάλυση ν. 4549/2018), ΣΥΡΙΖΑ–Προοδευτική Συμμαχία, NE Ζακύνθου (syrizazante.blog, χρονολόγιο νόμων προστασίας πρώτης κατοικίας), Lawspot.gr / Έθνος (ethnos.gr) / Dnews.gr (μεταγενέστερες παρεμβάσεις 2025–2026 για ενήμερους δανειολήπτες).

3.8 Νόμος Κατρούγκαλος 4387/2016 — αλλαγή υπολογισμού συντάξεων

Υπόθεση #058 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για το περιεχόμενο και τη δικαστική κρίση, **Αμφιλεγόμενο** για τη συνολική αξιολόγηση δικαιοσύνης)

Κυβέρνηση / Περίοδος: ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ, κυβέρνηση Αλέξη Τσίπρα, ν. 4387/2016 (ΦΕΚ Α΄ 85/12.5.2016), υπ. Εργασίας Γιώργος Κατρούγκαλος· δικαστικές αποφάσεις ΣτΕ περί αντισυνταγματικότητας 2019–2020.

Τι συνέβη: Ο ν. 4387/2016 (“νόμος Κατρούγκαλου”) θεσμοθέτησε ριζική μεταρρύθμιση του ελληνικού ασφαλιστικού συστήματος: ενοποίηση του συνόλου σχεδόν των ασφαλιστικών

ταμείων σε ενιαίο φορέα (Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης, ΕΦΚΑ), αλλαγή στον τρόπο υπολογισμού ασφαλιστικών εισφορών, και θεμελιώδη αλλαγή στη δομή υπολογισμού της κύριας σύνταξης: αντί του προηγούμενου συστήματος, η σύνταξη υπολογίζεται πλέον ως άθροισμα δύο τμημάτων — της “Εθνικής Σύνταξης” (πάγιο ποσό, μη χρηματοδοτούμενο από ασφαλιστικές εισφορές αλλά απευθείας από τον κρατικό προϋπολογισμό) και της “Ανταποδοτικής Σύνταξης” (υπολογιζόμενης βάσει αποδοχών επί των οποίων καταβλήθηκαν εισφορές και ποσοστού αναπλήρωσης).

Η κριτική περί μειωμένης ανταποδοτικότητας: Η μεταρρύθμιση κρίθηκε από πολλούς αναλυτές ότι έθεσε έμφαση στην αναδιανεμητική λειτουργία και την αρχή της κοινωνικής αλληλεγγύης εις βάρος της αρχής της ανταποδοτικότητας (σχέση μεταξύ καταβληθέντων εισφορών και τελικής σύνταξης), ιδίως μέσω χαμηλών ποσοστών αναπλήρωσης για πολλά έτη ασφάλισης — επιλογή που προκάλεσε έντονες θεωρητικές και νομολογιακές αμφισβητήσεις ως προς τη συμβατότητά της με τη συνταγματική απαίτηση εύλογης σχέσης μεταξύ εισφορών και παροχών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της πρακτικής επίπτωσης: οι κατώτατες συντάξεις 15ετίας που απένειμε ο ΕΦΚΑ σε χαμηλόμισθους μειώθηκαν σε ορισμένες κατηγορίες από 486 ευρώ (προ νόμου) σε ποσά που δεν ξεπερνούσαν τα 414,90 ευρώ μεικτά μετά τον νόμο.

Η δικαστική κρίση: Η Ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας, μετά από προσφυγές που ζητούσαν ακύρωση διατάξεων του νόμου ως αντίθετων στο Σύνταγμα, στο Πρώτο Πρόσθετο Πρωτόκολλο της ΕΣΔΑ, στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα του ΟΗΕ και στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, έκρινε (2019) αρκετές βασικές διατάξεις του νόμου Κατρούγκαλου αντισυνταγματικές. Ωστόσο, το ίδιο το δικαστήριο, σταθμίζοντας το δημόσιο συμφέρον λειτουργίας του μοναδικού φορέα κύριας κοινωνικής ασφάλισης και τον κίνδυνο σοβαρής διατάραξης της οικονομικής κατάστασης του ΕΦΚΑ από ενδεχόμενη αναδρομική εφαρμογή, αποφάσισε ότι οι συνέπειες της αντισυνταγματικότητας θα επέλθουν μόνο από τη δημοσίευση της ίδιας της απόφασης και εφεξής, όχι αναδρομικά — απόφαση που περιόρισε ουσιαστικά την πρακτική ωφέλεια της δικαστικής νίκης για τους ήδη θιγόντες συνταξιούχους, οι οποίοι δεν έλαβαν αναδρομικά ποσά για το παρελθόν διάστημα εφαρμογής των αντισυνταγματικών διατάξεων.

Οι κοινωνικές αντιδράσεις: Η ψήφιση και εφαρμογή του νόμου συνοδεύτηκε από έντονες κοινωνικές αντιδράσεις, με συνταξιούχους να διαδηλώνουν επανειλημμένα, μεταξύ άλλων και έξω από το ίδιο το Συμβούλιο της Επικρατείας κατά τη διάρκεια της εκδίκασης των σχετικών προσφυγών. Η Ένωση για την Υπεράσπιση της Εργασίας και του Κοινωνικού Κράτους (ΕΝΥΠΕΚΚ) πρωτοστάτησε στις νομικές προσφυγές κατά του νόμου.

Η αντίθετη οπτική (δημοσιονομική αναγκαιότητα και διεθνής σύγκριση): Υποστηρικτές του νόμου, συμπεριλαμβανομένης της κυβέρνησης που τον ψήφισε, τον παρουσίασαν ως αναγκαία, εκτενή μεταρρύθμιση για τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα ενός ασφαλιστικού συστήματος με σοβαρά διαρθρωτικά προβλήματα (πολυδιάσπαση ταμείων, δημογραφική γήρανση), στο πλαίσιο δεσμεύσεων του Τρίτου Μνημονίου (βλ. Υπόθεση #052). Μεταγενέστερη συγκριτική ανάλυση (στοιχεία ΟΟΣΑ, *Pensions at a Glance 2025*) δείχνει ότι, παρά την κριτική, η Ελλάδα διατηρεί σχετικά υψηλό “ποσοστό αναπλήρωσης” (replacement ratio) — για πλήρη ασφαλιστικό βίο, η ελληνική σύνταξη αντικαθιστά περίπου το 78% του μέσου προ-συνταξιοδοτικού εισοδήματος, έναντι μέσου όρου περίπου 58% στην ΕΕ — στοιχείο που υποστηρικτές επικαλούνται ως ένδειξη ότι το σύστημα παρέμεινε συγκριτικά γενναϊόδωρο διεθνώς, παρά τις περικοπές.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση αφορά τόσο το περιεχόμενο (αν η μετατόπιση προς αναδιανεμητική λογική ήταν δίκαιη ή αθέτησε εύλογες προσδοκίες ασφαλισμένων που είχαν καταβάλει εισφορές υπό διαφορετικό καθεστώς υπολογισμού) όσο και τη δικονομική συνέπεια της απόφασης του ΣτΕ (η επιλογή μη αναδρομικής εφαρμογής της αντισυνταγματικότητας, η οποία, αν και νομικά αιτιολογημένη βάσει στάθμισης δημοσίου συμφέροντος, στέρησε ουσιαστική αποζημίωση από τους συνταξιούχους των οποίων τα δικαιώματα παραβιάστηκαν).

Ποιοι επλήγησαν: Νέοι συνταξιούχοι μετά το 2016, ιδίως σε κατηγορίες χαμηλών συντάξεων και

μικρότερου ασφαλιστικού χρόνου, των οποίων οι συντάξεις υπολογίστηκαν με το νέο, λιγότερο ανταποδοτικό σύστημα.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Το ασφαλιστικό σύστημα συνολικά, μέσω ενίσχυσης της μακροπρόθεσμης δημοσιονομικής βιωσιμότητας και απλοποίησης μέσω ενοποίησης ταμείων.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Το περιεχόμενο του νόμου και η δικαστική κρίση περί αντισυνταγματικότητας βασικών διατάξεων είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**). Η συνολική αξιολόγηση δικαιουσύννης της μεταρρύθμισης, καθώς και η ορθότητα της επιλογής μη αναδρομικής εφαρμογής της δικαστικής απόφασης, παραμένουν **Αμφιλεγόμενο**.

Ενδεικτικές πηγές: Kodiko.gr / e-nomothesia.gr / Lawspot.gr (πλήρες κείμενο ν. 4387/2016), INE ΓΣΕΕ (inegree.gr, ανάλυση βασικών μεταβολών), Taxheaven.gr (“Ράπισμα ΣτΕ κατά του νόμου Κατρούγκαλου”, πλήρες σκεπτικό), Πρώτο Θέμα (protothema.gr, Ολομέλεια ΣτΕ), Mononews.gr (απόφαση περί αναδρομικών), CNN.gr (διαμαρτυρία συνταξιούχων, στοιχεία κατώτατων συντάξεων), Nomiki Bibliothiki Daily (daily.nb.org, συγκριτική ανάλυση ν. 4387/2016 και 4670/2020, στοιχεία ΟΟΣΑ).

3.9 Προσωπική διαφορά συντάξεων — απορρόφηση μελλοντικών αυξήσεων

Υπόθεση #059 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τον μηχανισμό και την κατάργησή του, **Αμφιλεγόμενο** για τη δικαιοσύνη του ενδιάμεσου καθεστώτος 2016–2027)

Κυβέρνηση / Περίοδος: ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ, θέσπιση ως παρεπόμενο μηχανισμό του ν. 4387/2016 (“νόμος Κατρούγκαλου”, βλ. Υπόθεση #058)· σε ισχύ 2016–2026· σταδιακή μείωση κατά 50% από 1η Ιανουαρίου 2026 και πλήρης κατάργηση από το 2027, ήδη επί κυβέρνησης Μητσοτάκη.

Τι συνέβη: Όταν ο ν. 4387/2016 επέβαλε νέο, ενιαίο τρόπο υπολογισμού συντάξεων (βλ. Υπόθεση #058), προέκυψε ζήτημα για όσους ήδη συνταξιοδοτούνταν βάσει του παλαιού καθεστώτος: αν εφαρμοζόταν άμεσα ο νέος υπολογισμός, πολλοί συνταξιούχοι θα έβλεπαν άμεση, απότομη μείωση της σύνταξής τους. Για την αποφυγή αυτού του κοινωνικά ανεκτού σεναρίου, θεσπίστηκε η “προσωπική διαφορά”: το ποσό κατά το οποίο η παλαιά (υπολογισμένη με το προηγούμενο καθεστώς) σύνταξη υπερέβαινε τη νέα, επανυπολογισμένη σύνταξη, διατηρήθηκε ως ξεχωριστό, σταθερό συμπληρωματικό ποσό, ώστε να μην υποστεί ο συνταξιούχος άμεση μείωση της συνολικά λαμβανόμενης σύνταξης.

Ο μηχανισμός “απορρόφησης” μελλοντικών αυξήσεων: Το κρίσιμο, αμφιλεγόμενο χαρακτηριστικό της προσωπικής διαφοράς ήταν ότι δεν αποτελούσε απλώς μια πάγια, ανεξάρτητη προσαύξηση: κάθε μελλοντική αύξηση της κύριας (ανταποδοτικής και εθνικής) σύνταξης του δικαιούχου δεν προστίθετο πλήρως στο τελικό ποσό που εισέπραττε ο συνταξιούχος, αλλά “απορροφούνταν” πρώτα από το υπόλοιπο της προσωπικής διαφοράς, μέχρι εξάντλησής της. Στην πράξη, αυτό σήμαινε ότι εκατοντάδες χιλιάδες “παλαιοί” συνταξιούχοι (όσοι είχαν συνταξιοδοτηθεί πριν την εφαρμογή του νόμου Κατρούγκαλου και διατηρούσαν σημαντικό υπόλοιπο προσωπικής διαφοράς) δεν έβλεπαν ποτέ πρακτική αύξηση στη σύνταξή τους παρά τις όποιες θεσμοθετημένες αναπροσαρμογές, δημιουργώντας καθεστώς “εικονικών αυξήσεων” — κάθε ανακοινωμένη αύξηση καταγραφόταν λογιστικά αλλά δεν έφτανε ποτέ στην τσέπη του συνταξιούχου, απορροφημένη πλήρως από τη μείωση της προσωπικής διαφοράς.

Η θεμελιώδης ανισότητα: Το αποτέλεσμα ήταν μια οργανική ανισότητα εντός του ίδιου ασφαλιστικού συστήματος: το ίδιο ακριβώς ασφαλιστικό ιστορικό (έτη εργασίας, καταβληθείσες εισφορές) μπορούσε να οδηγήσει σε ουσιωδώς διαφορετικές τελικές αποδοχές ανάλογα αποκλειστικά με το πότε ο ασφαλισμένος είχε συνταξιοδοτηθεί — πριν ή μετά την εφαρμογή του νόμου Κατρούγκαλου — δημιουργώντας δύο κατηγορίες συνταξιούχων με ουσιωδώς διαφορετική μεταχείριση για ισοδύναμη εισφορά στο σύστημα.

Η κατάργηση (2025–2027): Η κυβέρνηση Μητσοτάκη ανακοίνωσε τον Δεκέμβριο 2025 τη σταδιακή κατάργηση του μηχανισμού: μείωση κατά 50% από την 1η Ιανουαρίου 2026 και

πλήρης κατάργηση από το 2027, χαρακτηρίζοντας το μέτρο διόρθωση “μιας από τις πιο μεγάλες αδικίες του νόμου Κατρούγκαλου”. Μετά την πλήρη κατάργηση, το όποιο υπόλοιπο προσωπικής διαφοράς που δεν είχε ακόμη απορροφηθεί θα συνεχίσει να καταβάλλεται ως ξεχωριστό, σταθερό ποσό (χωρίς πλέον να απορροφά μελλοντικές αυξήσεις), αλλά και χωρίς να λαμβάνει το ίδιο οποιαδήποτε αύξηση εφεξής, υποκείμενο μόνο σε φόρο (όχι πλέον σε ασφαλιστικές κρατήσεις ασθένειας/ΕΑΣ).

Η δημοσιονομική διάσταση: Η κυβέρνηση αναγνώρισε ρητά ότι η προσωπική διαφορά είχε εξελιχθεί σε “μηχανισμό σταθερού κόστους για τον κρατικό προϋπολογισμό, χωρίς να υπηρετεί σαφή ασφαλιστική λογική” — παραδοχή ότι το μεταβατικό καθεστώς είχε παραμείνει σε ισχύ πολύ περισσότερο απ’ όσο αρχικά σχεδιάστηκε, λειτουργώντας τελικά ως μόνιμη πηγή ανισότητας αντί προσωρινού μηχανισμού ομαλής μετάβασης.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση αφορά κυρίως το γεγονός ότι το ενδιάμεσο καθεστώς παρέμεινε σε ισχύ σχεδόν μία δεκαετία (2016–2026), κατά τη διάρκεια της οποίας εκατοντάδες χιλιάδες συνταξιούχοι δεν είδαν καμία πραγματική αύξηση σύνταξης παρά τις θεσμοθετημένες αναπροσαρμογές — ζήτημα που θίγει την ίδια την ουσία της αρχικής δέσμευσης του νόμου Κατρούγκαλου (προστασία κεκτημένων δικαιωμάτων παλαιών συνταξιούχων), αφού η “προστασία” αυτή στην πράξη λειτούργησε ως πάγωμα, όχι ως εγγύηση.

Ποιοι επλήγησαν: Παλαιοί συνταξιούχοι (προ 2016) με σημαντικό υπόλοιπο προσωπικής διαφοράς, οι οποίοι δεν έλαβαν καμία πραγματική αύξηση σύνταξης επί περίπου μία δεκαετία.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Ο κρατικός προϋπολογισμός, μέσω περιορισμού του πραγματικού κόστους των θεσμοθετημένων αυξήσεων συντάξεων για σημαντικό τμήμα των συνταξιούχων.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Ο μηχανισμός λειτουργίας της προσωπικής διαφοράς και η απόφαση κατάργησής της είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**). Η αξιολόγηση της δικαιοσύνης του μεταβατικού καθεστώτος κατά τη διάρκειά του παραμένει **Αμφιλεγόμενο**.

Ενδεικτικές πηγές: Económico.gr (ανακοίνωση Μητσοτάκη, κατάργηση), Capital.gr (“Τι σημαίνει η κατάργηση της προσωπικής διαφοράς”, “Το τελικό σχέδιο”), iefimerida.gr (αλλαγές συντάξεων από 2027), TheTOC.gr (λεπτομέρειες φορολόγησης υπολοίπου), Ένωση Συνταξιούχων Ομίλου ΔΕΗ (ensyde.gr, “Τι είναι η Προσωπική Διαφορά”).

3.10 Αύξηση εισφορών αυτοαπασχολούμενων — άρθρο 39 του νόμου Κατρούγκαλου

Υπόθεση #060 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για το περιεχόμενο του μέτρου και τις αντιδράσεις, **Αμφιλεγόμενο** για τη συνολική επίπτωσή του)

Κυβέρνηση / Περίοδος: ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ, ν. 4387/2016 (άρθρο 39), υπ. Εργασίας Γιώργος Κατρούγκαλος. Η παρούσα εγγραφή συμπληρώνει την Υπόθεση #058, εστιάζοντας ειδικά στο σκέλος του νόμου που αφορούσε τις εισφορές ελεύθερων επαγγελματιών και αυτοαπασχολούμενων.

Τι συνέβη: Πέρα από την αλλαγή στον υπολογισμό συντάξεων (βλ. Υπόθεση #058), ο ν. 4387/2016 επέφερε ουσιώδη αλλαγή στον τρόπο υπολογισμού των ασφαλιστικών εισφορών ελεύθερων επαγγελματιών και αυτοαπασχολούμενων: αντί σταθερών, προκαθορισμένων ποσών ανά ασφαλιστική κατηγορία (όπως ίσχυε προηγουμένως), οι εισφορές συνδέθηκαν άμεσα με το πραγματικό φορολογητέο εισόδημα, με συντελεστή που μπορούσε να φτάσει το 20% επί του καθαρού εισοδήματος για τον κλάδο σύνταξης, πέραν πρόσθετων εισφορών υγείας. Το μέτρο, σε συνδυασμό με ταυτόχρονες φορολογικές αλλαγές που απαιτούσαν προκαταβολή φόρου εισοδήματος επόμενου έτους, δημιούργησε ιδιαίτερα βαριά συνολική επιβάρυνση για μεγάλο τμήμα των ελεύθερων επαγγελματιών.

Οι άμεσες αντιδράσεις (2016): Η θέσπιση προκάλεσε άμεσα έντονες αντιδράσεις από επαγγελματικούς και επιστημονικούς φορείς (Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδος, Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος, Δικηγορικοί Σύλλογοι, ιατρικοί σύλλογοι), με καταγγελίες ότι ο

συνδυασμός αυξημένων ασφαλιστικών εισφορών και προκαταβολής φόρου οδηγούσε σε “απόγνωση” πολλούς ελεύθερους επαγγελματίες, ιδίως όσους είχαν σχετικά υψηλότερα εισοδήματα και βρέθηκαν να υφίστανται ταυτόχρονα τις συνέπειες δύο παράλληλων μεταρρυθμίσεων (ασφαλιστικής και φορολογικής).

Η μεταγενέστερη πολιτική διαμάχη (2023): Το ζήτημα επανήλθε έντονα στο προσκήνιο τον Μάιο 2023, όταν ο ίδιος ο Γιώργος Κατρούγκαλος, πλέον υποψήφιος ευρωβουλευτής του ΣΥΡΙΖΑ– Προοδευτικής Συμμαχίας, δήλωσε δημόσια ότι θεωρούσε ορθή την επαναφορά συνδεδεμένων με το εισόδημα ασφαλιστικών εισφορών ύψους έως 20% — δήλωση που προκάλεσε άμεσα “σάλο” και “μπараζ αντιδράσεων” από επαγγελματικούς φορείς, με τον πρόεδρο του Ιατρικού Συλλόγου Αθηνών να δηλώνει ότι “ο συγκεκριμένος νόμος είχε οδηγήσει σε απόγνωση πληθώρα ελεύθερων επαγγελματιών”, και τον πρόεδρο της Ολομέλειας Προέδρων Δικηγορικών Συλλόγων να χαρακτηρίζει την “εμμονή του εμπνευστή του νόμου στην ορθότητα των ρυθμίσεων του” ως “μείζον ζήτημα”. Η ένταση της αντίδρασης ήταν τέτοια ώστε ο Κατρούγκαλος αναγκάστηκε να αποσυρθεί από τα ψηφοδέλτια του ΣΥΡΙΖΑ–Προοδευτικής Συμμαχίας. Ο τότε υπουργός Εργασίας Κωστής Χατζηδάκης, εκμεταλλευόμενος πολιτικά τη δήλωση, προειδοποίησε ότι ενδεχόμενη επαναφορά θα σήμαινε “τριπλασιασμό” του μη μισθολογικού κόστους για ελεύθερους επαγγελματίες, αυτοαπασχολούμενους και αγρότες.

Η υπεράσπιση του πρώην υπουργού: Ο Κατρούγκαλος, απαντώντας στην κριτική, αναγνώρισε εν μέρει το πρόβλημα, εξηγώντας ότι περίπου το 20% των ελεύθερων επαγγελματιών με υψηλότερα εισοδήματα βρέθηκε να υφίσταται ταυτόχρονα τις συνέπειες δύο μεταρρυθμίσεων (ασφαλιστικής και φορολογικής) — ο συνδυασμός πλήρους προκαταβολής φόρου επόμενου έτους και 20% εισφοράς επί εισοδήματος οδήγησε σε υπέρμετρη επιβάρυνση συγκεκριμένης κατηγορίας επαγγελματιών, κάτι που, όπως υποστήριξε, οδήγησε την ίδια την κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ σε μεταγενέστερα διορθωτικά μέτρα.

Η μεταγενέστερη μεταρρύθμιση: Το σύστημα άλλαξε ουσιαστικά αργότερα (νέο ασφαλιστικό πλαίσιο μέσω e-ΕΦΚΑ), με αποσύνδεση των εισφορών από το φορολογητέο εισόδημα και θέσπιση δυνατότητας ελεύθερης επιλογής μεταξύ έξι προκαθορισμένων ασφαλιστικών κατηγοριών — επιστροφή, ουσιαστικά, σε λογική πιο κοντά στο προ-2016 καθεστώς σταθερών κατηγοριών, ένδειξη ότι το μοντέλο άμεσης σύνδεσης εισφορών με εισόδημα εγκαταλείφθηκε τελικά ως μη βιώσιμο.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση αφορά τόσο το αρχικό μέτρο του 2016 (αν η σύνδεση εισφορών με εισόδημα ήταν δικαιότερη αρχή φορολόγησης — όσοι κερδίζουν περισσότερο πληρώνουν αναλογικά περισσότερο — ή αν λειτούργησε στην πράξη ως δυσανάλογη επιβάρυνση λόγω κακού συντονισμού με παράλληλες φορολογικές αλλαγές) όσο και τη μεταγενέστερη πολιτική διαμάχη περί ενδεχόμενης επαναφοράς του (2023), η οποία ανέδειξε βαθιά διχασμένες απόψεις ακόμη και εντός του ίδιου του κόμματος που είχε αρχικά θεσπίσει το μέτρο.

Ποιοι επλήγησαν: Ελεύθεροι επαγγελματίες και αυτοαπασχολούμενοι, ιδίως όσοι είχαν σχετικά υψηλότερο εισόδημα και βρέθηκαν αντιμέτωποι με συνδυασμένη επιβάρυνση εισφορών και προκαταβολής φόρου.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Το ασφαλιστικό σύστημα, μέσω αυξημένων εσόδων από εισφορές συνδεδεμένες με πραγματικό εισόδημα αντί σταθερών κατηγοριών που δεν αντικατόπτριζαν την πραγματική οικονομική δυνατότητα.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Το περιεχόμενο του άρθρου 39 του ν. 4387/2016 και οι έντονες αντιδράσεις (τόσο το 2016 όσο και το 2023) είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**). Η συνολική αξιολόγηση της δικαιοσύνης/αναλογικότητας του μέτρου παραμένει **Αμφιλεγόμενο**.

Ενδεικτικές πηγές: Capital.gr (“Σάλος με τη δήλωση Κατρούγκαλου”, “Αναβρασμός στην αγορά”), in.gr (“Θύελλα αντιδράσεων”), OT.gr (“Φουντώνουν οι αντιδράσεις”), LiFO (lifo.gr, υπεράσπιση Κατρούγκαλου), Enikos.gr (“Νόμος Κατρούγκαλου: Τι προέβλεπε ο νόμος 4387/16 για τις ασφαλιστικές εισφορές”, “Πυρά κατά Κατρούγκαλου”), Mononews.gr (θέση Κ. Χατζηδάκη), e-ΕΦΚΑ (e-efka.gov.gr, νέο σύστημα ασφαλιστικών κατηγοριών).

3.11 Υπερταμείο (ΕΕΣΥΠ) — δέσμευση δημόσιας περιουσίας για 99 έτη

Υπόθεση #061 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τη νομοθέτηση και τη διάρκεια δέσμευσης, **Αμφιλεγόμενο** για τη συνολική αξιολόγηση αποτελεσματικότητας)

Κυβέρνηση / Περίοδος: ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ, κυβέρνηση Αλέξη Τσίπρα, ν. 4389/2016, Μάιος 2016, στο πλαίσιο δεσμεύσεων του Τρίτου Μνημονίου (βλ. Υπόθεση #052).

Τι συνέβη: Ο ν. 4389/2016 θέσπισε την Ελληνική Εταιρεία Συμμετοχών και Περιουσίας (ΕΕΣΥΠ), ευρύτερα γνωστή ως “Υπερταμείο” — φορέα στον οποίο μεταβιβάστηκε το σύνολο σχεδόν της αξιοποιήσιμης δημόσιας περιουσίας της Ελλάδας (κρατικές συμμετοχές σε επιχειρήσεις, ακίνητη περιουσία μέσω θυγατρικής ΕΤΑΔ, το ΤΑΙΠΕΔ ως θυγατρική, το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας) με σκοπό την αποδοτικότερη διαχείριση, αξιοποίηση και σταδιακή ρευστοποίηση προς εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους και χρηματοδότηση επενδύσεων. Κρίσιμο χαρακτηριστικό της δομής ήταν η διάρκεια ζωής του φορέα: 99 έτη — δηλαδή ουσιαστικά αμετάκλητη δέσμευση της διαχείρισης της ελληνικής δημόσιας περιουσίας για σχεδόν έναν αιώνα, με περιορισμένη άμεση κοινοβουλευτική εποπτεία επί των καθημερινών αποφάσεων του φορέα.

Η κριτική περί απώλειας εθνικής κυριαρχίας: Η δημιουργία φορέα με τόσο μακρά, ουσιαστικά υπερβαίνουσα οποιαδήποτε συνήθη πολιτική/εκλογική περίοδο διάρκεια, ελεγχόμενου σε μεγάλο βαθμό από ευρωπαϊκούς θεσμούς και χωρίς να λογοδοτεί άμεσα στο εθνικό Κοινοβούλιο, προκάλεσε έντονη πολυκομματική κριτική ήδη πριν καν την ψήφισή του. Χαρακτηριστικά, ο τότε αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης Κυριάκος Μητσοτάκης δήλωνε τον Μάιο 2016 ότι η δημιουργία “μιας εταιρίας με ζωή 99 έτη, που δεν θα λογοδοτεί στο εθνικό Κοινοβούλιο, που θα ελέγχεται ουσιαστικά από ευρωπαϊκούς θεσμούς” συνιστούσε “άνευ προηγούμενου απώλεια εθνικής κυριαρχίας”. Αντίστοιχη κριτική διατυπώθηκε και από το ΚΚΕ, το οποίο χαρακτήρισε το μέτρο “υποθήκευση δημόσιας περιουσίας για 99 χρόνια”, επισημαίνοντας ότι θεσπίστηκε με τη διακομματική στήριξη ΣΥΡΙΖΑ, ΑΝΕΛ και (μέσω αποδοχής μνημονιακών προαπαιτούμενων) έμμεσα και της ΝΔ.

Το οικονομικό επιχείρημα κριτικής: Οικονομική ανάλυση αμφισβήτησε την ίδια τη λογική του εγχειρήματος, χαρακτηρίζοντάς το “ό,τι πιο αντιαναπτυξιακό έχει σκεφτεί ο ανθρώπινος νους” — επιχείρημα ότι η προσπάθεια αποπληρωμής κρατικού χρέους μέσω προϊόντων πώλησης δημόσιας περιουσίας αντί μέσω ανάπτυξης της οικονομίας αντιστοιχούσε ιστορικά μόνο σε ακραία, προβληματικά προηγούμενα παραδείγματα (αναφέρθηκαν ενδεικτικά η Ρουμανία του Τσαουσέσκου και η Βόρεια Κορέα), και ότι προϋπέθετε την απίθανη παραδοχή ότι η Ελλάδα δεν θα μπορούσε να ανακυκλώνει χρέος στις διεθνείς αγορές ούτε να το συρρικνώνει μέσω ανάπτυξης ταχύτερης από την τοκοφορία του για ολόκληρο τον επόμενο αιώνα.

Η αντίθετη οπτική (μνημονιακή αναγκαιότητα και επαγγελματική διαχείριση): Η θέσπιση του Υπερταμείου παρουσιάστηκε από την κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ και τους θεσμούς ως αναγκαία δέσμευση του Τρίτου Μνημονίου (στοχευόμενα έσοδα ιδιωτικοποιήσεων έως 50 δισ. ευρώ, βλ. Υπόθεση #052), με στόχο την επαγγελματική, μη πολιτικοποιημένη διαχείριση δημόσιων περιουσιακών στοιχείων που προηγουμένως διοικούνταν αποσπασματικά από διάφορους φορείς, καθώς και τη δημιουργία σταθερού μηχανισμού απόδοσης πόρων προς μείωση χρέους και χρηματοδότηση επενδύσεων εκτός των συνήθων πολιτικών κύκλων.

Η μεταγενέστερη λογοδοσία: Έτη αργότερα, πολιτικά κόμματα (μεταξύ άλλων το ΠΑΣΟΚ–Κίνημα Αλλαγής) κάλεσαν το Υπερταμείο σε “λογοδοσία”, χαρακτηρίζοντάς το “σύμβολο ντροπής και έκπτωσης εθνικής κυριαρχίας”, ενώ αμφισβήτησαν και την ίδια την αποδοτικότητα του φορέα, υποστηρίζοντας ότι αποδείχθηκε “αναποτελεσματικό να υπηρετήσει τον σκοπό για τον οποίο δημιουργήθηκε σε ρυθμούς καλύτερους από το δημόσιο” — δηλαδή ότι δεν πέτυχε ουσιαστικά καλύτερα αποτελέσματα διαχείρισης από όσα θα πετύχαινε άμεση κρατική διαχείριση, παρά την υψηλού κόστους εταιρική δομή του.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση αφορά τόσο τη θεσμική διάσταση (αν η δέσμευση δημόσιας

περιουσίας για σχεδόν έναν αιώνα, με περιορισμένη κοινοβουλευτική εποπτεία, συνιστά θεμιτή απόφαση δημοσιονομικής διαχείρισης ή ανεπίστρεπτη παραίτηση από εθνική κυριαρχία επί βασικών περιουσιακών στοιχείων) όσο και την πρακτική αποτελεσματικότητα (αν ο φορέας πέτυχε ουσιωδώς καλύτερα αποτελέσματα από εναλλακτικές μορφές διαχείρισης).

Ποιοι επλήγησαν: Το ελληνικό κοινοβουλευτικό σύστημα, μέσω περιορισμένης άμεσης εποπτείας επί σημαντικού τμήματος της δημόσιας περιουσίας για μακρά χρονική περίοδο.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Το ελληνικό δημόσιο, στον βαθμό που ο φορέας πέτυχε αποδοτικότερη διαχείριση περιουσιακών στοιχείων και δημιούργησε πόρους για μείωση χρέους/επενδύσεις.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η νομοθέτηση, η δομή, και η 99ετής διάρκεια του φορέα είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**). Η συνολική αξιολόγηση αποτελεσματικότητας και η στάθμιση μεταξύ δημοσιονομικού οφέλους και θεσμικού κόστους (απώλεια άμεσης εποπτείας) παραμένουν **Αμφιλεγόμενο**.

Ενδεικτικές πηγές: Capital.gr (“Σε πούλησαν για 99 χρόνια”), 902.gr (καταγγελία ΚΚΕ), Ελεύθερος Τύπος (eleftherostypos.gr, “Το υπερ-ταμείο υποθηκεύει την περιουσία”), Protagon.gr (Δ. Ευθυμάκης, “Το χάος που λέγεται περιουσία του ελληνικού Δημοσίου”), ΚΝΑ/cna.gr (“Το ΠΑΣΟΚ καλεί σε λογοδοσία το Υπερταμείο”, δηλώσεις Κ. Μητσοτάκη 2016).

3.12 Δημοσιονομικός κόφτης — αυτόματες περικοπές έναντι στόχων πλεονάσματος

Υπόθεση #062 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τη νομοθέτηση και τη λειτουργία, **Αμφιλεγόμενο** για τις κοινωνικές συνέπειες και τη μελλοντική εφαρμογή)

Κυβέρνηση / Περίοδος: ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ, κυβέρνηση Αλέξη Τσίπρα, θεσπίστηκε στο πλαίσιο του Τρίτου Μνημονίου (ν. 4336/2016, βλ. Υπόθεση #052)· ενεργός μηχανισμός έως τη λήξη των μνημονιακών προγραμμάτων 2018, με νεότερη εκδοχή ευρωπαϊκού δημοσιονομικού κανόνα (“νέος κόφτης”) να συζητείται εκ νέου 2025–2026.

Τι συνέβη: Ο “δημοσιονομικός κόφτης” ήταν μηχανισμός αυτόματων περικοπών δαπανών που θεσπίστηκε ως εγγύηση προς τους δανειστές ότι η Ελλάδα θα πετύχαινε τους συμφωνημένους στόχους πρωτογενούς πλεονάσματος του Τρίτου Μνημονίου (0,5% του ΑΕΠ για το 2016, 1,75% για το 2017, 3,5% για το 2018 και μετέπειτα). Λειτουργούσε ως εξής: αν τα επίσημα στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ/Eurostat, που ανακοινώνονταν τον Απρίλιο κάθε έτους για το προηγούμενο έτος, έδειχναν απόκλιση από τον στόχο πρωτογενούς πλεονάσματος, ενεργοποιούνταν αυτόματα, χωρίς περαιτέρω πολιτική διαπραγμάτευση, οριζόντιες περικοπές δαπανών ώστε να κλείσει η απόκλιση — μηχανισμός σχεδιασμένος ώστε να αφαιρεί από την κυβέρνηση τη διακριτική ευχέρεια να καθυστερήσει ή να αποφύγει τα αναγκαία δημοσιονομικά μέτρα.

Η αρχική πολιτική διαχείριση: Εσωτερικές πηγές της κυβέρνησης, σε σύσκεψη υπό τον πρωθυπουργό Αλέξη Τσίπρα κατά τη θέσπιση του μηχανισμού (Μάιος 2016), παρουσίασαν τη ρύθμιση ως σχετικά ακίνδυνη βραχυπρόθεσμα, υποστηρίζοντας ότι οι στόχοι των πρώτων ετών (0,5% για το 2016, 1,75% για το 2017) θα ήταν σχετικά εύκολο να επιτευχθούν “άνετα”, δίνοντας στην κυβέρνηση “τρία καθαρά χρόνια” πριν αντιμετωπίσει τον πραγματικά απαιτητικό στόχο του 3,5% από το 2018 — υπολογισμός που αποδείχθηκε ουσιαστικά ορθός, καθώς ο κόφτης δεν χρειάστηκε τελικά να ενεργοποιηθεί ουσιαστικά κατά τη διάρκεια της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ, αφού οι δημοσιονομικοί στόχοι επιτεύχθηκαν (και συχνά υπερκαλύφθηκαν) μέσω άλλων, ήδη προαποφασισμένων μέτρων λιτότητας.

Η κριτική περί επιπτώσεων σε δημόσιες υπηρεσίες: Συνδικαλιστικές οργανώσεις (ενδεικτικά η ΠΟΕΔΗΝ, ένωση εργαζομένων νοσοκομείων) κατήγγειλαν ότι ο συνδυασμός Τρίτου Μνημονίου και δημοσιονομικού κόφτη οδήγησε σε δραστική συρρίκνωση δημόσιων δαπανών υγείας (μείωση προσωπικού νοσοκομείων κατά χιλιάδες θέσεις) και άλλων κοινωνικών αγαθών, με τον στόχο του 3,5% πρωτογενούς πλεονάσματος από το 2018 να απαιτεί, κατά την κριτική αυτή, περαιτέρω δυσμενή μέτρα όπως ενεργοποίηση περικοπών που θα οδηγούσαν σε “διάλυση δημόσιων

κοινωνικών αγαθών” και νέες μειώσεις μισθών/συντάξεων.

Η επανεμφάνιση του ζητήματος σε νέα μορφή (2025–2026): Ανεξάρτητα από τον αρχικό μνημονιακό μηχανισμό, το ζήτημα “κόφτη δαπανών” επανήλθε στη δημόσια συζήτηση με νέα μορφή στο πλαίσιο του αναθεωρημένου ευρωπαϊκού δημοσιονομικού πλαισίου (Κανονισμός ΕΕ 1263/2024), το οποίο συνδέει τις καθαρές πρωτογενείς δαπάνες κρατών-μελών με τα έσοδα, τον ρυθμό ανάπτυξης και μέτρα διακριτικής ευχέρειας (DRM). Ο ΣΥΡΙΖΑ, πλέον ως αντιπολίτευση, υποστήριξε (2025) ότι η κυβερνητική παρουσίαση του νέου ευρωπαϊκού κανόνα ως “αμετακίνητο πλαφόν” αντέβαινε στην ίδια την ευρωπαϊκή νομοθεσία, η οποία επέτρεπε μεγαλύτερη ευελιξία (π.χ. μέσω αναγνώρισης πρόσθετων εσόδων από φορολόγηση μερισμάτων ως “μέτρων διακριτικής ευχέρειας” που θα διέυρυναν τον δημοσιονομικό χώρο για κοινωνικές δαπάνες) απ’ όση παρουσίαζε η κυβέρνηση — δηλαδή η ίδια η έννοια του “κόφτη” αξιοποιήθηκε πολιτικά, κατά την κριτική αυτή, ως δικαιολογία για συγκράτηση δαπανών πέραν του πραγματικά αναγκαίου ορίου.

Η αντίθετη οπτική (αναγκαία δημοσιονομική πειθαρχία): Υποστηρικτές μηχανισμών τύπου “κόφτη” υποστηρίζουν ότι αποτελούν θεμιτό εργαλείο επιβολής δημοσιονομικής πειθαρχίας, αποτρέποντας επιστροφή σε πρακτικές υπέρμετρου δανεισμού που οδήγησαν στην κρίση του 2010, υπό την προϋπόθεση ότι εφαρμόζονται με σαφήνεια (δεν λειτουργούν ως πρόσχημα για επιβολή νέων φόρων, αλλά ως μηχανισμός εξισορρόπησης αυξήσεων δαπανών με αντίστοιχες περικοπές αλλού).

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση αφορά τόσο τον αρχικό μνημονιακό μηχανισμό (αν συνέβαλε σε υπερβολική λιτότητα πέραν του πραγματικά αναγκαίου, ιδίως σε τομείς όπως η δημόσια υγεία) όσο και τη μεταγενέστερη πολιτική χρήση της έννοιας “κόφτης” ως επιχειρήματος περιορισμού κοινωνικών δαπανών, με αντικρουόμενες ερμηνείες του πραγματικού εύρους ευελιξίας που επιτρέπει το ισχύον ευρωπαϊκό πλαίσιο.

Ποιοι επλήγησαν: Χρήστες δημόσιων υπηρεσιών (υγεία, κοινωνική πρόνοια) σε περιόδους ενεργοποίησης ή απειλής ενεργοποίησης περικοπών· εργαζόμενοι στον δημόσιο τομέα, ιδίως στην υγεία.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Δανειστές/θεσμοί, μέσω αυξημένης βεβαιότητας τήρησης δημοσιονομικών στόχων· η μακροπρόθεσμη δημοσιονομική αξιοπιστία της χώρας.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η νομοθέτηση και λειτουργία του αρχικού μηχανισμού είναι πλήρως τεκμηριωμένη (**Αποδεδειγμένο**). Η συνολική αξιολόγηση των κοινωνικών συνεπειών, καθώς και η ερμηνεία του εύρους ευελιξίας του σύγχρονου ευρωπαϊκού πλαισίου, παραμένουν **Αμφιλεγόμενο**.

Ενδεικτικές πηγές: ΠΟΕΔΗΝ (poedhn.gr, κριτική επιπτώσεων σε νοσοκομεία), Newpost.gr (“Πώς θα λειτουργεί ο κόφτης”, 2016), Naftemporiki.gr / Capital.gr / Sofokleousin.gr (θέση Ν. Παππά, ΣΥΡΙΖΑ, 2025), News 24/7 (news247.gr, ανάλυση Α. Ανδριανόπουλου), Εφημερίδα των Συντακτών (efsyn.gr, “Τρικ και ψέματα για πλεονάσματα και μέτρα”).

3.13 Ίδρυση ΑΑΔΕ — φορολογική διοίκηση εκτός άμεσου κυβερνητικού ελέγχου

Υπόθεση #063 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τη νομοθέτηση και τη δομή, **Αμφιλεγόμενο** για τη δικαιολόγηση/επάρκεια της απουσίας κυβερνητικής εποπτείας)

Κυβέρνηση / Περίοδος: ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ, κυβέρνηση Αλέξη Τσίπρα, ν. 4389/2016, στο πλαίσιο δεσμεύσεων του Τρίτου Μνημονίου (βλ. Υπόθεση #052)· έναρξη λειτουργίας 1η Ιανουαρίου 2017.

Τι συνέβη: Ο ν. 4389/2016 συνέστησε την Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ), η οποία από την 1η Ιανουαρίου 2017 αντικατέστησε τη Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων του Υπουργείου Οικονομικών, αναλαμβάνοντας το σύνολο της αρμοδιότητας προσδιορισμού, βεβαίωσης και είσπραξης φορολογικών, τελωνειακών και λοιπών δημοσίων εσόδων, καθώς

και τον έλεγχο ολόκληρης της σχετικής υλικής υποδομής (δημόσιες οικονομικές υπηρεσίες, τελωνεία, Γενικό Χημείο του Κράτους). Το κρίσιμο θεσμικό χαρακτηριστικό της ΑΑΔΕ είναι ότι απολαμβάνει πλήρη “λειτουργική ανεξαρτησία, διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια”, χωρίς να υπόκειται σε ιεραρχικό έλεγχο ή διοικητική εποπτεία από κυβερνητικά όργανα, τον Υπουργό Οικονομικών, ή οποιαδήποτε άλλη διοικητική αρχή — υπαγόμενη αποκλειστικά σε κοινοβουλευτικό έλεγχο, σύμφωνα με τον Κανονισμό της Βουλής.

Η νομική αμφισβήτηση: Αμέσως μετά τη σύσταση της Αρχής, συνδικαλιστικές οργανώσεις εργαζομένων (Πανελλήνια Ομοσπονδία Εργαζομένων στις Δημόσιες Οικονομικές Υπηρεσίες, Ομοσπονδία Τελωνειακών Υπαλλήλων Ελλάδος, Ομοσπονδία Συλλόγων Υπουργείου Οικονομικών) και πρώην/νυν υπάλληλοι προσέφυγαν στο Συμβούλιο της Επικρατείας ζητώντας ακύρωση του Οργανισμού της ΑΑΔΕ ως αντισυνταγματικού και παράνομου, με το επιχείρημα ότι η πλήρης αφαίρεση εποπτείας από κυβερνητικά όργανα επί ενός τόσο κρίσιμου τομέα (είσπραξη δημοσίων εσόδων) και η ουσιαστική “αποψίλωση” του Υπουργείου Οικονομικών από αντίστοιχη λειτουργική δραστηριότητα αντέβαινε σε συνταγματικές αρχές δημοκρατικής λογοδοσίας της δημόσιας διοίκησης.

Το επιχείρημα υπέρ της ανεξαρτησίας: Η θεσμοθέτηση της ΑΑΔΕ ως ανεξάρτητης αρχής παρουσιάστηκε από την κυβέρνηση και τους θεσμούς ως αναγκαία μεταρρύθμιση για την “αποπολιτικοποίηση” της φορολογικής διοίκησης — δηλαδή την προστασία της είσπραξης φόρων και της καταπολέμησης φοροδιαφυγής από πολιτικές παρεμβάσεις, πελατειακές πρακτικές, ή αλλαγές κατεύθυνσης ανάλογα με την εκάστοτε κυβέρνηση, ευθυγραμμιζόμενη με διεθνή πρότυπα φορολογικής διοίκησης (tax administration) που συνιστούν αντίστοιχη ανεξαρτησία σε πολλές χώρες.

Η ένταση στην πράξη — παράδειγμα ΟΠΕΚΕΠΕ/Τυχεροπούλου: Η θεωρητική δικαιολόγηση της ανεξαρτησίας ως εγγύησης απόλυτης αμεροληψίας βρέθηκε αργότερα σε ένταση με συγκεκριμένα περιστατικά: όπως αναλύθηκε στην Υπόθεση #035 (καθαίρεση Παρασκευής Τυχεροπούλου από τη διοίκηση της ΑΑΔΕ, υπό την οποία υπάγεται πλέον ο ΟΠΕΚΕΠΕ), η ίδια η δομή ανεξαρτησίας, που θεωρητικά έπρεπε να διασφαλίζει αμερόληπτη λειτουργία, κατηγορήθηκε από κριτικούς ότι επέτρεψε ασύμμετρη μεταχείριση μεταξύ καταγγέλλουσας παρατυπιών και ερευνώμενων στελεχών, χωρίς αποτελεσματικό εξωτερικό μηχανισμό διόρθωσης πέραν της δικαστικής οδού.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση αφορά τη θεμελιώδη ισορροπία μεταξύ δύο αντικρουόμενων αξιών: αφενός, η ανεξαρτησία από άμεση κυβερνητική εποπτεία θεωρείται εγγύηση κατά πολιτικής παρέμβασης στη φορολογική διοίκηση (π.χ. επιλεκτικοί έλεγχοι βάσει πολιτικής σκοπιμότητας)· αφετέρου, η απουσία οποιασδήποτε άμεσης διοικητικής εποπτείας εγείρει ερωτήματα δημοκρατικής λογοδοσίας για έναν φορέα με τόσο κρίσιμες εξουσίες επί των πολιτών (φορολογικός έλεγχος, κατασχέσεις, βλ. Υπόθεση #026) και δημιουργεί δυνητικό κενό εξωτερικού ελέγχου σε περιπτώσεις εσωτερικής δυσλειτουργίας.

Ποιοι επλήγησαν: Υπάλληλοι πρώην Γενικής Γραμματείας Δημοσίων Εσόδων που εντάχθηκαν στη νέα δομή· δυνητικά, πολίτες που αλληλεπιδρούν με μηχανισμό χωρίς άμεση πολιτική λογοδοσία σε περίπτωση εσωτερικής δυσλειτουργίας.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Το κράτος και οι δανειστές, μέσω θεσμικής διαβεβαίωσης σταθερής, μη πολιτικά επηρεαζόμενης φορολογικής διοίκησης — προϋπόθεση που θεωρήθηκε κρίσιμη για την αξιοπιστία των μνημονιακών δεσμεύσεων.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Η νομοθέτηση, η δομή ανεξαρτησίας και οι νομικές προσφυγές είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**). Η αξιολόγηση του αν η απουσία κυβερνητικής εποπτείας εξυπηρετεί τελικά καλύτερα το δημόσιο συμφέρον ή δημιουργεί κενό λογοδοσίας παραμένει **Αμφιλεγόμενο**.

Ενδεικτικές πηγές: Ελληνική Βικιπαίδεια (“Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων”), Πρώτο Θέμα (protothema.gr, νομική προσφυγή συνδικαλιστών), Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (κοινοβουλευτική ερώτηση E-8-2019-001346), ΑΑΔΕ (aade.gr, Κανονισμός Λειτουργίας),

Taxheaven.gr (“Σχετικά με την ανεξαρτησία της ΑΑΔΕ”), Dnews.gr (έναρξη λειτουργίας 2017), Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (opengov.gr/minfin, μεταγενέστερη αναδιάρθρωση).

3.14 Αεροδρόμια Fraport — παραχώρηση 14 περιφερειακών αεροδρομίων

Υπόθεση #064 — Κατάσταση: μεικτή (**Αποδεδειγμένο** για τους όρους της συμφωνίας, **Αμφιλεγόμενο** για τη συνολική οικονομική αξιολόγηση)

Κυβέρνηση / Περίοδος: Διαγωνισμός και προτιμητέα προσφορά επί κυβέρνησης Σαμαρά (2014)· επικύρωση συμβάσεων παραχώρησης από το Ελληνικό Κοινοβούλιο το 2016, επί κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ· έναρξη λειτουργίας παραχώρησης 11 Απριλίου 2017.

Τι συνέβη: Στο πλαίσιο του προγράμματος αποκρατικοποιήσεων μέσω ΤΑΙΠΕΔ (βλ. Υπόθεση #049), προκηρύχθηκε το 2014 διεθνής διαγωνισμός για την παραχώρηση λειτουργίας, συντήρησης και αναβάθμισης 14 περιφερειακών αεροδρομίων σε σημαντικούς τουριστικούς προορισμούς (Μύκονος, Σαντορίνη, Ρόδος, Κως, Χανιά, Κέρκυρα, Κεφαλλονιά, Ζάκυνθος, Σάμος, Μυτιλήνη, Σκιάθος, Άκτιο, Καβάλα, και το δεύτερο μεγαλύτερο αεροδρόμιο της χώρας, της Θεσσαλονίκης). Η κοινοπραξία Fraport Greece (γερμανικός όμιλος διαχείρισης αερολιμένων Fraport AG σε συνεργασία με τον όμιλο Κοπελούζου) κατέθεσε την υψηλότερη προσφορά, ύψους 1,234 δισ. ευρώ εφάπαξ τίμημα (το μεγαλύτερο ποσό παραχώρησης στην ελληνική ιστορία εκείνη τη στιγμή) και επιπλέον 22,9 εκατ. ευρώ ετήσιο εγγυημένο μίσθωμα, αναπροσαρμοζόμενο με τον πληθωρισμό, για περίοδο παραχώρησης 40 ετών (έως το 2055, με δικαίωμα ανανέωσης για ακόμη 10 έτη).

Η αντιφατική στάση της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ–ΑΝΕΛ: Ιδιαίτερα αξιοσημείωτο στοιχείο της υπόθεσης είναι η ουσιαστική μεταστροφή θέσης της κυβέρνησης Τσίπρα. Λίγες ημέρες μετά την εκλογική νίκη του Ιανουαρίου 2015, ο ίδιος ο Αλέξης Τσίπρας, αν και αναγνώριζε δίκαιο το ύψος της προσφοράς, δήλωνε δημόσια επιφυλάξεις για την ίδια τη λογική της παραχώρησης, τονίζοντας ότι “τα αεροδρόμια είναι μέρος της τουριστικής μας βιομηχανίας... είναι κάτι που πρέπει να επανεξετάσουμε” — δήλωση που υπονοούσε πρόθεση επανεξέτασης ή ενδεχόμενη ανατροπή της συμφωνίας. Ωστόσο, η ίδια κυβέρνηση, στο πλαίσιο του Τρίτου Μνημονίου (βλ. Υπόθεση #052) και των δεσμεύσεων ιδιωτικοποιήσεων, προχώρησε τελικά η ίδια στην επικύρωση των συμβάσεων παραχώρησης από το Κοινοβούλιο το 2016 και στην οριστική παράδοση της λειτουργίας των αεροδρομίων στη Fraport το 2017 — πλήρης αντιστροφή της αρχικής κριτικής στάσης, ανάλογη με άλλα παραδείγματα αντιφατικής πολιτικής πορείας της ίδιας περιόδου (βλ. Υποθέσεις #055, #061).

Η κριτική κατά την υλοποίηση: Δημοσιογραφική έρευνα ανέδειξε ερωτήματα τόσο για την οικονομική επικερδία της συμφωνίας για το ελληνικό δημόσιο μακροπρόθεσμα, σε σχέση με τα έσοδα που θα μπορούσε να έχει αποκομίσει το κράτος διατηρώντας άμεση διαχείριση των κερδοφόρων (λόγω τουρισμού) αεροδρομίων, όσο και για το εργασιακό μέλλον του προσωπικού που εργαζόταν στα πλήρως ιδιωτικοποιημένα πλέον αεροδρόμια, καθώς και για το ιστορικό του ίδιου του γερμανικού ομίλου Fraport σε άλλες αγορές.

Η αντίθετη οπτική (επενδυτική αναγκαιότητα): Υποστηρικτές της συμφωνίας, τόσο εντός της κυβέρνησης Σαμαρά που ξεκίνησε τη διαδικασία όσο και αργότερα, παρουσίασαν την παραχώρηση ως μία από τις μεγαλύτερες ιδιωτικές επενδύσεις στην Ελλάδα μετά το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης, με προσδοκώμενα οφέλη: σημαντικές επενδύσεις αναβάθμισης υποδομών που το ίδιο το ελληνικό δημόσιο δεν διέθετε πόρους να πραγματοποιήσει, ενίσχυση της τουριστικής ανταγωνιστικότητας μέσω σύγχρονων εγκαταστάσεων, και άμεσο, σημαντικό έσοδο για το κράτος. Κατά την τελετή έναρξης λειτουργίας το 2017, κυβερνητικοί εκπρόσωποι χαρακτήρισαν το έργο επιτυχημένο παράδειγμα συνεργασίας δημοσίου-ιδιωτικού τομέα, παρά τις αρχικές “αντιστάσεις”.

Γιατί είναι αμφιλεγόμενο: Η ένταση αφορά τόσο τη συνολική οικονομική αξιολόγηση της συμφωνίας (αν το εφάπαξ τίμημα και το ετήσιο μίσθωμα αντιστοιχούσαν σε δίκαιη αποτίμηση της μακροπρόθεσμης αξίας κερδοφόρων τουριστικών αεροδρομίων για διάστημα 40+ ετών) όσο και την πολιτική συνέπεια της κυβέρνησης που την υλοποίησε τελικά (η ίδια κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ που είχε αρχικά εκφράσει επιφυλάξεις να προχωρήσει τελικά η ίδια στην πλήρη ολοκλήρωση της συμφωνίας).

Ποιοι επλήγησαν: Εργαζόμενοι στα πρώην κρατικά αεροδρόμια που πέρασαν σε ιδιωτικό εργοδότη, με πιθανές αλλαγές εργασιακών όρων.

Ποιοι ωφελήθηκαν: Το ελληνικό δημόσιο, μέσω άμεσου εσόδου 1,234 δισ. ευρώ και σταθερού ετήσιου μισθώματος· η κοινοπραξία Fraport–Κοπελούζος, μέσω μακροχρόνιας εκμετάλλευσης κερδοφόρων τουριστικών αεροδρομίων.

Κατάσταση τεκμηρίωσης: Οι όροι της συμφωνίας παραχώρησης και το χρονολόγιο (διαγωνισμός, επικύρωση, έναρξη λειτουργίας) είναι πλήρως τεκμηριωμένα (**Αποδεδειγμένο**). Η συνολική οικονομική αξιολόγηση της συμφωνίας για το δημόσιο συμφέρον μακροπρόθεσμα παραμένει **Αμφιλεγόμενο**.

Ενδεικτικές πηγές: Έθνος (ethnos.gr, τελετή έναρξης λειτουργίας 2017), Copelouzos Group (copelouzos.gr, επίσημα στοιχεία συμφωνίας), Fraport Greece (fraport-greece.com), EPT Open (ertopen.com, “FRAPORT – περιφερειακά αεροδρόμια: μια μη διαχειρίσιμη παραχώρηση”, δήλωση Τσίπρα 2015), Το Αφηρημένο Blog (afirimenon.com, αρχική παρουσίαση συμφωνίας 2015), Newsbeast.gr (“Η εξέλιξη και τα έργα στα 14 περιφερειακά αεροδρόμια”).